

PAUL GOMA

A S T R A

(B I B L I O T E C A)

ROMAN

Autura Autorului
2004

ASTRA, roman, Paris, 1986; 1988

Dacia, 1992

1

– Inventar? Cum așa: în-ven-tar?

Doamna Formatmic, ea a silabisit întrebarea. Și înainte și după ce a citit anunțul de pe ușa bibliotecii. De ce, și înainte? Să fi știut ea, de ieri? Dacă a știut de ieri, azi de ce-a mai venit, să degere pe-aici, prin parc?

La început - sus, înăuntru, la cald - doamnei Formatmic i-am spus (firește, în gând): Doamna Vulpe. Fiindcă și în sala de lectură își păstrează vulpea, una roșcat-deschisă, aproape gălbuie și cu ochi verzi, sticloși; își lasă la vestiar paltonul de cartelă, șoșonii bărbătești - sau femeiești, în care caz: ce femeie! – îi schimbă cu papuci de pîslă neagră, făcuți de mîină; de vulpe însă nu se desparte, o duce, o mută mereu de pe un umăr pe celălalt, de aceea îi și alunecă, dar am observat: cînd vulpea șade cuminte, la locul ei, Doamna o caută-ntr-una, orbește, o mîngîie ca pe o pisică și tot ca pe o pisică o mută; însă cînd vulpea se chiar prelinge pe jos, nu o mai caută stăpîna. Așa le-o fi înțelegerea. Între babă și mătă.

Nu e chiar babă – acolo, sus, la cald; aici, în fața ușii, de frig, s-a băbît. Așa arată și femeile mai tinere, pe timpul ăsta, pe timpurile astea. Cînd nu sunt lăsate să intre la cald, în bibliotecă.

Acolo sus, de mai multe ori m-am ridicat de la locul meu, ca să adun mătă de pe jos și s-o pun la zvîntat pe gardul scaunului Doamnei, însă abia a treia zi am băgat de seamă ce fel de cărți citește Doamna cu pisică-vulpe: numai de format mic, legate în marochin, cu flori de aur pe coperte și cu, pe cotor, trei litere: **I S G** - pe astea le-am văzut numai la plecarea-venirii Doamnei, cînd cartea era închisă. Așa că, la următoarea prelingere pe parchet a blăunii, am tras cu ochiul: am văzut cum citea ea, altfel decît lumea: cu o lupă cum n-am mai întîlnit: și dreptunghiulară și de două ori mai mare decît cartea și fără mîner – cu două torți ca o tăviță; cam ciobită într-un colț, căpătase curcubeu.

– In-ven-tar?, repetă ea, silabisind întrebarea, mirarea.

De ce s-o mai fi mirînd ea, care știe? Sau poate că nici ea nu știe?

Doamna Formatmic (o cheamă Sângiorgiu, dar nu contează), ea este de format mare, chiar spre foarte, poate de aceea citește, acolo sus, unde acum o fi cald și bine – citește cărți de format mic de tot. Asta se cheamă, am citit eu într-o carte: compensație, Doamna se compensează nu doar cu cărțile, ci și cu nasul: unul mic-mic, la obrazul ei mare se pierde, parcă nici n-ar exista (asta se va fi chemînd: compensația compensației), în schimb - fiindcă este un în-schimb pe lumea asta - în-schimb are un mamă-mamă atît de lat, încît ocupă cu el două-trei scaune alăturate – în fapt, numai unul, în centru, dar pe cele din lături nu poate sta alt cititor: nu se face să te atingi, fizic, de o cititoare.

M-am tot întrebat, la început, acolo sus, în sala de lectură, unde trebuie să fie cald, o nebunie!, să tot stai, acolo, sus; m-am tot întrebat: ce cărți atît de prețioase va fi studiind ea cu lupa-tăviță?

Mi-am zis: desigur, mari-rarități, piese-de-muzeu, în fine, comori ale civilizației, la care nu ai acces decît la o mare bibliotecă, precum Astra noastră. Și pe care le descifrezi, nu le citești - cu lupa.

Am pîndit-o o după-amiază întreagă să iasă și ea, într-un loc, într-o pauză, să se spele pe mîini la closet, cum am auzit că se zice despre doamne; ori să fumeze și ea o țigară - rare femeile de format mare, nefumătoare. Cînd, în sfîrșit, s-a dus la spălat (și am constatat cu uimire că fundul nu i-i atît de foarte mare, fiindcă nu i-i de jur-împrejur, ci numai lat: din profil arătînd normal de tot), mi-am făcut de lucru pe la scaunele ei, m-am uitat la carte și am aflat: pe giuvaerul acela din piele roșie stătea scris cu aur: HAMLET. Mi s-au părut cam mari literele din titlu față de formatul copertei, dar mi-am zis că și acolo va fi vorba de vreo compensație – mi-am mai zis: ce grozav să citești **Hamlet** în format mic, cu lupă de format mare!, și cu toate că la fișier eram încă departe de SHA., m-am hotărît ca, a doua zi, să fac un salt să-l cer și eu pe Hamlet.

Știam, îl citisem de mai multe, ori, fiindcă îl am, de la

Șeica - însă numai în format obișnuit ca pentru o bibliotecă de gimnaziu; îl am, dar împreună cu alte piese; și numai în românește. Sigur, din volumul meu, de la Șeica, cel mai mult și mai mult mi-a plăcut “Romeo și Julieta”; pe locul doi l-am pus pe “Regele Lear”, iar pe trei: “Visul unei nopți de vară” - pentru Hamlet nu mai era loc. I-aș fi făcut eu, dar nu mă făcuse el praf, ca pe alții, prea jucau teatru, cu toții, în frunte cu el.

De când am revenit la Sibiu, la liceu, am tot auzit de la colegii externi că “Hamlet” e o culme a gândirii universale, că nimeni pe lumea asta mare n-a scris un monolog mai phu-ther-nhic! (așa zice Septimiu, împușcând din buze cuvântul) decât Afisauanufi - însă, ca să-l phă-thrunzi!, trebuie să-l citești tu, cu ochii tăi și în englezește, în ediții bune, serioase, originale. Nu știu englezește - nici Septimiu, însă știe taică-său, și are, în casă, ediții foarte serioase și originale. Mi-am zis că, probabil, dacă aș ține între palme o adevărată ediție originală, aș începe să înțeleg și limba și culmea monologului. Însă a doua zi, la fișier am aflat că există o singură, nu ediție, ci exemplar din acela, de format mic și era la Doamna Vulpe, sub lupă; tot din fișier am înțeles că, în plus, formatmicul nu era din cale-afară de original: o traducere în italiană.

M-am mirat mult. Italiana o dibui, deși n-am învățat-o dinadins, însă cum este un fel de română, m-aș fi descurcat - dar ce să fac eu cu limba lui Dante la Shakespeare?; ei s-ar fi înțeles între ei prin latină. Să fie Doamna Vulpe italiancă? După, nume, de ce nu: Sangiorgio, de-un exemplu... O auzisem vorbind, la fișier, cu doamna de la pupitru - nu mi s-a părut că are accent italianesc (ca al Doamnei Tatu), ba chiar destul de țărănesc, cam ca pe Târnave. Însă peste, câteva zile m-am mirat mai puțin când am văzut că Doamna, Vulpe citește cu lupa, în format mic, “Faust”, într-o limbă plină de diacritice - poloneză, sau chiar cehă. Și nu m-am mai deloc mirat, când am aflat de la Octavian că Doamna Sângiorgiu vine la Astra numai de când a fost naționalizată: nu mai are ce face acasă, nu mai are casă; ca să-și aducă aminte de casă, vine la Astra: tatăl ei, un mare negustor de vite umblase cu afacerile prin toată lumea și fiindcă nu știa carte (dar soco-

tea pe degete ca o mitralieră), căpătase patima cărților - însă numai a “cărțulicilor” cum le zicea el; nu numai cumpăraseră ce găsisese, dar și comandaseră format-mic, în unic exemplar; înainte de război le donaseră pe toate Astrei. Și de aceea.

– Inventar? De ce, inventar?

Domnul Doktor. Nu e doctor, e doktor în ceva, să zicem: drept-roman. A fost profesor la Universitatea din Cluj, refugiată aici, la Sibiu, după ce Ardealul de Nord fusese cedat ungurilor. Se spune că dacă, după război, s-ar fi întors la Cluj, ar fi ajuns decan, dacă nu chiar rector; el însă a preferat Sibiul nostru. Se mai spune că Domnul Doktor ar fi putut obține catedră la un liceu - și mai bine la comercial, acolo se face și drept-roman. Mai sunt universitari neîntorși la Cluj rămași la Sibiu, la secundar (ca al meu, de matematică, Mihăilescu), însă Domnul Doktor nu a solicitat, așa umblă vorba. Unele vorbe spun că Domnul Doktor a declarat tare și oficial, după Reforma Învățământului, că el nu se vinde comuniștilor; însă alte vorbe spun că n-a declarat nici pe dracu', ba s-a milogit la Secție, să-i dea și lui un post, acolo, de ce-o fi, chiar la ciclul-doi, dar comuniștii i-au zis să zică mersi că nu primește post la Canal, ca fost profesor burghez și doktor exploator. Eu nu știu ce să cred din vorbe, cred însă că Domnul Doktor a rămas la Sibiu numai pentru mama domniei-sale, foarte în vîrstă, foarte bolnavă și mereu la pat; și, așa, un pic, a rămas la Sibiu, pentru Astra, e toată ziua la bibliotecă. A fost, pînă ieri, fiindcă azi e altă zi.

– Inventar? Cum e posibil, cum adică, inventar?

Domnul Artur. Numele lui adevărat este Vasile Porumb, i-am văzut cartonul de împrumut, însă el își zice și cere să i se zică: Artur. O fi pseudonim literar. Încă nu a publicat, dar cînd o să publice poeziile la care tot scrie, așa o să semneze. Domnul Artur are în jur de șaizeci de ani și e invalid - el zice că de război, dar nu primește pensie - și foarte sărac: nu are nici măcar picior de lemn ca lumea, își vîră prin buzunarul spart al pantalonilor o cîrjă, apoi face nu știu ce prin dreptul genunchiului (o fi legînd montul de baston) și merge așa, cu mîna în buzunar, bocănind din bățul ieșit prin cracul pantalonului; măcar de-ar avea, în capăt, ceva de cauciuc - dar n-are. Domnul Artur e singurul cititor căruia i se permite să

între în sala de lectură cu paltonul și cu fularul; și singurul care are permisiunea să-și tragă un scaun lângă calorifer și să scrie pe prichiciul ferestrei. Domnul Artur nu citește la Astra, el scrie. În caiete. Poezii de-ale lui. Destul de lungi, după câte înțeleg, de la locul meu de cititor obișnuit. Sau poate că sunt scurte, însă Domnul Artur scrie la ele fără pauze, într-una. Or fi balade, epopei. Fie ce-or fi, dar știu că le creează în mare viteză și foarte inspirat. Scrie la ele, de parcă i le-ar dicta cineva la ureche – să spunem: Polymnia în persoană. Sau Erato - depinde. Sau altă muză, specială, una care-l inspiră numai pe Domnul Artur. L-a inspirat pînă ieri, fiindcă azi...

– Inventar? Cum..?

Toți cititorii veniți la Astra ca să citească, se miră. Dar nu trec mai departe. Chiar atunci cînd ajung pînă la supărare (n-o fi ger, ca ieri, dar vreo minus zece tot sunt, iar Astrenii de dimineață, persoane în vîrstă, sărace, prost îmbrăcate, suferă de frig), nu rostesc celălalt cuvînt, adevăratul. Doar pentru că nu e scris și el, acolo? Pentru că ei, toți ceilalți așteptători, sunt bătrîni și prudenți? Sau pentru că, deși în vîrstă și cu experiența vieții, nu au și experiența asta, a mea, de în-plus?

Sunt eu un în-plus, dar nici eu nu l-am rostit, cuvîntul. Îmi voi fi spus că, din moment ce-l știu, ce să-l mai și zic, tare; îmi voi fi zis că, dintre așteptătorii din gura parcului, de la ușa bibliotecii, eu sunt singurul elev chiulangiu - și încă de la prima oră (și încă de la matematică!), eu risc ceva, nu ca ei. Și-așa se uită pieziș bibliotecarele, dimineața, cu toate că am grijă să descopiez matricola de pe mîna stîngă. Abia am revenit la Sibiul iubit, abia am intrat la LGL-ul dorit, că m-am și apucat de chiulit... O fi chiulul meu nobil - doar citesc, mă instruiesc, mă luminez, la Astra! – însă, în catalog absențele se împart numai în motivabile și nemotivabile. Trebuie să mă hotărăsc să vorbesc cu dirigintele, ca de la om la om: lipsesc, dar numai ca să citesc, la Astra... Pînă atunci, aștept. Așteptăm - ce anume?

Știu bine că și ceilalți așteptători știu ce vrea să spună: inventar-la-bibliotecă, pe timpurile astea. Se spune că a mai fost unul, acum un an (pe cînd eu eram la Șeica, la ciclul-

doi). Însă fără să-mi spună cineva, am constatat singur: aici nu-l făcuseră ca la Șeica adică de tot; aici, la Astra mai rămăseseră cărți – chiar de format mic, de citit cu lupa.

Ia te uită! Chiulesc, dimineăta, colegii de clasă, bunii mei prieteni Septimiu și Octavian! Cum așa, doar ei sunt și mai slabi decât mine la matematică – să se fi îmbolnăvit profesorul?

Septimiu îmi aruncă un: Sal'tare!, dar nu se oprește, îl trage după el nasul-plisc, îl duce spre ușa bibliotecii. Octavian însă are nas aproape mic (față de obrazul mare), pe el nu-l trage; așa că se oprește, dă servus cu mine, mă întreabă de ce n-am intrat.

Nu apuc să nu știu ce să-i răspund: se întoarce Septimiu. Vîrful locomotivei, din roșu, la dus, a dat în vînat; din pomeți i-a pierit sîngele, buzele i s-au, și ele, albăstrit.

– De ce te-ai întors?, îl întreabă Octavian.

Septimiu tresare. De fapt, nu e tresărire, însă cum el se mișcă din bucăți, din zvîcnituri, ca găina... Băiat frumos, Septimiu: înalt, sprincenat, fin, subțire (și mai, alături de Octavian - tot atît de înalt, însă de două ori și peste jumătate mai lat), cu un cap de vultur, unul din cei cu gîtul gol.

– De ce m-am întors! Citește! - Septimiu arată cu pliscul peste umăr (iar eu mă mir și de astă dată că nu-i văd bărbiile scuturate, bărghii, sub bărbie).

Octavian oftează adînc, pentru întreaga omenire și pornește spre ușa bibliotecii, cu pasul lui greu, așezat (un bocanc - pauză - alt bocanc). Întoarce mereu privirea înapoi, doar-doar unul dintre noi, rămașii pe loc, îi vom spune despre ce este vorba, ca să facă economie de cei douăzeci de pași; măcar de cinci; de ultimul măcar. Eu însă tac. Iar Septimiu nici nu se mai uită la el, s-a îndepărtat și de mine: pășind prin zăpada întărită de ger, înfundîndu-se în doi timpi, de crustă, pînă la genunchi, s-a dus sub bradul de lîngă statuia lui Bariț, după ce a privit în jur, din bucăți egale, bine tăiate, și-a aprins o țigară.

La prima țigară, la primul fum, Septimiu e și mai elev decât alții: suge ca dintr-o țîță, de patru-cinci-șase ori, pe-loc; apoi, cu ochii închiși, molfăie, rumegă fumul cu buze răsfîrînte-floare; după aceea îl dă afară, dar numai pe nas

și, ca de obicei, în public, îl sloboade la piept, îndărătul reverelor paltonului, înălțate. Eu îl aștept cu privirea la gura pulpanelor.

Mi s-a făcut și mie de-o țigară. Calc cu grijă în exact urmele lui Septimiu. Scot țigara și întreb, tremurînd:

– Ce faci?

Nu-mi răspunde. Zvîcnește din cap – de astă dată, drept în sus, iar eu privesc de jos, întrebîndu-mă pentru a nu știu cîta oară: cum va fi făcînd băiatul ăsta, de-și lungește gîtul ca un burduf de acordeon – jumătate de metru n-o fi, dar un sfert, sigur: a atins cu creștetul o cracă a bradului, noroc însă că e una neînzăpezită. De acolo, din vârful gîtului, Septimiu își rotește capul ca o turelă de tanc, cu nasul țeavă a tunului. Și caută, caută...

Se întoarce Octavian, însă rămîne în alee. El nu fumează - de asta. Va fi măsurat din ochi urmele noastre în zăpadă, le va fi găsit prea mici pentru bocancii lui. Și-a împins căciula pe ceafă, s-a deschiat la palton, își face vînt cu un capăt al fularului. L-au cuprins căldurile, pe frigul ăsta; ca totdeauna, cînd e emoționat, transpiră, i-au răsărit pe frunte, pe aripile nasului, broboane pe sudoare.

– Ce faci?, întreb eu și spre Octavian.

Nici el nu răspunde. De parcă pe mine m-aș fi întrebat.

– Ai citit?, îl întreabă Septimiu. Ai înțeles?

Octavian oftează, moșnegește. Ridică un bocanc, să-l pășească încoace - și-l răzgîndește. Dă de două ori din cap că da, a citit, a înțeles. Își tamponează cu fularul adunat în pumn, obrazul, fruntea.

Mă duc spre el, pășind ca un cocostîrc, în urmele adînci pînă la genunchi. Vine și Septimiu, purtat pe-un nor de fum.

– Ce ne facem?, zic eu, dîrdîind nestăpînit, privind cum tremură și țigara neaprinsă cu tot cu mîină.

Octavian mă ia pe după umeri, ca pe obicei, protector:

– Eu mă-ntorc la ora a doua – fac economie de-o nemotivată... - și rîde. Tu? - pe Septimin l-a întrebat.

– Eu?, își scoate gîtul din teacă, dar și-l pune numaidecît la loc, în fular. Eu mă duc la curve, sal'tare! – numai pe mine mă salută, după care pornește cu mersul lui pe cămilă cu cap pe vultur, încolo, pe alea principală, spre Corso.

– Tu?, mă întreabă Octavian, fără să mă vadă. Vii? Atunci, servus!, îmi apucă mîna, orbește, mi-o scutură, se ia după Septimiu, elefant fără trompă (oricum, din spate nu i se vede).

Aș putea să mă iau după el: să-i spun că nu-i spuseseam că nu vin. Ajuns pe Corso, m-aș hotărî, în funcție de ei: fie mă duc la școală, cu Octavian, la ora a doua, fie nu mă duc la școală împreună cu Septimiu - îl însoțesc pînă la poartă, cu atît mai bine dacă mă invită să intru, să beau un ceai; deși e prea de dimineață, mama lui zice că, dimineața, locul elevilor de școală e la școală. Sau dacă ne răzgîndim toți trei - adică ei doi, eu nu am, în afară de Astra, la cine la ce să mă răzgîndesc, atunci ne plimbăm pe lîngă turnuri, pe Harteneck, aleile sunt bine curățate pe zăpadă, nu alunecăm, nu cădem; ne promenăm colocvial, cum zice Septimiu în glumă și fumăm serios, discutăm și mai serios: despre una, despre asta, despre Astra...

Dar, uite: nici ei, cei mai buni prieteni ai mei, nu au rostit cuvîntul. Deși îl înțeleseseră - după ce-l citiseră, pe ușa bibliotecii. De aceea lui Septimiu îi pierise sîngele din obraz; i se înnegriseră nasul, buzele; pe aceea îl apucaseră pe Octavian căldurile, pe ger. Dar nu scosese un cuvînt - cuvîntul.

Sincer să fiu, mă așteptam ca ei, prietenii mei, să-mi spună. Ca unui prieten. Fiindcă ne-am legat, nu la școală, nu la, clasă, ci aici, la Astra. Să-mi spună ei, care cunosc și orașul și Astra, să-mi explice - nu atît ce înseamnă inventarul, scris ca dracu', pe hîrtia lipită cu piciorul pe ușa bibliotecii, cît ce ne facem noi, dacă ei se apucă de inventar-ca-la-Șeica? Adică total? Eu, cînd întrebasesm: Ce ne facem?, nu mă gîndisem la prezentul de acum, adică la întorsul la școală sau la dusul la curve (așa spune Septimiu cînd nu-i place aici și pleacă, fuge în altă parte, oriunde); și nici la prezentul celălalt, în trei, pacă ne-am fi hotărît să ne promenăm pe colocvial, ori să intrăm la cinema: deși e prea pe vreme pentru matineu; eu întrebasesm destul de clar: ce ne facem, în general, fără cărțile Astrei?

Ei însă nu înțeleseseră întrebarea. N-o voi fi pus eu ca lumea; astfel încît să nu poată fi ocolită. Dacă aș alerga după

ei, i-aș ajunge, încă în parc; mi-aș aprinde și eu țigara aș pune întrebarea cum trebuie, ca pentru niște externi; ca pentru neînpluși - deși ei, prieteni ai mei, ar fi trebuit, să înțeleagă ce anume întreb, chiar atunci când întreb fără cuvinte. Eu, de pildă, aș fi înțeles. Așa cred. Aș fi înțeles întrebarea, dar ce răspuns aș fi dat?

Și ei au înțeles întrebarea mea - însă ce să răspundă?; de ce să răspundă la o întrebare pusă din afară? Poate că pe ei nu-i interesează decât răspunsurile la întrebările lor, dinăuntru, întrebări pe băieți de oraș, elevi externi, cu familie, casă, acasă a lor, aici, în Sibiul lor.

Pentru întâia oară, de când sunt la Gheorghe Lazăr, îmi aduc aminte... Fiindcă uitasem. Pînă azi, pînă acum, nimeni nu mă întrebese de sănătatea mea de basarabean, de refugiat. Nu ținusem secret, însă nu mai era un secret: Ardelenii s-au obișnuit cu noi și noi cu ei; au trecut aproape șase ani de când ne-am re-tras, re-fugit; eu unul nu mai am accent (n-am avut încă pe la Gusu, din 44 - mi-l recapăt între șase ochi: ai mamei, ai tatei, ai mei); la internat sunt unul dintre elevii interni, la liceu unul dintre liceeni, nu m-am remarcat nici în sus, nici în jos, am note așa și-așa, sunt aproape foarte bun la română și la franceză, bun la istorie, bunicel la geografie (eu, care, la Normală, ziceam că mă fac geograf! – adevărul fiind că popa Bojoc mă îndemna să fiu, ca să mă las de box...), slăbuț la fizică și chimie, slab pe-a binelea la matematici (eu care, la Șeica, deși lipsisem atîta, cu arestarea părinților, eram cel mai bun la algebră, ca să nu mai vorbesc de geometrie – însă acum facem trigonometrie și, pentru că de la prima oră nu mi-a plăcut profesorul - se vede că nici eu lui - n-am înțeles nimic și mă tem că, așa cum am pornit-o, prost, așa o s-o continuu...).

Calc în urmele lui Septimiu (și în ale mele), pînă sub brad ; îmi aprind țigara. Fumez în pumn - mai mult pe frig, pecît pe frică - deși... Și, fumînd în pumn, mă întreb dacă nu cumva are dreptate colegul meu de domitor, Robescu, atunci când spune ce spune despre colegii noștri, externi. Adevărat, o spune numai dimineța, când trebuie să ieșim din așternutul cald și să ne spălăm cu apă rece. Mie, puțin îmi pasă, din moment ce tot am fost zmulș din somnu-mi lin de

soneria deșteptării, de bătăile din palme ale Puturosului, pedagogul, m-aș spăla și cu zăpadă (ca la noi, în Basarabia), însă Robete (îi zicem așa, cu drag, fiindcă-i oltenete) e un friguros ce nu s-a văzut; un somnoros, ar dormi ziua-ntreagă – și, bănuim noi, neoltenii: i-i frică de apă. Eu cred că numai din pricina apei reci îl pălește pe el lupta de clasă, de dimineață - îi spun: jale-de-clasă, fiindcă, la chiuvetă, îl apucă jălania, cu aoleo-uri oltenești și cu bocete, de nu-ți dai seama care-i apă de la robinet și care lacrimi de la jalea lui Jelete:

– Aoleo și fir-aș al muicii, da’ ce aia-a mamii (așa îi înjură Oltenii pe alții: la oglindă), că ce păcate spășesc io, de să n-am decît o cămașă ș-o pereche de șalvari - și-ăia rupti în tur - și să mă spăl, în toiu’ dimineții cu apă de la gheață, și-un tolmăc ca alde Roland să-mi vină el, în fiecare zi de la Dumnezeu lăsată, mereu cu altă cămașă? Și,-n plus, ‘ncravatat, cravata mă-si!

– Îți cedez cravata mea, Robete, glumește careva. Dar îi faci singur nod, eu n-am ajuns pînă la pagina cu-nnodarea...

– Dă-o-n nodu mă-si, că nu pe cravată am io boală - dar ca ce chestie un tăm-pi’ la cap ca Roland - de-l mai cheamă si Roland! - să treacă admiterea si să ințe la liceu - și se mai și parfumează, nesimțitu’! - și io, care-am răușit al treilea, să umblu cu bocancii lu’ tata?!

– De, Robete, asta-i viața: crudă, de-astă dată (mica mea oștire fuse sfărîmată), zice altul. S-o fi dînd Roland cu par-fum, dar cine-i cel mai bun bec din echipa clasei? Și a liceu-lui?- și, dacă dă Stalin; azi-mîine intrăm și la “Progresul”, de-o să fim plini de echipament adevărat! Ce te doare de-un papițoi ca Roland care, la gimnastică, nu știe care-i dreapta, care-i stînga și cere să i se sufle?

– Păi ce zic?, își ia vînt Robescu. Prost ca oaia, urît ca porcu’, miroase a muiere - da’ are țoale-la-fix! Și servietă de piele! Și-mi vine la școală cu gustare, neică, se ospătează sub nasul meu, nesimțitul! Păi, ca ce chestie el să aibe de toate și eu nici palton?

– Și, culmea nedreptății sociale, să te speli cu apă rece!, zic eu. Unde-ai făcut tu cicludoii, de-ai învățat lupta de clasă?

– La noi, la Robești - și află că, în problema respectivă,

comuniștii au dreptate cînd pretind ei că...

De aici nu se mai înțelege bine ce zice el că pretind comuniștii, apa rece îi spală, nu doar lacrimile, ci și cuvintele.

De aceea se spune (eu am spus, primul) că Robete nu face gimnastica de dimineată, ci jalea de clasă (de dimineată). În restul zilei și în alte părți decît spălătorul, Robescu e băiat minunat, bun fotbalist, bun coleg de clasă și de dormitor - suntem patru interni dintr-a VIII-a pe care a pus ochii clubul "Progresul" și, vorba poporului: dacă dă Stalin, din primăvară, o să jucăm, acolo, la juniori.

Desigur, Robescu nu are dreptate să fie gelos pe externi, în general, în special să-l urască pe amărîtul de Roland - adevărat, elev foarte, foarte slab, intrat la liceu Dumnezeu știe cum (deși unii spun că știu: tată-său e un magistrat special: înainte și pe timpul războiului i-a judecat și băgat la pușcărie pe legionari și pe comuniști, acum îi judecă și-i trimite la Canal pe legionari, pe ne-comuniști, pe anticomuniști - ca Rumănu-imparțial; sigur că sare-n ochi, la clasă, cu hainele lui bune, parfumate, cu servieta lui, de nici un profesor nu are așa ceva, cu mirosul lui de casă normală, nenaționalizată de familie neepurată, de, pentru noi toți, miros de dinainte... Însă el, băiatul e un mormoloc, nu e un prost rău, nu se supără și nu pîrăște cînd ne mai batem joc de el.

Noi, adică internii. Care suntem de la țară. Și mirosim a internat.

Așa e, dar, la internat, eu, de pildă, am trei perechi de ciorapi și cinci cămăși; am și palton adevărat - pe cartelă, dar călduros; am și căciulă; chiar servietă adevărată am, mi-a dat-o tata pe-a lui - e veche, jerpelită, pielea pe alocuri a crăpat, dar o ung cu cremă; apoi încuietorile sunt perfecte; și strălucitoare - ar vrea comuniștii să le funcționeze locomotivele ca încuietorile servietei mele!; cît despre mîner, nu-i greu de cusut cînd se pișcă ața, principalul e că servieta mea e lucru adevărat, veritabil, dinainte...

Așa e, dar, spre deosebire de prietenii mei buni, Septimiu și Octavian, eu nu am, de, dinainte, nici casă, nici acasă, nici cărți acasă - ca să nu-mi pese de inventarul de la Astra și să spun că mă duc înapoi, la ora a doua; sau la curve.

2

– Inventar? Cum...?

– De ce: in-ven-tar?

Se miră, se întreabă, dar nu rostesc adevăratul cuvânt. Chiar fără mine, s-au adunat vreo zece - ar fi fost de trei ori pe-atîta, dacă plecații nu ar fi chiar plecat. Eu am rămas. Sunt cu ei, însă inima mea... Nu știu unde s-ar duce-rămîne: cu băieții?, cu moșii? Dacă ar fi după mine, mi-aș rămîne-o, dusă, în sala de lectură; sau la fișier; fie și la depozit – n-am fost niciodată, e interzis cititorilor, bănuiesc că e la parter, poate și la subsol, cărțile cerute ne sunt urcate într-un lift de mîna. Mi-ar plăcea la depozit, am citit undeva că cel mai bine citești într-o bibliotecă în care ești nu cititor, nu bibliotecar, nu director. Ci paznic de depozit de cărți: le păzești, citindu-le, nimeni nu-ți poate fura cartea pe care tocmai o păzești.

– Inventar? De ce?

– Cum se poate: inventar?

Uite că se poate. De ce - de-aia! După ce se miră, unii pleacă, dovadă că au înțeles. Deși au înțeles și cei care au rămas. Așa-i lumea: se împarte, nu între cei care înțeleg și cei care nu, ci între rămași și plecați; în (chiar adulți): elevi-interni și elevi-externi.

Și asta chiar acum; cînd începusem să mă simtși eu bine, așa, neîmpărțit. Nici măcar un trimestru întreg n-a durat-vorbesc de cel școlar, fiindcă de cînd i-au dat drumul și tatei, de la Securitatea din Mediaș (iar lumea a încetat de a se mai împărți în ridicați și neridicați-de-Securitate), au trecut aproape patru luni. Să mă fi lăsat măcar șase. Deși n-ar fi fost o nedreptate strigătoare la cer și n-ar fi căzut guvemul Groza (care nu cade, doar Rușii îl țin, atîrnat de o sîrmă), dacă, aș fi aș fi avut și eu un an, doi-trei-patru, de pace, după șase ani de ne. Zic: șase, cu toate că e ne-pace de cînd am deschis ochii. Însă așa-i omul: în aceste trei luni de fericire, fără să-mi dau seama, împărțisem lumea în jumătăți: în interni cu servietă adevărată - chiar veche - și interni umblînd cu bocancii lui ta-su; în cititori, la Astra și necititori (la Astra); în băieți și în fete - singura despărțire bună: ne face pe noi să

le iubim și mai, pe fete.

Spre exemplu (cum spunea domnișoara mea, Coban), lumea șade împărțită în, de-o parte, eu; de cealaltă: Gita. E atât de frumoasă fata asta (folosesc prezentul continuu - tare-aș mai fi vrut să continue) și atât de în clasa a X-a, la ele, la Domnița Ileana (comuniștii au epurat-o și pe Domniță și pe Ileana, noi însă tot ca înainte îi spunem liceului de fete - pentru ca fetele să fie, continuu, ceea ce și sunt: domnițe-ilene); și atîta se plimbă pe Corso, duminica numai cu ofițeri de la Școala de Cavalerie; și atât de rotund-uriae, de albe îi sunt mărgelele albe, încît... așa; adică ar fi fost bine de tot - dacă; atât de foartebine, încît - tot așa. O știam pe Gita de pe stradă, însă, cu adevărat, la Astra am văzut-o. Și m-a, definitiv, așa. E cu două clase mai mare decît mine, poate de aceea n-am încercat să, și eu - și doar e atât de ușor, la Astra: te așezi, din pură întâmplare, la aceeași masă, dacă poți: la două-trei scaune de ea - și aștepți. Nu se poate ca, într-o bună zi, să nu-i cadă ei o carte, un caiet, o batistă. Atunci - fii atent: te ridici, te apropii, iei acel ceva căzut, i-l dai, sau mai bine: îl depui pe masă, în fața ei. După aceea, fii atent: nu rămîi, nu aștepți, nu cauți sămînță de vorbă, îți vezi de treabă; să nu creadă ea că tu vrei ne-a-pă-rat să intri în conversație cu ea - nu, domnișoară, am ridicat un obiect căzut, pentru că așa se face, nu pentru că maiștiueuce. Deși, cel mai bine, la Astra, e să cauți loc în fața ei - însă nu la aceeași masă, la cealaltă, dar cu fața. Acolo, la cealaltă, citesc și citesc și citesc și nu mă deloc uit la ea, decît atunci cînd sunt sigur că nu mă vede; și nu-i trimit deloc scrisorile pe care i le tot scriu, citind, din primul moment în care am văzut-o la Astra. E mai bine să nu trimiți scrisorile una cîte una. Le zici: "Scrisori fără adresă" și le păstrezi pentru momentul oportun, cel în care ea trebuie să-și dea seama ce pierduse, în tine- atunci, aceea este clipa marii iubiri, adevărata,

Știam (mai corect, la prezent: știu) că are să vină și aceea, însă pînă atunci: spre exemplu, suntem la vestiar și Gita pierde o mănuașă; ori, catastrofă!: i se rupe ața și mărgelele se împrăș... Ba nu: sunt prea multe mărgelele, prea mulți adunătorii, mai bine mănuașa, deși mai ușoară și mai ușor de luat de pe jos; apoi am citit eu în mai multe cărți cu

secrete-intime: mănusa păstrează cel mai bine mirosul de ea - am mai citit că un personaj fura pur și simplu mănșile femeii iubite, domnule! Eu nu fur, eu iau mănusa de jos și i-o întind, zîmbind - însă fii atent: zîmbetul să fie cît mai neutru posibil (i se mai spune: neangajant), din care ea să înțeleagă limpede și fără echivoc: exact la fel aș zîmbi exact oricărei alte fete, ba chiar și unei bătrîne cucoane; și unei servitoare - dacă ar avea mănși din astea, de ridicat. Așadar, i-o întind, zîmbind; fără cuvinte; mișc doar buzele, mă înclin ușor și fără grabă, dar fără zăbavă, plec fără un cuvîntel.

Așa se fac praf femeile: cu indiferența; făcînd pe indiferentul, le stîrnești curiozitatea – am citit și nu într-o singură carte că însușirea de căpătîi a femeii, pe lîngă aceea de a procrea, este curiozitatea: moare de curioasă ce-i – fie ea tînără, bătrînă, grasă, frumoasă, țarancă, urîță, regină... Abia atunci simte Gita nevoia să intre în vorbă cu mine, ca să afle cine sunt- fiindcă, își zice ea, în sinea ei: Să existe un singur bărbat, în tot Sibiul- fie el și un puștan dintră VIII-a de la LGL care să nu dorească să schimbe cu mine măcar un servus?; care să nu viseze să-mi facă puțină curte, mie, Gitei, regina Sibiului-Făgărașului-Amlașului? Ei bine, domnișoară, există un asemenea bărbat: eu. Asta nu i-o spun, cu cuvinte, o înțelege ea și fără de.

Și atunci; văzînd ea; constatînd că eu fac pe indiferentul (ba nu: Gita nu trebuie să-și dea seama că eu doar fac pe, să creadă că chiar sunt!), face ea, din curiozitate femeiască, primul pas; de pildă, chiar acolo, la vestiar, la locul mănșii; sau mai înainte, mă ajunge din urmă, la fișier – acolo ar fi cel mai ușor. Eu aș prefera sala de lectură: aici vine ea la mine; spre locul meu; vine prin spate, eu n-o văd, citesc profund; ea îmi pune o mînă pe umăr, se apleacă, îmi șoptește ceva la nreche – la urma nrmei, n-ar conta ce-mi spune, să vadă toată lumea de la Astra că Gita îmi vorbește la ureche de atît de aproape, încît cine ar jura că nu mă și sărută?; și unde: în sala de lectură! Fii atent: eu ascult, politicos, zîmbesc neangajant, dau ușor din cap, încuviințînd – și mai neangajant – ceilalți să creadă că numai din bună-creștere mă arăt de acord, nu și din alte motive... Dacă Gita îmi spune la ureche că vrea ea să-mi spună mie ceva important și secret -«dar nu

aici...» – nu ies din sală imediat în urma ei, fiindcă eu nu stau la dispoziția nimănui, fie el și ea, Gita, cea mai frumoasă fată din Sibiu, dacă nu din întreg Ardealul! Ba, dacă vreau, (și nu mi-e greu, voință am) nu ies deloc; sunt ocupat, am treabă, citesc; sau am uitat, avînd eu alte preocupări – așa că ea se întoarce cu șoșotitul dulce-enervant la urechea mea, în plină sală de lectură!; sau aleargă după mine, mă ajunge la vestiar; deși mai bine ar fi pe scară; și mai bine: afară, în fața Bibliotecii, ca să ne poată vedea și plimbăreții din parc, de-o pildă, aici lângă statua lui Bariț; de aici putem fi văzuți de pe Bulevard; sau ceva mai încolo, în gura parcului, de să ne știe tot Corso-ul!

Gita deschide vorba; repetă cuvintele de mulțumire, în legătură cu mînușa, însă, înainte de a termina cele cinci-zece cuvinte, eu o simt: ar vrea ca eu, după ce roșesc bine-bine, după ce mă bîlbîi zdravăn și, tot bîiguind și tot roșind și mereu neștiind unde mi-s mîinile și cîte la număr picioarele, să încerc să prelungesc “întîlnirea”; cînd ea va considera că sunt gata-copt, numai bun de căpătat bobîrnacul sau, chiar palma, ea să-mi plaseze, ca pe un unșpe metri, la păianjen, tras înainte de fluierul arbitrului: să mă bată pe umăr și să-mi spună tărișor, de să audă întreg Sibiul, că, lasă, mai vorbim noi, după ce-o să mai cresc un pic –și, în văzul întregii omeniri, să-mi întoarcă spatele și să se ducă pe Corso-ul ei, la ofițerii ei – cu mărgелеle ei crude cu tot.

Numai că eu știu ce-i în capul frumoaselor din același aluat: poale lungi și minte scurtă - am citit destule romane despre femei, le cunosc pe degete pe dalile și pe cătăline, nu mă las eu umilit, pus la locul meu de elev-mic, de intern, de ne-ofițer! Să nu-și închipuie madmazela că, dacă arăt cum arăt, cu palton de cartelă și cu servieta tatei... Fiindcă aparențele sunt înșelătoare, asta scrie în aproape toate cărțile de la Astra! Așa că oriunde ar fi să fie întîlnirea: la fișier, pe scară, pe trotuarul Bibliotecii, aici, lângă Bariț ori în gura Corso-ului, față către față cu mulțumirile ei perfide, eu rămîn la toate rece; de piatră; de bronz; la locul meu: politicoș, dar nu umil; zîmbind, însă numai din politețe – atîta, cîtă să se vadă din depărtări că e profundă indiferență: ei, da, am ridicat o mînușă căzută, stăpîna mînușii a mulțumit, eu am

mulțumit mulțumirii... - dar cu asta, basta, finita comoedia, omagiile noastre, duduie, vă salut și n-am cuvinte, pentru că eu sunt o persoană destul de foarte ocupată, o mie de alte treburi mă așteaptă, toate mult mai importante decât o oarecare tentativă de a o curta pe o oarecare elevă de liceu de provincie; ba, dacă vrea să știe: sunt în întârziere la o întâlnire intimă – bineînțeles, nu-i spun de întâlnire, nici numele celeilalte - care ar putea fi tot elevă, însă, dintr-a IX-a, și care nu face Corso-ul cu tot felul de ofițeri; dar ar putea fi, întâlnirea, cu o femeie în lege, una adevărată de tot, o doamnă serioasă, domnule, nu o domnișorică înfumurată care-și imaginează că dacă i-a crescut pieptul un pic, nu se vede că n-are șoldurile formate... Încă o dată: nu-i spun de-a dreptul că n-are, dar îi dau de înțeles că puțin îmi pasă de ea, cu pieptii ei și cu mărgелеle ei cu tot - așa se face, am citit: cu metoda asta, indiferența, cucerești și pe dracul în persoană. Fii indiferent!, asta trebuie să fie deviza bărbatului cuceritor. Dacă ești indiferent – cu artă (precum căzutul la Basarabean) - nu mai poți tu scăpa de fete; de chiar femei măritate, de doamne de condiție bună, am citit eu și nu într-un singur roman, la Astra.

De aceea sunt indiferent și, în așteptare, scriu scrisori-fără-adresă. Toate scrisorile mele încep cu: “Gita,” – atît! Nu folosesc nici “dragă”, nici “scumpă”, nimic din astea; iubirea e sfîntă; și nu e declarativă, după cum bine a spus Apostolul Pavel, patronul meu, în Prima Epistolă către Corinteni; dragostea nu se strigă în gura mare, ea e cuviincioasă, discretă, chiar tăcută, șade la locul ei, înăuntru, în adîncul sufletului zbuciumat, nu se fiție pe Corso, cu toți răcanii! Deci, în scrisorile pe care nu i le trimit, fac, puternic, pe indiferentul. Ca s-o fierb, s-o pun pe jărat, s-o înnebunesc, să-i stîrnesc în cel mai înalt grad curiozitatea-i fără leac de fiică a Evei.

I-am scris optsprezece - drept, nu prea foarte lungi-aveam de, gînd să-i fac douăzeci și două în cap - îmi place cum arăta cifra- după care văd eu cum mă aranjez ca să le primească pe toate odată; să afle ea, definitiv, cine sunt eu și ce bine scriu scrisori fără adresă; și să regrete amarnic respingerea, dar să fie mult prea foarte tîrziu.

– Inventar?

Ei, da, inventar - ca să nu-i spunem pe nume; nici măcar pe numele pocit, scris cu piciorul, pe anunț.

Care, el anunță că s-a dus dracului Astra; că s-a terminat cu cărțile. De-acum, pentru mine, lumea n-o să se mai împartă în restul-lumii, de-o parte, de alta, noi, cititorii de la Astra.

Biblioteca noastră. Astra. Abia o descoperisem, îi prinsesem gustul.

Cît fusesem la Normală, știam de Astra, știam că numele îi vine de la “*Asociața Transilvană*”, știam și cine o înființase: (George Bariț, un mare jurnalist (bustul lui aflându-se în parcul numit chiar Astra), pe timpul Austroungurilor. Mai știam că acea (această), clădire frumoasă spre care privește, de pe soclu, Bariț, este sediul asociației, unde se află și o mare bibliotecă. Pentru nevoile noastre, aveam biblioteca școlii, elevii mari puteau împrumuta și de la Institutul Teologic (la care eram “în gazdă” de când localul nostru fusese ocupat de Ruși), iar cu aprobare, de la biblioteca Mitropoliei. Însă chiar dacă noi, cei mici, am fi avut nevoie de cărți, altele, de negăsit în a noastră: când să le fi citit - la biblioteca Astra? În principiu, aveam învoire în oraș de două ori pe săptămână, în fapt, din pricina consemnărilor... Apoi cele două-trei ceasuri de-oraș ne erau atît de prețioase: le petreceam, căscînd gura pe Corso, în Piața-Veche, în gară, la meciuri, la film, nici prin cap nu ne trecea să le pierdem, citind - să citești în timpul unei învoiri așteptată uneori săptămîni întregi?- și unde: tot între niște patru pereți, chiar dacă erau ai faimoasei biblioteci Astra?

Întors la Sibiu, după anul de ciclu-doi, la Șeica, chiar dacă devenisem elev de liceu, gîndeam, în continuare, ca un elev-intern, adică nu mă gîndeam că aș putea citi... în oraș. Pînă prin a doua săptămîină de școală, cînd venise un val de frig, cu ploaie rece, cu vînt... Nu se putea face Corso-ul ca lumea, dădusem, cu colegii de dormitor, o tură vitejească, însă nu conta vitejia dinăuntru, ci starea hainelor, pe dinafară; apoi lui Robescu îi intra apă în bocanci... La cinematograful “Corso,” (comuniștii îi ziceau: “Pacea”, noi, în bătaie de joc: “Ceapa”) filmul începuse demult, nu ne mai

rămăsese decît să facem chetă pentru bere. Mie nu-mi place berea, așa că mințisem că mă duc în vizită “la un prieten al tatei – care are o fată”... Era adevărat, Morozan avea fată, însă nu de nasul meu și n-aveam nici un chef s-o revăd.

Așa că m-am dus în parcul Astra, să trag o țigară.

M-am adăpostit de ploaie sub un brad – chiar acesta. Fumînd în pumn, am observat că cei mai mulți plimbăreți erau, în fapt, trecători: treceau spre ușa Astrei. Majoritatea cu serviete, pline, grele. Am recunoscut și pe cîțiva de la noi, de la LGL, erau și fete de la LDI – unde se duceau?

După ce am terminat țigara, m-am apropiat de ușă. Aveam număr pe mîneacă, însă nu și servietă – părea să fie obligatorie. Să întreb pe vreun elev ce-i acolo unde se duce el? Ca să mă fac de rîs? Să arăt și mai intern și mai de la țară? În prag m-a ajuns din urmă un coleg de clasă, m-a salutat, a dat servus cu mine, a împins ușa. A intrat.

O scară frumoasă-frumoasă. Nu mai văzusem o scară atît de... îmbietoare; deși era cam prea strălucitoare, din marmură; prea sclipitoare, din fier înflorit, pe alocuri aurit; prea roșu covorul – nu pentru unul ca mine era scara. M-am gîndit mult la ea, mă gîndesc mereu: dacă atunci nu m-ar fi respins-atras, n-aș fi intrat - atunci, fiindcă pînă la urmă, tot aș fi nimerit eu, însă cîte cărți aș fi pierdut, necitindu-le... Nu e o scară de palat (n-am văzut palate, dar am citit), din acelea care, în sunet de goarne, îți iau văzul, te țintuiesc locului, ca să-ți spună că ele nu-s de nasul tău. Și scara asta te orbește la început, însă nu ca să te țină la distanță, apoi să te trimită la scări pe potriwa ta; ea e frumoasă, plină de viață, strălucind de, să zicem bunătate; și foarte simpatică, scara, nu face pe nebuna, cu mărețele ei – ca Gita.

Am văzut scara. Apoi nu am mai văzut-o: mi-o stinsese ușa închisă.

Am deschis-o, am intrat în hol. Nu îndrăzneam să urc, pe urmele colegului, scara minunată, cu toate că ea mă îmbia. Nu știam unde, la ce se duce el – dacă avea repetiție? Îi zicem cu drag: Paganini, e un mare talent la vioară, a luat ore de pe la trei-patru ani, la cinci s-a produs în fața lui George Enescu! are și fotografii cu Marele Enescu - așa spun externii, el însă nu se laudă; nici nu neagă, lasă să curgă... E

foarte simpatic Paganini al nostru, nici n-ai zice că-i extern, atît că nu a legat prietenii în clasă; nimeni nu se supără, cu toții știm că așa sînt marile talente, foarte ocupate. De asta colegul nostru nu se omoară cu cartea, învață strictul necesar, de trecere. Sub falca stîngă are o pată maronie și cum și el se bărbierește, e mereu iritată, pata. Paganini zice, rîzînd, că pata aceea e bătătură de la unealtă, fiindcă el e om-al-muncii-de-pe-vioare, noi apreciem jocul de cuvinte, rîdem cu voie bună de fiecare dată cînd ni-l face... O fi chiar bătătură de la vioară, mai știi?, va fi avut așa ceva, sub falcă, și celălalt Paganini, bătrînul adevărat. Cestălalt, omul-muncii urcase scara doar cu o servietă, fără unealtă: înseamnă că acolo, sus, nu era o repetiție; nici concert. Dar ar putea fi, acolo-sus, un concert dat de alți, poate de și-mai-mari-talente decît Paganini al nostru - vreau să spun: mai mari, ca vîrstă...

Au intrat, au trecut pe lîngă mine, au urcat scara alți elevi, multe eleve. Niciunul cu vreun instrument muzical, numai cu serviete - la ce s-or fi ducînd, sus, servietele? Începusem să regret "avantajul" elevului intern: își lasă servieta la internat, în oraș iese cu mîinile-n buzunare...

Cînd eram mai îndoit, s-a arătat Parapleu-cu-bocanci: nu-și strînsese umbrela înainte de a intra, nu deschisese suficient ușa, iar ușa o prinsese, cu tot cu parapleu. M-am grăbit s-o liberez pe biata fată; apoi să-i ridic servieta căzută în prag; apoi să-i strîng umbrela. Mi-a mulțumit, mi-a zîmbit frumos, neașteptat de, luminos, și-a reluat servieta (plină cu pietre, altfel nu se explica greutatea) și a pornit să urce scara, cu bocancii ei băiețești, bărbățești – dar bine lustruiți.

O știam - într-o săptămînă de Corso ajungi să cunoști întreg Sibiul - era tot într-a VIII-a, externă-la-gazdă; știam și cum o cheamă, însă eu îi zisesem: Parapleu-cu-bocanci (de cînd se stricase vremea, umbla cu o umbrelă neagră, popească, de sub care ieșeau doar servieta și bocancii, vădit prea mari pentru mica de ea).

Mă uitam în urma ei și-mi ziceam că dacă una ca ea - ca și mine, de la țară, în plus, cu bocanci bărbățești - urcă fără frică, de ce n-aș încerca să urc și eu, să aflu ce-i acolo sus? Cînd ea s-a oprit pe primul refugiu, a lăsat servieta jos, lîngă

bocanci și m-a întrebat:

– Nu vii? - din cap m-a îndemnat să mă iau după ea.

M-am uitat în jur și m-am convins că mie îmi vorbea.

– Aștept pe cineva, un coleg, am mințit.

Ea a dat din cap că da, să-l aștept, și-a ridicat servieta și a tîrît-o în sus, pe scară, apoi la dreapta.

M-am luat după ea. Covorul de pe scară era prea frumos, prea moale: să nu calci pe el! Nici n-am călcat, am mers numai pe capetele treptelor, direct, pe marmoră. Însă după doi pași am simțit că blacheurile zgîrie marmora, așa că am trecut pe covor, însă numai pe margine și călcînd fără să rulez talpa: ca să nu-l stric. Am ajuns-o pe fată în capătul scării, dar n-am depășit-o: să văd ce face ea, să știu ce să fac eu, ca să nu arăt picat din lună.

Am intrat în urma ei într-o sală plină de cuiere, polițe, rasteluri; tavan înalt, pereți căptușiți cu lemn cald, de nuc; multă lumină, miros de haine, de umbrële udate. Am înțeles: era (doar) vestiarul. Însă eu nu aveam de lăsat la vestiar decît, eventual, basca. I-am găsit un loc bun dar, ca să fiu sigur, am băgat-o în buzunar. Fata avea ce lăsa, în primul rînd, umbrela. Fără parapleu și fără pelerină, doar în uniformă neagră, guleraș, manșete albe, părea și mai firavă; dar mult mai drăguță decît pe Corso; oricum, fără servietă, arăta cu totul altfel, alcineva - cineva cu niște codițe anemice, șoricești, cu ochi mărgelați jucăuși, șoricește - aproape drăguț, șoricelul... Atunci i-am spus, în gînd: Șoricica. Sau poate abia în sala următoare, la fișier, cînd i-am văzut mai de-aproape și din profil boticul mobil, șoricos...

Am tras cu coada ochiului, am făcut ce făcea ea: m-am apropiat de peretele de sertare, am tras și eu unul. Ea m-a observat, l-a lăsat deschis pe al ei, a venit înapoi, frecîndu-și mîinile:

– Și colegul? Nu l-ai așteptat?

– Vine el, cunoaște drumul, am răspuns.

– Nu te-am mai văzut pe-aici, a spus fata. Ești nou? Cu ce începi?- și a arătat din bărbia șoricească spre sertare.

– Cu ce încep?, mi-am dat eu răgaz de gîndire. Nu încep, continuu.

Cuvintele ieșiseră singure, dar bine ieșiseră. Abia m-am

stăpînit să nu arăt pe față, cît de mîndru eram de un asemenea răspuns.

– Eu sunt abia la Balzac, a recunoscut ea, acum arătînd din cap, spre spate, la sertarul lăsat deschis. Tu unde-ai ajuns? - a privit eticheta din rama de alamă: Tocmai la Shakespeare? Așa departe?- m-a privit de jos în sus, va fi găsit că nu mint: eram mult mai înalt decît ea, puteam fi crezut că ajunsesem atît-de-depart. Mai ai numai...- m-a ocolit, a trecut în dreapta mea: Ți-au rămas doar... Ia să vedem cine ți-a mai rămas de parcurs... Tolstoi... Teodoreanu... Zola... Cam atît, interesant.

Ce ocazie mai potrivită, ca să fac pe nebunul, față de o fată - și încă una citită, deși ajunsesese abia la Balzac? S-o bat pe umăr, să-i spun: Ee-he, fetiço, pe Tolstoi de cînd îl, he-he, citisem, răsцитisem! Și pe Teodoreanu și pe Zola - dar, dacă o luăm alfabetic, pînă ajung la el, he-he! Îi, pe Shaw, pe Slavici, pe Sofocle, pe Stendhal, ho-ho!; pe Stere, basara-bean de-al meu (nu prea hoho, numai primele două volume din “fluviu”), pe Turgheniev, pe Topîrceanu (hi-hi, mai ales **Viața lui Sisoe**); pe Vianu, pe Verlaine (am și copiat vreo cincisprezece poezii), pe Vlahuță, pe Zarifopol... Cît despre Zola, ce să mai vorbim, îl editează comuniștii pe rupte, ai zice că-i sovietic. Pe aproape toți îi citisem, pe unii din “arsele” mele, personale, de la Șeica, pe alții din arsele domnișoarei de română, pe alți-alții împrumutați de pe unde găsisem, la colegi, cunoscuți, profesori... Pe cîțiva poeți francezi îi copiasem de prin vechile manuale de franceză, adunasem ceva din Baudelaire, din Rimbaud, din Hugo... Dar nu din Eluard, din ăsta în nici un caz...

Să-i fi spus asta Șoricicăi? Acolo, pe loc? De la prima întîlnire? Și, după ce m-aș fi lăudat, să-i fi spus ce simțeam, cu adevărat? Să-i fi spus: Dacă asta înseamnă că îi citisem pe cei înșirați alfabetic...

Adineauri, doar aruncîndu-mi privirea în sertarul Shakespeare, deschis din pură întîmplare, mă uitasem într-o prăpastie fără fund: Cînd o să ajung acolo, jos? - ba nu: privisem de jos, la un munte pe trei sferturi în nori: O să ajung vreodată, măcar la mijlocul pantei?

Din fericire, careva ceruse liniște, amintind că aici e

biblioteca, nu Corso. Șoricica s-a întors cuminte la Balzac al ei. Eu, făcându-mi de lucru pe la Shakespeare, am tras cu ochiul spre Balzac: să văd ce și cum face ea, Șoricica. Am văzut, am ținut minte, așa că, după ce ea a primit cartea cerută, la un pupitru cu o doamnă, apoi a intrat undeva (părea o sală de lectură) îndemnându-mă din cap, din zîmbet, să vin după ea - ca pe scară - eu m-am mutat, cu tot cu bocancii mei, spre capul coloanei. M-am oprit la **D**.

Să o iau și eu mai dinspre început? Nu chiar de la **A**... Din Dostoievski citisem numai **Crimă și pedeapsă** într-o ediție în două volume, îi lipseau, nu numai copertele, dar și multe pagini. Și totuși, ce carte!, ce scriitor, domnule! Din fericire, pentru mine, citisem cartea în ultima săptămână de detenție a mamei (spun acum: ultima atunci nu știam). Citeam și tremuram; citeam, tremurînd - de spaimă, de așteptare: eu eram Raskolnikov. Porfiri pe mine mă pîndea, hăituia, prindea în plasa lui de păianjen - se prefăcea că mă urmărește numai pentru babă, însă eu simțam, știam: nu pentru ea (gazda mea era vie, bine-mersi, nu auzise de Dostoievski și nu suferea din pricina asta), ci pentru acțiunile mele secrete, de partizan anticomunist... Am spus: din fericire, pentru că, domnișoara de română (care nu avea mamă ridicată și nici tată arestat, avea casa ei, acasă, în Ardealul ei) mi-a spus că ea fusese bolnavă de moarte o lună de zile după ce terminase Crimașipedeapsa... Pe cînd eu, așa cum eram (poate tocmai de aceea), puteam să-i spun lui Raskolnikov: Uite cum stă treaba, Rodion Romanovici: eu am așteptarea mea, mult mai grea decît a ta, așa că ia slăbește-mă cu remușcările tale. de trei copeici... - nu-i spuneam chiar așa, dar așa-cumva; și chiar dacă nu era foarte adevărat (cine poate pretinde că suferința lui e mai cumplită decît a altuia?) cu așteptarea mea aproape mă obișnuisem, ajunsese să-mi placă, ba uneori mă pomeneam întrebîndu-mă, îngrijorat: Ce-o să mă fac atunci cînd n-o să mai am ce aștepta, bun: liberarea părinților? Apoi, așteptînd alături, împreună cu Raskolnikov, așteptarea era mai ușoară, se împărțea în două - ce bună Crimașipedeapsa la casa omului așteptător...

Am deschis sertarul pe fruntea căruia, în ramă, sta scris:

DOS.

Sertarul gol. Lipsea pînă și tija de metal care ar fi trebuit să se petreacă prin găurile fișelor. Să o întreb pe doamna de la pupitru, unde plecase **DOS**? Ca să mă întrebe ea de pe ce lume vin? Am căutat în sertarul din față: nu era – dar nu era nici Dosoftei al nostru, ce să caute într-un sertar realist-socialist, un popă?; în plus, mitropolit; și mai în plus: traducător al Psalmilor... Deci, Dostoievski nu mai era printre noi; nici cu numele - măcar de ar fi fost **DOST**, am ști despre cine-i vorba, în rama de alamă de pe sertar; măcar o cruce, în cimitir - pe aceea numele dispărutului se scrie întreg. Unde, în care cimitir din lume numele repauzatului e ascuns, ne-spus, de nu rămîne după el decît locul? Gaura?

Între timp, sala fișierului aproape se umpluse: unii își cereau de la pupitru cărțile cerute altădată și păstrate aci, sus; cei mai mulți căutau, ca mine, printre morminte – așa că am putut trece neobservat.

Am încercat să-mi aduc aminte lista de la Șeica. Mi-o arătase domnișoara de română. Și aceea era în ordine alfabetică. Asta se petrecea cu exact un an în urmă, în decembrie '48 și dacă era ordin pentru prăpădita de bibliotecă a modestului gimnaziu din amărîta de Șeica, era ordin-pe-țară – ce se va fi petrecut la Sibiu? La o bibliotecă de oraș? La una de faimă națională, ca Astra – pe la care se pe-trec sute de cititori pe zi? Cum să-i lase Tătucul să citească altceva decît a scris el însuși? Altceva decît ce a hotărît el că e “pozitiv”? Deși Geniul Omenirii Mondiale nu va fi citit la viața lui decît propria-i operă (genialissimă).

Ia să vedem ce anume a rămas, ce a diktat Stalin că e “pozitiv”? S-o iau de la începutul începutului, de la Afla... Pe lista de la Șeica, la **A**, le erau lăsate lui Agîrbiceanu, Alecsandri, Alexandrescu două-trei titluri, nu mi le amintesc - dar cum să uit că, în dreptul lui Arghezi, scria “TOTAL”? (așa m-am ales cu ultimul volum, publicat sub comuniști, **Una sută poeme** - celelalte mergînd la domnișoara). Să vedem, aici, sertarul cu... Aici între **ARD** și **ASA** ar trebui să fie **ARG**; trei fișe Ardeleanu (Carol): căzute pe spate; două fișe Asachi: povîrnite în față. Aici, în locul gol, vădit gol, în gaură, în groapă, a fost cîndva Arghezi. “Cel mai

mare poet român al secolului al douăzecilea”; “al doilea Eminescu”; “genial înnoitor al limbii poetice” - astea le știam din alte cărți, scrise de alții despre - însă dintre cărțile poetului aveam doar una și nu cea mai bună. Le citisem și pe cele-bune, împrumutate de la domnișoara, dar volumele de versuri trebuie să le ai tu, să fie proprietatea ta, ca să le poți deschide când vrei tu, fie și pentru un singur vers. Începusem să copiez din **Cuvinte potrivite**, din **Flori de mucigai**, umplusem un caiet, însă... citind din caiet, îmi dădusem seama (să fi fost doar părere?) că scrisul meu de mână, dacă nu strica mare lucru, sau deloc, din poezia altora, Arghezi nu-l primea. Pe Arghezi trebuia să-l ai tipărit, altfel îl stricai. S-ar putea să mi se fi părut așa, pentru că tare aș fi vrut eu volumele acelea, doar eu le cărasem, cu sania, noaptea, dar le reținuse domnișoara... Acum însă, dacă aș pune mîna pe un volum, l-aș copia, în întregime - nu doar pentru mine, ci pentru alții (chiar dacă mi s-ar părea, în continuare, că-l stric). Dar de unde? Arghezi: “TOTAL” și aici. Nu mai este. Ba, judecînd după sertar, nici n-a fost vreodată.

Alt sertar: **BAC**. O singură fișă la Bacovia, **Stanțe burgheze**. Adevărat, Bacovia a publicat puțin, vreo trei volume cu totul, nu s-ar simți golul în sertar. Însă dacă ar fi tipărit numai **Plumb**; de-ar fi publicat o singură poezie, “Lacustră”... Dealtfel, despre un gol vorbește “Lacustra”: „Un gol istoric se deschide...” Ba nu, nu se deschide: „Un gol istoric se întinde” - iar mai departe: “Pe-aceleași vremuri mă găsesc... /și simt că de atîta ploaie, / Piloții grei se prăbușesc” - și se termină cum începuse, cerc închis: “De-atîtea nopți aud plouînd / Tot tresărind, tot așteptînd, / Sînt singur și mă duce-un gînd / Spre locuințele lacustre”. Lacustrul (George Vasiliu de Bacău, Bacovia, acest alt foarte mare poet, are voie la sertar doar prin “Stanțe” - ce inspirate (politică!) pe el, să le numească: “burgheze”...’

Alt sertar. Gol. **BLA**. Aici a fost cîndva B1aga. De felul lui, poet; și dramaturg; și filosof; și diplomat; și profesor. Așa-i pedepsesc ăștia pe cei care au fost prea-multe, prea-mult: îi neîntînză, cum zice Septimiu; îi scot, alungă, șterg; îi nefac. Să zică mersi (ca Domnul Doktor) că n-a primit post (de profesor, de diplomat, chiar de filosof!) la Canal; că

l-au lăsat în viață (ca ajutor de bibliotecar, la Medicină, în Cluj - se va fi făcând și acolo inventar?). Pe timpul întunerii-ului, când România era o țară înapoiată, exploatată de capitaliști, condusă în prăpastie de către burghezimea monarho-fascisto-chiaburo-jandarmerească, pe-atunci așa-zisul-poet și pretinsul-filosof Blaga huzurea pe spinarea poporului muncitor; nu-i auzea gemetele de durere, strigătele de protest social; nu auzea nici chemarea partidului comunist român adresată Marii Uniuni Sovietice și Genialului Stalin în Persoană, să vină în ajutorul pașnicului popor român; pe-acele timpuri de tristă amintire, așa-zișii, marii scriitori erau, în realitate, niște lingăi; valeți ai oligarhiei imperialiste anglo-franco-americano-vaticane; în loc să pună mîna, să lumineze masele, să demaște pretinsa democrație de tip burghez, ce făceau ei, așazișii: se plimbau pe marile bulevarde, beau mereu la cafele-de-cafea, se îndopau cu fripturi de carne, fumau țigări de tutun și sugeau sîngele populației!; în schimb, îi băgau pe gît, cu de-a sila, opiu-pentru-popor! Iată însă că “ziua mare a venit”!; de cînd ne-a eliberat Marea Uniune și Tovarășul Stalin, “toată țara-i ‘n sărbătoare”; “azi țara ta e casa *mea*” (cum zicem noi că zic Rușii, după Atoma); “lumina ne-a venit de la Răsărit” (zice Sadoveanu); “s-a făcut lumină-n sat”; “s-a dumirit badea Gligore Obadă, zis Obidă”...- e-he-he! (am citat, nu foarte fidel, dar în spiritul Tezelor Provizorii care ne țin loc de manuale de română). Așa, că să nu ne mai mirăm că au fost epurați, totalizați nițel slugoii condeiiului! Pe bună dreptate: n-au vrut să înțeleagă sensul istoriei, lupta proletariatului internațional, în general, în special rolul de călăuză, stea-polară, far - al Partidului; al Uniunii; al Marelui. Și ce dacă unii scri-i-tori trăiseră și muriseră în secolele trecute?, datoria lor de ingineri ai sufletului era să vadă, prin ani, prin decenii, prin milenii, Venirea. Desigur, a partidului comunist. Și mai ales Venirea lui Messia Ghenialovici Stalin.

Pe lista de la Șeica, în dreptul lui Blaga scria - ca și la Arghezi : “TOTAL” Și aici ca și acolo, Blaga a fost **totalizat**. Nu mai este. Ai zice că nici nu s-a născut. Bacovia scria într-o poezie: “Liceu, cimitir al tinereții mele”.

Dacă aș fi poet, aș lăsa în pace liceul, aș scrie:

“Biblioteca, cimitir al generației mele”. Sau n-aș scrie versuri, numai cuvinte: **Bibliepurată**; sau: **Bibliocimitir** - și: **Cimitir Astra**.

Am trecut alături, să văd cum stăm cu Caragiale. Ca și la Șeica: binișor, bine - la Caragiale. (la Șeica scria “ÎN SUSPENSIE”). Aici fusese lăsat – pînă cînd?, pînă cînd o fi, să ne grăbim, fiindcă nu știm ce aduce ziua de mîine...

Dar Eminescu? La Șeica era și el “ÎN SUSPENSIE”. Aici, la Astra, la **EMI** au rămas ceva fișe - ia să vedem care ediții. Ediții... Nici urmă de ediția Perpessicius nici Murărașu - nici vorbă de ediția Maiorescu; nici un volum de poezii - ba da: o broșură cu unsprezece poezii traduse în ungurește. Dar în românește? “Eminescu, făuritorul limbii literare române”; “Eminescu, Luceafărul poeziei românești”... Numai traduceri - încă o fișă: Eminescu în rusește... Ba nu! Nu e în rusește, ci în... animalul-care-nu-există: în “moldovenește” (bine că nu e în “olteneste”!)! De reținut: cine vrea Eminescu în românește, într-o bibliotecă românească, în România, îl găsește - dar cu caractere chirilice - corect: rusești, chirilice fiind și sârbeștile și bulgăreștile. Mama lor de totalizatori! Pe Eminescu ni l-au... Nu găsesc cuvîntul – dar nu cuvîntul meu contează, ci al lui, alungat din România, din limba română. Se laudă pe toate drumurile că îl prețuiesc, că îl revalorifică; s-au apucat să-l sărbătorească: astă vară, în iunie, au făcut mare tîmbălău cu „60 ani de la moarte”; la anul, în ianuarie, se laudă că vor să sărbătorească „Centenarul nașterii”. Dar un scriitor se sărbătorește prin carte – unde-i cartea lui Eminescu? Nu e.

Atunci, întîia oară la biblioteca Astra, nu am căutat la fișier dincolo de **EMI**. Am închis la loc sertarul cu Eminescu ne-român, ne-poet. Mi-am făcut loc printre căutători pînă la **Z** ; m-am întors la **A**...

Fata asta, Șoricica... Așa, caraghioasă, urîțică, naivă – nu era o naivă, cum crezusem; deloc toantă. Iar eu nu eram deloc marele-zmeu care-i închide pliscul unei gîsculițe cu... continuatul (nu cu începutul). Dar cum, cu ce “continuu” eu? Dar se mai putea continua, pe timpurile astea? Și ce să continui? De acord: dacă mă grăbesc-grăbesc, îl fac pe

Shakespeare; îl fac pe Tostoi; îl fac pe... Însă cât de repede să dau din pagini întoarse? Cât de tare să trag, ca să ajung la... La cine să ajung? La Zola? Dar nu mai poți respira de glodurosul, de realistsocialistosul Zola (las', că nici cu celălalt franțuz, Barbusse, nu mi-e rușine, împutitul acela care l-a băgat în mormînt pe Panait Istrati al nostru)! Ei, da: în timp ce eu galopez, încolo, spre coada alfabetului, analfabetiștii se apucă să epureze iar și rămîn și fără Caragiale; și fără Balzac; lui Bacovia or să-i totalizeze și **Stanțele** – aflînd ei, între timp, că nu sunt, cum și imaginaseră, pamflete la adresa burgheziei...

Zice tata:

– Să recunoaștem: comuniștii au făcut o adevărată, o dreaptă selecție - vorbesc de autori și de cărți. Acum cine vrea valoare, să meargă la cărțile interzise, la autorii epurați. Nu se înșeală nici atîtica!

Nu se va fi înșelînd nici atîtica, dar de unde cărțile? De la care bibliotecă - publică - să citesc autori interziși, cărți epurate - ca să merg numai la valoare?

Eh, dacă ar fi fost părinții mei ne-basarabeni; adică ne-refugiați. Dacă ar fi fost bătrînii mei ne-învățători de țară, dacă ar fi avut biblioteca lor, personală, conținînd și cărți epurate, de valoare... Aș fi citit cu dragă inimă acasă, în casă, la casa mea. Însă puținele strînse de ei, adunate din banii lor, de învățători, ne-au fost arse, în curte, la Mana, de comisari; puținele adunate după liberarea Basarabiei și înainte de Refugiu - au rămas acolo, demult or fi oale și cenușă...: aici, în Ardeal, nu au mai cumpărat o singură carte: cu ce bani, nu aveam pentru strictul necesar, apoi cînd, unde să fi avut timp de ele: prin păduri?, prin Centrele de Repatriere?, în mutări, din cancelarie în cancelarie?

La Normală cumpărasem din banii de buzunar vreo douăzeci de volume - acestea constituiau "grosul bibliotecii noastre refăcute. S-a rotunjit biblioteca noastră cu cărțile de la Șeica (adevărat: furate, dar furate erau și cele care merse-seră la domnișoara, trei-sferturi; și ce-ar fi fost mai bine: să le lăsăm să fie arse, ca epurate? - am citit undeva că furtul de carte nu e furt, se iartă, nu-i păcat grav...) - însă numai cu cele pe care le dusesem la Buia, înainte de arestarea

părinților... Și acelea s-au dus, au dispărut, împreună cu celelalte lucruri din “casa” noastră de la Engelmann. Ce mai am acum, la părinți, sunt cărțile păstrate la Șeica, în cufăr, la babă și în camionul lui Iosif: în jur de o sută de volume...

Voi fi avînd ‘eu “bibliotecă” mai mare decît a lui Ilă, colegul meu de la Șeica (cel care nu are deloc) - dar mă pot compara cu Septimiu? Măcar cu Octavian, fiu de mecanic de locomotivă? - însă și el: ne-refugiat, ne-basarabeian, ne-intern?

3

– Inventar? Ce-o mai fi asta: inventar?

Alt invalid: domnul care nu citește în sala mare de lectură, el lucrează într-un cabinet, pe manuscrise. Din război, îi lipsește mîna dreaptă, ca lui Perpessicius, din celălalt război. Nu l-am văzut scriind cu stînga (nici pe Perpessicius, dar așa am citit, din alții, chiar di nei, nu degeaba și-a intitulat primul volum de versuri: **Scut și targă**), însă dacă mă miră ceva la el, e bastonul: domnul care lucrează singur într-un cabinet - și scrie cu stînga - este el ciung, însă picioarele i-s zdravene, amîndouă, nu se simte nici cel mai ușor șchiopătat, dar el își ocupă singura mîna cu un baston. Se va fi gîndind că, așa, se vede bine, pe stradă, că e invalid de război; că dacă umbli în baston, nu-ți au ăștia pensia de IOVR. Adevărat: un șchiop, chiar dacă nu merge, ca să i se vadă șchiopătatul, e mult mai vizibil decît un ciung; și mai vizibil, dacă umblă îmbrăcat cu trenci kaki, fost ofițeresc.

Nu-i răspunde nimeni. Dumnezeu nu bate cu bățul: nici el, cînd biblioteca e normal deschisă nu salută, nu răspunde la salut, cînd trece pe la vestiar, să-și lase trenciul; de acolo se duce direct la cabinet, nu trece pe la fișier. așa că nu știu cum îl cheamă. Se zice că se poartă atît de cu nasul pe sus, pentru că a luptat și în Vest, nu numai în Est; de parcă ar fi singurul; și de parcă ar fi motiv de laudă... Uite, acum ar intra el în vorbă cu noi, mărunții, de la sala de lectură comună, însă așa-i roata istoriei, cum zic ăștia, a venit rîndul

nostru să nu-l băgăm în seamă, cu toate că se poartă cu baston, ca să vadă lumea că-i ciung.

Și nici nu prea are cine să-i răspundă: toți cei care trecuseră pe la anunțul din ușă, fie se întorseseră pe la casele lor, unde-i cald, fie se țin la distanță: să vadă ce se întâmplă. Ca mine.

Ca și mine, rămașii vor fi așteptând o minune: dacă nu pe însuși Messia, atunci pe unul dintre ai noștri, cititori obișnuiți - însă care, spre deosebire de noi, să înțeleagă altceva din anunț: de exemplu; că in-ven-tar însemnează... nu contează ce, cu condiția să fie altceva, nu ceea ce ne mirase, speriasse pe noi; sau nici să nu citească noul-venit: să apese, direct, ivărul, iar lui să i se deschidă ușa! S-au mai văzut cazuri. În cazul de față, explicația să fie simplă: nici unul dintre noi nu apăsase ivărul suficient de tare (și, în același timp, să împingă ușa cu umărul; fiindcă suntem în iarnă, resortul de închidere automată funcționează cu ulei, s-o fi întărit, de ger; ori se va fi lipit ușa de toc, din pricina gheții - au mai fost cazuri... Sau altfel: acel cineva pe care-l așteptăm, el să vină la timp, adică nu prea devreme, ca noi; el să constate că e deschis, nu invers, pentru inventar - și chiar dacă este ceva-cumva, apoi nu pe noi, cititorii, ne privește, ci pe ei, administratorii. Cum s-a întâmplat, cum nu, dar noi, cei vreo zece-douăzeci dinainte, venisem prea devreme, normal să dăm de ușa încuiată, noi însă ne speriasem că au închis biblioteca de tot - când nu e altceva decât, să spunem, o mică schimbare de orar, dat fiind faptul că zilele se tot micșorează (azi-mîine-noapte are să fie ziua lui Stalin, împlinește 70 ani). De aceea momentul deschiderii fusese împins cu un sfert, cu o jumătate de oră mai spre zi - vom fi știut, de ieri, de alaltăieri că se schimbă orarul, însă, cum sunt oamenii: uită, le mai stau ceasurile - celor care au... Adevărat: pe ușă nu scrie nimic de orar, de ore. Pe hîrtia prinsă pe dinăuntru, cu pap, sunt scrise doar cuvinte - în fine, așa va fi crezînd scriitorul - dar nici o cifră; nici măcar data de azi; nici, să zicem: "Începînd de azi, atîta decembrie 1949..." Apoi să anunțe ce se va întâmpla, începînd de azi-decembrie-49. Normal ar fi fost să se precizeze și pînă cînd, măcar cu aproximație, va dura ceea ce a

început azi, decembrie 49.

Și dacă e o glumă? De prost gust - dacă te gîndești la doamnele în vîrstă, la domnii și ei în etate, alții invalizi, dar și unii și alții suțirerel, săracuț îmbrăcați și, se vede cu ochiul liber: nehrăniți - care degeră acum pe trotuarul Astrei, prin parc... Proastă de tot, dar glumă: cine știe ce derbedeu, căscat, inconștient va fi mîzgălit, pe un caiet de școală, “cuvintele”, va fi smuls foaia, lipind-o de geamul ușii, pe dinăuntru; ieri, înainte de închidere - cînd ieși, nu privești îndărăt, la ușa care se închide, iată de ce nu văzusem, de ieri, anunțul, mîzgălitura cretinului glumeț:

ăncis p. iventr

Și dacă mă înșel? Dacă anunțul e corect scris: “închis pentru inventar”? Dar nu: văd eu prost, însă numai la distanță, ce se află sub jumătate de metru nu-mi scapă, am și memorie vizuală aproape fotografică, anafabetul acela nu a iertat un singur cuvînt (din trei). Noroc că nu a folosit majuscule, l-ar fi făcut pe S pe dos (ar fi dau un Z...); pe N... - un bou!

Și totuși, totuși: dacă anunțul e corect scris? Fiindcă nu în clipa îl care îl văzusem, constatasem că e scris ca dracul, ci abia acum, la să tot fie o jumătate de oră de cînd îînghețăm lîngă statuia lui Bariț.

Bine, dar numai eu să-mi fi dat seama, chiar cu întîrziere, că e scris incorect? Ceilalți, mai în vîrstă, mai cititori la Astra, printre ei profesori, doctori, adică oameni de meserie, n-au văzut? Nici unul dintre ei nu l-a citit corect - vreau să spun: corect, după incorectitudine; nici unul nu a rostit, tare, ce mîzgălise dobitocul - pe care eu nu l-aș angaja nici fochist-adjunct la bibliotecă. Și pe care îl văd: unul grăsos, cu frunte groasă, îngroșată; unul care scrie (cînd scrie!), ținînd condeiul strîns în pumn, ca pe un băț - o vită încălțată!

Așa a scrijelit, cu copita, vițelul-la-poarta-bibliotecii:

ăncis p. iventr.

Vorba ceea: cum e scriitorul așa-i și scrisul - sau invers. Totuși, nu poate fi un golan oarecare, bîntuind cartierul - adică unul în trecere; golani scriu cu creta, cu cărbunele pe ziduri, pe garduri, cîte un cuvînt porcos (dar corect scris); golani nu umblă după ei cu paharul, cu farfurioara cu pap.

Cu pap se plimbă secretarele - însă acelea știu carte. O fi una nouă, “pe puncte”; o fi secretară, dar de-partid - în care caz, se explică scrisul-nescrisul. De mirare e că cei care au citit opera-i au ținut minte ultimul cuvânt, l-au corectat mental și pe acela... De ce?: **iventr** mai puțin mutilat decât **ăncis**?

– Inventar? Dar ce-i de inventariat la bibliotecă: scaunele?

Poftim! Ce ziceam? Însuși Domnul Profesor Vinerean îndulcește otrava, glumind; de parcă n-ar ști ce-i de inventariat la o bibliotecă. El e un fost, în general, în special, fost profesor universitar - și încă la catedra de limbă română. Nici el nu s-a întors la Cluj, a rămas la Sibiu, la secundar - nu prea mult, pînă l-au epurat comuniștii. Însă încă înainte de a-l epura, îl arestaseră, ca țărănist. I-au dat drumul, iar l-au ridicat, iar l-au liberat - ultima oară, acum două-trei săptămâni: vine direct de la Canalul Dunăre-Marea Neagră, cel început astă-vară, în Dobrogea. N-a fost condamnat, ci băgat “administrativ”, dar a totalizat vreo doi ani și ceva. Și, uite: pînă și el, profesor de limbă română, a corectat, în gînd, fără să semnaleze incorectitudinea de pe ușa Bibliotecii!; și el s-a legat de doar semnificața cuvîntului, nu de...

Nu-de - ce? Ce-ar fi trebuit să facă, zică? Și dacă, încă: dacă n-am văzut eu bine? Anunțul va fi corect scris, dar pentru că anunță o veste proastă, eu l-am urîțit pe mesager cu tot cu mesaj? Nimic mai simplu de verificat: mă duc la ușă, citesc, mă conving. Dacă da sau ba, e corect.

Și dacă e corect scris? Ce se întîmplă - dacă e corect: se deschide ușa, ca Poarta Raiului? Ne putem întoarce la cărțile noastre?

Să mai așteptăm, să vedem. Poate că. Poate că alții, veniții după...

De pildă, Doamna Tatu-Scarletti. Ea nefiind româncă din naștere, poate observa mai lesne incorectitudinile de română. După obicei, vine ceva mai tîrziu la bibliotecă, însă pleacă ultima. După un obicei al ei, la fișier, întreabă tare, în general:

– S-a întors fiul? Nu? Tot nu? Încă nu? - apoi, chiar dacă nu i se răspunde, ea încearcă să glumească: Atunci mă consolez cu tatăl...

Pînă și eu știu: Doamna Tatu-Scarletti e o persoană foarte tristă, de aceea se străduiește să-i înveselească pe alții.

Acum, ușor frîntă de mijloc, cercetează anunțul din ușă prin ochelarii cu hulubele adunate, ținuți, ca de mîner, o lupă. A lăsat la picioare, pe prag, traista țărănească, umflată, boboșită (ce va fi avînd, azi în ea: mere? cartofi? - nu-i bine să umble cu ce-o fi avînd prea mult, pe ger: îngheață); și se uită, se uită, prin lupa ochelarilor, la hîrtia prinsă în geamul IIșii, pe dinăuntru. Eu mă uit la ceilalți așteptători. Și ei ca și mine privesc în jur, la ceilalți, ca să vadă: o ne-văd și aceia pe dezisă?

Așa-i zic unii, aproape toți pe care i-am auzit vorbind despre ea: Dezisa. Alții îi spun: Doamna Tatu. Însă la fișier ea se trece: Grazia Antonietta Scarletti. Am aflat de la Septimiu: e italiancă din Italia; era studentă cînd l-a cunoscut pe domnul Tatu, tînăr diplomat român la Roma; au doi copii, acum mari: o fată, căsătorită cu un francez, rămasă în Occident și un băiat, mai mare decît fata - acum la Canal, împreună cu taică-său. Domnul Tatu fusese în diplomatie, întîi în Italia, apoi în Argentina, din nou în Italia, rămăsese diplomat și sub comuniști - pînă acum doi ani; cînd fusese rechemat. Iar el ("Cretinul!", făcuse colegul meu) se întorse în țară; cu soția și cu băiatul. Binențele, l-au deblocat (sau epurat) pe loc, așa că a venit la Sibiu, unde are neamuri și casă - o vilă superbă, în spatele Teatrului. Doamna învățase la perfecție româna, ba chiar tradusese din Eminescu, din Blaga, din Barbu și tocmai se apucase de "Craii de Curtea Veche" de Mateiu I Caragiale (el fiind "fiul" de care tot întreabă dacă s-a întors - din epurare!, iar pentru că tot nu, se consolează cu "tatăl", I. L. Caragiale), cînd a dat peste ei și naționalizarea și arestarea soțului și a băiatului - tatăl și fiul. N-am înțeles dacă fuseseră întîi naționalizați, apoi arestați; ori după arestarea bărbaților le fusese luată și casa, oricum, în momentul de față, cei doi Tatu sunt la Canal (i-a întîlnit pe amîndoi - dar pe rînd - Profesorul Vinerean), iar "Italianca" s-a aciuat într-o odaie de pod, undeva, în Orașul de Jos. «Deși s-a dezis»

Asta o spune Septimiu. La care Octavian ridică din umeri, oftează și spune că el nu prea crede - însă nu spune ce

anume nu crede. Eu nu m-am băgat în discuția lor, nu cunosc Sibiul, nici pe Sibieni, însă nici eu nu cred povestea cu dezisul. Poate că Italianca și-a reluat numele de fată, ca să capete cartelă.

Asta n-o pot pricepe localnicii, dar noi, Basarabeni, da. Pentru un Ardelean în Ardealul lui, chiar dacă nu capătă cartelă, chiar dacă e alungat din casa lui, la naționalizare, nu i-i atît de greu: are, în jur, neamuri, cunoscuți care-l ajută, cu ceva bani, cu mîncare, ceva de îmbrăcat, îl primesc sub acoperișul lor - ca între neamuri. Dar noi, "străinii", la cine să facem apel? Pentru noi, prăpădita de cartelă înseamnă viață - n-avem bani, nici relații, ca să cumpărăm de mîncare la liber; mai ales într-un oraș... Ce hîrtie va fi semnat ea, Dumnezeu știe (deși neamurile lui bărbatu-său pretind că știu: o declarație de dezicere); ca să nu crape de foame; să capete repartiție de locuință (așa cum o fi, are patru pereți, al cincilea, acoperișul); sau vrea să se întoarcă în Italia ei și, de acolo, să facă tot posibilul ca să-i scoată pe bărbat și pe băiat - întîi din Canal, apoi din România. La urma urmelor nu din motive politice își va fi reluat numele de fată, așa semna (pe cînd lumea era lume, chiar dacă în război) traducerile din română în italiană - asta tot de la Septimiu o știu. Apoi încă un amănunt grăitor: dacă s-ar fi dezis, cu adevărat de bărbatu-său și de fiu-său, ar întreba, zi de zi, cu glas tare, la fișier, dacă s-a întors fiul? Binențeles, pentru urechile celor oarecum avizați, ea vorbește de Mateiu I Caragiale, nu de Tatu-junior, aflat la Canal; dar oare e mai puțin periculos să vorbești de un scriitor epurat - si unde: în plină Astra? Toată lumea știe că la o bibliotecă din zilele noastre vin nu doar iubitori de cuvînt scris si tipărit, ci și pescuitori de vorbe (pe care or să le scrie ei, în rapoartele lor la Securitate, cam în stilul vacii de bou care ne-a anunțat că e ăncis p. iventr).

Doamna Tatu s-a îndreptat de șale, a privit peste umărul ei stîng, încoace; peste umărul ei drept, încolo, nu știu unde... Acum se apleacă și caută, orbește, traista lăsată la picioare, n-o găsește din prima încercare, nu se uită unde caută, nu știu la ce se uită. Iat-o, s-a ridicat, și-a trecut baiera traistei pe umăr. Baiera, trasă, i-a strîmbat ochelarii pe obraz, aproape i-a doborît. Și-i pune la loc, îndelung, le

șterge sticlele, pe loc, cu un deget gol răzbătut prin ruptura mânușii. Sper că nu plînge; sper că lacrima din vârful nasului e lacrimă de nas; mai sper cănu ne vede bine pe noi, ceilalți foști cititori la bibliotecă, cum ne facem de lucru în de noi, numai ca să nu fim văzuți de cine trebuie că stăm de vorbă cu ea, Ea, care, pentru unii e: dușmană capitalistă, pentru alții: venetică-dezisă.

Eu sunt singurul care n-o evit, vizibil, la bibliotecă; dar nici să mă apropii de ea, aici, nu-mi vine. N-am schimbat nici un cuvînt cînd ni s-au încrucișat drumurile, eu am salutat-o, ea mi-a răspuns - atît; apoi eu sunt într-o situație delicată, fiind cel mai amenințat, ca singurul elev chiulangiu - dacă mă vede vreun profesor? Ori pedagogul, Puturosul? N-o evit, n-o caut - însă ceilalți... Pînă și Profesorul Vinerean (care i-a adus vestea de la Canal s-a angajat, fulgerător, într-o discuție foarte animată - cu cine: cu celălalt profesor, Doktorul (mereu îi uit numele-de-prenume: Ion sau Vasile sau poate chiar Gheorghe), cu toate că nu se pot suferi: Vinerean l-a întrebat pe cestălalt, Prenumele, ce făcea el (doktorul), pe cînd Vinerean murea-de-frig la Stalingrad; și ce mai făcea, cînd el, Vinerean, murea-de-sete în lagărul de la Ghencea; și cînd robea-la-roabă, pe Canal? Prenumele nu-i răspunsese, fugise din calea Vinereanului, atunci, însă acum, iată-i discutînd, animat, dar civilizat, ca între profesori universitari.

Doamna Formatmic a plecat, cu vulpea și cu șoșonii și cu mamă-mamă al ei, parcă și mai mamălat, pe frigul ăsta - ar fi în stare să plece de tot, să renunțe și la Rabelais în slăvonă, în format mic, numai să nu rămînă în preajma dezisei.

Uite-l și pe Dom' Artur, poetul Sibiului! S-a apropiat, schiopătînd - de cine? De celălalt invalid de război, lucrătorul pe manuscrise, în cabinet. Ce-or fi avînd ei de discutat, atît de important și de secret, fiindcă se îndepărtează împreună, scriitorul schiop schiopătînd, manuscriitorul ciung sprijinindu-se în baston - mai bine i-ar ceda poetului bastonul, ar fi mai cînstit. Se întîlnesc pe trotuar cu alții așteptători - măcar aceștia se plimbaseră tot timpul, cînstit - se opresc, vorbesc în de ei, apoi pornesc cu toții, mereu mai încolo, mai departe.

Am rămas singurul care nu s-a îndepărtat, nu a întors privirea - mă aflu la o bună distanță și bine adăpostit sub brad. Sper să nu vină înapoi. Nu vine. Și-a scos traista de după gât, a pus-o pe prag, a coborât o treaptă, acum își aprinde o țigară. Ce va fi înțeles Doamna Tatu din anunț? Dar Signorina Grazia Antonietta Scarletti? - va fi rezolvat ea probleme grele de limbă română, traducând, dar nu ca asta... Și de ce se va fi instalat în prag: așteaptă să se deschidă ușa?; să se des-facă iventrul?

O înțeleg: unde să se ducă? Nu mai are casă, nici masă, nici familie; nici țară nu mai are - de parcă românii ar avea - la bibliotecă vine, desigur, pentru cărți (pe care nu le mai are la ea, ale ei), dar mai ales pentru că biblioteca a rămas (până ieri?) un loc civilizat, cu oameni civilizați, ca pe timpuri civilizate; și unde e cald, ca pe timpuri, în casa ei, civilizată. Dacă e adevărat că acum locuiește într-o odaie de pod, atunci ea este cea mai lovită de ușa închisă. Fiindcă până și eu, care nu sunt sibian, nu am rude ("în țară", pentru că "în străinătate, în URSS", am - pe malul Pacificului) într-un caz ca aceasta am unde mă duce: fie la liceu, la ora următoare, fie la internat. Însă ea...

Oi fi având unde, dar n-am eu chef. Nici de liceu, nici de internat - trebuie să fie un pustiu și o tristețe de internat-gol și nici măcar cald nu e, se face curățenie, se deschid ferestrele, zdroncănesc căldările, căldăresc difuzările, apoi mirosul de internat pustiu... Pentru un film e prea devreme, apoi ce să caut la matineu, singur? Prea devreme și pentru Baia Populară (ce bine mi-ar prinde un duș fierbinte-fierbinte, apoi câteva lungimi de bazin - cu condiția să nu fie ocupat de lotul național. Numai că și colo și dincolo trebuie să plătești intrarea. Bani pe care-i mai am ar ajunge azi, dar poimîine? Și când mă gândesc că am păpat-fumat biletul de tren până acasă, iar alți bani nu mai primesc, la abia zece zile de vacanța de Crăciun... Văd eu: ori împrumut de la Octavian (de la Septimiu nu-mi vine să cer), ori urc fără bilet: cum trenul o să fie aglomerat, ca de vacanță, poate nu mă prinde controlorul...

Încă cineva care citește; că e **ăncis p. iventr**. Din spate, pare a fi doamna aceea care vine rar și atunci numai pentru

enciclopedii, E bine îmbrăcată, încălțată cu cizmulițe. În sala de lectură rămîne în pulovere largi, pufoase; își păstrează pe umeri un fular-șal din lână și el, aeriană, parfumată. N-am reușit niciodată să ating, măcar din greșeală, lîneturile doamnei cu enciclopedii, însă parfumul ei... Uite, chiar aici, afară și de la distanța asta, îi simt parfumul bun, de doamnă la casa ei, care, cu siguranță, nu vine la Astra doar pentru încălzirea centrală. Va fi avînd în casă, dacă nu calorifer, atunci sobe de teracotă - ce sobe grozave vor fi parfumînd cu căldura lor casa doamnei parfumate...

Ea este, nu nu-am Înșelat. Acum, că s-a întors cu fața încoace, o văd și mai bine, după miros. Ciudat: nu e frumoasă, ba chiar destul de... Și nu-ți dai seama ce vîrstă are: treizeci? șaizeci? mai mult, mai puțin? Apoi ochii: cînd i-am văzut întîia oară privirea, am crezut că nu e doamna-cu-parfum. Mi-am făcut de lucru prin preajmă, ca să-i văd de mai aproape ochii: răi. De om rău, nu înrăit de viața sta, ci rău de la început. Mi-am zis că poate numai în afara casei, printre străinii răi, îi va fi rea privirea, ca să se apere; acasă la ea, la căldură, printre mobilele ei, cu cărțile ei (o fi avînd bibliotecă frumoasă - însă fără enciclopedii), ochii îi vor fi normali. Dar cum să verific ipoteza?

Uite-o și pe Madam Elefterescu - n-o cheamă așa, eu i-am zis, după Caragiale, cînd am aflat că e ofîtereasă de ofîter (nedeblocat) și așa i-a rămas numele între noi. Frumușică-foc, deși cam slăbuță, după gustul meu. În pauze, la fumat, intră în vorbă cu noi, elevii, ne oferă poezii de Eminescu de ea copiate, mentol, țigări -întro zi, mi-a dat un pachet întreg, abia început. Are ochii uneori albaștri, alteori cenușii, apoi verzi, cafenii - depinde. Cînd se întîmplă să fumăm în patru, atunci să vezi dansul-cocoșului - acum vorbesc de Septimiu: ai zice că face pe nebunul, pe artistul, că joacă - nu joacă, deși țopăie în jurul Piscupeascăi, guguie ca un porumbui, glugluie ca un curcan, arînd cu aripile colbul, înroșindu-i-se strugurii de la gît - așa vrea el s-o facă praf pe găinușa ofîterească, numai cu citate din Kant, în original... Dar să vezi dansul-ursului: o fi el, Octavian un, cum spun Ardelenii: mutalău, dar în prezența doamnei Protopopescu nu-i tace gura, nu se lasă, n-o lasă pe iubita-

doamnă (numai așa îi vorbește: “Iubită doamnă...”). El nu-i dă tîrcoale, n-o bate la cap în nemțește, el i se proptește în față, se mută de pe un bocanc pe altul și-i vorbește în șoaptă -ăsta-i secretul: vorbește abia auzit, în românește, ceva cunoscut parcă, atunci doamna-iubită se apropie de tine, întîi numai cu capul, apoi nu doar cu capul - spre indignarea bolborositoare și țopăitoare a lui Septimiu. Dar degeaba: concurența recită, în șoaptă irezistibilă, din Eminescu și cum Madam Elefterescu nu jură decît pe “Luceafărul Poeziei”...

I-aș fi putut da un sfat lui Septimiu: să-l țină pe Kant pentru sine (și în original!), pe lîngă Protopopeasca nu ai trecere - darmite succes - decît cu Eminescu, eventual cu Scopenhauer - însă numai după ce-i vei explica ofițereșii că va fi fost el, Schopenhauer și filosof și neamț dar Marele Luceafăr îl multprețuia... Însă cum n-am nici un interes să-i cedez unui concurent cheile-succesului... Chiar dacă pe mine ea m-a tratat totdeauna cu, ca să zic așa, neutralitate binevoitoare...

A schimbat cîteva cuvinte cu Doamna Cioclopedica, apoi au plecat împreună - ce-or fi avînd în comun aceste două ființe?

Madam Protopopescu vine la Astra pentru cu totul altceva decît noi, ceilalți: împrumută și ea cărți, trece și în sala de lectură, își alege un loc, dar nu citește. Vreau să spun: nu citește cărțile bibliotecii; și nici nu se preface: de cum se așează, scoate din poșetă altă carte și copiază, pe foi volante, din aceea. E un volum de Versuri de Eminescu; al său personal, volumul; frumos învelit în țiplă. Ar putea să nu se mai uite în volum cînd copiază, știe pe de rost toate poeziile; sau ar putea copia după copii. Dar ea, nu: cu volumul în față, numai după volum. Așa va fi știind ea, că adevăratele copii se fac după original, nu după alte copii; va fi știind și ce scriu îndrăgostiții pe fotografiile oferite: “Păstrează copia - și nu uita originalul”. Are scris frumos, caligrafic, ușor înflorat, *d*-ul îl desenează aproape ca în greacă, în rusă - cum îl făcea și Eminescu. Cînd i-am spus asta - dealtfel, în treacăt - s-a bucurat foarte, m-a sărutat pe amîndoi obrazii, apoi direct, pe gură, și m-a strîns în brațe (mai exact: s-a strîns în brațele mele, ridicîndu-se pe vîrfuri,

fiindcă e mititică), sub privirile înalte și rănite ale celor doi curtezani. Când s-a potolit, a spus că eu sunt primul care mi-am dat seama de asta, adică de faptul că ea respectă “și scrisul și scriitura și semnătura Luceafărului Nostru”!

Ceea ce este aproape foarte adevărat: fiecare poezie, oricât de scurtă, e copiată pe o singură foaie de hârtie, iar în josul paginii poartă semnătura legendară a Poetului. Când are trei-patru copii, pomește la distribuit, prin sala de lectură: se oprește numai în dreptul elevilor, îi întreabă dacă au Eminescu, tipărit, acasă; cum, de obicei, întrebații răspund că nu, ea le oferă “Eminescu scris în manuscris” (așa am cunoscut-o eu, prin “Odă în metru antic”) După cantitatea de copii distribuite, mult mai multe decât cele făcute pe loc oricine și-ar da seama că asta face și în afara bibliotecii: copiază scrisul-în-manuscrisul eminescian. La un moment dat, pe coridor, după ce și-a făcut, numărul (și a pierdut, ca de obicei), Septimiu a schimbat tactica: a întrebat-o de ce face asta, adică de ce îl manuscree pe Eminescu: se plictisește, singurică, acasă, în lipsa bărbătelului? - și a râs într-un fel în care nu-l mai auzisem; și nu mi-a plăcut; iar Madam Piscupescu a chicotit, s-a alintat, i-a dat o pălmuță dulce de-ai ei și i-a zis, dulce: «Vai, tu! Nebun mic ce ești!» Însă, de parcă ar fi simțit - că mă speriasem (nu chiar, doar mă mirasem foarte), s-a făcut serioasă și ne-a spus, cu seriozitate, că ea nu se plictisește niciodată; acasă e foarte ocupată; “o ocupație cu dedicație”, a zis ea.

Într-o zi, tot la fumat, Octavian i-a atras atenția că foile distribuite ieri au, pe cealaltă parte, antetul unei chestii militare, ceea ce poate deveni foarte periculos pe timpurile astea, te bagă la secret militar. Madam Elefterescu a chicotit, s-a arătat pe sine, repetat:

– Eu, secret militar? El, secret militar? Să fim serioși!

Eram. În special Octavian, care i-a spus iar că hârtia cu antet e secretă, n-a găsit alta, pentru copii? A, asta era? Nici nu băgase de seamă, nu mai găsisese hârtie la librărie și se slujise de ce avea la îndemână, de la soțul... Septimiu a întrebat-o, în foarte treacăt, cu ce se ocupă soțul - știam cu toții doar că e ofițer de grad mare. Ea a chicotit iar: Soțul cu ocupația, soția cu dedicația! Octavian a rugat-o să fie

prudentă în viitor, altfel, Doamne ferește, ajunge la Canal, “pentru răspîndire interzisă”.

– De ce să ajung la Canal?, s-a mirat ea, Fiindcă îi ajut pe tineri să se adape de la izvorul Luceafărului? Să îndrăznească! Le spun verde-n față: Voi vorbiți? Care l-ați epurat pe Marele Eminescu?, care l-ați nterzis? Să vă fie rușine!

Fiindcă noi o priveam cum o vom fi privit, ea a coborît tonul și a dat-o pe glumă:

– Canalul e tot în România, prin Dobrogea. Cît n-or să mă trimită în Siberia, unde-i tare frig... - și, prefăcîndu-se că i-i frig, tremurînd, s-a lipit... nu de Septimiu, nu de Octavian, ci de mine, cu toate că eu eram figurant (sau poate tocmai de aceea).

Cu toate acestea, eu țin la ea ca la un camarad; fiindcă e bună la suflet, curajoasă și năucă -și ffriguroasă, ca mine.

Aș ține și mai mult, mai adevărat, ca la o femeie - dacă n-ar fi mirosul.

Întîia oară cînd m-a izbit (întrebîndu-mă, în sală, dacă am Eminescu-scris-în-manuscris), am crezut că vine de la subțiori nespălate, de la dormit în cămașă de zi (la intemat, ajungi să cunoști toate amănuntele, nuanțele și, să descoperi originile). Însă cînd am ieșit la fumat, chiar dacă ea nu s-a apropiat-lipit de mine, am înțeles că mai era ceva; altceva decît subțiorile. Nu știam ce poate fi, îmi era cu totul necunoscut, dar știam că nu e dreptate pe lume: să fii frumoasă, bună, să te dedici lui Eminescu, să riști Canalul, pentru răspîndire-interzisă (pentru ca noi, elevii să știm și ce a scris Eminescu, nu doar că e mare) - și să miroși în halul ăsta... Nu era frumos, nu era bine.

M-am gîndit mult la asta: chiar dacă nu aș fi cel mai timid băiat din lume, dacă aș fi curajos ca Septimiu tot nu m-aș băga pe fir la ea: mirosul. De Octavian nu mă mir: el nu are mirosul dezvoltat, nusimte nici florile, nici ne-florile, cică din pricină că e mereu răcit, dar eu nu cred - însă m-a mirat Septimiu: în mai multe rînduri l-am surprins pur și simplu adulmecînd-o; atunci nu mai aducea a pasăre de pradă, ci a cîine de vînătoare (să zicem: ogar). Am înțeles că îi place *asta*, chiar foarte, i se tulbură privirea de miros bun, pentru el, ca de parfum bun, ca de vin. Nu l-am întrebat, nu

se face să te bagi în intimitatea prietenilor, dar într-o seară, când am plecat de la Astra împreună, în parc, mai mult în glumă, l-am amușinat eu pe el și am zis că parcă-parcă i-a rămas, în haine, odoare de scris-în-manuscris... Spre surprinderea mea, Septimiu s-a bucurat; și-a mirosit revele, apoi a spus că așa e el: se înnebunește după “mirosuri tari” - ca cel de țir, de camamber’... Știu cum miroase țirul, din cărți: a hoit și a pește putred; de camamber’, tot din cărți știu că e o brânză franțuzească - n-am mâncat niciodată, însă cred că omul, oricum ar mirosi, miroase numai a el, nu a brânză; nu a altceva decât poate omul și depinde, nu de spălatul cu regularitate, nu de schimbatul la timp al rufelor, al hainelor... Vreau să spun: toate astea ies la spălat... Or Madam Elefterescu este o spălată, doar am miros bun; aş putea spune, dacă s-ar face să spui așa ceva: ea scîrție de spălată ce e, ba chiar exagerează, fiindcă un corp bun, viu, e bun și viu atunci când păstrează semnul de viu - și dau un exemplu: sudoarea de efort, fie de la muncă grea, fie de la sport, ea e verde, vie - cât e proaspătă, în momentul efortului, fiindcă dacă nu o cureți, următoarea jumătate de ceas, se înăcrește, se preface în putoare - cam așa ceva.

Ea însă, pe de o parte, e prea-spălată, de nu mai știi de unde s-o iei; fiindcă a șters toate urmele de ea, cele din afară și le-a înlocuit cu parfumuri, pudre, farduri... Or, am citit eu undeva că parfumul bun, franțuzesc, nu convine la toată lumea, numai acelor persoane al căror miros propriu, natural, combinându-se cu parfumul, dă ceva-altceva, dar parfumat, bun, plăcut - or, naturalul e transpirația. Eu cred că din această pricină ea miroase în două straturi, în două momente, faze: a parfumuri, rămase prea reci și prea iuți, fiindcă au rămas fără-soț, adică nu s-au combinat cu naturalul (pe care l-a prea spălat); și a...

Nu e pielea, nu e îmbrăcămintea, eventual, neschimbată; și nu e gura, de la din dinți stricați - cu toate că sugă des pastile de metol, crezînd că de-acolo, de pe acolo... Dar nu gura; altceva, tot dinspre înăuntru. Ceva urît. Așa e lumea făcută: doamna cu enciclopedia miroase bine de tot, însă nu merită: e rea. Iar ofițerica, biata de ea...

Cred că aş putea descrie casa omului, după cum

miroase el, afară, pe stradă, la bibliotecă. Mai ales casele femeilor - în care eu n-o să pătrund vreodată.

Bănuiesc cum va fi fost, pe dinăuntru, vila doamnei Tatu-Scarletti (pe dinafară îi știu doar acoperișul, naționalizatorii au dublat gardul de grilaj cu tablă vopsită verde - or fi făcut și acolo ceva de-al Securității); va fi fost și mai frumoasă casa, decât cea a doamnei Cioclopeda însă știu precis: odaia de pod în care se adăpostește, acum, fosta doamnă Tatu, actualmente Scarletti, nu e cu totul lipsită de încălzire: după miros. Italianca miroase a gară. Nu a gară, de la locomotive și de la fumul lor, ci a gară cu sobe în care mereu se face focul cu cărbuni și mereu se stinge focul. Presupun că Doamna Scarletti face economie crâncenă de combustibil; dacă ar încălzi normal, fără economie, după primul val de fum în casă, ar veni căldura, fără fum; or hainele ei miros a fum rece, de sobă-cu-economie, care abia s-a încălzit, că e lăsată fără cărbuni destui - după ce a afumat lumea întreagă.

N-o mai văd pe Doamna Scarletti. Nici pe ProtoPopofițereasa.

La ușă: un obișnuit al bibliotecii, cunoscut în tot Sibiul, ba și în străinătate: un mare folclorist, a publicat vreo zece volume, el zice că a adunat material pentru o sută, l-ar tipări, dacă... Ajuns aici, folcloristul se oprește, desface brațele, arată spre tavan, spre pereți, dar nu spune limpede ce-i cu dacă acela. Din prudență folcloristică.

Nici el nu se arată mirat de limba-română în care e redactat anunțul: va fi crezînd că e scris de vreun informator de-al lui, dintr-un sat din creierul munților: sau o fișă de-a lui, de culegător, în care vorbirea este notată altfel decât scrisul nostru. De aceea nu dă semne de mirare. Nici el nu vrea să întrleagă, de la început, ceea ce am înțeles cu toții, după început, însă tot nu acceptăm ceea ce am înțeles - ce-o fi în capul lui de folclorist? Tare-aș vrea să-i aflu părerea despre recentul “concurs de creație folclorică”; și despre “premiile ce vor fi acorda teautorilor de folclor-nou”. Ce va fi crezînd el despre “creațiile anonime ale colectivistei Ioana Dăncuș” - de care ni s-a umplut difuzorul - spre exemplu:

“Foaie verde și-o alună,
Colectiva noastră-i bună!”

Sau asta:

“Mîndru-i codru și-nflorit,
Întîi Mai bine-ai venit,
Te-așteptau oamenii muncii,
Păsările și totîi cucii,
Pe toate ‘cîmpiile,
C-a noastre-s moșiile!”

Încă una și gata (tot a “anonimei Ioana Dăncuș,
din Ieud”):

“Măruț roșu din Gutâi,
Dusu-i mîndru la Sibii”

(De ce tocmai la noi, la Sibii - să se fi dus prin împrejurimile ei, la Baia-Ma’; ori în mă-sa)

“Nu s-o dus ca să nu vie
Ci s-o dus să-nvețe-a scrie”

(așa, da: mîndru-i analfabet)

“Să muncea’-n gospodărie
Dac-a scrie și-a-nvăța,
Iar acasă s-o-nturna,”

(ei: ce-o fa’, mîndrul, cînd s-o-nturna -aca’: pe leliță o pupa?, pe-anonimă o juca?, o, -și pe ea -’fabetiza?, o, pe dos și pe fa’, etcetera-etcetera? - nici vorbă, mîndrul, proaspăt întors de la Sibii, proaspăt alfabetizat, altă treabă-avea:)

“La ghiaburi mormînt le-o fa’!”

A-ha. E drept, nu sunt colectivist(ă), dar anonim-creator-de-folclor-nou aş putea deveni - cine n-ar? - drept care aş prelungi creația de adineauri - să zicem:

“Foaie verde lemn uscare,
Pe ghiaburi i-om lichidare!”

Sau și:

“Foaie verde ca cavalu’
Am umplut cu ei Canalu’”.

Sau (de ce nu):

“Măruț roșu din Gutâi
S-o-ntors mîndru la Sibii;
Nu s-o-ntors de flori de Ceka,
Ci să-nciză biblioteca!

La Sibii de s-o-nturna,
 (Proaspăt alfabetiza')
 Astra el o iventră
 Și la cărți mormânt le-o fa'!
 (La Anul și la mulți Ani!)"

Asta-i cu Neue Volklordnung.

La urma urmei, eu sunt cel mai știutor dintre așteptători. Dar, uite, nici eu nu mă duc, nu plec - dacă aş pleca și eu, ar veni Mîndru de la Gutâi/ la Sibii/ și mormînt i-o fa' Astrei.

Să plec - unde Dumnezeu? Un chiulangiu care se răzgîndește nu e om - așa se spune. Septimiu, Octavian: chiulangii normali: au constatat că la Astra nu se mai poate chiu-li, se chiulesc în alte părți: la liceu, la casele lor.

Băieți normali, ei au unde să se, normal, ducă, atunci cînd Astra e **ăncisă p. iventr.**

4

– Inventar? De ce?

Ca să se mire proștii!, aş răspunde cu poftă, cu ciudă. Ce ar răspunde tata, auzind întrebarea, aflînd că degeaba făcuseră comuniștii singurul lucru bun: împărțirea apelor?, dacă tot ei ănciseseră p. iventr tot ce mai rămăsese din apa-bună? Ar zice că... mi-a mai zis, încă de la reforma învățămîntului: dacă vreau să merg numai la valoare, să citesc ceea ce fusese interzis... Și dacă l-aș întreba: de unde cărți-interzise, el:

– Cine caută găsește; cine vrea poate!

Frumos spus. Chiar foarte. Mai greu de îndeplinit. Mama, astă-vară:

– Dar băiatul nostru are să fie intern printre interni, fără cărți de-acasă. Și chiar de-ar avea, de-acasă: nu poate introduce, păstra, în internat, cărți interzise.

– Să-și facă prieteni printre externi!, zice tata.

Frumos zis. Și simplu - văzut de la țară. Mai ales cînd, ca tata, abia ai ieșit de la pușcărie și îți imaginezi că liber-

tatea regăsită arată exact ca cea pierdută; ba chiar și mai frumoasă-lăptoasă-devreme-acasă, după chipul și asemănarea libertății visate acolo, înăuntru. Tata judecă de parcă nimic nu s-ar fi schimbat în absența lui; și prea crede că ceea ce nu e alb-alb trebuie să fie negru. Zice mama:

– Ai dreptate cu împărțirea pe scriitori: i-au interzis pe cei buni, adevărați - dar cum faci tu împărțirea pe cărți, la același scriitor? La cei mari și vii: Sadoveanu, Camil Petrescu, Gala Galaction, Cezar Petrescu?

– Așa le zici tu ăstora: mari-și-vii?, se aprinde tata cu plăcere, și se tolănește în indignare, ca într-o cadă cu apă caldă. Mari-cadavre-vii, asta da! Bine, domnule, dar scriitorul nu-i cizmar, să execute pe-comandă, nu-i tîmplar să facă sicrie și pentru prieteni, și pentru dușmani, și pentru necunoscuți! Scriitorul nu-i soldat, de să primească ordine de la căprar - să bată călcîiele și să execute...

– Nu cred că Sadoveanu al vostru a executat un ordin primit cînd a scris **Lumina vine de la Răsărit** și **Mitrea Cocor** - zic eu. El și-o fi propus serviciile: Bună ziua, n-aveți nevoie de-un bun meseriaș?, de-o marfă ca asta? - și a arătat eșantionul... Și totuși: ce facem noi, cititorii, cu cărțile scrise înainte, pe cînd autorul nu se propunea, nu se oferea?

– Chiar așa, se aliază mama. Să nu mai fie bun **Baltagul**, **Neamul Șoimăreștilor**, care despre ai noștri, Orheienii vorbește?

– Nu-i nevoie să facem noi ceva, face el cu mîna lui!, rînjește tata. Dacă Sadoveanu - al nostru, cum zice băiatul - ar fi porc de cîine numai cu cărțile scrise acum, am zice: S-a porcit la bătrînețe, nu-i citesc porcăriile recente... Numai că Marele Sadoveanu s-a apucat să re-scrie cărți vechi, să le... marxizeze! Știți voi ce e proaspătul volum: **Focuri în ceață? E Locul unde nu s-a întîmplat nimic**, revizuit, dat pe brazda comuniștilor! De ce, mama lui de re-scriitor, a re-actualizat bunătate de carte? De ce s-a apucat - am citit în ziar - să rescrie **Șoimii**? De ce re-scrie Marele Re-Sadoveanu?

De-aia! Ca să se re-mire proștii. Sau: să se mire re-proștii.

– Inventaaa'?

Îmhî. Oarecum. Aşa-cumva. Adevărat, unul mic, un inventăruţ, un inventărel; unul mititelizat - ca să nu ne speriem; şi nici acela întreg, doar o părticicuţică: ca să nu intrăm în panică. Ah, ce le-ar zice-o tata ăstora care se arată politicoşi, binecrescuţi, ca să îmblânzească fiara! Ce le-ar zice-o prudenţilor, fricoşilor, căhănarilor! Ce ne-ar zice-o...

E în formă bună de cînd a fost liberat, la începutul lui august. Mă aşteptam să fie liberat împreună cu mama, cu două luni înainte, adică mai prudent, mai cumpănit în vorbă - chiar în şase ochi; ca după o trecere prin labele Securităţii. Da de unde! S-a întors de la Mediaş slab ca dracu, aproape transparent, clătinat de vînt - şi numai gură; mai slobod(ă) decît înainte de arestare. Întîi, am crezut că din cauza slăbiciunii trupului - aşa fac oamenii slabi, ca să-şi ascundă slăbiciunea: latră, dau din gură, macină din musculatura clantei. Dar el nu s-a potolit după ce a pus ceva carne pe oase şi ceva culoare în obraji. Adevărat, n-am asistat la “discuţii”, în sat (dacă mai are cu cine discuta, Buienii, bine prelucraţi de povestea cu grenada şi de construirea colhozului, şi-au înghiţit gura, ai zice că din moşi-strămoşi au fost ca acum: fie muţi, fie “lămuriţi”). Pîna şi pe mine mă evită: nu sunt eu băiatul refugiatului ridicat cu tot cu nevastă şi ţinut la Mediaş, deşi se ştia, demult, cine dăduse cu grenada în şcoală? Însă acasă...

E excitat, supărat, furios, mai ales pe ceea ce se petrece în “sectorul lumină”. Adună de la şcoală, de la primărie (nu-i mai zice: Comitet provizoriu, ci Sfat popular), de la sindicat, chiar de la sediul noului colhoz, cărţi, broşuri, ziare, le aduce acasă într-o coşarcă, le citeşte, re-citeşte, comentează, subliniază cu roşu ce i se pare ni mai năuc, re-comentează pentru noi, citînd, scandînd, bătînd măsura, ca la cor... Degeaba strînge mama şi bagă pe foc tot ce e hîrtie tipărită, subliniată (“Tu n-ai minte? Vrei să ne-ntoarcă la Mediaş?”), el are ţinere-de-minte: recită, comentează, scandează, chiar mai bine, fără text în faţă...

– Bine, domnule, îşi începe tata indignarea, am înţeles cum stăm cu e-ga-li-ta-tea comunistă: toţi suntem egali, dar unii tovarăşi sunt muuult mai egali decît noi... În numele noii egalităţi, prostul satului e pus primar, leneşul satului

făcut președinte de colhoz, analfabetul satului ne “lămu-rește” cum devine cu i-de-o-lo-gi-a - dar cultura, domnule? Literatura? Tratăm cultura ca agricultura? Și așa cum partidul l-a trimis pe muncitorul de la oraș să-l învețe pe țăran să facă agricultură, îi pune pe alde Macovescu și Ignat, Moraru și Novicov și Sorin Toma și Vitner, oameni ai cavelor din mahalale, să-i învețe pe scriitori să scrie?

– Lume întoarsă pe dos, murmură mama.

– Rezultatul “îndrumărilor de partid”?, continuă tata. N-ai nevoie să citești capodoperele realismului-socialist, din titluri înțelegi cum a fost împărțită lumea: trecutul: **Potop, Otravă, Paiate, Vițel de aur, Desculț, Lanțurii, Negura; prezentul: Bucurie, Vînt de martie, Goarnea inimii, Vioara Roșie, Scutul păcii, Cîntul vieții, Matei Ion a cucerit viața!** și răul și bunul, scris ca la stengazetă - măcar unul, Breșlașu, recunoaște, pe copertă, că el scrie **Poeme pentru gazeta de perete...**

E în formă bună tata; presupun, sper că, în continuare, numai în casă, față de mama - și-așa Buienilor li se rupe-n’ (cum zic ei) de “sectorul lumină”, îl au pe al lor, în care au fost băgați pînă la sprincene: colhozul; tot ce nu-i atinge pe ei nici nu există.

În preajma plecării mele încoace, la Sibiu, tata don-dănea, bodogănea de zor: bine-bine (domnule), la revoluție ca la revoluție, au dat năvală, în literatură, toate nulitățile, toți nimenii, cei care, în timpuri normale, nici la poșta-redacției nu și-ar fi văzut numele - dar...

– Dar bătrînii, domnule? Marii noștri scriitori? Cei care au trudit o viață cu pana pe hîrtie, au cinstit scrisul românesc - și la rîndu-le, au fost cinstiți cu premii, tiraje mari, includere în programa analitică? Ce s-a petrecut în capul lor? De ce dau din coadă și fac sluj ca niște căței?, coșcogea dulăi ca Sadoveanu, Camil Petrescu, Eftimiu, Călinescu, părintele Galaction, om cuvios, popă la locul lui, care, în plus, a tradus Biblia? Ce i-a apucat?

– Ce să-i apuce: frica, zise mama.

– Dar de ce să-i fie frică unui scriitor? Unuia care are operă?

– Că nu e completă, mă amestec și eu. N-o poate

lăsa așa...

– O fi meritînd completarea?, face tata.

– Nu-i de completare, revine mama. De frică.

– Așa o fi. Și cum frica mare... pute tare... Cum Marele Sadoveanu cîntărește două chintale, cînd intră frica în muntele ăsta de cărnăraie și mățaraie, nu-mpute el țara-ntreagă?

– Te rog, aude copilul!

– Copilul! Dar copilul ne-a adus în casă epigrama lui Păstorel...

– Te rog! Fără cuvinte urîte, necuviincioase!

– Dar am adus două - cea cu bocancii...

– Binee, pe cea cu bocancii poți s-o spui în casă, acceptă mama. E singura fără cuvinte urîte, necuviincioase...

– Cum adică?, mă mir eu. Necuviincioase sunt cuvintele lui Păstorel despre Sadoveanu și nu ale lui Sadoveanu, care a scris tot felul de...?

– Ai auzit tu în casa noastră rostite necuviințele lui Sadoveanu? Atunci? Poți să spui epigrama cu bocancii, e singura cuviin'...

– Cuviincioasă, dar slăbuță.

– Cum, slăbuță? Ia ascult-o:

“Nu-ți cer să crăpi - deși-ar fi cazul. . .

Nu-ți cer nici franci,

dă-mi doar obrazul,

să-mi fac bocanci!”

Eu aplaud, de formă; tata:

– Bunișoară, dar slabă - o epigramă, domnule, trebuie să dea cu ciomagul, nu cu apă de flori - “dă-mi obrazul să-mi fac bocanci din el”... Ce-i asta? Numai atîta merită porcul de Sadoveanu? Porcii de sadoveni? Pe cînd cea cu “În republica nou făcută, / Căcații scriu, în loc să pută...”

– Era vorba să nu rostești necuviințe!

Tata oftează; nu mai rostește (necuviințe). Se plimbă cu mîinile la spate și se întreabă:

– Bine, domnule, dar...

Tata suferă; cu adevărat. Și nu înțelege:

– Cum se face că... ?

Ascult cu jumătate de ureche: cunosc întrebările lui

retorice, ca și răspunsurile cuviincioase ale mamei. Tata întreabă, se întreabă de ce, cum se face - că scriitori atît de mari, de celebri, cu-operă, se pun în slujba răului, a prostiei, a anticulturii, a antiromânismului - ce-i atrage, ce-i împinge?; sunt doar proști, duși de nas, ori ticăloși înghesuindu-se la profit? Care profit?

– Considerația, omule, zice mama.

– Considerația?!, se uimește tata. Dar nu erau considerați, înainte? O țară-ntreagă cu ochii pe ei: Marele-Cutare, Ceahlăul-Cutare, Primul-Cutare? O țară-ntreagă la picioarele lor...

– Țara ca țara, dar conducătorii? Nu-i prea considerau pe scriitori. Și scriitorul e om, sigur că se bucură cînd e citit, dar i-ar place și lui să fie considerat de mai-mari, să-i strîngă mîna, să-i dea o decorație, să-l bage în Parlament, în Academie, în comitete...

– De unde scoți tu astea? Ce știi tu?

– Am mai citit și eu, mi-a mai spus Cobana... Și-apoi banii...

– Banii! Dar ăștia erau plini de bani, înainte! Dacă am socoti cît a adunat Sadoveanu pe cele vreo sută de cărți, în nu știu cîte ediții - trăia boierește! Dar cuviosul Galaction - trăia popește! Toți au trăit bine, n-au cunoscut lipsurile - de ce se bagă? Ce nevoie mai aveau, cum zici tu, de bani?

– S-or fi gîndit că, învățați cum au fost, cu îndestularea, are să le fie tare greu cu lipsurile - tu să fii în locul lor...

– Sunt în locul meu și-i bag în... de vînduți!

– Mai încee'! Aude copilul... Vorbești așa, fiindcă tu nu cunoști ce-i aceea să trăiești bine, în îndestulare și, dintr-odată, să afli că n-o să mai trăiești bine...

– Dacă n-o să mănînci că...

– Șșșt! Copilul!

– Adică pentru bani să-ți vinzi sufletul, să-ți vinzi chemarea, să-ți vinzi țara?

– Nu numai pentru bani - dar ce, strică banii? Apoi considerația... Nu striga și nu înjura! Toată ziua ești cu jurnalele lor, dar nu citești ce trebuie...

– Eu nu citesc ce trebuie?

– Uite că nu. Și erau lucruri interesante chiar pe prima

pagină din *Scînteia*. Ba că Însuși Tovarășul Gheorghiu-Dej i-a primit pe scriitori, le-a strîns mîna, i-a bătut pe umăr - asta nu scria, dar așa s-or fi petrecut lucrurile... Ba le-a dat decorația cutare, ba le-a mulțumit - în numele partidului - pentru contribuția-neprețuită...

– Și ce? Carol al II-lea nu făcea la fel - și cu aproape aceiași?

– Vezi că vii la vorba mea? Dacă s-au obișnuit să fie considerați, nu se mai pot dezobișnui - năravul din fire n-are lecuire...

– Eu tot nu cred.

Tata tot-nu-crede. Că, domnule.

– O fi altceva, zice el, pe gînduri, căutînd. Ceva ce nu știm noi. Nu cred în... superstiții - dar dacă au fost fermecați? Deocheați? Dacă o fi inventat NKVD-ul o substanță, un medicament, o otravă, ceva, de-i înnebunește pe oameni - se vorbea, la noi în lagăr, Rușii în de ei se întrebau ce le-o fi dat în mîncare, în apă, celor mari de-ai lor, prin 36-37, cînd au fost niște procese cam ciudate, în care bolșevici bătrîni, cu multe crime pe suflet, recunoșteau ca pe apă că erau antibolșevici, că lucrau pentru Nemți, pentru Japonezi... De la revoluția lor, n-au fost în stare să facă un tirbușon, o cheie de tăiat conservele - dar otrăvuri... Or fi în stare...

– Or fi, n-or fi - ce nevoie de otrăvuri, de farmece? Banul, omule! Om e și scriitorul... Povestea cu “Banul nu-l face pe om” a scornit-o un sărac, care nu știa ce-i banul. Și, dacă mai pui și considerația - îți dai seama: șeful statului îți strînge mîna și te fotografiază și te dă la *Scînteia*...

– Sunt niște căcați, cum bine le zice Păstorel! Niște că...

– Nu mai repeta atîta necuviințele! Astea-s cuvinte necuvinte!

– Cuvinte-necu’... - n-o scoate la cap. De parcă nu ne-ar umbla comuniștii pe limbă și ne-ar poci-o! Acum și tu! Nu-mi plac oamenii care umblă pe la limba omului!

Mie îmi plac. Îmi place un singur om (care umblă pe la limba omului): mama.

Mi-ar place și mai mult dacă ar nota, consemna umblăturile, întorsăturile, alăturările, noile cuvinte. Am tot rugat-o să le pună pe hîrtie, ca să nu le uităm. Pe atunci, în caietele

ei de monografii consemna o mie de fleacuri, dar nu pe astea. Când îi spuneam: «Notează, mamă!», ea ridica din umeri, adică: la ce bun? Dacă insistam, ea zicea: «Dar eu notez numai ce vine de la alții, nu... fleacuri subiective» - și roșea, se fîstîcea, de parcă eu aș fi fost învățătorul și aș fi prins-o pe ea, eleva, cu vreo greșeală de limbă, în cel mai bun caz, un fleac-subiectiv... Însă când reluam, repetam, desfăceam eu fleacul acela, mama făcea pe uimita, de parcă de la mine le-ar fi auzit, și abia adineauri. Ca să-mi taie entuziasmul, zicea, nepăsătoare: «Așa se vorbește la noi, în Basarabia, ai uitat tu». Asta mă supăra: nu numai că nu uitasem nimic din ce știam, prin mine, la nouă ani (cît aveam la plecarea în refugiu), dar de-atunci mai învățasem, de-acasă, de la ei, părinții - mai ales de la mama.

Altă dată mama a zis - după ce am contrazis-o:

– Așa se vorbește la noi, acasă, dar nu acasarabia...
- și a rîs.

Apoi m-a cătat, scurt, cu privirea: o cred? n-o cred?; observasem și cuvîntul de-adineauri: acasarabia? A simțit că îl simțisem; și că nu o credeam. Și i-a părut bine, însă nu a arătat pe față, a continuat:

– Sunt vorbe de pe la noi, de la Chiștelnița...

– Or fi, dar și Chiștelnița e... acasarabia, am zis.

Mama s-a luminat ca un soare, dar singură s-a înnorat:

– Le-am auzit de la mama.

Și a oftat. Și a așteptat. Prea aștepta, era pentru întâia oară cînd mama aștepta (astfel) ceva de la mine. Așa că am zis:

– Așa e viața. Tot ce știm de la mamele noastre știm (citisem undeva cugetarea asta).

Așa o fi viața, însă eu nu mi-o mai aduc aminte pe mama mamei, bunica de la Chiștelnița. Decît că era îmbrăcată în negru; și că mirosea a gutui. Țin minte casa, livada, via - chiar moara de vînt; pe Dumana, vaca mîncătoare de rufe întinse la uscat. Mi-l aduc aminte pe bunelul: peste mustață avea totdeauna o altă mustață, vișinie, de la vinul primău, pe care (am aflat tîrziu, de la mama) îl bea pe ascuns, cu oala... Îi văd, îi miros, dar nu-i aud; nu mi-a rămas în ureche nici măcar timbrul glasurilor lor, nici măcar cum mă strigau pe

nume, darmite cum vorbeau, în general... Așa e viața (am mai citit eu), făcută din minciuni și minciunile; minciunile sunt rele, minciunelele sunt bune. Așa că minciunelesc și eu - cu mama:

A, da? Așa vorbea bunica de la Chiștelnița? Spunea despre... de pildă, puiul de găină abia ieșit din găoace, abia zvîntat, că e molcăluț? Nu molcălduț - de la moale și cald? Nu? Bine: molcăluț de la căluț care-i diminutivul lui călîu - altfel cald, căldicel... A, da? Pe bunica a auzit-o spunînd: leușteandru? și: castraverde? și: dulceapă?, usturoșii? Bunica zicea: abricoaptă?; și: iasomnie (și efectul iasomniei: iasomnul?; și de ce zicea: amărar, mărarul din grădina lor era amar - a-ha, dacă se zice: alămîie, de ce nu și: amărar... Și erau atît de mari agudele lor, de le spunea: agudui? A, da: aveau parfum de... agutîie. Dar agutîiele cum erau: acru?

Să zicem (am zis, imitîndu-l pe tata), să zicem că pe aceste fleacuri-subiective (care nu meritau să fie consemnate) le-a auzit mama de la mama ei (așa fiind viața). Sunt cuvinte de gospodărie, de prin jurul casei din sat, din lumea ei, a bunicii - uite, de Moș Iacob de la Mana îmi aduc aminte, îi aud și glasul, cînd îmi spunea, pe loc, «de unde vine cuvîntul: alun - de la: alung; jugastru - de la: jug (și invers); gaiță - de la faptul că se găitează; urzică, fiindcă din ea facem urzeală pentru saci; pește - de la... mămăliga-prăpădește, poamă-acră de la soacră-soacră» - Moș Iacob era un poet și un muzicant, potrivea cuvintele după ureche și după cuvintele celelalte, însă și el tot de primprejurul lui le culegea: din satul nostru, Mana, județul Orhei, Basarabia...

Să zicem, am mai zis, că pe acestea, fleacurile-subiective, le-a adus mama de la noi, de-acasarabia... Dar de unde celelalte-alte cuvinte pe care țăranul din Basarabia nu le cunoștea... primprejurul?

Care anume? Uite, de pildă, despre Stalin: n-a spus ea, mama, aici la Buia, că este cel mai mare “cîrmuritor” (măcar de-ar fi adevărat!)? Și de cînd au primit și la școală busturi de-ale lui, în ghips, îi zice: Bustalin; și Ghipsarionovici - autor de: capodopervîie; și cîinelui de Beria, nu-i zice; Evlavrenti? Iar celuilalt cîine-de-porc, Vîșinski (cel care ni l-a impus pe Groza și a instaurat iarna în România): Andrei

Ianuarievici Vîjînski? și pe...

– Șșșt!, m-a oprit mama, cumplit de speriată, ducînd degetul la buze și privînd în jur -prin casă. Să nu ne-audă careva, că ajungem iar la Mediaș, de astă dată toți trei - și ce ziceai că mai ziceam?

Ce ziceam eu că mai zisese ea? Uite, de pildă, în seara în care s-au întors amîndoi părinții de la o ședință ideologică, văzînd că mama șchiopătează, am întrebat-o ce are.

– Ce să am, ia, tovarășu-cela, agitatarul, pe care ni l-au trimis de-sus-de-la-centru, el m-a ideologit - eu am scăpat ieftin, fiindcă pe tată-tău l-a idiologit de tot... Astea-s rezultatele campaniei de analfabetizare, ce vrei...

Cînd se pornește, greu se mai oprește, nici nu-ți vine să intervii, fiindcă ea spune totul otova, și în treacăt, de parcă ar vorbi despre găinile din coteț, despre copiii din clasă - însă dacă eu repet...

–Șșșșt! Să nu ne-audă careva, că... - chiar așa am spus?

Chiar așa. Sau: cam așa.

– Mai înceeet, c-ajungem iar la Mediaș - și ce ziceai c-am mai zis?

A mai zis, zis. De pildă: culturmă-de-mase; și: egalitate - pentru egalții... A zis: literaturcă-nouă; și (în ciuda necuviinței): reacționism. De Patriarhul-Roșu zice că IPSS e tare curvios...

–Șșșt! Astea-s cuvinte necuviincioa'... Necuvinte, nu se cade să...

– De la tine le-am auzit.

– Dar eu sunt mare, tu copil, nu se cade să repeți necuviințele adulților - și ce ziceai că mai ziceam?

Ziceam că ea mai zicea, cînd s-a deschis “campania de creație a noului folclor popular” (după ce ne-a întrebat dacă bine-auzise):

– Au dat un folclordin, să instaureze Volkordnung.

Cînd s-a creat titlul de “artist emerit”, le-a zis laureaților: artiști-amărîți; despre Maria Lătărețu și a sa “Hora Păcii-ntre Popoare”:

– Greata de Lătăreața era bună cîntăreață, cînd era lăutăreață, însă de cînd au făcut-o ariletristă, trage cu Hora Păcii-ntre picioa'... - și s-a oprit, speriată, rușinată foarte și

cu mîna la gură: Mi-a scăpat o necuviință, acum ce mă fac?

– Milițiancă!, a strigat tata noua-glumă (așa se răspunde, de la o vreme, la retorica: «Ce mă fac?»).

Pe ale tatei le putem ignora, erau slabe, însă ce păcat că ale mamei n-au fost notate. De pildă, cînd tata a întrebat-o ce pusese la fiert, în oala de pe plită - mama a răspuns, canțonînd:

– Fa-sooooo-le miooo!

Iar după ce a umplut farfuriile, amenințînd-o pe a ei, cu lingura:

– Fasol na turbinca, ciorti!

Sau într-o seară, cînd ultimul chibrit din cutie cu care voia să aprindă lampa, s-a rupt și a zburat aiurea - ea, oftînd:

– Fiasco lux!

Ori cînd a venit milițianul cel nou (pleonasm: toți milițienii sunt noi), ca să ne verifice actele și a întrebat, cum se întreabă, dacă avem buletine de identitate mama:

– Evident că avem buletine de evidentitate!

Iar după ce a plecat noul, mama, gînditoare:

– E nou-nouț, dar țănoș, ai zice că e jandarm de pe timpul Imperiului Claustroungar...

Șșșșt - altceva? Ce-a mai, altceva? Altceva-urile potrivite în jurul tovarăsei Irma, “activisîta care-i învață pe învățători cum să-i învețe pe învățăcei învățătura Celor Patru Învățători” - n-o scoate din: activiperă, activițată, activacă; și: bovini-vedi-vicioasă. Cum tovarășa Irma e o tovarășă cu mult abdomen (abdomenthal), în față, dar și cu mult posterior, din profil, “are un fizic-zag”; pentru că umblă numai cu cizme, “e o persoană cu cizmă la cap”; ar putea face chiar copii, “dacă s-ar mărita cu ceva măreț și epocal, / Cu uu furnal, ori cu-un Canal” - pînă atuuci cutreieră satul cu milițienii după ea, dar îl preferă pe unul (“formează un cupluton fericit”), pe nume Șanț: “din șanți în șanț - pe culmi”, iar cînd or să se des-partă, tovarăsa Irma o să fie o des-șanțită...

5

– Inventar?

Nu contează cine se mai miră, corectînd ultima ispravă a analfabetismului biruitor, a socialismului analfabetizator, ide/ologitor, idiot (izator), triumphallic, bolșevicios, comunisteric, constrictor (al vieții-noi), tractorizatoric, furnaltic, difuzorăitor, aniversificacaic - mă opresc aici, să nu se creadă că mă laud că sunt fiul mamei.

Ardeleanul cînd vrea să spună despre ceva că este făcut cu dreptate, cu schepsis - așa și nu altfel - zice: «Dumnezò n-o fo' cochil de țigan, cînd o făcu' ce-o făcu'». Aș zice și eu, după ardelean: Dumnezeu n-a fost copil de țigan, cînd a făcut, El, Cuvîntul. Deși mai cu dreptate ar fi: Evanghelistul Ioan știa el ce știa, cînd a spus că, la început, a fost Cuvîntul. Iar cuvîntul nu vine, după facere, ca să doar numească deja-făcutul, ci face - am citit eu că, la vechii evrei, cînd dai un nume cuiva, nu-l doar botezi; iar ce rămîne ne-numit nici nu există.

Uite că și noi, românii, am învățat cîte ceva din asta, dar nu chiar aceeași. Oricum, și ai noștri își pun nădejdea în Cuvînt, măcar pentru faptul că (așa cred ei), dînd un nume frumos unei realități urîte, realitatea aceea are să se înfrumusețeze, îmbuneze; ei cred că dacă or să corecteze incorectitudinea cuvîntului de pe ușa bibliotecii, or să repare semnificația; realitatea. În ruptul capului nu ar rosti ceea ce a scris animalul acela: iventr, ei îi zic, politicos, bine crescut: in-ven-tar, de parcă inventar ar însemna cu totul, dar cu totul altceva decît iventr, ba chiar ceva contrariu, o veste-minunată - ca venirea americanilor.

Așa suntem noi și nimeni n-o să-și bată capul, să ne repare: cînd se abate o nenorocire asupra noastră, nu încercăm să ne apărăm de ea, măcar fugind, dacă nu croind-o peste bot, măcar zicîndu-i pe nume - nu: o botezăm cît mai frumos sunător, o lingușim, o periem, îi dăm bună-ziua și îi spunem: conflagrație; conflict; catastrofă, epidemie, epurare, comprimare, naționalizare, in-ven-tar; nu: iventr, cum se prezintă ea însăși, cinstită în necinstea ei. Așa am făcut și în '40: nu i-am zis, pe nume: Răpire, Ocupație -

ci, îmblînzitor: Cedare (și mereu la singular, de parcă n-ar fi fost trei); așa ne-am gudurat și pe lângă Capitulara de la 23 august 44, zicîndu-i, drăguț: Întoarcerea Armelor; subtil: Schimbarea Alianțelor (de astă dată la plural, ca să ne consolăm, să ne mințim: nu doar rușii ne deveniseră... aliați, ci și americanii englezii - ba chiar și francezii, deși ei nu ne fuseseră "inamici", în timpul războiului, nu ne fuseseră nimic, fiindcă nu mai existau.

Firește, măgarii-porcii-boii de comuniști au tot interesul să ne îndulcească pilula, prin cuvinte: Liberare, Justiție, Dreptate, Democrație - în vremea din urmă: Pace... Dar noi, victime ale lor, de ce nu ne apărăm - prin cuvinte? Adevăratele? De ce folosim și noi eufemismele, alături-le, inversurile lor - ba chiar le îndulcim, corectăm gramatical, periem - doar că nu le dăm cu odicolon? De ce nu le spunem pe nume: necuvinte?

– Inventar? Ce fel de inventar?

Dar citește, cititorule, doar știi carte, citește ceea ce cu adevărat stă scris, pe ușă! Iar dacă tot ești pornit pe corectat, atunci citește și corectează primul cuvînt, zi-i: **închis** - el e cheia!

Prietenii îmi reproșează că prea politizez totul... În fapt numai Septimiu; și rîzînd în așa fel, încît eu să înțeleg și acuzația și admirația. Octavian, pe care-l întreb din sprîncene dacă și el crede asta, dă din cap; cum însă el își înclină capul pe umăr atunci cînd încuviințează, înțeleg că se miră; și reproșează.

– Prea politizez, eu?, mă apăr, indignat, apoi: Dar ei au început!

Prietenii rîd cu voie bună, rîd și eu, mînzește, apoi din toată inima: le-am zis-o!; și prietenilor și neprietenilor! Le-am zis și lor, prietenilor, dar ei nu simt zisul meu; ei cred, în continuare, că voi fi eu băiat bun și bun și prieten al lor, însă în materie de politică, prea... politizez; sigur că ei mă înțeleg pe mine (care sunt oarecum altfel decît ei - adică refugiat), tocmai de aceea îmi și spun, sincer, prietenește, ce cred ei despre mine și despre (numai) ale mele...

– Inventar? Cum adică...?

Exact așa: adică! Adică - nimic grav, în general, dar în

special noi, Românii nu putem să nu ne aducem aminte că ne-am născut fără-de noroc; în recreație, toți copiii: unguri, turci, tătari, ruși, ne înghiontesc, ne îmbrîncesc, ne pișcă, ne vămuiesc - ce să facem: să ne-apărăm? Nu se cade - așa că ne mirăm, plîngîndu-ne de soartă. În cazul de față, nu prea mare, mirarea (ca să nu stîrnim nenorocirea): s-a-ntîmplat să trecem pe-aici, în trecere, am văzut anunțul din ușa bibliotecii... Ei, dacă n-ar fi fost anunțul, am fi intrat, am fi răsfoit o carte-două, am fi schimbat o vorbă-două cu doamnele, cu domnii - dar numai despre lucruri înalte, nu despre viața zilnică, nici n-am fi pomenit de vulgarul inventar - adevărat, pe timpurile astea, cînd cărțile nu se doar inventariază, ci ard pe rug, după ordine și liste de-sus, ar trebui să ne, cel puțin, întrebăm dacă... Dar de ce să ne mai întrebăm și noi, n-au făcut-o alții și au nimerit la pușcărie? Apoi cum oamenii se află sub vremi și nu vițăvercea... Nu stă în puterea noastră *să facem ceva - noi suntem!* Să facem, acționăm? - nu e în firea noastră; n-ar fi specific-național; *noi n-am făcut istorie, noi am îndurat-o*; am răzbătut, am supraviețuit, nu dînd din mîini - nici măcar din gură, cînd ne doare - ci: fiind... Important, acum - ca și de-a lungul și de-a latul veacurilor - e să ne facem mici, să nu fim băgați în seamă de mari și răi. Important, acum, e să trecem... Nu: trec ei, răii, ca apa; noi, pietrele, rămînem - așa se păstrează ființa națională...

Firește, îl imit pe tata - pe cine altcineva să imit, dacă toți maeștrii, toți bătrînii, toate modelele s-au, vorba Păstorelului, căcănărit? Nu are tata dreptate chiar atunci cînd exagerează? Adevărat, nici el n-ar face o facere, adică să pună mîna pe topor și să-l ardă în numele Tătucului pe închizătorul bibliotecii. Dar cel puțin dă din gură, spune lucrurilor pe nume. Pînă și mama, care e mult mai... prudentă, prudentizată rău de Securitate, la Mediaș, dacă ar fi fost cititoare la Astra, ar fi rostit, cu glas, cuvintele pocite de pocitori; întîi ar face-o pe eterna învățătoare de la-a-ntîia, cea care îi învață pe alții alfabetul și scrierea literelor și punerea la locul lor într-un cuvînt... De ce?

De ce unii așa, ceștialalți altfel? Vorbesc de părinți. Sunt copilul lor, însă nu pot spune că ei ar fi cei mai deștepți, mai curajoși, mai verticali din, dacă nu din toată lumea, atunci

din Ardeal (treacă de la mine: din Sudul Ardealului). Așa, fiindcă nu sunt cei-mai. Și, totuși: ai mei sunt altfel - încă o dată: nu pentru că sunt ai mei... Când eram la Șeica, l-am auzit pe Papașa de rusă (nu la clasă, ci acasă, în de noi, refugiații, spunând cam așa: Pînă acum, se zicea că țara (sau poporul?) care n-are ovrei să-și cumpere; de-acum ar trebui să se spună că românii care n-au refugiați să-și facă rost de ei... Nu pentru că noi, basarabenii și bucovinenii am fi fost, de totdeauna, altfel, ci pentru că împrejurărrările ne-au făcut altfel, înaintea altora - cam așa ceva spunea Papașa... Iar dacă ținem seama de faptul că părinții mei nu sunt doar în-plus-refugiați, ci și în-plus-abia-liberați (de la Securitate de la Mediaș); și, în-plus, tata a dat un ocol și prin Siberia...

Deși mama îi zice mereu că exagerează ori că nu are dreptate, în cutare problemă, tata o ține pe-a lui (știind că, în fond, mama e cu el:

– După Ocupație, dar înainte de ridicare, îmi ziceam, înțelept: Ei, ce-or să-mi facă mie? N-am fost politician, burjui, popă, jandarm! - și mă înșelam. Acum însă nu mă înșel, când îmi spun: Ei, ce-or să-mi mai facă mie?

– Cum au găsit comisarii, atunci, au să găsească și acum, securiștii, zice mama. N-au găsit, astă-iarnă... grenada?

Tata nu răspunde pe loc și nu continuă imediat - nu-i convine, observația mamei îi tulbură șirul. Zice, de parcă ar lua-o de la început:

– Sunt învățător de țară, într-un sat fără gară, fără curent, fără gaz - ce-or să-mi facă, dacă nu le cînt în strună? Să mă dea jos din postul de director? Nu sunt director. Să mă detașeze în alt sat? Cît de mai-greu are să fie: tot fără gară, tot fără lumină, tot fără asfalt... Și de ce-aș suferi de lipsa gării? Nu sunt sătul de trenuri-trenuri? Sigur că ar fi timpul să citesc la lumina becului electric, dar de cînd rușii pretind că ei au inventat și becul, botezîndu-l: “Lampa lui Ilici”, prefer să mă chiorăsc la lampa cu gaz - pe asta încă n-au inventat-o. Ce să-mi mai facă: să mă dea afară dnu învățămînt?

– De exemplu..., își face mama trei cruci mici.

– Ei și? Cum a ajuns învățătorul, acum - vorba ceea: numai moașă comunală nu - nici o pagubă, mă duc la o

fermă, la un GAS, lucrez cu brațele, într-un an ajung tehnician! Fiindcă știu să mă iscălesc! Tot de cultură o să mă ocup - nu de a poporului, ci de a cotorului păioaselor... Ce altceva să-mi facă, dacă nu joc cum îmi cântă: să mă naționalizeze, să mă dea afară din casă? - care casă, de zece ani nu mai am. Să mă aresteze? Ei și? - cunosc drumul, cunosc locul și la ruși și la români, nimic nu mă sperie...

– Nici *repatrieria-în-Siberia*, cum zicea băiatul?

Tata oftează. De asta, da, s-a temut, se mai teme, ne temem...

Cu cîteva zile înainte de venirea mea înapoi, trecuse pe la noi directorul școlii. Se schimbase mult, nu mai era ce fusese, cînd se purtase atît de bine, cu fuga noastră prin păduri, de frica “repatrierii”.

Înainte era un om solid (chiar dacă șchiopăta) și mai ales vesel - îmi plăceau hohotele lui de bas profund, te simți bine lîngă un om care rîde astfel. De la o vreme însă nu mai rîdea, rînjea. Acum venise în vizită - rînjind. Tata, care nu mai avusese demult prilejul să discute politică, se bucurase - îi mergea gura... Însă directorul, tot uitîndu-se în jur, prin casă și tot rînjind, a spus că de asta venise: ca să-l roage, să-l sfătuiască, prietenește, să nu mai grăiască slobod, prin sat, la școală, despre comuniști, despre ruși, despre Stalin...

– Bine, dar nu spun nimic nou, a zis tata, după o pauză. Asta fac de cînd ne cunoaștem, din toamna lui ‘44.

– Toamna lui ‘44..., a făcut directorul, ofînd. E mult de-atunci și, ca să fiu sincer: atunci, în 44, nu te prea credeam.

– Mai bine mai tîrziu decît niciodată!, a rîs tata.

A rîs și directorul. Dar nu ca el. A nechezat, rînjind:

– Așa zic și eu, colega, dar mai zic: ai gură prea mare, prea ți-o bați de față cu oamenii. Eu unul te-nțeleg: îți permiți să faci pe anticomunistul, fiindcă tot nu mai ai ce pierde. Eu nu-mi permit...

– A, dumneata crezi că, spre deosebire de mine, mai ai ce pierde! Știi care-i necazul cu bolșevismul - colega? Că și cel care a pierdut totul mai are ceva de pierdut - cazul meu; iar cel care se ține cuminte, zicîndu-și că, lasă, el se aranjează cu tîlharii - nu ca alții - pierde și acela. Ma-te-ma-

tic, verificat...

– Verificat de dumneata, basarabean, dar noi, Ardelenii, ce treabă avem noi cu...?

– Dar așa spuneai în '44: ce treabă avem noi, Ardelenii, cu rușii?

– Nu cu rușii... Cu asta, cu politica...

– Politica? Dar eu spun ce-mi trece prin cap, ce cred eu că e adevărul - or asta e contrarul politicii! Și nici n-am fost înscris în vreun partid - era cât pe ce să mă fac iorghist, ca tot intelectualul-de-la-sate, dar m-a lecuit chiar Iorga, în 31-32, cât a fost prim-ministru.

– De asta îți permiți să dai din gură. Eu am fost la țărăniști, l-am cunoscut personal și pe Maniu...

– Și, brusc, te-a apucat rușinea că ai fost țărănist?

– Nu-i de rușine, -i de frică. O fi ea, frica, rușinoasă...

– O să devină sănătoasă, dacă îngropi carnetul de țărănist și-l iei pe cel comunist? Dar dacă, nu mîine: poimîine, se schimbă lucrurile - să zicem că vin Americanii - ce faci: îngropi carnetul de la comuniști și primești carnet de la ceilalți, de la... americanști?

– Americanști!, a dat directorul din mîină. Nu mai vin Americanii, să ne scape, ne-or vîndut la Ialta, ca pe vite... Așa că noi, Rumânii, trebuie să supraviețuim, nu? Așa am făcut în decursul veacurilor: ne-am tras în păduri, ne-am făcut frate cu dracu, pînă trecem puntea, ne-am îndoit după vînt, de să nu ne frîngem, am lăsat să treacă peste noi apa, de să rămînem, ca pietrele, nu? Că trebuie să ne păstrăm ființa națională, nu? Nu?

– Ba da, ba da!, l-a asigurat tata.

Directorul n-a mai dat mîina cu noi, a plecat, ieșind de-a-ndăratelea, și șchiopătînd cumplit. Și nici măcar rînjind.

– Inventar?

Așa suntem noi: nu prea credem - ce treabă să aibă cu noi? - iar cînd, în sfîrșit, începem să ne îndoim de ne-credere (Sătulul îi zice flămîndului: Dumneata îți permiți, tot n-ai ce mîncea, n-ai ce pierde...), nu avem timp să o și spunem, suntem deja departe, căutînd, șchiopătînd, un loc bun de îngropat ființa națională. Ba nu: carnetul. Ba nu: piatra peste care trece vîntul - de nu-i taie capul. Astfel răzbate Românul

prin veacuri: și futut, și cu banii luați.

Am început să îngheț, mi-a degerat și capul sub căciulă. Să mă mișc puțin, ca să mă dezmoțesc, să mă des-deger - deși, mai înțelept ar fi să mă întorc la internat, or fi terminat curățenia... Nu, abia au început-o: ferestrele deschise, gălețile zdroncănesc, difuzoarele hodorogesc și, de parcă frigul și zgomotul n-ar ajunge, mai miroase și a internat, de te îmbolnăvește... Ei, dacă aș extern de-orăș: m-aș duce acasă - ca Septimiu (ce casă frumoasă, luminoasă, călduroasă, binemiroșitoasă, casa lor); sau ca Octavian - și casa lor e plăcută, așa, mititică și dincolo de gară... Dar dacă mă întreabă mama ce caut eu acasă, în timpul cursurilor, ce spun? O mint?

N-o mint - uite, am început să mă încălzesc. Mai fac două-trei mișcări de gimnastică, mai fac o tură-două prin parc - poate că, după ce o termin pe a treia, ajungînd în dreptul ușii, constat că e ne-închisă vreau să spun, ar trebui să spun: ne-âncis(ă).

Ce vor fi gîndind ceilalți așteptători? Gîndesc ce gîndesc, ce le pasă lor, ei sunt cu toții și orășeni și ne-basarabeni, și mai în vîrstă: au avut și timp și mijloace să citească, pînă acum. N-ar trebui să-i deranjeze închiderea bibliotecii, decît doar pentru că nu mai au unde-și petrece ziua, într-un loc încălzit, civilizat; ei au apucat să citească, pînă la vîrsta lor, mii, poate milioane de cărți - nu ca mine: și în ordine alfabetică și în galop, de frică să nu mă ajungă din urmă epurarea, închiderea, totalizarea? Chiar dacă mulți dintre așteptători au fost și naționalizați, au făcut ei pe dracu-n patru să-și păstreze măcar biblioteca; măcar o parte, o pîrticică din cărțile lor, personale. Și ce dacă sunt cărți deja citite, să le re-citească! Dar eu?

Uite, suntem la mijlocul lui decembrie, deci de abia opt sau nouă săptămîni cunosc o bibliotecă adevărată, civilizată. Sigur că era deja ciuntită, ciuruită de epurarea de anul trecut, sertare întregi de la fișier rămăseseră doar cu vergeaua, altele știrbe rău, de fișe; dar mai scăpaseră atîtea fișe, atîtea cărți, pe care, nu numai că nu le citisem, dar nici nu auzisem de ele. Iar de-acum, cu iventrul lor âncisător, o să rămîn doar cu auzitul.

De ce? De ce, așa?

Așa, în primul rînd, în general; în al doilea în special, cu necuviința asta, lupta de clasă? Mă străduiesc să nu-i spun cum au botezat-o ei, să nu mă las tîrît de ea - și reușesc. Dar nu de tot. Nu-mi pot da peste gînd ca peste degete, cînd, vrînd-nevrînd, mă compar cu alții.

Cu colegii externi, mai ales cu Septimiu și cu Octavian. Sigur că nu-mi spun, după comuniști: Bogații să nu mai aibă nimic - ca să avem noi, săracii! Nici nu-i consider bogați pe ei, săraci pe mine, mi-e ciudă că istoria-geografia au făcut ca noi să fim așezați în rubrici, altele. Cînd însă ciuda, în general, începe să prindă carne și să se îndrepte spre anume persoane, ca invidie («De ce Septimiu să aibă cutare și cutare - chiar Octavian - iar eu nu?»), atunci trag mult aer în piept, îl păstrez în plămîni cît să-mi spun: «O fi avînd el cutare și cutare, bunuri materiale, dar n-are experiența de viață a mea!» Atunci începe să fie mai bine. Chiar bine de tot, fiindcă de acolo, de undeva, de jos, nu numai că am urcat în dreptul lui (lor), dar am alunecat mai sus. Însă de acolo, îmi spun: «Care-i meritul meu: am făcut eu, cu mîna mea, istoria-geografia? Mi-am cîștigat singur experiența-de-viață? Nu: și istoria-geografia și experiența mi-au căzut în cap!» De-abia atunci mă simt bine de tot, cobor în dreptul lor, al celorlalți: care nu au nici o vină că nu sunt ca mine basarabeni, refugiați, în-pluși, de-la-țară, interni... Aș putea spune că mă simt cel-mai, atunci cînd mă știu egalul lor.

Într-un singur punct, capitol, rubrică nu-mi pot stăpîni ciuda: cărțile. Sunt gelos pe cărțile lor; ei în viața lor n-au pierdut, nu li s-a furat, pus pe foc, distrus o singură cărticică; de pildă, Octavian, fiu al unui mecanic de locomotivă și al unei țărănci, are, acasă, toate cărțile pe care le-a adunat el - multe, puține, dar le are, neatinse; ca să nu mai vorbesc de Septimiu: în casa lor trebuie să fie zeci de mii de volume (cărți, dar și colecți de ziare, reviste, românești și străine) și astea strînse în doar două generații (începuse bunicu-său dinspre mamă, telegrafist de gară și poet local). Dar poate că nici la rubrica asta n-aș ceda oftatului-de-clasă: dacă bunii mei prieteni ar fi atît de buni, încît să-mi împrumute cărțile lor. Vor fi împrumutat în timpuri normale, dar acum...

«Citește ce vrei, cît vrei -dar aici, în casă; cărțile nu se scot din casă - mai ales la tine, la internat», spun amîndoi, separat, pe rînd, dar parcă s-ar fi vorbit între ei ce să-mi răspundă la oful meu după carte bună, adevărată. În felul lor, au dreptate: în afara casei, cărțile riscă să se piardă; la internat, să fie confiscate - pe timpurile astea greu de tot să înlocuiești o carte. Poate că și eu în locul lor aș face la fel, așa i-aș spune unui prieten bun, dar intern (fiindcă ei în de ei, externii, își împrumută)... Da, dar pînă una-alta, sunt în locul meu...

De aceea Astra, pentru mine... Chiar dacă am citit în dezordine-alfabetică, cu ceva-ceva m-am ales. Adevărat, la-grămadă, la-întîmplare, de unde Dumnezeu plan, sistematizare?, o să încerc să sistematizez, să ordonez mai tîrziu claia-pesto-grămadă - deși simt că, în materie, de cărți citite, cum începi, așa o duci (și așa sfîrșești). Și, la urma urmei, ce cărți interzise citeam eu la Astra, de s-o închidă? Cărți ne-interzise, permise de ei, interzicătorii! Și dintre acelea, nu tu filosofie idealistă, nu tu istorie subversivă - doar romane! Ce e subversiv, idealist, reacționar, anticomunist - în romane? Nimic!

Zic și eu așa, de formă, cum de formă copiii prinși cu mîna-n borcanul cu dulceață, întreabă: Dar ce-am făcut? N-am făcut nimic!

N-am cap filosofic, dar m-am gîndit, pe cînd citeam la romane (mama spune mai frumos: «M-am gîndit, pe cînd dormeam...»): ei se tem, pe față, de istorie - care le contrazice la fiecare pas minciunile neobrăzate privitoare la fapte, la evenimente ("obiective", le spun - numai cînd sunt de ei interpretate și permise); se mai tem de filosofie - de cea idealistă, ei considerîndu-se materialisti. Dar nu se prea tem de literatură...

Au epurat, au totalizat scriitori - pentru idei (nu pentru imagini, cum se spune): pe Blaga l-au interzis total - nu neapărat pentru poezie, ci pentru filosofie (și mai ales, pentru diplomațe...); pe Eminescu nu l-au suspendat pentru poezie (ba chiar îl mulg de tot laptele "social" din unele "Scrisori" și mai ales din "Împărat și proletar" - interzicînd total una sinugură: "Doina"), ci pentru articolele antirusești - am citit cîteva la Septimiu; pe Goga, în primul rînd l-au

totalizat, pentru că a fost prim-ministru; în al doilea, pentru articolele naționaliste (le-am citit la Octavian, are volumul **Mustul care fierbe**) - poezia lui ar fi aproape la modă: “militantă, socială” (ca și a altui ardelean, Cotruș - interzisă numai pentru că poetul e “fugit în Occident”); pe Arghezi l-au totalizat...

Arghezi este un caz (am aflat de la Septimiu, care știe tot felul de amănunte de la taică-său): comuniștii nu l-au interzis pentru “idei” (măcar pentru că alt mare poet interzis, Barbu, a scris de Arghezi că “este respins de idee” - am citit articolul despre “Poetica d-lui Arghezi”) - doar “fasciștii” l-au băgat în lagăr, fiindcă l-a atacat cu un pamflet pe ambadorul neamț la București - ci dintr-un ghinion: un căhănar - mare comisar la cultură și șef la *Scînteia*, unul Sorin Toma, are, ca tot omul, un tată (un bătrînel la locul lui, fost profesor de liceu și, în orele libere, modest traducător din Heine). Or fiul, Sorin, împreună cu mama lui (soța pensionarului A. Toma) și-au zis că, dacă, în comunism orice e posibil, de ce n-ar fi posibil ca tăticuțul și soțiorul să devină... “clasic în viață”. Numai că, dacă ar fi fost așezat A. Toma lîngă poeți ca Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, ar fi rîs pînă și Răutu (șeful cel mare al “culturii”), însă, din fericire - pentru cultura lui Răutu și a nevestei pensionarului - terenul era... aproape liber: Bacovia rămînea, ca pînă acum, retras de lume; Barbu nu mai scria demult poezie, se ținea de matematică; Blaga fusese ținut la zid, “pe bază de misticism” și interzis. Mai rămînea Arghezi: nu avea “pete la dosar” (dimpotrivă - nu fusese el în lagăr?), nu-i nimic: s-a însărcinat fiul “clasicului în viață” Sorin Toma: a scris, în *Scînteia*, articolul: “Poezia Putrefacției și/ sau Putrefacția Poeziei” - în care i-a ras și pe deja-rașii Barbu și Blaga, dar și pe Arghezi: în doi timpi și trei mișcări, „putrefactul Arghezi” a zburat din literatură ca un naționalizat din propria-i casă, iar “în locul lui” (așa văd comisarii “locurile” în literatură: case-mari, în care nu pot să se instaleze unii, decît după ce sunt dați afară alții, naționalizații). Și uite-așa ne-am ales noi, românii, cu “clasicul în viață A. Toma”, un căhat, așezat pe tron de fiu-său, căhănarul Sorin Toma.

Asta-i cu poezia: mult mai mulți poeți au fost epurați,

suspendați, totalizați - decît romancieri (să le spun: proza-tori). Dacă poezia ne-a fost ciuntită, chiar decapitată, prin cei-mai-mari: Eminescu, Macedonski, Bacovia, Barbu, Blaga - și, de curînd, Arghezi - proza a rămas (aproape) neatinsă (dar pînă cînd?). Sigur că se dau de ceasul morții ”tovarășii cu Tezele” să ni-i prezinte ca “scriitori sociali”, ca “sensibili la durerile poporului muncitor”, ca “mari prieteni ai poporului rus” (Spătarul Milescu, Antim Ivireanu, Cantemir); adevărat că elimină, din noile ediții, orice aluzie la ruși, la Rusia, la comunism (cei de după Primul Război Mondial), dar ne-au rămas aproape-întregi. Și cronicarii și Școala Ardeleană (o băgăm la proză, deși e istorie și lingvistică); ne-au rămas Filimon și Negruzzi, Slavici și Odobescu și Zamfirescu și Hogaș; și Creangă; apoi, dintre adevărați romancieri ne-a rămas Rebreanu - nu toate cărțile, dar cele mai bune; și porcul-de-cîine de Sadoveanu, cu ce are el mai bun (și are) la fel, lingăului de acum, Camil Petrescu - i-au rămas și romanele și piesele de teatru... Singurii romancieri importanți interziși: Mircea Eliade (fiindcă “a fugit în Occident”) și Hortensia Papadat-Bengescu - oare de ce? O fi avut și ea un ghinion arghezian? O să-l întreb pe Septimiu, să-l întrebe pe taică-său.

Dar culmea-culmilor: ni l-au lăsat pe Caragiale! Nu-i nimic, să-l dreagă cu toate sosurile lor, să pretindă că Nenea Iancu “iubea poporul muncitor”, că “ataca numai burghezia reacționară” - atîta vreme cît mai avem în biblioteci publice textele lui, merită să nu te sinucizi (cu fiul, Mateiu, nimic de făcut: putrefacet și el pînă-n măduva oaselor)...

M-am gîndit (pe cînd citeam romane): Dacă eu aș fi ei, aș începe epurarea cărților cu romanele - da, domnule! Noroc că nu sunt eu Marele Inchizitor-Închizător-de-bibliotecă. Tot citind la romane, am înțeles o chestie simplă (pentru mine): istoria lucrează cu informații (istorice); comuniștii îi dau la cap cu contra-informații (contra-istorice - ca să nu spun: minciuni gogonate); filosofia lucrează cu idei - comuniștii pretind că nu sunt bune ideile dinainte, fiindcă sunt “idealiste” și le dau la cap cu contra-idei, anti-idealiste (ei le zic: materialiste); în poezie lucrurile stau altfel, pentru că acolo e vorba de stări, de simțiminte, cum

zice Eminescu, însă comuniștii pot pretinde că tot cu simțiminte lucrează și poezia-socialistă, păi ce, strungarul n-are și el momente de bucurie, de îndoială, de dragoste, de ură? Ba are, dragi tovarăși! Și dacă zici că poezia-nouă a lui Deșliu, Cassian, Breslașu, Banuș, Porumbacu nu e nici nouă, nici, mai ales, poezie!, un comunist șmecher ar putea să ți-o întoarcă: «Este poezia o chestie subiectivă? Este! Este cititorul de poezie subiectiv, când îi place - ori nu-i place - poezia cutare, cutare poet? Este! Păi, dacă-i așa, atunci, afirmația dumitale că poezia-nouă nu e poezie - e subiectivă!»; și ți-a închis gura.

Pe când cu proza... Ei au apucat să spună, să bată toba, să ne bată pe noi la cap: “proza este obiectivă”; “romanul trebuie să fie realist, să redea viața așa cum este ea” - și au epurat romanele prea-mistice (ale lui Dostoievski, dar nu ale lui Tolstoi); cele care li s-au părut prea-nerealiste (l-au epurat pe Mateiu I Caragiale - dar nu pe Gogol); i-au interzis lui Rebreanu **Adam și Eva** (fiindcă era vorba de metempsihoză - dar roman slab), însă i-au lăsat **Ion** (ei înțeleg realismul cărții doar pentru că eroul vrea-pământ, dar n-au înțeles că scena cea mai tare: eroul îngenunchind și sărutînd pămîntul e de de-a dreptul... religioasă, mistică). Aș putea continua cu exemplele, dacă nu m-aș teme că ei îmi aud gîndurile și capătă idei...

Eu, dac-aș fi Încizător, aș âncide proza, în general; aș începe, nu cu Eliade, nu cu Hortensia Papadat-Bengescu, nici cu Mateiu I Caragiale, fiul - ci cu tatăl: cu I. L. Caragiale! Fiindcă nu e rînd din **Schițele** (și **Momentele**), nu e replică din piesele lui în care să nu-și bată joc - nu doar de prostia-burgheziei, ci de prostia-omenească, deci de prostia-comunistă. Și-apoi limba personajelor lui Caragiale, bătrînul: sigur că este limba pocită a mahalagiilor, a țătelor, a ipistaților, a catindaților și a “publiciștilor” de acum o sută de ani, dar este și limba tătărită a activiștilor, milițenilor, tovarășilor de azi - iar exemplul uite-l pe ușa unei biblioteci:

âncis p. iventr!

Cît despre discursuri bășicate, umflate, presărate de greșeli de limbă și mai ales de tîmpenii pure și simple, ce mi-i “discursul” Conului Leonida, ce mi-i oricare din

articolele de fond din *Scînteia*?!

M-am tot gîndit eu (citind): Ție-i Dumnezeu în eroare - cu proza, cu romanul! Ce și-or fi zis comuniștii, despre roman? Păi, și-or fi zis ei, roman e atuncea cînd tovarășul autor povestește niște întîmplări, niște povești - or poveștile povestite realist sunt bune, utile revoluției și mersului înainte... Ele nu cauzează, nu dăunează - ca istoria burgheză, ca filosofia idealistă, ca, poezia putrefacției, acelea, da, acelea sunt opiu pentru popor!

Și mi-am mai zis, pe cînd citeam romane: uite, romanul ăsta, mediocru cum e (ajunsesem, alfabetic, la Cezar Petrescu), are o armă-secretă de care sunt lipsite poezia, filosofia, istoria; orice i-ar contrapune comuniștii, nu-l clatină, nu-l neagă. Oare de ce?

Mi-am dat un răspuns, dar îl păstrez pentru mine - de teamă de comuniști și de teamă că amicii or să mă ia peste picior, fiindcă e, într-adevăr și banal și retoric, iar eu îmi măsoar cuvintele și nu deschid gura în public. De aceea mi-l spun, șoptit, la ureche, cu multă jenă: viața.

Asta-i arma secretă a romanului adevărat - chiar mai puțin reușit - față pe cel nou, realist-socialist: primul are; celălalt vine cu aiureli, năuceli, cu neverosimilități: deci... N-are. Și dacă în celelalte domenii ei se slujesc de artificii cu subiectivitatea (nu numai în poezie, dar și în istorie: Poate că așa a fost, zic ei, evenimentul cutare, privit din punctul pe vedere A - dar din B arată altfel; în filosofie n-au ajuns să vorbească de "adevăr de clasă"?). În roman nu le merge. Uite-așa! Fiindcă ce opun ei vieții din romanul bun: altă-viață? o ,“viață de clasă”?- cititorul nu trebuie să fie literat ca să înțeleagă, fulgerător, că "romanul" lor nu e doar prost, ci e nimic.

Dacă arma-secretă a romanului e... am mai spus, nu repet - atunci arma-secretă a mea e romanul. În situația mea, îmi ajunge; îmi dă (aproape) totul, în orice caz, de ce am nevoie, acum. M-am uitat - ca mîța-n călindar - peste cîteva cărți de filosofie, la Septimiu: în afară de Platon, într-un loc cu o peșteră, nici urmă pe poezie, în filosofie (cît pespre viață... - n-oi fi văzut-o eu; nici în istorie, decît dacă istoricul alunecă în povești și atunci face ca Monsieur Jourdain,

proză. Cu totul de acord: poezia e regină - dar ea e vârful, încununarea; am mai auzit de comunități, de popoare fără cap, dar (în afară pe Ioan-fără-de-Țară - un fel de a face poezie fără voie), nu știu să existe capete fără rest - m-am încurcat, am luat-o razna, voiam să spun că viața nu-i alcătuită numai din simțăminte, pe când romanul, și din, pe lângă altele, toate celelalte - nu spun unii boi: "Viața mea e un roman"? - însă cum limba bouului (uneori) adevăr grăiește...

Exemple? Doamne-Dumnezeule, o mie - numai câte știu eu! Dacă-i luăm numai pe Ruși (nici nu-și dau seama sovietizatorii ce arme-secrete constituie prozatorii ruși, care au început să fie traduși sau retraduși - și bine, cu, mereu, excepția lui Dostoievski): dacă-i luăm de la Gogol - orice, din el: **Nasul, Serile, Jurnalul unui nebun** - ce să mai vorbim de **Suflete moarte** - care, alături pe **Revizorul**, fac din Gogol un Caragiale rus. Chiar dacă ai citi numai Gogol, ai avea, acolo, tot ce vrei: istorie, filosofie, poezie... Dar Tolstoi - și nu mă gândesc neapărat la "povestea" Războiului și a Păcii, dar la o bucată mai mică, **Moartea lui Ivan Ilici**... Sau revenind la noi, la Rebreanu: **Pădurea spînzuraților** îți dă tot, totul - și, în plus, ce nu au celelalte: filosofia, istoria, poezia, acel ceva pe care numai romanul ți-l poate da... cuvîntul umflat pe care mi-e oarecum să-l rostesc, l-au tocit, l-au tăvălit, l-au dres cu toate sosurile...

Bun, asta-i secretul - dar la ce-mi mai slujește? Dacă se închide Astra, eu sunt ter-mi-nat! Bunii mei prieteni nu-mi împrumută cărți la internat, iar la ei acasă pot răsfoi un volum de versuri - dar un roman? Apoi ruși permiși ei nu mai au - am discutat cu amîndoi despre asta, nu i-am convins că Gogol, Tolstoi, Cehov, Gonțarov rămîn la fel de mari scriitori ca înainte de a ne invada rușii lor. O să împrumut de la biblioteca liceului pînă se lămurește situația Astei...

Și iată-mă din nou invidiindu-i pe amărîții de așteptători - chiar mai rău îmbrăcați decît mine, cu siguranță: mult mai nehrăniți, adăpostiți prin subsoluri fără lumina zilei, prin mansarde fără foc - pentru că ei, înainte, citiseră: cît îi ținuse punga, pentru cărțile cumpărate; cît îi ținuse timpul, cel dinainte...

Pe cînd eu... N-am noroc în viață, asta-i. Pe la începutul

lui august, de cînd se întorsese și tata de la Securitate, eram din nou o familie de oameni (mamei îi dăduseră drumul la sfîrșitul lui mai); chiar dacă fără o acasă a noastră, o familie: de cum venise și tata, nu ne mai păsase pe nimic pe lumea asta; eu, deși lipsisem atîta (din ianuarie pînă în mai), terminasem cu bine a VII-a, iar la admitere, la LGL, ieșisem al patrulea, promisem și bursă; apoi, de curînd părinții mă anunțaseră că se mutaseră din Buia la Agârbici, sat cu gară, în vacanță, din tren, cobor drept în curte!, ca să zic așa...

Și ei, cu invenția lor ăncisă și iventră!

Să aibă dreptate ai mei cînd intră în panică dacă două-trei luni de zile nu ni se întîmplă nimic și spun: «Binele ăsta nu-i a bine!», temîndu-se că, după o pauză atît pe lungă, viitoarea nenorocire va fi o grozăvie?

Uite-o, grozăvia - după prea-mult- bine:

ăncis p. inventr

Ce să înțeleg: că mai bine nu mă nășteam? Sigur, n-a murit nimeni, fiindcă i s-au luat cărțile de citit (cu atît mai puțin romanele), dar pentru mine, romanul e... cum am mai spus; ce am mai spus.

Și, uite: au năvălit, ca la Mana, comisarii.

6

Mama voastră de comisari din toate țările, uniți-vă, ca să ne ăncideți cărțile!; să ne liberați de viață...

Și atît de bine, atît pe frumos începusem liceul rîvnit, Sibiul visat - pe care l-am regăsit și mai frumos și mai bun decît îl știam din timpul Normalei, decît îl gîndeam din cicludoii de la Șeica...

De cum am intrat la Gheorghe Lazăr, am înțeles cît de închis fusesem la Normală; cît de... liber, dar în paragină, la Șeica:

Ce cunoscusem eu din Sibiu, în cei doi ani pe Normală? În afară de strada noastră, a Mitropoliei, ceva din Piața Mare, ceva din Piața-Veche (unde l-am regăsit pe domnul de la atelierul de reparat stilouri - atît că nu mai avea cerneală Pelikan; și pe o doamnă de la sifon, care acum vinde zahăr

de cartofi); apoi, desigur, Corso-ul; desigur, strada spre gară; deasemeni, drumul spre stadion, prin Parcul Arinilor și strada în trepte, cu arcade, Fingerling - pe acolo mă duceam la sala Victoria, pentrul box... Cunoșteam străzile pe care le călcasem în mai multe rînduri, însă atunci altfel le vedeam - dacă le vedeam: trecusem și Cibinul, spre noul local al Normalei, evacuat de ruși în '48; și spre ferma școlii - însă cum și mie privirea îmi era lipită de Turnul Școlii, în primul caz, ori... nicăieri (cînd eram duși la fermă), altceva nu mai văzusem, altceva nici nu exista; și cum, pentru "activități" mergeam în coloană și cîntînd, iar în zilele de învoire în grupuri de prieteni, cum chiar cînd se întîmpla să umblu singur mă grăbeam (ca să nu pierd timpul, să mulg, din învoire, cît mai mult cu putință)...

De cînd sunt la LGL, văd Sibiul altfel; mult mai bine - în primul rînd, pentru că sunt mult mai mare (mi-au crescut toate părțile trupului, deci și ochii: mult mai mult cuprinzi, din lume, cu niște ochi mari, nu?); apoi, de sus, de la înălțime, ai și cîmp mult și unghi larg - deși nu totdeauna e bine așa: lucruri care, înainte, ți se păruseră foarte mari, monumentale, acum apar micite: clădirea Institutului Teologic, unde fusesem găzduiți, noi, cei de la Normală; chiar Catedrala noastră, ortodoxă.

Oricum, de cînd m-am întors la Sibiu altfel mă uit la fete (o fi și din pricină că nu mai sunt normalist, ci leghelist); și altfel privesc la case, la copaci, la firme, mai de la egal la egal, cum se spune... Și un amănunt important: ca elev la LGL, vreau, nu vreau, trec prin oraș de cel puțin două ori pe zi (dacă avem cursuri numai dimineața, iar dupăamiază nu mai ies - ceea ce se întîmplă din ce în ce mai rar) și cum internatul e departe de liceu, la vreun kilometru și jumătate, dacă nu doi, practic, traversez Sibiul.

La început - nici o săptămînă întreagă - am mers ca la Normală: în rînd, pe clase; și pe cel mai scurt drum. Însă cum nimeni nu ne supraveghează (domelevii au fost desființați, avem un singur pedagog și acela ocupat la liceu, cu sindicatul, cu partidul) prin oraș mergem cum vrem: în rînd, pe clase; în grupuri de prieteni; individual - cu condiția ca, în curtea liceului să intrăm la timp și într-o oarecare ordine.

Fiindcă în curte ne așteaptă Iorgu, directorul internatului: ne numără, ne inspectează ținuta, îi notează pe întârziați, pe absenți... Eu cred că doar se preface: tot nu-i poate pedepsi pe cei în neregulă: de când cu reforma, bătaia e interzisă... Dar chiar așa, mai bine să nu ai de-a face cu Iorgu: ar putea fi un om pîinea lui Dumnezeu (i se întîmplă uneori, rar pe tot și atunci devine un bărbat aproape frumos, așa, cu chelie); ca profesor de muzică ce este, ar trebui să fie un îmblînzit (și îmblînzitor) de, prin muzică - însă, ca pe mai toți profesorii pe muzică (cea care-l face pe om mai bun), îl apucă și pe Iorgu năbădăile din senin, se năpustește, turbat, să lovească, își aduce aminte la timp că nu-i voie, face spume la gură și... fuge: la internat, se ascunde în apartamentul lui; la liceu, dă fuga la subsol, în camera pe repetiții cu fanfara.

Pentru prînz plecăm de la liceu într-un fel pe ordine; și numai dacă Iorgu ne însoțește, altfel, de cum dăm colțul, în Piața-Mare, suntem liberi. O libertate relativă, la prînz: ne e foame, drumul cel mai scurt între flămînzii pe noi și cantina internatului e... linia dreaptă, traseul reglementar evitînd Corso-ul, apoi, cînd mărșăluiești-forțat, în coloană, ai impresia că înaintezi mai repede spre masa pe prînz.

Nu de la tata am învățat, deși el mi-a spus, primul: la cantină, la internat, cantină, închisoare, să nu pierzi nici o masă; o masă pierdută, la închisoare, la internat, nu mai poate fi recuperată; nici înlocuită, de la pachet. Dacă mîncarea de la cantină ți se pare de nemîncat, lași, discret, farfuria (sau gamela) în fața ta; apoi te uiți înspre cel mai bun prieten al tău: vrea el porția ta?; dacă da, îi faci, discret, semn, să o ia; dacă nimeni nu vrea, nu arunci mîncarea, nu o bălăcărești, o lași acolo. O lași, pentru că vrei tu să o lași - în nici un caz nu ratezi, pierzi propria-ți porție; nici chiar pentru o fată...

Aici, la LGL, la internat, nu va fi mîncarea ca-acasă, dar nu se compară cu cea pe la Normală. E doar proastă; deci, mîncabilă; și aproape îndestulătoare, chiar elevii fără pachet de-acasă nu rabdă, prea, de foame.

Internatul e la marginea orașului, încolo, pe șoseaua Alba Iulia. Liceul în plin Centru - un mare avantaj: pleci pe

la internat în coloană, în, grup, însă poți s-o iei - cu grup cu tot și pe "lungitură": treci prin Parcul Astra, un capăt de Bulevard, apoi întreg Corso-ul - în pas iute, ca să ajungi la poarta liceului odată cu ceilalți. Chiar așa, în marș forțat, se cheamă că ai făcut Corso-ul; iar Corso, dimineața: trecerea în revistă a un sfert din Sibiu, a mai mult de jumătate din fetele noastre de la Domnița Ileana, ledeistele; ele au liceul în capătul dinspre apus al Corso-ului.

Nu știu cum vom fi noi, băieții de la LGL, dimineața, pe Corso, dar știu: fetele noastre pe la LDI sunt cele mai frumoase fete din lume. Chiar dacă nu le cunoaștem personal; chiar dacă le cunoaștem, însă, neputându-ne opri, ca să dăm servus cu ele, să le întrebăm ce mai fac ele, fetele, noi le salutăm din mers și, adeseori, de pe celălalt trotuar cu toții suntem grăbiți, dimineața, pe Corso. Unul dintre farmecele (și, în același timp, tainele: farmecul fără taină n-are nici un farmec, am citit eu), așadar, unul dintre farmecele Corso-ului nostru, dimineața: cine dintre noi, dintre ele nu ar vrea să se oprească un minut, fie și cinci secunde, pe trotuar, cu o fată de la LDI, cu un băiat de la LGL?

Sunt convins: întreaga elevime. Însă nu ne oprim. Și nu pentru că ar fi interzis; și nu pentru că am fi în mare întârziere. Ci, așa, nu știu cum să explic...

S-ar putea ca singurul loc de pe lume unde timpul devine foarte relativ e pe-Corso, dimineața. N-am înțeles eu chiar tot ce spunea profesorul pe matematici despre relativitate, dar, spunând el ce spunea, eu am înțeles ce-mi plăcea - anume că, dimineața, pe Corso, timpul devine ca un burduf pe acordeon: se lungeste, se scurtează - după cum tragi-împingi. Dar, spre deosebire de acordeon - care nu se poate strânge-destinde în același timp - Corso-ul, da. Cu cât ne, aparent, grăbim, dînd repede din picioare, cu atît... nu că am ajunge la liceu mai tîrziu (din contra: prea devreme!), însă drumul adevărat, pe Corso, durează mai mult - așa ceva. Eu aș mai face o comparație: dimineața-pe-Corso e un clopot. Cît să dureze, în timp, izbitura limbii în doagă?: chiar mai puțin de o secundă. Dar cît durează sunetul: e-he, și un minut întreg, la un clopot bun. Însă mai este un amănunt-important: cel-puțin pentru mine, sunetul nu începe abia după lovitura

în aramă, ci pornește de mai înainte, încă dinainte de a ajunge eu pe Corso; ba chiar din momentul plecării de la internat (de cîteva ori a început să-mi sune odată cu clopotul de deșteptare - e sonerie, dar așa se zice: clopot-pe-deșteptare - și nu s-a mai oprit decît la liceu, în pauza-mare). Poate fiindcă eu bat clopotul acela, mai știi: eu voi fi și clopot și clopotar - cred că am văzut un desen, o caricatură cu așa ceva... nu: era un om-tobă care se bătea pe sine, mai corect: un om care *se* bătea toba. Nu vor fi bune comparațiile, dar nu am altele cu care să descriu ce simt eu, pe Corso, dimineța. În realitate, drumul va fi durînd cinci minute, chiar mai puțin, însă în relativitate, e-he, poate ține și o viață întreagă. Fiindcă, de exemplu, cît timp, real, o văd pe Gita (dau un exemplu indiferent, pentru că nu mă uit la ea, de cînd ea are ochi numai pentru Stalin)?; se poate compara realul cu relativul meu? - cu toată supărarea pe Gita, tot îmi pîlpîie pleoapa cînd mă gîndesc la ea... - nici vorbă! Ori să dau alt exemplu: în realitate, Șoricica e o amărîțică, urîțică și comică, sub parapleul ei cu bocanci - dar în relativitate e cu totul altfel (dacă nu de-a dreptul invers). Pentru că, vorba Luceafărului: "O vede azi, o vede mîni, / Astfel dorința-i gata, / El iar privind de săptămîni, / Îi cade dragă fata" - am modificat puțin primul vers, l-am pus la masculin, ca să vorbesc numai în numele meu, fiindcă nu sunt sigur de reciprocitate... Să admitem: în cazul Șoricicăi, Corso fără Astra nimica n-ar fi - dar și Astra e un fel de corso, nu? Ba da, ba da; mai ales că la bibliotecă fetele se poartă numai în uniforme.

Noi, băieții nu mai păstrăm din uniforma tradițională decît ceva chipie; și acelea amestecate: vezi elevi din ultima clasă purtînd chipie cu bandă roșie, cozoroc drept și unghiulos (pe timpuri, semn al cursului inferior); și vezi elevi dintr-a VIII-a a noastră cu chipie de superior: bandă albastră, cozoroc rotunjit-curbat (ca Octavian, care poartă șapca lui frate-său, acum student). Reforma învățămîntului a amestecat treburile, sărăcia a făcut restul, nu se mai știe care cine-i. Foarte rari băieții îmbrăcați în tunică încheiată pînă sus și pantaloni pe aceeași culoare, bleumarin - măcar la asta să slujească reforma comuniștilor: uniformele băieților costau de trei-patru ori mai mult decît ale fetelor.

E-he, uniforma fetelor...

Am auzit pe mulți, am citit în cărți că pe oameni, în general, pe fete în special uniforma le urîțește, uniformizează. Poate la alte licee, prin alte țări, dar nu la noi, la Sibiu; nu la fetele noastre de la LDI. Pe ele uniforma nu numai că nu le urîțește, ba chiar din contra! Le-am văzut pe unele, după-amiezele ori duminicile, în ne-uniforme: mai să nu le recunosc, atît pe schimbate - desigur, nu în bine, săracele fete...

Dimineața, pe Corso, în drum spre liceul lor, fetele pe la LDI, în uniforme lor bleumarin - despre care unii spun că sunt triste, pe mine mă înveselesc, poate și datorită gulerașelor, manșetelor de dantelă albă; îmi plac chiar și sandalele ieftine, cu talpă de carton presat; pantofii de-cartelă, urîței, cu baretă (și desigur, fără toc); șosetele albe, din bumbac ordinar (și care trebuiesc ridicate din sută în sută pe metri, e bumbac prost, rusc, se lăbărțază - și măcar dacă s-ar lăbărța egal, dar nu găsești o pereche pe ciorapi să fie pereche). Îmi plac fetele în uniformă chiar atunci cînd cară, tîrăsc serviete prea mari, prea bărbățești, prea grele pentru ele; îmi plac coadele lor cuminți, fundele oarecum copilărești, prinse ca niște fluturi imenși... (dacă a venit vorba pe plăcut: cel mai mult și mai mult îmi plac fetele care poartă o coadă pe piept, alta pe spate). N-am discutat cu nimeni despre fenomen - că, adică, de ce-mi plac mie fetele în uniformă - și nici n-o să scot un cuvînt; și nici o silabă despre faptul că parcă îmi plac mai mult uniforme ne-noi, uzate, cele care au căpătat lustru la spate...

Pe măsură ce toamna a înaintat și diminețile au devenit reci, biete uniformele, ca pășărelele, au început să dispară sub impermeabile, pelerine, pardesie, apoi paltoane. Or, într-o asemenea fază, ca și noi, băieții, fetele poartă ce au, nu mai pot nici ele ține seama de croială, culoare, calitate. Rămîn doar cu numerele pe mîneca stîngă și coadele cu funde - ce păcat! Ce păcat că nu li se mai văd uniforme, sublimele, mai cu seamă cele date cu lustru de bancă, la spate... Mi-am dat seama însă că plăcerea devine și mai deplină cînd le vezi la cinema, la bibliotecă, dezbrăcîndu-se de coaja urîță, urîțitoare a pardesielor, a paltoanelor și rămîn

proaspete, fragile, frumoase; e ca și cum cineva ar scoate, de la piept, pe sub o manta de tranșee, un buchet de flori... Atunci - și acolo - cu toatele arată nemaipomenit; chiar și urâtele se fac frumoase. Au ele, fetele în uniformă, ceva aparte. Ar trebui să spun: au ele, fetele (în uniformă) ceva aparte - și nu toate exact același lucru (va fi același, dar puțin altfel, pentru fiecare) - așa că n-o să cred niciodată afirmațiile unor autori, cum că uniforma uniformizează; din contra: în uniformă de LDI, fiecare fată de la noi e mai adevărată, mai ea, decît dacă ar fi îmbrăcată diferit, în civil.

Asta-i cu fetele, pe Corso, dimineața. Dar Sibiul nu e alcătuit numai din Corso; numai din dimineți; numai din uniforme ale fetelor.

Încă din prima ședere la Sibiu (în primăvara lui '44, abia veniți în refugiu), mai puțin mă impresionase ceea ce se vedea: case și oameni altfel decît la noi, în Mana, tramvaie și vitrine strălucind gata să explodeze, biserici nemțești ciudate, uriașe, fără cruci, cu doar un glob în vârful turnurilor, pînă-n nori... cît ceea ce se auzea - și mai ales: ce mirosea... Deși, dacă-mi aduc bine aminte, sunetele și mirosurile nu stăteau despărțite, se amestecau, împreună lucrau la facere, adeseori schimbau locurile. Așa că îmi suna mirosul pe asfalt proaspăt stropit; îmi mirosea cloc-cloc-ul potcoavelor cailor de la birje; și (ori, fiind altfel de cai, altfel de miros sonor) de la platformele cu butoaie de bere. În cei doi ani de Normală, se adăugaseră alte mirosuri-sunete, îngemănate, încrucișate: sunetele de miros ale anotimpurilor (fiecare cu marca-mărcile lui), odoarea de canonadă a concursurilor de motociclism organizate aproape în fiecare duminică (cea mai importantă linie-dreaptă fiind chiar pe strada noastră, a Mitropoliei), sonoritatea sudorii-sîngelui-salivei, de la galele de box din sala Victoria, gustul-miros acru al alămurilor fanfarei celor de la Gheorghe Lazăr, sărbătorile...

De cînd am revenit la Sibiu, altul (și mai mare; și la LGL - adevărat: tot intern, dar cum nu se poate mai extern...), îmi spun în fiecare zi, la fiecare trecere că, de fapt, nu cunosc orașul; și, în același timp, că îl știu ca pe al meu, chiar dacă încă nu l-am pipăit, mirosit, în întregime și de aproape. Nimic din puținul știut nu se dovedise a fi altfel - dar atît de

puțin, atît de puțin...

În primele zile l-am călcat singur, fie abătîndu-mă de la drumurile reglementare, fie plimbîndu-mă în dupăamiezele libere. Priveam, miroseam, ascultam. Însă numai prin Centru și numai pe trotuare mergînd. Îmi ajungea, nu aveam nevoie de altceva, de mai mult.

Pîna într-o după-amiază, cînd, cu Octavian și cu Septimiu, după ce ne-am plimbat îndelung, pe lîngă Turnuri, pe Hartenek, după ce am coborît scările pe Fingerling, Septimiu ne-a propus să tragem o țigară. Un fel pe a vorbi, Octavian nu fumează, apoi fumasem pe Harteneck, iar Septimiu fumează și în plină stradă, ținînd țigara în mîneacă și suflînd fumul la piept, sub revere.

– Fumăm și vedem locuri, a insistat Septimiu.

Octavian a încuviințat din cap, m-am arătat și eu e acord, cu toate că nu înțelegeam ce “locuri” să vedem. Am urcat iar în Orașul pe Sus și, în apropiere pe Centru, am pătruns printr-un gang.

Eu însă am rămas în gura lui: știam că nu intri în curțile oamenilor fără să bați în poartă și să ceri voie. Pîna atunci nu intrasem în nici o curte din Sibiu. Vreau să spun: curte pe casă pe oameni. Însă ei s-au mirat, au insistat, așa că am îndrăznit și eu.

Am găsit în curtea aceea un alt Septimiu: unul agitat, agitînd brațele, agitînd capul, ca să-i filfiie pletele - pe scurt: un romantic. Făcea doi-trei pași, se oprea, lua poză, arăta ceva (și glasul i se schimbase), se entuziasma, dădea din mîini și din tremolo-ul vocii; se muta mai încolo, lua poza, exclama... Octavian mi-a dat un ghionț și mi-a șoptit:

- Uită-te la ce-ți arată, nu la el.
- Dar ce-mi arată?, am întrebat.
- Locuri, a răspuns Octavian.
- E mult mai interesant el - joacă?

Întîi, Octavian a ridicat din umeri, dar numaidecît a clătinat din cap că nu, nu joacă. Am început să mă uit la ce arăta Septimiu: ba o fereastră fără fereastră, ba un horn ciuntit, ba un zid mucegăit...

– Priviți! Priviți! Ce splendoare! Ce-ncîntare!, chirăia Septimiu.

Și, de parcă nu era destul pe caraghios cu în-cîn-ta-rea față cu cîte o bortă-n peret, un ciot pe turn, o scară știrbă, care nu mai suia (nici cobora), își potrivea și cîte o poză de Byron pe stîncă, cu pletele-n vînt, ori făcut-melanconică, de Alexandrescu al nostru, la ruinurile Tîrgoviștei.

O vreme, după întîmplare, am evitat prilejurile de a vedea “locurile” septimiene. Îmi ziceam că ce-o să fie dacă n-o să “descopăr”, pe urma filfîirilor, croncăniturilor amicului, cine știe ce gang puturos, cine știe ce zid lepros? Nu sunt sătul, plin de ruini și igrasie, de frig mucegăit, pe întuneric putred de tristețe, de paragină, de la “casele”, prin care ne-am apăpostit, de cînd plecasem de la acasa noastră, din, vorba mamei: acasarabia?; de băltoace și noroaie, de miros de fum acru și de geamuri sparte, păinjenite, de dușumele știrbe, de uși fără ușă - adică de mizerie, de sărăcie?; de refugiu? Acum, cînd am revenit la lumină electrică și la asfalt și la încălzire centrală, apă caldă la robinet și apă la closet (îi va fi înghețat oare lui Septimiu, vreodată, pînă și sufletul, noaptea-iarna, în cabina pe scînduri din fundul curții școlii?, din străfundul grădinii, casei în-gazdă?) - chit că toate acestea sunt ale internatului - să mă apuc eu să caut, ba să mă extaziez în fața mizeriei, a promiscuității?; a ruinurilor? Că au valoare-istorică? - asta o știam fără să văd, să nu mi se explice mie, fiu al tatei și în plus, refugiat, cîtă nevoie avem de semne materiale ale trecutului - dar “valoare artistică”, domnule?! Ar-tis-tică? - fiindcă asta caută și culmea: găsește’! amicul Sèptim!

– Ia’ priviți, priviți! Ce splendoare, ce-n-cîn-tare! Nu e sublim? Nu e mi-nu-nat?’

O fi (sublim-minunat-încîntător-splendid), pentru el, băiat pe-oraș.

Însă la scurt timp mi-am zis: Septimiu e o persoană deșteaptă, citită, cu gust - să se prostearcă el, fulgerător, cînd vede o vechitură? Sigur că îi plac femeile copticele (pe fețele noastre, elevele, zice, cu o îngăduință ucigătoare, că sunt niște dovlecei umpluți cu spanac), dar nu și babele, ce va fi găsind la vechituri? Ceva-ceva trebuie să aibe ruinurile, vechiturile - dar ce? Nu am dreptul să resping ceea ce nu cunosc (fiindu-mi frică pe necunoscut, ca ruralii), să mai

încerc, cine știe, poate aflu, poate o să-mi placă ceea ce aflu...

Așa că am reintrat în front, cu băieții. Din prietenie pentru ei - Octavian tot din prietenie pentru Septimiu urca, resemnat și gîfîind, scări fără trepte, lua pe umeri varul, păianjenii, igrasia “trecătorilor” prea înguste pentru lărgimea lui, își strica pantofii prin băltoacele curților, prin lacurile pivnițelor inundate, în noroaiele peșterilor gangurilor medievalo-săsești... Eu o luam ceva mai ușor, mai ales că Septimiu era de un caraghioslîc, vorba lui, sublim, cînd făcea pe romanticul.

Făcea sau chiar era? Asta mă tracasa. Fiindcă era o enigmă: nu-i plăcea poezia romantică, pînă și la Eminescu strîmba din nas, zicînd că el preferă articolele politice (fiindcă le avea, în biblioteca familiei!); toată ziua-bună ziua era la teatru, dar nu la piese pe Schiller (“halva nemțească - a pus și frișcă”); nu pierdea un concert, dar ieșea din sală ostentativ dacă se cîntau Schubert, Mendelssohn-Bartholdy; de Ceaikovski zicea că face o muzică “de ceai de tei în care a pus și ceva alifie” - pe scurt: se purta, nu doar nedrept, dar, vorba lui Caragiale, măgar și violent cu romanticii. Însă, la “locuri” devenea el însuși caricatura romanticilor pe care, cică, nu-i, înghițea, erau “indigești”...

Întîi mi-am zis: Septimiu e un romantic rușinos; sau rușinat de propriul romantism - pe care îl respinge, violent în lume, dar în intimitatea “locurilor” - și cu prietenii - nu și-l mai poate stăpîni... Însă după trei-patru plimbări, am început să mă satur de... - n-aș merge pînă la a spune: prostie, dar ignoranță, da; sau și mai prietenește: inocență.

Numai că inocentul devenise violent: mă lua, nu numai peste picior, ci și la rost, mirîndu-se cu gesturi multe și relief-frămîntat în glas:

– Cum Dumnezeu un băiat atît de sensibil poate fi atît pe total-insensibil la minunile naturii?

Am ridicat din umeri și am zis că vor fi fiind hrubele și ruinele, beciurile și curțile săsești minuni - dar nu ale naturii. La care el mi-a adus aminte că nu o dată îmi arătase («Priviți! Priviți!!») un apus de soare, un răsărit de lună, pe Harteneck - «splendide!» - iar eu rămăsesem de lemn - de

ce?, întrebuse el.

– Nu cumva - își dăduse singur răspuns fiindcă oamenii născuți, crescuți la țară, vrasăzică în sînul naturii, într-atît s-au obișnuit cu el, sînul, încît nu-l mai percep? Pe cînd noi, orășenii...

Și a lăsat suspensia. Am mormăit:

– Ba percep, oamenii aceia, însă discret, fără icnete, fără gemete de plăcere gîdilată.

Crezusem că o să se supere. Dar el și-a continuat mirarea, așa că am continuat și eu, zicînd că “oamenii pe la țară” au... “o bună-creștere specială”, care-i ține în hățuri, atunci cînd îi fulgeră din senin plăcerea-artistică provocată de o grămadă pe bălegar fumegînd; cînd sunt gata să cadă în extaz dinaintea unei vaci care se uită la ei, ca vaca... Cît despre “noi, orășenii”... i-am adus aminte că lui Caragiale, deși orășean, nu-i plăcea - dar deloc-deloc - “natura”...

Septimiu a luat de bune ceea ce spuseseam și m-a hărțuit cu întrebări: chiar așa, noi, cei pe la țară “ne ținem în hățuri”? Cum anume, să-i arăt. Chiar așa: lui Caragiale nu-i plăcea sînul-naturii? De unde, din ce operă dedusesem asta?

N-a mai așteptat răspuns, ne-a povestit (mi s-a părut că ușor bătîndu-și joc pe sine) o întîmplare de astă-vară: por-nise singur într-o excursie, dar nu spre munte, ci în partea opusă, spre Ocna-Sibiului... De pe un deal, văzuse, în vale, “un tablou ad-mi-ra-bil!": secerătorii, “care cînd se-aplecau, cînd se ridicau; cînd se ridicau, cînd se aplecau - într-un ritm numai al lor, de veacuri, poate de milenii...”; după ce a privit și a privit (“și nu mă mai săturam de privit”), a dat să plece, însă, de acea dată, pe un vîrf de peal, a văzut un cioban: “oile pășteau, cîinii hămăiau iar păstorul, profilat pe cer, ședea rezemat în bîtă; privea în zare, veșnicia...”

Octavian și cu mine am pufnit cuviincios, dar Septimiu a continuat:

– M-am apropiat de păstor, de baci și, după datină, i-am dat binețe: «Bună ziua, bade!» El mi-a răspuns ca în cronici: «Bună să-ț fie inima, voinice!»

– Ca în almanahuri, nu în cronici, am mormăit eu.

– După ce am vorovit despre una, despre alta, l-am iscodit: «Spune, rogu-te, bade: nu te plictisești singur? Nu ți-e

urît, singur-cuc, pe vîrf pe deal?»

– Şi, el: «Ba!», a strecurat Octavian.

– De unde ştii?, s-a mirat Septimiu. Ți-am mai povestit scena?

– Ba!, a zis Octavian. Dar dacă eu aş fi fost bade-tău, ciobanul, nu ți-aş fi dat alt răspuns la o întrebare ca aceea.

– Dar ce-avea întrebarea mea, nu era bună?

– Ba da, ba da, foarte bună!, m-am grăbit eu. Şi ce altă bună întrebare i-ai pus păstorului român din dealul cu vîrf?

– Întrebarea care-mi stătea pe limbă de cînd îl văzusem profilat pe cer, sprijinit în bîtă, privind în depărtări: «Spune-mi, rogu-te, bade dragă: ce făceai adineauri, cînd sedea în bîtă? Ce faci, de obicei, cînd stai în bîtă?»

– «Ce să fac, voinice, bată-te să te bată norocul: cujet...», am răspuns în locul ciobanului.

– De unde ştii? Ți-am povestit?

– Nu mi-ai povestit, dar așa-i ciobanul nostru, de, vorba ta, veacuri, chiar milenii... Şi mai departe, tu l-ai întrebat: «La ce cujeț', bade, mă rog dumitale?»

– «La nînica!», a răspuns Octavian.

Am rîs, cu voie bună, toți trei - dar parcă tot Septimiu rîdea mai tare. Cînd s-a potolit, a povestit altă întîmplare:

– Tocmai contemplant un apus pe soare - splen-did!, cînd a trecut pe lîngă mine un rumân...

– «'Nă zua, bade!», a zis Octavian.

– «Bună să-ț fie inima, voinice!», i-am răspuns eu.

– A, nu, nu, nu! N-a fost așa - dar nu contează, a acceptat Septimiu. Îl întreb pe rumân: «Ce zici, bade, de asfințitul ăsta de soare?» Ei, voi, atoateștiutorilor, ce mi-a răspuns țăranul-român-de-veacuri?

– «D-apăi, ce să zîc, domnișorule, zîc ce zîci 'mneata»... - a propus Octavian.

– «D-apăi, voinice» — mi-am încercat și eu norocul - sòrele mai şî sfîntește, că și el îi om, o hi tare trudit...»

– A, nu, nu, nu! Nu, domnilor! Rumânul în chestiune, după ce m-a măsurat din cap pînă-n picioare - avea aerul că văd eu pe dracul, dacă-mi bat joc pe el - arată din bărbie spre soare, scuipe și zice: «Bagu-l în pchizda mume-si de sòre, că n-am gătat ce-aveam pe gătat!» - nu mi-am imaginat vre-

dată că cineva ar putea vorbi astfel despre... Va fi fost o excepție...

– Sigur a fost o excepție, altfel pe tine te-ar fi înjurat, a râs Octavian.

Și iar am râs cu toții - așa au început să-mi placă “locurile” lui Septimiu: când facem pauze, fumăm, Septimiu ne povestește “excursiile” lui din care vine încântat-mirat, din care iese, după ce ni le împărtășește, contrariat-bucurat - ei, ce este el: un inocent?, un rușinat? Cred că mai degrabă un curat și dacă e ceva splen-did, mi-nu-nat, în-cîn-tă-tor, pe lumea asta, atunci e prietenia noastră, de-Sibiu.

Într-o după-amiază cu ploaie, cu lapoviță, fumam țigara de la urmă, splendida, într-o curte și mai prăpădită și mai mizerabilă și mai împruțită - mie îmi era așa, fiindcă pantalonii, de la genunchi în jos, se leorcăiseră, lipiseră împruțit-înghețat de țurloaie. Nici ca magazii nu mai slujeau clădirile, deși acoperișurile păreau în bună stare. Ne adăpostisem sub streășina strîmtă a ceva care părea să fi fost, nu prea demult, o fierărie - nu vedeam înăuntru, ferestrele erau astupate cu scînduri, dar se simțea, stîrnit de umezeală, mirosul de funingine, de solzi de zgură, chiar de copită arsă.

O picătură din streășină a nimerit drept pe țigară și, mi-a stins-o. I-am rupt capătul ud, am vrut să reaprind. Bătea vîntul, așa că m-am răsucit cu fața spre perete. Am aprins.

La cîțiva centimetri de nasul meu am văzut că pe una din cărămizile de pe care căzuse tencuiala erau scrijelite cifre. Chibritul s-a stins, dar mai era lumină: se distingeau două cifre: 4 și 9.

Un oarecare număr 49, mi-am spus. În nici un caz o dată: între 4 și 9 nu era vreun punct, ca să vorbească de un 4 septembrie; cu atît mai puțin anul (19)49: tencuiala era veche, în mai multe straturi, cărămida, firește și mai veche, iar în scobiturile cifrelor rămăseseră urme pe mortar. Deci, nu era anul nostru, ‘49.

În dreapta lui 9 cărămida era dezgolită în întregime, chiar și jumătate din următoarea, însemna că 9 era ultima cifră din grup; penultima: 4. Dar antepenultima - ca în cazul în care este o dată să spună secolul - ceva se vedea. Ce anume? Să fie un 9 - ca să dea ‘949? Dacă e așa, 949 este un

oarecare număr, nu o dată, un an, anul în care eram: (1)949. Dar poate că cifra pe trei-sferturi acoperită pe mortar nu era un 9 - deși cam așa își rotunjea spinarea. Să fie, un 8 - ca să dea '848? De ce nu: în 1848 Bălcescu s-a refugiat în Ardeal, ca să-l împace pe Kossuth cu Avram Iancu, va fi poposit și pe-aici, pe la Sibiu - dacă scrijelitura este făcută de mîna lui Bălcescu însuși, scrisul-în-manuscrisul? Din păcate, nu se vedea bine, la mijloc, sugrumătura, "talie" lui 8; și nu se simțea rotundul de jos, mai larg decît cel de sus - deși, în vechime, 8-ul avea capul mai mare decît corpul, fiindcă, adeseori, îi rămînea deschis, "spart"- am văzut, prin locurile lui Septimiu cum se scria, înainte, cifra 8 din anul construirii caselor...

Am încercat să rîcîi cu unghia, însă mortarul era beton, sticlă. Mi-am adus aminte că am în buzunar un blacheu (i se tociseră cuiele, clămpănea la mers, preferasem să-l desprind eu, decît să-l pierd). Am început să curăț cărămida, spre stînga, cu tăișul blacheului, insistînd la mijlocul cifrei. Dar la mijloc nu era sugrumătură, cifra nu avea "talie"; nu putea fi un 8. "Spinarea" (86) continua, din dreapta sus către stînga-jos, fără accident - ceea ce ar fi dus, fără greș, la un 9, iar 9 acela putea semnifica orice - în afară de dată; de an. Chiar dacă ar scrie cu toate patru cifrele: 1949, cine să creadă că însemnarea a fost făcută în urmă cu cîteva luni, în anul nostru?

Cînd Octavian și Septimiu m-au întrebat, excedați: ce tot zgîrii acolo, eu tocmai isprăvisem de... descoperit antepenultima cifră: 2.

– Nu se poate!, am spus, tare și am pus blacheul la loc, în buzunar. Nu e, nu poate fi an - n-o să-mi pretindeți că zidul ăsta, desigur vechi, a fost ridicat în... în cel puțin 1249, de șapte secole în cap..,

Prietenii mei nu mi-au cerut să repet ce bodogănisem, nici să le explic ce mormăisem. Și am avut impresia, certitudinea, că ei nu se îndoiau că pe cărămidă e o dată și că, pe sub tencuială, a patra cifră va fi: 1. S-a așternut pe treabă - cu o îndemînare pe care nu i-o bănuiam - Septimiu, cu blacheul meu; i-a urmat la blacheu Octavian. Dar tot Septimiu a ținut să îndepărteze ultimele boabe pe mortar - pe pe 1.

Nu mai vorbea nimeni. Ne trăsesem câțiva pași îndărăt, în ploaie. Se întunecase, nu se mai vedea de la distanța aceea, scrijelitura. Toți trei ne ștergeam mâinile pe față, pe dos, pe haine. Așteptam ceva, nu știu ce. O confirmare sau, din contra - ne-ar fi făcut bine o infirmare.

Am rupt primul tăcerea, am zis, așa, în treacăt:

– Nu e. În prezentul de atunci anii se numărau altfel: de la Facerea Lumii, nu de la nașterea lui Cristos.

– Nu e, nu e, a negat și din cap, Octavian. Deși noi, valahii număram anii de la Facerea Lumii. În schimb nemții...

– Nu e!, a zis și Septimiu. Chiar dacă germanii scriau anii așa! Așa! - a arătat peretele, apoi s-a apropiat, a pus degetul pe cărămidă: Așa: unu-doi-patru-nouă.

Așa: unu-doi-patru-nouă; 1249. Am aprins un chibrit. Ne-am ciocnit capetele când ni le-am apropiat. Octavian a scuipat scurt, de trei ori, am făcut la fel.

– Așa se face când descoperi ceva?, ne-a întrebat Septimiu, excitat. Așa? - a scuipat și el, dar al doilea i-a rămas pe bărbie.

– Așa, ca să nu facem bube dulci, a spus Octavian.

– Bube dulci? Cum arată bubele dulci?

– Dulci, nò, a explicat Octavian. Ca zahàru,ca cubìcu'...

– Cubìcu? Ce-i cubìcu?

– Zahăr cubic, - tot Octavian.

– O să-ți povestească... - mai degrabă: cînte - altădată, am spus. Acum... Ce ne facem cu asta? Asta... - și am arătat din cap spre zid.

– Nu știm ce e, a zis Octavian.

– Ba știm!, l-a contrazis Septimiu. Anul una mie două sute patruzeci și nouă, acum exact șapte secole...

– Ce s-a întîmplat, exact acum șapte secole - la 1249?, am întrebat.

Au ridicat din umeri, pe rînd. Am ridicat și eu. Octavian:

– Ce să se întîmple: în primăvară au zidit asta - și a pus palma pe cărămidă; în toamnă, înainte să tencuiască...

– ...tencuitorul a scris data!, a rîs Septimiu.

Așa va fi fost - în 1249.

– Numai atît?, am întrebat eu.

Ei doi au ridicat din umeri simultan: numai atît - nu era

destul?

Ba, da. Un zid, o zidire din 1249 - dar asta era o des-co-pe-ri-re, nu? Va fi el Sibiu vechi - pe timpul romanilor se numea Cedonia, mai încoace i s-a spus: Cibinium, de la numele râului Cibin - Sașii coloniști i-au zis: Hermannstadt - din moment ce era “stadt”, de pe la mijlocul secolului al XII-lea, firește, au ridicat și ziduri de apărare... Dar acela nu era de-apărare, va fi fost tot o fierărie... ‘,

– Anunțăm Bruckenthal-ul!, a spus Septimiu. Ei se ocupă de asta.

– Și dacă ne facem de râs cu “descoperirea” noastră?, a făcut Octavian. Va fi fost, de cine știe cât timp... desco-perită...

– Atunci, nu anunțăm Bruckenthal-ul!, a tras Septimiu concluzia.

Apoi, după ce și-a rotit gâtul în toate părțile, ne-a făcut semn să ne apropiem capetele și ne-a șoptit:

– De ce să afle comuniștii și să profite, să se laude că ei au descoperit-o, ori să distrugă tot, cum au făcut cu castrul roman de la Porcești? Așa că păstrăm pentru noi, e secretul nostru. Când or să vină americanii, o să ne mai gândim - sunteți de acord?

– De acord!, am zbierat - în șoaptă - Octavian și cu mine.

Ne-am despărțit, uzi, murdari, obosiți - dar fericiți: aveam un secret - iar marile prietenii pe ce se reazemă, ce le cimentează, dacă nu o taină?

– Nici o palmă de... secret, comuniștilor!, am zis eu și, luînd, de la picioare o mîină de noroi, am acoperit la loc desco-perirea.

7

– Inventar?

Ați vrea voi să âncideț p. iventr și cărămida - pofta-n cui!

În drum spre internat, m-am tot întrebat: ce se va fi

întîmplat în acel an, 1249? Ceva important, judecînd după însemnare. Dar dacă “evenimentul” era chiar ridicarea zidului, casei, fierăriei - varianta lui Octavian? Omul a făcut o treabă, treaba a ieșit bună, iar omul, mulțumit, a însemnat mulțumirea; nu cu semnătură: cu momentul mulțumirii. Și eu, dacă aș zidi casă, casa mea, aș face la fel, aș însemna: 1949, ca să se știe cînd anume mi-am făcut eu o (a)casă.

1249. E atît de demult, încît nu pot realiza. Să aibă amărîtul acela de zid, care nu făcea parte din vreo întăritură, din vreun sistem de apărare - șapte sute de ani în cap? Douăzeci, treizeci de generații? Chiar mai multe, pe-atunci viața omului era mai scurtă, așa că se grăbeau, cu toate... Se spune că femeile făceau copii începînd de pe la doisprezece ani, la patruzeci de ani, cît are mama, erau străbunice. Româncele, nu săsoaicele, nemții se coc mai tîrziu, așa am citit.

Totuși, ce se va fi petrecut în 1249 - în afară de zidire? Știu ceva istorie, dar nu atîta cîtă să-mi spună ce eveniment a avut loc, aici, la Sibiu, în 1249. O să mă uit în cărți - dar în care? De unde? Bine, mîine, la Astra, o să caut - dar ar trebui să știu ce carte caut. Pe cine să întreb, cine să mă sfătuiască: doamna de la pupitru? Ea îți dă cartea cerută, după fișier, dar nu sfaturi - bibliografice le zice...

Cărți de istorie, manuale? Nu am, nu avem. Nici măcar teze-provizorii, ca la română. Istoria ne-o predă profesorul după notițe de-ale lui, cine știe de la ce curs politic, de marxism-stalinism scoase - după notițele lui luăm și noi note... Și-apoi ce istorie e aceea: viață-socială, raporturi-între-clase, luptă-de-clasă, revolte, răscoale, revoluții, de-ai zice că, pe tot globul pămîntesc, omenirea și-a petrecut timpul răsculîndu-se împotriva exploatatorilor - cică așa fac masele istoria... Dar asta-i isterie, nu istorie. În timpuri normale m-aș fi adresat profesorului, să-mi spună ce s-a întîmplat la 1249 și să-mi recomande ce să citesc, ca să aflu mai în amănunt. Profesorul nostru e de pe timpuri normale, nu din ăștia noii, pe-puncte, dar s-a punctat și el. Nu ca cel de română, care a făcut închisoare, însă nici mai breaz: n-a făcut pușcărie, moare de frică să nu facă - de asta nu ți-ar ieși din litera evangheliei notițelor lui, Doamne ferește! Cînd se întîmplă ca un elev să pună o întrebare suplimentară, dacă nu

primește răspuns din notițele lui, zice: «Nu e la obiect!» - și râde! Mai și râde, fricosul!

Așadar, cărți nu am; nici manuale. Dar chiar dacă aș avea cărți cu istorie, aș îndrăzni să le păstrez, la internat? Suntem mereu controlați în cufere, pe sub perne, în dulapuri - cu asta se ocupă putoarea de pedagog, Puturosul (îi zicem așa, fiindcă așa ne zice el nouă), ne confiscă manualele vechi, zice că la-învățămînt-nou-manuale-noi-oameni-noi, dar dacă îl întrebăm unde sunt noile manuale care ni se tot promet, el zice că sunt pe drum, or fi ajuns la Brașov, azi-mîine ajung la Sibiu, în gară... Bancuri puturoase, de-ale lui. Și cînd te gîndești că Puturosul a făcut facultatea de istorie - el pretinde că are și licența, dar cine-l crede: dacă ar avea-o, cu dosarul lui de bun-comunist, ar fi cel puțin la catedră, ca profesor, nu pedagog la internat și țucălar la cancelarie, cu dosarele de cadre. Sau, cum treburile s-au răsturnat, el o fi mai mare și mai tare cu dosarele decît un profesor, cu catalogul...

Dacă aș face de prostul și l-aș întreba: «Dom' pro'sor, ce s-antîmplat la 1249 fix?» el, mai întîi m-ar corecta, cerîndu-mi să-i spun: „Tovarășu' educator” - nu: pedagog, ca pe timpul burghezo-moșierimii (deși tare i-ar plăcea să i se spună: “profesor”); apoi... Apoi, nimic. Nu mi-ar răspunde la întrebare, m-ar lua el la întrebări ca la Securitate, că ce legături dușmănoase am eu cu cei de la 1249, “de pe timpul întunecatului ev mediu”? Iar dacă, vigilant cum este m-ar da pe mîna Securității; aș rezista să nu spun, cum zic ei, și laptele de care l-am supt? Aș rezista să nu recunosc-cinstit adevărul-adevărat, adică motivul-ascuns pentru care întrebam de 1249? Și-atunci ce s-ar mai alege de taina noastră, la urma urmelor de minunata prietenie cu Septimiu și cu Octavian?

Nu am manual, nu am cărți, nu am profesori, de care să-i întreb ca pe niște profesori ai elevului de mine. Am însă un coleg de internat - nu și de clasă, dar prieten bun, fiindcă și el e basarabean și tot orheian: Leonida Sclifos, dintr-a XI-a. E cu trei clase înaintea mea, dar cu cinci ani mai în vîrstă, a pierdut și cu refugiul și cu reforma, în timpuri normale ar fi fost student, cel puțin în anul doi - la Matematici, e cel mai bun din liceu, a cîștigat concursuri

pe țară, scrie la *Gazeta matematică*, unde propune probleme de rezolvat, chiar teorii de-ale lui, personale; sau teoreme, așa ceva. Cu teoremele lui Sclifos nu am ce face, dar conjuțețeanul meu știe și o istorie turbată.

L-am căutat în sala de meditație a lor, cei din ultima clasă. Juca șah de unul singur și în timpul-liber al “celuilalt” citea o broșură... În nemțește, băgată într-un roman sovietic. M-a invitat pe locul “celuilalt”, dar numai pe loc, nu să și joc - oricum, “eu” aș fi pierdut.

– Ce mai veste-poveste?, m-a întrebat, ca de obicei.

– Ce să fie: nu știu ce s-a putut întâmpla, la Sibiu, în 1249.

Sclifos m-a privit strâmb, cu ochii lui de șarpe-bun:

– Vrei să mă pui la încercare? M-ai pus, m-ai încuiat: nu știu.

Puțin îi păsa; că nu știe. Ba chiar se bucura, șerpește.

Și tot bucurându-se și tot bătându-l, la șah, pe celălalt, a spus că, “primprejur” ar putea spune ce s-a întâmplat: cu exact un secol mai târziu, în 1349, o epidemie de ciumă-neagră, care a ucis o bună parte din populația Transilvaniei; “primprejur”, mereu, “dar de partea cealaltă”, adică la 1149, o campanie a împăratului Manuel Comnen al II-lea, la noi, în stînga Dunării - împotriva Cumanilor - însă în 1249... Dar de ce mă interesează chiar 1249?

Am mințit la repezeală, am spus că văzusem eu “la cineva, un bun prieten”, o carte tipărită în 1249, la Sibiu...

Băiat bun, adevărat basarabean, Sclifos a tușit de două ori, l-a făcut mat pe celălalt, a aranjat din nou piesele, a făcut deschiderea și, așteptînd replica, a zis, în treacăt, ca și cum eu aș fi știut, (“după cum bine știi”) că, într-adevăr, Sibiul a fost primul oraș din părțile acestea în care a pătruns tiparul...

–... și, după cum bine știi, prima carte păstrată, un tratat despre ciumă, poartă anul 1530 și mențiunea tipografiei: Trapoldner. A durat cam un secol, pînă să ajungă înapoi invenția lui Gutenberg - după cum bine știi, prima carte în Europa a fost tipărită la Mainz, în 1450 - dar așa erau drumurile pe vremea aceea, nesigure... Însă, pentru că tot vorbim de ‘49 și de Sibiu, aici a tipărit Filip Moldoveanu un catehism - păcat că nu s-a păstrat nici un exemplar, dar se

știe că asta s-a întâmplat pe la 1544...

– Patruzeci și nouă, nu patruzeci și patru!, am zis. Și o mie două sute - nu cinci! - m-am ridicat și am plecat.

Îmi venea să plîng: cum de fusesem atît de bou? Trebuia să caut o minciună... veridică, nu să mă trezesc spunînd că am văzut eu o carte (“la cineva, un bun prieten”) tipărită în 1249! La Sibiu! S-o dreg, dar cum? Să spun că era un manuscris din 1249 - dar care prieten de-al meu se află în posesia unei asemenea comori? Să spun că l-am văzut la Astra? Ori să-i spun adevărul, cu cărămida? A, nu: basarabean-basarabean, dar prietenia nu se face doar pe județe, pe provincii. Și apoi jurasem. Nu chiar cu cuvinte, dar a fost ca și cum ar fi fost jurămînt.

Din fericire, tocmai sunase clopotul de cantină, pentru cină. Cînd ești intern, aproape toate durerile lumii pot fi ușurate - dacă nu definitiv șterse - cu o porție, la cantină...

Însă abia mă așezasem la masa noastră, a celor mici, că Sclifos, trecînd pe lîngă mine, m-a bătut pe umăr și m-a invitat la masa lor. Erau locuri libere - apoi era masă de-a XI-a...

– Nu găsesc ce-a fost exact în 1249, a reluat Sclifos, cu gura plină, însă primppejur, dacă ne gîndim și după cum bine știi, a fost, la 1241, marea năvală mongolă - noi îi spunem: a Tătarilor...

– Ești sigur că la 1241?, am întrebat.

– Așa se spune, se scrie - se scria, se citea înainte, acum nu-i konzult, cum spun Ardelenii, să vorbești de “năvăliri barbare”, riști să faci ură de rasă; ci de “migrațiuni ale popoarelor”, desigur, migratoare. Oricum, în primăvara lui 1241, Tătarii au atacat Apusul pe trei coloane, una a intrat în Ardeal pe la Oituz, a ars Brașovul pe la sfîrșitul lui martie, Sibiul la mijlocul lui aprilie. . .

– ...‘41?, l-am întrerupt. Ești sigur? Nu în ‘40?

– Parcă te preocupa ‘49 - acum te întorci la ‘40?

– Dar ce, eu mă întorc? - puteam fi mai politicoș, măcar pentru că mă aflam la masa celor mari. Nu ei au început? În ‘40?

Prin ochii de șarpe a trecut o lumină de basarabean:

– Ba chiar mai devreme cu zece luni, în ‘39 - și, după cum bine știi, în ‘40 au ars Kievul, însă începutul fusese la

Kalka, în 1223...

– Kiev! Kalka! De noi vorbesc! De noi!, am repetat, l-am arătat pe el, cu lingura, apoi pe mine. Noi!

S-a uitat la mine. Apoi prin mine. Apoi, de parcă și-ar fi cerut iertare:

– Noi ne-am refugiat, la Primul...

– Noi nu ne-am refugiat, la Primul, aveam patru ani și opt luni.

– Eu zece în cap - ceea ce ar însemna că, dacă au trecut munții devreme, în primăvara lui '41, au iernat în Moldova, în '40...

– Or fi iernat, dar de intrat au intrat în vară. Așa, cam pe la 28 iunie - scrie undeva că Tătarii au intrat în Basarabia noastră în vara lui '40? Vreun document, ceva, vreo carte de istorie?

– Dar tu ai văzut, scris, undeva, în ultimii cinci ani, că popoarele-migratoare au... migrat în România, în august '44? Nici n-ai să vezi, cine știe câți ani, decenii de-acum încolo.

– De ce?

Dacă m-ar fi întrebat, el pe mine, i-aș fi răspuns: De-aia! Dar el:

– Așa se face istoria.

– Ai vrut să spui: așa se scrie istoria, l-am corectat.

– După cum bine știi, istoria nu se scrie cu sabia. Ci cu pana. Ce contează evenimentele, faptele: dacă nu sunt consemnate de hîrtie, e ca și cum n-ar fi avut loc - așa se explică: strămoșii noștri n-au avut viitor, noi n-avem trecut.

Bine spus. Mai frumos decît spune tata, însă prea categoric, pac-pac; și cam rece: de parcă n-ar fi de-al nostru, basarabean; o fi chiar șarpe.

– Nu le știi tu chiar pe toate, mi-a scăpat, apoi am dres-o: Nu știm noi, dar ei, cei de-atunci, vor fi scris, dar încă nu s-a descoperit.

– În acest caz, să așteptăm să se descopere - așteptăm aici, în sala de mese, ori la dormitoare?

Nu-și bătea joc de mine. De nimeni, în special, era întristat și e întristător să vezi o reptilă tristă. Am vrut să-l înveslesc, măcar să-l abat, l-am întrebat dacă Tătarii din '41 au

rămas pe-aici, pe la Sibiu, pînă prin 48-49. A, nu, nici vorbă, a spus Sclifos: nu le stătea în obicei, apoi s-a întîmplat ceva - și asta a fost salvarea Europei, fiindcă îi bătuseră de polonezi, pe germani, îi distruseseră pe unguri, ajunseseră la Adriatica - însă tocmai atunci le-a murit hanul, au trebuit să se întoarcă în Asia, pentru alegeri... Am rînjit: alegeri, la tătari? Au lăsat ei țări și pradă și robi - pentru niște alegeri?

Ce băiat bun, de-al nostru, Sclifos.

În locul lui, eu l-aș fi trimis la plimbare pe mucosul dintr-a VIII-a care nu știa nimic, dar se băga în toate. Sau, dacă aș fi avut timp de pierdut, l-aș fi apucat de ureche și i-aș fi zis: «Ia ascultă, măi băiete, și bagă bine la cap, fiindcă a doua oară, nu mă mai ostenesc...»- cam așa cumva.

El însă:

– După cum bine știi, Tătarii...- și mi-a povestit, răbdător, dar nu ca de la catedră, cum stă treaba cu tătarii - noi le zicem așa tuturor turco-mongolilor, uneori scăpăm calificativul și spre unguri, fiindcă și ei au fost nomazi, piezișați la ochi, sălbatici la trai, trăind și murind pe cal, pe cal năvălind ca Biciul lui Dumnezeu («pardon: migrînd... ca Biciul lui Dulmnezeu», s-a corectat Sclifos), tăind, omorînd, punînd foc, luînd în robie, iar după o săptămînă, după o lună de jaf, pîrjol, spaimă, plecînd, lăsîndu-te cu cenușa, ruinele, plîngerile tale, dar pleacă în stepa lor, sătui pentru o vreme...

Însă pentru popoarele din Balcani, a continuat Sclifos, mai cumplit decît Biciul nomazilor a fost potopul sedentarilor, Slavii.

– Adică și noi, am zis. Cine dintre noi nu are măcar o picătură de sînge slav?

Oricum, eu da. Și Sclifos, cu tot numele lui grecesc.

Povestea cu Slavii îmi era cunoscută: știam că, începînd din secolul al VI-lea, porniseră din vatra lor, de prin Polonia, coborîseră în Carpați, în Balcani - așa ieșiseră Bulgarii, Sîrbii, Slovenii, Croații... Bineînțeles, știam cît de puternic influențați fusesem noi, Românii, ce mare cantitate de cuvinte slave există în limba română - mai ales în toponimie; deasemeni, că primele scrieri ale noastre fuseseră cu caractere chirilice, că slavona fusese limbă de cancelarie și bisericească... Dar poate fiindcă știam - sau credeam că știu

- trecusem peste ce știam, ceea ce mi-a spus Sclifos mi s-a părut cu totul și cu totul nou.

De pildă, slavii în Grecia. Știam că pătrunseseră și acolo, pînă și în insule, că asediaseră Constantinopolul și că fuseseră bătuți... Dar nu știam că, în doar două sute de ani de “conviețire pașnică cu populația locală”, cum spun comuniștii, în Elada pașnic-ocupată, nu s-a mai așezat o piatră pe piatră; nu s-a mai construit o singură clădire mai de doamne-ajută, măcar o bisericuță, doar Grecii erau creștini de multă vreme; și că nu s-a bătut monedă; și că - asta mi s-a părut de necrezut: au fost șterse deosebirile dintre sate și orașe; dar nu pentru că satele s-ar fi orășenizat, ci pentru că orașele s-au... sătizat, sătenizat - și unde: în Elada, cea plină de cetăți... L-am întrebat pe Sclifos: De ce, așa? Le-au dărîmat din temelii? El a spus că nu de asta - sigur că au și dărîmat, Slavii erau și barbari și luptători - dar, fiind sedentari, s-au așezat și au impus modul lor de viață; or viața lor era agricultura, nu vedeau nevoia (Sclifos a zis: «Nu vedeau necesitatea») orașului, a negoțului, a monedei, a scrisului, a religiei. Așa că după abia două veacuri, Grecia a devenit o paragină, „populația locală” cea care nu fugise din fața potopului - s-a barbarizat; s-a descreștinat, s-a analfabetizat...

– Chiar așa?, am întrebat. În doar două sute de ani - dar noi? Vreau să întreb: “populația locală” din actuala Românie? Cum s-a păstrat ea, în mult mai mult de doar două veacuri? Cum de și-a păstrat limba? Trăgîndu-se în munți? Dar și Grecii aveau munți în care să se retragă...

Da, și Grecii s-au tras în munți, ca să se păstreze, însă ei mai aveau și insule; și peninsule... M-am repezit, cu geografia mea, turbată, să spun că în peninsula Moreea - n-am nimerit-o, ar fi trebuit să spun că Grecii s-au refugiat de slavi în peninsula... italică, în Italia de sud; și în insula Sicilia...

– Și Grecii, săracii: tot spre Apus, tot spre Apus, am zis, oftînd. Ca noi, Basarabenii... Dar noi cei de-atunci? Stră-strămoșii noștri? Ca și Grecii de atunci: dacă au rămas în văi, pe cursul apelor și au “pașnic conviețuit”, atunci, chiar dacă erau cetățeni (de la cetate), au fost... sătenizați; dacă erau creștini - și erau, de prin secolul al III-lea, - au fost păgîni-zați; dacă știau carte, au uitat-o. Însă cei care au urcat la

munte s-au păstrat.

De ce, așa? Uite de ce: de unde veneau Slavii, din ce o-ri-zont? Din al mlaștinilor și al pădurilor și al jăriștilor din Polonia de azi și Ucraina de nord-vest. Adică dintr-un orizont... orizontal. Umflându-se, acolo, în cazanul lor, nemaiîncăpînd, s-au răspîndit în toate părțile - pe noi ne interesează cei care au potopit spre Sud. Nu au năvălit - adică în galopul cailor, ci au venit la pas, mai în căruțe, mai pe jos, cu neveste și copii, cu cățel și cu purcel; mergeau ce mergeau, pe cursul apelor, poposeau: dacă le plăcea locul, se opreau; dacă nu, ori erau prea mulți opriți, ceilalți porneau mai departe...

– Și întrebau pe cine întâlneau: «Gde Tarigrad?»

Sclifos a rîs, apoi mi-a zis să nu rîd; c-așa-i... Deci, venind din orizontala lor, au căutat, pe noile pămînturi, tot orizontala: depresiuni, șesuri, lunci - oricum, de cursul apelor...

– De asta sunt la noi atîtea rîuri cu nume slave, am zis. Bistrița, Dîmbovița, Ialomița, Tîrnava, Bîrzava...

– De asta. Și tot de asta, atît de puține denumiri slave ale munților - ai băgat de seamă?

Da, domnule. La asta nu mă gîndisem. Caut un nume de munte, slav, nu găsesc. Mai degrabă ungurești, dar Ungurii au venit, hăt, abia spre anul 1000... Îmi spune Sclifos, tot prin întrebare-răspuns:

Cu ce se ocupa Slavul, la el acasă? Cu agricultura și cu creșterea animalelor. Or agricultura cere loc drept și gras, de luncă, de jăriște, de șes - nu dealuri priporoase, nu vîrfuri de munte. Ce animale creștea Slavul? Vite mari, calul, porcul - pe lîngă casă. Dar nu oaia...

Oaia, nu? Nu. De ce nu oaia, n-o cunoștea, de-acasă de la el? Nu prea; după ce a cunoscut-o, nu i-a plăcut, i-a lăsat pe băștinași să o crească, pe munte...

Da, domnule. Nici la asta nu mă gîndisem. Nu mă gîndisem că, în Balcanii slavizați, unde s-au format state slave, ale Bulgarilor, Sîrbilor, croaților, de treisprezece veacuri, cei care s-au ținut de păstorit au fost rămășițe ale popoarelor vechi, de loc: Albanezii, Macedonenii noștri (țîntarii, aro-mânii, nu slavii care-și zic, azi, “macedoneni”), iar în zona

carpatică, Valahii. Iar ca dovadă că așa e, Sclifos îmi spune că, de pildă, în Cehoslovacia de azi, ținut slav de atîta vreme și care, în plus e plin de munți, când spui Valah, înțelegi păstor; și că cei de-acolo nu au un cuvînt al lor, pentru brînză, o numesc cu un cuvînt de-al nostru, vechi românesc, rostit: *brinza*... Apoi îmi spune o anecdotă adevărată:

– Ai văzut cutii de cremă de ghetete de care scrie: Bata? E numele industriașului care a fondat fabrica de încălțăminte cunoscută în toată lumea. Ne-cehii pronunță: Bata, însă ei, Cehii rostesc: Bat'ia, Batkia și înseamnă... *baci*, care vrea să spună: păstorul-român, *Baciul*...

– Ca să vezi, domnule, ce-a ajuns, pînă unde-a ajuns mioriticul nostru!, am încercat eu să fiu ironic. Ajungem și noi la 1249? La Sibiu?

Sclifos s-a trezit. Cam cu părere de rău: ce, nu era interesant ce-mi spusese? Ba da, ba da, însă ce ne facem cu 1249?

A ridicat din umeri. Că nu știe - definitiv. Și că îi pare rău că nu știe, ca să-mi răspundă - altfel, pentru el, nu are cine știe ce importanță ce anume se va fi petrecut, la Sibiu, exact în 1249.

Dar ce ar avea importanță? Faptul că noi, românii, nu avem hîrtii. Trebuie să căutăm prin hîrțiile altora o aluzie la noi, iar cînd te scrie altul, te încondeiază, de nu te vezi... Asta-i lege: cine n-are scris nu există - uite, nici Slavii nu știu mare lucru despre ei înșiși, înainte ca Chiril și Metodie să le dea scriere. Bineînțeles, Bizanțul le-a făcut alfabetul ca să-i poată creștina - mai exact: evangheliza. Și așa au primit Carte.

Dar noi? Pe noi nu ne-a evanghelizat nimeni (Sclifos a zis: «Nu ne-a evanghelizat nici dracu'!») - de ce? Pentru că eram creștini, demult - în cetăți, în orașe, fiindcă în sat, în pagus, locuia paganus... Cînd a venit Slavul, ca peste tot unde s-a întins, a... paganizat (și în sensul de: ruralizat, analfabetizat) pămîntul...

– Dar nu și coada-oii, trasă la munte, am zis. Totuși, în 1249...

Sclifos nici nu s-a mai prefăcut că nu auzise, și-a urmat gîndul:

Judecînd numai după vocabularul creștin - începînd cu

chiar cuvîntul: creștin (și sfîrșind cu simetricul: păgîn) - toți termenii sunt latini, dinainte de noaptea-slavă (așa i-a zis, iar eu am și văzut majusculele: Noapte-Slavă): Dumnezeu, cruce, botez, cuminecare, închinare, rugăciune, răposare, înmormîntare; apoi sărbători creștine: Paști, Florii, Rulsalii - și mergînd pînă la cuvîntul: păcat... De acord, din latină, dar cum, cînd? Nu suntem catolici, nu trimișii papei ne-au botezat - ca pe cehi, polonezi, croați, unguri, la data cutare (ei știu și luna și ziua, nu doar anul); nu suntem “ortodocși”, fiindcă ne-ar fi botezat Bizanțul, ca pe bulgari, pe sîrbi, pe ruși - nu am devenit ortodocși prin decret, singura dată de care o știm: 1054, Marea Schismă, cînd ne-am trezit într-o tabără care nu era a noastră, nici prin limbă, nici prin origine, nici măcar prin vechime. De ce de noi nu s-a sinchisit nimeni, ca să avem un Chiril-și-Metodie românesc? O scriere a noastră? În primul rînd, pentru că noi eram pașnici, nu amenințam pe nimeni, nu asediam Constantinopolul. În al doilea rînd, pentru că eram deja creștini...

Am vrut să spun și cu glas ceea ce, totuși, înțelesesem, dar așteptam să urcăm, în timp, pînă la 1249. Ba aș fi spus, de la mine, ceea ce știam din citite, de mine, personal și care ar fi mers în același sens cu spusele lui Sclifos:

Este adevărat, o limbă comună face, dintr-o sumă de oameni, un popor, însă dacă limba aceea nu e scrisă, ca să știe și urmașii și vecinii, e ca și cum poporul acela ar fi doar o populație (citisem asta undeva și îmi plăcuse, Septimiu îmi atrăsese atenția că în franțuzește sună și mai tare: *populace...*). Or, populațiile nu lasă urme; și nimeni nu le plînge dispariția - e ca și cum n-ar fi existat vreodată de suprafața pămîntului.

Dar n-am, zis. În sfîrșit, Sclifos i-a lăsat pe slavi, s-a întors la tătari. A repetat: în 1242 au lăsat baltă jumătatea din Europa, devastată, și s-au întors pentru alegeri - la ei, acasă.

– Unde, la ei acasă? În Basarabia noastră, nu la ei acasă!

– A noastră! Pe-atunci nici nu se chema Basarabia...

– Nici acum, în ‘49, nu se mai cheamă Basarabia, ei îi zic: Moldovenească - ei și? Acum știm să scriem!

Sclifos m-a fixat, îndelung, cu privirea lui de șarpe. Întîi zîmbind. Însă, brusc s-a supărat, s-a ridicat de la masă,

pufnind (mai degrabă: sîsîind), dar a rămas în picioare. De acolo, de, de sus, mi-a zis:

– Atunci, scrie, băiete... numai scrie! - și a plecat.

Rămăsesem singur în sala de mese, Nici pe coridor nu se simțea suflet de om. Iar afară, ce să mai vorbim: ninge, ploua...

M-am gîndit atunci; m-am gîndit mult după atunciul de acolo:

Dacă ar fi fost timp bun, aș fi ieșit să mă plimb prin curtea internatului. În colțul dinspre spălătorie al clădirii, lîngă fereastra odăii un de stă Maricica, din pricina unui burlan spart, căzuse tencuiala; pînă la cărămidă. Burlanul fusese reparat, cositorit, dar se așepta să se svînte zidul, ca să fie tencuit la loc. Dacă n-ar fi plouat-nins afară, în cel mult jumătate de ceas de plimbare, aș fi scrijelit cu blacheul, pe cărămidă: 1949. N-ar fi fost neapărat românește (cifrele se cheamă: arabe), dar să se știe; să nu se uite - pentru ca, în viitor, să nu ni se mai arunce în obraz că noi nu avem trecut.

Deși, mai bine ar fi (fost) să scriu pe clădirea Astrei. Nu observasem nici un loc, în ziduri, din care să fi căzut tencuiala, dar, vorba tatei: cine caută găsește, aș fi găsit, la o adică, un locșor pe care să scriu: 1949, iar cei de după noi, să știe că atunci a fost, nu Biciul lui Dumnezeu, nici Potopul - care însemnează Ploaie, apă - ci, cum zisese atît de bine Sclifos: Noaptea. Prin anunțul de pe ușă.

Însă cum ploua, ninge, ninge și ploua... Și, în plus, bătea vîntul... Acolo, atunci, la internat, acum, aici, e doar ger. Și chiar de nu m-ar vedea nimeni ce fac, mi-ar îngheța mîinile, pe blacheu...

8

Inventar. La bibliotecă - așa scrie de ușă:

ăncis p. iventr.

Așa, pentru că am avut și scris, dar suntem în curs de a-l pierde, uita; și în curs de descreștinare; de sătizare (sătenizare, a spus Sclifos), noi, cei de jos, din depresiuni,

văi, câmpii; speranța ne e în cei care s-au tras la munte, ei or să păstreze ceva-ceva; peste două sute de ani, în 2149, când or să vină Marțienii, or să creadă că noi, Pămîntenii, de totdeauna am umblat în patru labe, ne-am adădostit în peșteri și am avut stomacul împărțit în patru compartimente, de ierbivor.

De obicei, “comunitatea mai puțin evoluată care trăiește în contact strîns cu o comunitate mai evoluată” (așa scriu ei) “își însușește cîte ceva din cultura materială a celui mai evoluat”. Asta, da: din cultura-materială și-au însușit, și-au însușit... Cum au trecut Nistrul înapoi, au aflat că există, pe lume, pîine albă; și că untul chiar există; și-au însușit și ceasornicele, și-au însușit chiar și adevărul că o pendulă are nevoie de un perete pe care să penduleze, nu atîrnată de gît, nici la curu-căruței, ca felinarul; că lenjeria de damă, oricît le-ar place bărbaților, o poartă, după cum numele indică, damele, femeile - în orice caz, nu peste uniforma glorioasei Armate Roșii.

Însă aceștia erau abia Tătarii, nomazii, avantgarda, cea care căuta, pe după șură; Berlinul, valul de după ei căuta, înainte de toate, hazaika. Ce-am văzut eu, la Gusu, floare la ureche, Gusu era un sat izolat, departe de drumul-mare; și, pînă să ajungă în Ardeal, năvălitorii năvăliseră Basarabia noastră; Moldova; apoi regatul, vreo lună de zile - acolo căutare de hazaică!; acolo, “strîngere a legăturilor de prietenie româno-sovietice”! Și dacă așa au strîns legăturile. Cu noi, la noi, țară devenită aliată, dar ce vor fi făcut în Germania... Am auzit, se aude, se află... Dacă femeia, în general, trebuia violată, Rușii au violat și bolnavele din spitale; chiar și supraviețuitoarele din lagărele nemțești - cele de exterminare. Dacă aș fi avut îndoieli, confirmarea a venit dinspre tata:

Cînd eram elev la Normală, cumpărasem și adusesem acasă o carte-nouă, dar cu un titlu frumos: **Arde Parisul**, de un autor cu un nume nemțesc: Ehrenburg. O cumpărasem pentru... **Paris**... Nu apucasem s-o citesc, o adusesem în vacanță. Cînd a văzut-o tata mi-a zmulso din mîină, zicînd că vrea s-o citească el întîi, fiindcă îl cunoaște de autor. Mama și cu mine ne-am mirat, ne-am bucurat: cum așa,

cunoaște el un scriitor neamț! Ne-a potolit: nu e neamț, e sovietic; și nu-l cunoaște personal, a vrut să spună că mai citise ceva de acest autor. După un timp, mi-a restituit-o, parcă ușurat și a zis că pot s-o citesc... De ce? Bănuise că ar fi o carte pe care n-ar fi trebuit s-o citesc? Dar niciodată, pînă atunci, nu mă cenzurase. N-a vrut să-mi spună nimic despre autor, despre carte, însă într-o noapte, cînd credea că dorm, i-a povestit mamei:

În septembrie '43, cu o zi-două înainte de a fi liberat din lagărul de la Slobozia-Ialomîța, l-au convocat niște civili în biroul comandantului; i-au arătat un ziar rusec, l-au pus să citească un anume articol, să-l traducă, cu glas tare. Tata a înțeles că cei doi știau rusește; apoi aveau traducerea, bătută la mașină, alături. L-au întrebat dacă cunoaște ziarul. Auzise de el, era un ziar de front, dar lui nu-i căzuse niciodată în mînă. L-au întrebat dacă știe cine-i autorul, Ilia Ehrenburg. Știa, tot din auzite, că ar fi scriitor, dar nu citise nimic de el - cînd și unde: la Polul Nord? La urmă, civilii l-au întrebat ce crede el, sincer: Rușii soldați or să asculte îndemnurile din ziar? Tata a ridicat din umeri: de unde să știe el ce gîndesc Rușii? - ceva mai bine i-a cunoscut în lagăr; iar soldații... El fusese "soldat" cîteva zile și încă într-o unitate de foști deținuți, în majoritate, ne-ruși: polonezi, unguri, baltici. După ce i-au spus că poate să plece la baraca lui unul dintre civili a ieșit cu el, i-a oferit o țigară și i-a cerut să-i spună "ca între români" și "ca între oameni liberi": Armata Roșie are să facă ce o îndemnase acel Ehrenburg? Tata a răspuns că, "să dea Dumnezeu să nu i se dea prilejul, adică să nu ajungă de pămînt ne-rusec..."

Ce scria Ehrenburg în articolul acela? După lozincile obișnuite, după ce amintea de distrugerile, crimele făcute de "fasciștii nemți", în Rusia, trecea la îndemnuri: să-l zdrobească pe "ocupantul fascist", să-l alunge de pe pămîntul sfînt al Rusiei, să-l urmărească și să-l distrugă în viziunea lui. De aici încolo, nu mai vorbea de "fasciști", de „ocupanții hitleriști” - numai de "Nemți": îi îndemna pe vitejii ostași ai Armatei Roșii să nu-i crute pe nemți nici în pîntecele mamelor lor și le promitea, "ca pradă de război: *Nemțoaica*".

Măria lui Onu din Gusu nu era nemțoaică, doar o

stră-babă, acolo - și ce i-au făcut Rușii, pînă au omorît-o; dar ce le-or fi făcut ne-babelor nemțoaice...

Încă o dată: aceștia alcătuiau valurile unu și doi: Tătarii; Biciul lui Dumnezeu și Potopul. Dar cei care au venit după ei, în căruțe - acum le spune furgoane... Au venit încet, încețitor, potolit; ei nu căutau nici Berlinul, nici hazaika (nu doar nemțoaica), ei au venit cu binișorul, unii știau limba noastră - o vorbeau ca dracul, stricat, însă o înțelegeau - dar pînă să ne dumirim, s-a lăsat seara; apoi noaptea: ei au adus-o.

Ei, “Basarabenii”, așa le spun ne-basarabenii.

Pe-aici, pe la țară, prin provincie, n-am întîlnit asemenea creaturi, se zice că s-au aciuat la București, la Centru, la ministere, la sovromuri, acolo fac de tîlmacii și pe sfetnicii.

La noi în familie problema asta nu se discută; la noi în familie, problema “basarabenilor” se înjură, scurt; și cu lacrimi de ciudă. După ce înjură, cu lacrimi, tata zice că, la două milioane și jumătate de basarabeni or fi și câteva sute de jigodii, de căzături, de porci-de-cîine - de “Basarabeni”. Din pricina lor să fim considerați, cu toții, oamenii-rușilor? Oameni-de-nimica?

– Dacă o luăm numai geografic: Nistrul a fost de totdeauna graniță, nu numai între Moldova și... ce era dincolo: polonezi, lituanieni, tătari, ruși, ucraineni, dar și între Europa și Asia, domnule! Or javrele astea sînt de dincolo de Nistru, din Transnistria! Și ce dacă știu cinci cuvinte românești - știu cinci mii rusești, cinci sute idiș! Dar chiar dacă ar fi români de-ai noștri, că sunt destui, peste Nistru: aceia nu mai sunt nici români, nici ruși, nici ovrei, nici ucrainieni, sunt fie bolșevici, fie profitori, se vînd cui plătește mai bine. De ce să li se spună: “basarabeni”?

La noi în casă, problema asta nu se discută - se plînge:

– Auzi ce-mi zice notărița, zice mama. Că “basarabenii dumitale” s-au pus în fruntea bucatelor! Cînd o strîng eu ușa, să dea nume, ea zice: «Păi, AnaPauker, păi Kișinevski, păi Răutu...» «Așa», zic? «Atunci așa s-o luăm cu “Ardelenii dumitale”, păi Luca, păi Moghioroș, păi Vințe - și, bagă de seamă, încă n-am rostit numele lui păi-Groza al dumitale, de care ești atît de mîndră!» Așa i-am zis-o notăriței!

Sclifos - cu care am discutat problema - mi-a spus că pe

ei îi prinsese 23 august 44 la București, rămăseseră acolo pînă prin octombrie, așa că văzuseră cu ochii lor în ce... limbă vorbeau “basarabenii”; mai mult: în ce limbă scriau - și Scifos mi-a scris pe o hîrtie una din lozincile purtate de “basarabeni” de străzile Bucureștiului:

„*Vecinic triască rumănesc truditor narod!*”

Cu Octavian și cu Septimiu nu discut problema - măcar pentru faptul că, pînă acum, n-a ajuns nici un “basarabean” din asta la Sibiu. Ceea ce nu l-a împiedicat pe Septimiu, într-o pauză, la liceu (adevărat, la începutul cursurilor, în a doua săptămînă), să mă întrebe, în gura mare, dacă știu să traduc “în românește” ce auzise la radio Chișinău:

“*Astă-dzi, pi cîmpu di joc «Imeni Lienina», s-or întorlocat camandili «Buriviesnic» Chiș'no și «Șahtior» Daniețc. Giocu s-o mîntuit cu socoteala di unu la nula*”...

A fost mare veselie în clasa noastră, fiecare încerca să repete ceea ce reținse din “limba maldavinească” - însă, uite, nici unul dintre colegi nu m-a întrebat pe mine, interpelatul, Basarabeanul, dacă e adevărat că așa vorbim noi, acasă. Iar eu tăceam și mă uitam undeva pe la pieptul lui Septimiu; m-am uitat, pînă cînd el a spus:

– Îmi cer iertare, am fost un bătăran.

Dacă, la rîndu-mi, aș fi fost bătăran, adineauri l-aș fi rugat de Septimiu să-mi traducă “în românește” ce scrie, acolo, pe ușa bibliotecii. Așa, ne-limbă cum este, nu pare să vină “de peste Nistru”, mai exact: “din Basarabia”; adevărat, nici dinspre părțile Ardealului - vine de nicăiri, deci se va fi unificat limba analfabeților din toate provinciile României...

ăncis p. iventr

Îi mai arde cuiva de rîs, văzînd (văzînd, nu citind) rîcîitura de copită - și unde: pe ușa unei biblioteci!? Cu toate că, de la o vreme, tovarășimea furgonată “basarabeană” nu mai pune ea, nemijlocit, osul la munca-de-agitație-vizuală; nici la cea... sonoră; la dat cu gura; i-a dus la treabă pe actori de meserie; la dat cu bidineaua, pe pictori de meserie - și se pare că toată lumea e foarte mulțumită: comuniștii, că nu-și dau în petic, artiștii că mănîncă o bucată de pîine...

Mărturisesc: nu mă întrebasesem cine anume confecționează lozincile, portretele - din ce în ce mai... corect scrise,

mai îndemînatic zugrăvite, iar la difuzor, dacă nu recunoșteam vocea cutărui mare-actor, ne spunea prezentatorul cine a citit, recitat: Vraca, Storin, Aura Buzescu, Manolescu, Elvira Godeanu, Birlic - toată floarea actorimii române. Pîndeam, cu urechea, să prind, în glasul cutărui monument-național, un sfîrc de ironie (la adresa textului), o umbră de teamă, din care să înțeleg că ce-o să pățească el, marele-actor, dacă nu citește ceea ce citește... Nimic. De parcă poezia (îi zic și eu așa) cu tractorul, cu chiaburul, cu pacea, cu Stalin ar fi fost un rol, acolo, dintr-o piesă, și ea, de jucat. Atunci m-am întrebat dacă marii-actori sunt persoane alfabetizate - și cît anume, dacă “interpretează” cu același talent, cu exact aceeași “trăire” Shakespeare și Jebeleanu; Caragiale și Banuș; Molière și de Frunză.

Cu pictorii treburile stăteau mai altfel - vreau să spun: cu cei din Sibiu. Într-o zi, în chiar momentul în care intram într-o curte (în căutare de “locuri”), Septimiu s-a oprit, și-a tras o palmă peste frunte, ne-a spus că uitase să facă un comision urgent și ne-a rugat să-l așteptăm pe stradă, cel mult un sfert de oră. Am ieșit pe trotuar cu Octavian, am început să ne plimbăm. La scurt timp l-am văzut pe Septimiu ieșind dintr-o tutungerie cu buzunarele pardesiului umflate de pachete de țigări. M-am mirat: amicul cumpăra cu țigara, cel mult “snopi-de-cinci” - pentru cine, pachetele?

După ce m-a pus să-mi dau cuvîntul de onoare că n-o să-i spun lui Septimiu nici altcuiva ce-mi spune el, Octavian m-a întrebat dacă auzisem de doamna cutare. Nu auzisem. Cum așa, doar e o foarte mare pictoriță și fostă profesoară la Belearte, la București? Epurată și ea, din pictură nu se mai putea ține, cine mai cumpăra pe timpurile astea? Murea de foame, în București. Tatăl lui Septimiu îi aranjase să vină la Sibiu, unde putea cîștiga o bucată de pîine cu lozincile.

M-am mirat: dacă tot acceptase să facă lozinci, n-ar fi găsit de lucru - la lozinci - în București? Dacă tot s-a... căhănărit, măcar să o fi făcut de loc, ce să se mai deranjeze cu mutatul? Octavian a ridicat din umeri: n-o fi vrut să se știe, printre confrăți, că ea face una ca asta - oricum, marea pictoriță nu confecționează lozinci ordinare, scrise pe pînză, pe carton, pe placaj, ci decupează litere și le fixează pe

perete cu ace de gămălie, la distanță de perete, în așa fel, încât să facă umbre - «E cea mai mare specialistă din țară în lozinci cu umbre naturale», m-a asigurat Octavian.

N-am scos un cuvânt. Ce să fi spus: că toți învățătorii din Buia, printre ei și mama, erau “mari specialiști în lozinci cu umbre naturale”?; și învățătorii din Șeica?; și, desigur, toți învățătorii din țară, vrînd-nevrînd, (fiind, nefiind...), deveniseră “specialiști în agitație vizuală”? Pentru ei, “pavoazarea” era o obligație, și-o îndeplineau, fiindcă învățătorul, “figură centrală a satului” fiind, - numai moașă comunală (încă) nu ajunsese - dar marea-pictoriță? Mare-profesor la Belearte? Ea nu era figură-centrală-a-satului, nu era obligată, făcea lozincile pe bani - puțini, dar primea plată; făcea lozinci, dar nu la București - de ce nu acolo? De rușine, să nu afle colegii-pictori? Sau era mare concurență, nu mai erau locuri - chiar dacă “cerința” era mare?

O fi cum o fi, dar de unde începe vânzarea de sine a omului? De la banii primiți? De la datorie-împlinită (gratuit)? Părinții mei, învățători, ar putea fi absolviți, fiindcă fac asta “în cadrul procesului de învățămînt”? - dar ei nu fac lozinci numai pentru localul școlii, ci și pentru sindicat, sfat-popular, colhoz, uniunea-femeilor, partid - “în cadrul (lărgit) al procesului de luminare a maselor populare”. Și trebuie condamnată o ne-învățătoare (fie: profesoară), făcînd același lucru, pe bani - dealtfel singurii pe care-i cîștigă? Chiar așa: de unde începe (nimeni nu știe unde sfîrșește) vânzarea omului? Și cine este, cine nu este vânzător de sine? Pictorița-profesoară, ar putea spune: «M-au comprimat, nu mai am salariu; m-au interzis, nu mai vînd tablouri — trebuie să trăiesc, muncesc ce găsesc (dealtfel, în meserie)»... Ai mei ar zice: «Statul ne dă salariu, trebuie să ne facem datoria către stat»...

Firește, nu am suflat un cuvînt despre pictoriță, în prezența lui Septimiu. Deși mă ardea buza, să mă întreb în general, cu glas tare: O fi existînd o solidaritate-de-castă, la ei, în lumea-bună, mergînd pînă la complicitate într-o... asta? M-am întrebat: ar fi trebuit să recunosc solidaritatea-de-refugiu între noi, în lumea-ne-bună, mergînd și ea... Da, dar pot fi puși în aceeași balanță, de-o parte, un învățător de țară,

în partea cealaltă un artist de București, un profesor, un ceea ce se cheamă: mare-intelectual? Au, amîndoi, aceeași “greutate”?, responsabilitate - culpabilitate? Măcar învățătorul de țară dă din gură, cîrtește, bombăne - executînd. De unde știu că marele-intelectual de la București nu dondăne și el în timp ce execută?

Într-o sîmbătă la prînz, ieșind de la liceu, înainte de a ne angaja pe Corso, eu m-am oprit. Septimiu și Octavian m-au întrebat ce am, ce m-a speriat? Am spus, arătînd portretul uriaș al lui Stalin din Piața-Mare:

– L-au mutat! Și l-au sucit! Era cu fața-ncolo, acum e cu fața-ncoace! Azi dimineată nu era așa, l-au sucit...

– Suci-l-ar nevoia ai’ neagră!, l-a blestemat Octavian, țărănește.

– ‘L în mă-sa!, a înjurat și Septimiu. Ce-ți pasă ție cum l-au sucit! Eu nici n-am băgat de seamă.

– Nu numai că l-au sucit, dar e mai mare!, am zis. Și mai înalt, pe catalige, dar și mai mare, el - cu un metru și ceva, poate doi!

– Nu numai că te-ai sucit tu, cu visele tale, dar ții să ne sucești și pe noi!, a făcut Septimiu de supăratul. Cu-cu!, a pocnit din degete la urechea mea, ca și cum ar fi încercat să mă trezească din somn. Suntem aici! În Piață, nu în vis! Tătucl e aici, nu acolo! Sucit-nesucit, e tot atît de... colosal, n-a mai crescut! Vinovatule!

Mă lua peste picior, fiindcă le povestisem că eu îl visez, frecvent. Nu se întîmplă nimic, în vis, nu e acțiune, uneori el nici nu se arată - dar eu știu. Și, în vis, mi-e rușine, tare rușine: că nu sunt “la înălțimea cerințelor”; că “nu-l iubesc destul”; că “nu-l slujesc cu devotament, pînă la ultima picătură de...” Nu o dată m-am trezit, plîngînd amarnic, strivit, bolnav - de vină...

– Mi s-o fi părut..., am renunțat - deși eram sigur: Stalin din portret crescuse, era mai mare decît cel de azi dimineată. Dar așa, necrescut... tot mare rămîne. Cel Mai Mare... Cum Dumnezeu l-or fi făcînd? Cu scara? Cu hîrzobul? Și l-au pus sus, sus, sus...

– Ca pe soldatul rus!, a venit, prompt, Octavian. Am re citat, de loc, “una de-a lui Păstorel”:

“O, brav, viteaz, soldate rus,
Ce sus te-au pus! Ce pus te-au sus!
Nu pen’ c-ai liberat popoarele,
Ci pen’ că-ți put picioarele!”

Prietenii n-o știau - ori se prefăceau, ca să mă pună s-o repet. Pînă au învățat-o și ei.

Nu le-am spus de la cine o știam (de la Sclifos), am povestit că mi-a recitat-o chiar la picioarele... monumentului, în București, un basarabean de-al meu. Nu fusesem în viața mea în București, dar nu conta: îl văzusem de soldatul-rus (pus bine, sus...), în Piața Victoriei. Într-adevăr: soclul era atît de înalt, încît din bravului-sus nu-i vedeai decît cizmele - care, însă, acolo, la înălțime, nu puteau.

– Cum naiba-l vor fi făcînd?, am întrebat iar, privindu-l.

– Vrei să vezi? După mine! - a spus Septimiu.

Ne-am luat după el. Am traversat Piața Mare, am intrat la Muzeul Bruckenthal. Nu chiar pe poarta mare a muzeului, pe una de alături.

Am umblat întîi de niște coridoare întunecate, am urcat o scară destul de largă și frumoasă (o bănuiam, prin întuneric) și am nimerit într-un fel de balcon, de teatru. Fusesse teatru, nu mai era: fotoliile de la parter, demontate, erau îngrămădite de lîngă pereți, scena - goală, tristă, era ocupată cu scînduri, găleți de vopsea, o capră de tăiat lemne, suluri de pînză de sac... Ne-am așezat în fotolii de pluș vișiniu, cu servietele în poală. Am privit în jos: pe podeaua parterului erau întinse prelate pătate, iar deasupra, trei șevalete uriașe ajungeau pînă aproape de balconul nostru. Nu erau chiar șevalete, ci stinghii de brad, lungi, proptind cadrele: Stalinii, trei, în curs de...

De cîte ori dădusem cu ochii de Stalinii de pe stradă (și nu te mai puteai apăra de ei, îți ieșeau în cale la colț, erau de cinci-zece ori mai numeroși decît “Alimentara” - ca să nu mai vorbim de “Carne”), mă întrebam cum anume îi vor fi zugrăvit zugravii. Vedeam acum: cadrul de pînză era fixat prin stinghiile-propte la perfectă verticală, nu înclinat, cum îmi închipuiam eu “șevaletul” pictorului; pe scări duble, de zugrav (una adăugită), dădeau din bidinele cinci persoane.

De la balcon se vedea rău, însă eu am băgat de seamă, în

șoaptă: la zugrăvitul fațadelor, vopsitul se începe de sus, pentru ca, pe măsură ce cobori, să astupi, acoperi, ștergi și prelinsurile, stropii, picăturile scăpate din bidinea, atunci când te aflaseși mai-sus. Or zugravii de stalini zugrăveau invers: de jos în sus. O, persoană (părea o femeie, în ciuda pantalonilor bărbătești și a căciulii țărănești) se ocupa numai și numai de ștersul stropilor celorlalți - cu cîrpe, tampoane, cu o mulțime de pensule mici...

Septimiu ne-a povestit - tot în șoaptă:

Pictorii, cu toții pictori de șevalet, artiști cunoscuți, înainte, cu expoziții nu doar în România (le-a rostit numele, mie nu-mi spuneau nimic) - toți sași, cu toții întorși din Rusia, de la “reconstrucție”; pictorii, deci, la început lucraseră cum știau ei că se lucrează un „portret” de mari dimensiuni (vreo patru pe vreo șapte metri).

Într-o zi a venit în inspecție un mare-tovarăș, responsabil, “pe zonă”, cu Marea Aniversare de la 21 decembrie. Și ce constatase tovarășul-mare? Că, pe Marele Stalin, doi hitleriști îl puseseră pe jos, pe podea și-l călcau în picioare, dragi-tovarăși! Nu conta că bandiții se descălțaseră de cizmele de cauciuc - cu care, de obicei, umblau, chiar și pe Corso - în ciorapi, cu cizme, tot călcat-în-picioare era, tot insultă-gravă... Drept care cei doi călcători fuseseră pe loc “conduși” de Securitate și trimiși, probabil, la Canal. Un al treilea a fost arestat și el, dar după o săptămînă i s-a dat drumul - însă crapă de foame, fără lucru: pentru că, atunci, când cu călcatul-în-picioare-al-lui-Stalin, încercase să explice (era cel mai în vîrstă, decanul pictorilor sibieni) că așa se lucrează tablourile de mari dimensiuni: la orizontală. Tovarășul pe zonă cu Aniversarea i-a răspuns că așa s-o fi lucrat pe timpul burgheziei fasciste și a lui Hitler, însă acum Marele Nostru Tovarăș Stalin să fie pictat cu tot respectul cuvenit și cu toată dragostea și recunoștință, adică nu de jos, de să-l calce-n picioare hitleriștii, care, se vede, nu se reeducaseră pe-acolo, pe unde fuseseră “în excursie”(se zice că, aici, tovarășul a izbucnit în rîs, era cea mai reușită glumă a lui), ci pe-picioare - cu tot respectul și recunoștința că ne-a eliberat de hoardele fasciste! Decanul a bîguit că nu se poate lucra pe verticală, plafonul atelierului (asta se petrecea

alături, în atelierul de restaurări al Muzeului) e sub patru metri iar Tovarășul are șapte, “e prea mare”... Pentru „prea-mare” a fost arestat omul, apoi alungat din echipă Decanul. Rămăsese în “colectivul artistic”, soția lui, și ea pictoriță - ar fi hrănit ea familia. Dacă nu ar fi avut și ea o idee: dat fiind că Tovarășul Stalin “nu încăpea” (ea se păzise să spună, ca bărbatu-său, că Marele Geniu e prea-mare), exista o soluție - dealtfel, de loc nouă: “Îl facem din bucăți pe care le montăm la locul destinat...” - așa și atât spusese bătrîna doamnă, însă tovarășul local i-a raportat inevitabilului tovarăș zonal că bandita cutare, nevastă de hitlerist dușmănos “a zis că ea vrea să-l facă bucăți-bucățele pe Tovarășul Nostru Stalin și, în plus a zis că fiecare bucată să fie... montată - adică știți și ‘mneavoastră, tovarășu’, că la țară așa se zice la... cînd taurul o... mă-nțelegeți, pe vacă - și unde: la cimitir, la locul-destinat, așa s-a pronunțat bandita!” A fost ridicată și bandita - cam de cînd banditului i se dădea drumul - oricum, a rămas și ea fără lucru, noroc însă că Sibiul e plin de pictori, s-a constituit un nou “colectiv artistic” căruia zonalul i-a dat dispoziții precise: «Să nu vă prind, bandiților, că-l faceți pe narele Nostru Tovarăș Stalin cum vi se năzare! Nu porniți de la mijloc, ori din lături, ori de sus în jos! O luați, cu tot respectul cuvenit, de jos în sus!»

Așa se explica faptul că, a cincea persoană - și ea pictor de meserie - nu picta, ci ștergea stropii, mereu prelinși de la cuvenitul respect datorat Tovarășului Stalin.

Jos, sub noi, pictorii vorbeau săsește. Săsească de Sibiu, dar înțelegeam: vorbeau despre Rusia; despre cluburi; despre gazete de perete (le ziceau, rusește: *stengazeta*); despre portrete executate, nu numai al lui Stalin... Deci, nu erau amatori-începători, nici în pictură (asta de la Septimiu o știam), nici întru ale agitației-vizuale. Am mai înțeles (mai de grabă: dedus): meseria de pictor îi salvase - și de la muncă și de la foame și de la moarte - acolo, în deportare, acum, aici, “acasă”, le asigura o pîine; cu condiția să execute, nemțește, ordinele, nu doar în legătură cu ce-ul, ci și cum-ul: respectuos, de jos în sus...

– Inventar?

Inventar. Ce este el, inventarul? Inventarul, el este

atuncea-cînd.

“Tot așteptînd, tot tremurînd”, cum spune Bacovia, “în spate să mă izbească-un val”..., un gol istoric să se-ntindă-deschidă - ce mai contează!, piloții grei se prăbușesc, sunt singur și mă duce-un gînd spre locuințele-ncălzite.

Frig, frig. Dar tot frigul spre cald, cum spunea - și bine spunea, un basarabean: cel puțin de aici, nu se aud difuzoarele de pe Bulevard, de pe Corso. Ba se deslușesc, în valuri, după cum bate vîntul, însă tot răul spre bine: pauzele sunt mai lungi decît ne-pauzele, apoi acestea dau măsura păcii, a liniștei, fiindcă vorba aceluiași; ce-ar fi binele făr-de rău?; pacea făr-de război? Astra fără **iventr**?

Difuzoarele, difuzoarele. Cînd Lenin a ecuaționat: Comunism=Putere Sovietică+Electrificare, s-a gîndit, în fapt, la radioficare. De aceea sîrmele întinse de stîlpi alimentează mai puțin Lampa lui Ilici, cît Glasul aceluiași. Nu avem ce mînca, ne îmbrăcăm ca strigoii, nu avem drumuri și poduri, în case nu avem electricitate, nici apă curentă, nu-l mai avem de tata, ridicat și dus la Canal - dar avem noi difuzor? N-a fost el inventat (tot de un rus, cumnatul lui Popov, unul Difuzorov), ca să ne țină de cald,; de foame, de urît - să ne țină de vorbă.

Dacă ai fi orb, dar nu surd, după difuzor, ai crede că “țara-ntreagă-i în sărbătoare”; că-i o permanentă defilare - de fanfare; că o ținem tot într-un joc (de kazaciok); ai zice că suntem noi la ei, nu ei peste noi; că ne-am stepît - cu atîta stepă difuzorizată, de mirare că mai știm cîteva cuvinte românești, că n-am uitat cîntecele noastre, după atîtea divizii de cor al Armatei Roșii, după atîta ocean de cvartă de kalhoznice, după atîta mare de înduioșare și pupat-pe-gură-între-bărbați, rusește.

Ne-au electrificat, de ne-au mers fulgii (citește: radioficat). Bulevardele, piețele, răspîntiile, gările, autogările, stadioanele, parcurile (fă, Doamne să nu ne intre cu cizmele difuzorului și în Parcul Astra, care-i doar un părculeț, Doamne, unul mic de tot, nu merită atîta cinste, atîta grijă-de-partid, atîta dragoste-de-Tată, zău...), peste tot, de peste tot ne întîmpină, festiv, cuiburi de mitralieră; baterii de tunuri grele și vesele; stoluri, în picaj, de Rata sovietice, din

placaj veritabil; din zori ne iau în primire și nu ne lasă să ne tragem răsuflarea auzului năucit decît la miezul nopții - o, miezul-nopții: atunci pogoară din cer, drept în inimi, odată cu tăcerea de pămînt, și ceva din fosta Românie...

De cînd am intrat la Gheorghe Lazăr, Sibiul radioocupat ‘fuzează două mari-teme: Lupta pentru Pace (care, ea este foarte grea!) și Marea Aniversare - ce se va aniversa, cu drag și cuvenitul respect, de jos în sus, la 21 decembrie (Tatăl Popoarelor s-a născut acum șaptezeci de primăveri, în inima iernii, cu totul întîmplător în cea mai lungă noapte din an). Cum însă Marele Aniversat a dat semnalul de atac, cu toate mijloacele, la Lupta pentru Pace, cum difuzoarele sunt reglate la maximum și, oricum, prea apropiate între ele, iese o singură temă: Hodorogeala pentru Pacea Aniversării.

Mai greu la internat: ne-au instalat difuzoare în fiecare dormitor și cu toate că urlătorul are o chestie, un fel de limbă pe care dacă o dai mai într-o parte, Armata Roșie a Păcii începe să se retragă (măcar așa, dacă nu-i putem alunga pe ruși de la noi), însă Iorgu, directorul internatului, de parcă n-ar avea altă treabă, patrulează pe coridoare, cum aude că într-un dormitor... nu se mai aude, năvălește, urlînd:

– Di-fo-zo-roooo!, galopează spre el și îl trage de limbă, ca să ne înnebunească - la maximum.

După care el pleacă, mulțumit că și-a îndeplinit misia; noi însă rămînem cu Răcnitorul în odaie. Am ajuns să alegem între două rele: e adevărat că Rifuzoru’ (așa-i spun țărani - pardon: colectiviștii - de la Buia) te alungă din dormitor cu behăielile lui, însă Iorgu te alungă din internat, dacă te prinde, pentru a treia oară, că ai rupt gura difozoroloi (așa ne amenință el, însă pînă în prezent nici un intern nu a atins, în carnețelul lui, treiul fatidic).

N-ar fi om rău, directorul, deși e un apucat, ca mai toți profesorii de muzică. Nu din răutate, din cruzime ne supune la caznele ‘fuzorizate; ca muzician ce este știe mai bine decît alții ce instrument de tortură poate fi Rătoitorul rătoindu-se din limba împinsă de tot - ci de frică. Eu unul l-aș înțelege: se teme că are să se audă, undeva, sus-la-centru, că el, director de internat și cadru didactic cu munci de răspundere, sabotează munca de agitație și propagandă a partidului

nostru în rîndurile maselor largi de elevi interni - dar de ce nu ne va fi înțelegînd și el pe noi? Măcar atîtica? Nu suntem mnzicieni de profesie, dar avem și noi urechi și burtă - pe care ni le sfîrtecă Sfîrtecătorul din părete, de parcă ar fi o pisică închisă cu noi, într-un sac. Dacă ar lăsa-o aceea la un volum rezonabil, audibil (doar e profesor de muzică, face și pe compozitorul!), atunci cînd se transmite un concert - se dă și așa ceva și oricît de ruși ar fi Ceaikovski, Mussorgski, Korsakov, Prokofiev (chiar Șostakovici - dar nu cu simfonia "Stalingradul") au muzică bună, ascultabilă; sau cînd se transmite Teatru la Microfon: sigur că sunt ruși Gogol și Cehov și Gorki (care n-a scris doar nenorocita de Mama), dar ce mari scriitori!; și ce mari actori, actorii noștri, români! Însă Iorgu e un apucat (în ambe sensuri): de frică, nici nu-și mai dă seama că "liniștea" nu e sabotaj-dușmănos, pus la cale de dușmanii poporului, interni (adică: elevi-interni) și externi (dușmanii, nu elevii), ci... din chiar Difozoro vine, pentru că așa cere scena din piesă, pasajul din concert...

Într-o seară, înainte de cină, urcasem la dormitor să-mi încarc stiloul (sticluța cu cerneală o păstrez în cufăr sub pat). Se auzea, dată la radio, Pastorală. O știam pe de rost, așa că încă de pe scări am început să fredonez, ba să "dirijează", cu o singură mîină, stînga (imitîndu-l de dirijorul Filarmonicii din Sibiu, Selbing...). Cînd am ajuns la etajul nostru, l-am văzut de Iorgu: patrula și... dirija și el - ca el, cu adică amîndouă mîinile... Era cu spatele înapoi, nu m-a văzut cînd am intrat repede în dormitorul nostru.

Ca de obicei, Robescu citea, în pat. Mi-am scos din cufăr sticluța, am umplut pompa stiloului pe îndelete, continuînd să fredonez finalul primei părți a Pastoralei. Am rămas așezat de dunga patului, așteptînd partea a doua - asta îmi plăcea mult; apoi nu mă grăbeam deloc să mă întorc în sala de meditație, unde, dacă nu avem difuzor, e aglomerație, nici scaune destule nu sunt, iar dacă lași scaunul neocudat un minut, ți-l iau cei care așteptaseră în picioare, sau așezați cîte doi.

N-am avut arte de... partea a doua: ușa s-a deschis cu zgomot de tunet și glasul prea-cunoscut a răcnit - dar nu cu

mînie, ci cu un fel de disperare:

–De-fo-zooo-roooo!!!

M-am răsucit, înspăimîntat: în uşă, Iorgu era şi el înspăimîntat-înspăimîntător: ochii holbaţi, injectaţi, gura căscată, obrazul pămîntiu, scăldat în sudoare.

Robescu sărise între paturi, luase poziţie de drepti, tremurînd. M-am ridicat şi eu. Mi-am adus aminte de stilou, i l-am arătat directorului, ca să ştie ce căutam în dormitor - deşi nu călcasem regulamentul, însă prea răcnise...

Iorgu însă nu-mi vedea stiloul; nici pe noi. Se holba în direcţia difuzorului din perete; cu o mîină se ţinea de clanţa uşii, cu cealaltă făcea nişte mişcări ciudate, smucite şi încîlcite, voia să arate, să reteze ceva, cu o sabie nevăzută... Nu, nu să reteze, din contra, era gestul cu care ne soma, de obicei, să dăm limba difuzorului la maximum. Asta în alte împrejurări, cînd îl chiar puneam mai încet, ca să ne auzim între noi, ori cînd zbîrîneau geamurile intrate în rezonanţă. Acum însă limba era lipită de colţul maxim al gurii, nu se atinsese nimeni de ea. Am tuşit, mi-am dres glasul şi am îndrăznit:

- Dar, dom' profesor, e Andantele...

Nu-i spuseseam: "tovarăşe director", ci: "dom' profesor" (de muzică). Ştia el însă mult mai bine decît mine, decît oricare din internat, chiar din întreg liceul, ce era şi cum era a doua parte a Pastoralei. Nu ştiam dacă dirijase vreodată o adevărată orchestră simfonică, dar cu siguranţă cunoştea fiecare notă din, nu doar Simfonia a şasea - doar o dirija, pe coridor...

– Am spus: di-fo-zo-rooo!!

De spaimă, Robete s-a lăsat pe vine, acolo, între paturi, cu mâinile la urechi. Eu mi-am înălţat doar umerii - mîinile îmi erau ocupate cu stiloul - ca să-mi apăr auzul; am strîns pleoapele, temîndu-mă să nu-mi crape ochii, ca lui Dănilă Prepeleac.

I-am deschis cînd am auzit uşa trîntită la loc, închisă. Pe Andante, de la difuzor, se auzea, în coridor, Allegro molto-ul, Galopando-ul Directorului. În decrescendo...

– Nebun de legat, a-nnebunit de-a binelea Difuzorgu-al nostru, a zis, tremurînd din toate mădularele, colegul

Robescu.

– Săracu de el, am zis. N-o fi auzit bine, n-o fi înțeles ce se transmite...

– Cum, neică, dar e meseria lui, viața lui, cine-i pro'sor de muzică: eu ori el?

– O fi fost obosit, supărat... m-am trezit eu luînd apărarea lui Iorgu.

– Obosit, supărat - cine nu-i supărat, obosit pe timpurile astea? Dar să uite el, să nu mai știe care-cum-unde...? S-ajungă-n halul de să-i spunem noi, băieți de la țară și elevi interni, că-i liniștea dinainte de Andantele lui Beethoven, neică? Asta nu mai e frică politică, asta-i... Asta-i...

– Ce-i asta, dacă nu frică, Robete?, l-am întrebat.

– Nu știu, neică, nu mai știu, știu că-mi tremură și mie genunchii și sufletul. M-a băgat și pe mine-n boale...

Vreo trei zile Difuzorgu (cum atît de bine îi spusese Robete lui Iorgu) nu a mai bîntuit coridoarele. Cînd îl întîlneam, la internat, la liceu, parcă era alt om: zîmbea, rîdea, chiar făcea bancuri! Proaste, ca de director de internat - dar intenția contează. Iar noi rîdeam cu gura pînă la urechi.

Din păcate, nu l-a ținut mult veselia, cumsecădenia: s-a întors la frica lui; și la înfricoșarea noastră.

Stația de amplificare e în locuința lui, de la parter. Nu știu cum va fi funcționînd o stație din asta, însă dacă urlă tot așa, acolo de unde pleacă, ce va fi făcînd biata nevastă-sa (o doarmnă frumoasă, calmă, mult mai înaltă decît Directorgu)? Sau va fi avînd, stația, un buton special, care face să nu se audă jos, ce se aude sus? Va fi avînd buton din acela special, îl va fi folosind doamna, cînd domnul e plecat?, fiindcă nu-l văd pe Difuzorgu riscînd să se afle că pune de alții să asculte, dar el, în casa lui, nu ascultă... Mai ales că are și copii, o fată, elevă la LDI, care ar fi drăguță, dacă n-ar semăna la obraz cu taică-său...

Norocul nostru, al internilor e că nu stăm tot timpul la internat, iar la liceu, încă nu au fost instalate difuzoare - încă...

Norocul nostru: pe Corso, cînd ne uităm la fete, după fete, asurzim (avem noi un fel de pleoape la urechi), nu mai auzim huruiala de tancuri rusești a rifuzoarelor de pe stradă

(stradale li se zice) și nu deosebim lupta-pentru-pace (care, ea, se tot ascute, după exemplul celeilalte, tot luptă: de clasă) de marea-aniversare.

Nu știm cum se întâmplă cu alții, nu i-am întrebat, dar eu, cum văd o uniformă de liceeancă, mai ales dacă-i lustruită la spate, de bancă, altceva nu mai văd, nu mai aud.

Norocul meu mai este și Astra - tot fără difuzoare; încă... Astra, unde vin, nu doar pentru cărți.

9

Până ieri, azi fiind altă zi.

Așa se taie timpul, se face bucăți-bucăți: seara îl lași normal, dimineața nu-l mai găsești, e pe un alt mal, între noi o prăpastie, un pustiu, un zid. Vorbesc de bibliotecă, rămasă dincolo. Ne-a tăiat-o în-ven-ta-rul, ne-a mutat-o în alt lagăr, cum ar zice tata. Ar fi trebuit să știm că are să se întâmple asta, semnele nu ne-au lipsit, după cum scrie la Scriptură - sau poate că simțisem ceva, de aceea chiulisem atîta de la școală - pentru Astra.

Pentru, în ultima vreme, numai roman. Părăsisem cititul-la-rînd, alfabeticul, nu mai cerusem poezie (cîtă rămăsese), nici teatru, nici biografii: numai roman, roman, roman, sărind de la Agârbiceanu la Stendhal de la Camil Petrescu la Balzac, de la Flaubert la Cezar Petrescu, de la Swift la Rebreanu, tot ce-mi cădea în mînă, din ce încă nu fusese epurat. Nimeni nu m-a sfătuit, învățat să fac așa (alfabeticul Șoriciicăi fiind altceva), eu însumi n-aș fi putut explica altora de ce fac ce fac - și mai ales cum, dar simțeam: dacă voiam să cuprind cît mai mult teren (călare, înainte de asfințitul soarelui) așa trebuia să fac; hai: nu la galop, dar în trap susținut, fără pauze, fără încetiniri, mereu în șa, călare - pe roman.

Am discutat mereu cu prietenii despre asta, despre graba noastră biciuită de temeri, însă fiecare avea metoda lui, ieșită din spaima numai a lui, de certitudinea că “sectorul” lui are să fie primul și cel mai greu atins de potop. Octavian jura că poezia constituie “ținta numărul unu” - “ca și pînă acum” - de

aceea copia, pe rupte, poezie, câtă se mai găsea, în caiete; Septimiu jura și el, că știe precis: Filosofia a fost, este, va fi cea mai amenințată - și, în panică, a început și el să copieze traducerea în franceză a lui **Zarathustra**, cu toate că are, acasă, întreg Nietzsche, în original (se va fi gândit că dintre viitorii amatori, mai mulți vor fi cei știind franțuzește decât nemțește...). Și, ca să fie cât mai conspirativ..., Septimiu copiază în caiet așa: începe cu al treilea rînd de pe pagina din stînga, continuă pe pagina din dreapta pe rîndul întîi, se întoarce, continuă cu rîndul al doilea din stînga, al treilea din dreapta... - ne-a explicat “formula”, dar, tocmai, pentru că ne-o explica, s-a încurcat și ne-a asigurat că, în caiet, totul e limpede, cu condiția să deții cheia...

Amicii mă cam iau peste picior, pentru numai-roman: ei sunt convinși că ceea ce fac eu (citind numai romane), într-o situație ca aceasta, e o pierdere - thra-gi-chă!, precizează Septimiu - de timp, fiindcă ce-i romanul, dacă nu un ziar ceva mai gros, dar de format mai mic?, după ce l-ai phar-churs - sărind pasajele cu descrieri, cugetări (și mai plicticoase decât restul, în cel mai bun caz îl dai de-o parte, nu-l arunci, oricum, nu mai simți nevoia să revii, să-l reiei pe îndelete, a doua, a cincea oară - precum Filosofia, precum Poezia...

Îi las să creadă ce cred ei; chiar de aș avea argumente cu care să-mi apăr romanul...- ba aș avea argumente, dar ne lipsește mereu și mereu timpul de explicații. Am încercat să le aduc aminte fapte: “ținta numărul unu” și în timp și în spațiu de... fișier, raft de bibliotecă a fost, nu Filosofia, nu Poezia (și nu deocamdată) Romanul; ci, Istoria. Or ce face Istoria: istorisește istorii, povestește povești - ca romanul. Și dacă epuratorii au început epurarea cu Istoria (continuînd cu “sectoarele” dragi prietenilor mei), din nefericire, or să-și dea seama că romanul, în fapt, istorisește Istorie și or să se năpustească și asupra lui...

Apoi, dincolo, în afara fricii că dintr-un moment în altul or să-mi smulgă romanul din mînă e și plăcerea, fără margini a... Cum să-i spun?, să-i spun: plăcerea de a citi? - e puțin spus și nu exact spus, așa că spun: îmi place, mi-e bine cu el, și mai bine în el, în roman.

Pentru mine, Astra a devenit și altceva decât locul unde se citesc (citesc eu) romane; sala de lectură nu e doar o sală în care se face lectură, iar romanul pe care tocmai îl citesc nu este doar acest roman pe care îl citesc - dacă e să o iau de dimineață, atunci roman, este hotărîrea de a mă duce la Astra, nu la liceu; roman: primii pași ai păcatului și gustul amar-parfumat al chiulului - diluat, șters, pe măsură ce mă apropiu de parc, de clădire, de ușa de intrare, de sala de lectură, lăsînd loc altui simțămînt (sau e același, dar re-re-citit); romanul cel mare, numai al meu, care numai pe mine mă așteaptă să-l continuu, să-l facem, ducem împreună; mă așteaptă, urmărindu-mă: o să mai vin și azi la Astra, ori azi, în mod excepțional, o să mă duc la școală?; mă urmărește din parc, de aici, de la statuia lui Bariț dacă îmi continuu drumul, înseamnă că sunt pierdut, mă duc spre Corso, de acolo spre liceu, însă dacă o fac la dreapta...; apoi la ușă; pe scări; la fișier, locul nostru de întîlnire, la pupitrul doamnei. El sau altul, nou-cerut, la fișier, nici o importanță, jucăm o piesă, ne supunem unui ceremonial - începînd cu deschiderea ușii de jos, în timp ce trompetele sună; apoi lasă loc corzilor, în timpul urcării scării; la vestiar „lemnele” au o parte solistică, dar de cum iau romanul și cu el sub braț pătrund în sala de lectură, *intrăm* pe un tutti. Iar eu, de braț cu mine (cu mine sub braț), îmi caut un loc - în tăcere.

Sala de lectură: ea însăși roman; așa simt eu, nu doar prin locul ocupat de mine, printre atîtea alte persoane, ci prin (aproape) toate personajele-cititoare, unele citind romanele lor, alese, cerute, primite de la pupitru; altele romanele lor, cu personaje liberate de butucul, de obezile copertelor (potrivit legii autonomiei personajelor, cunoscută de toată lumea, dar de nimeni luată în serios) - dar și acelea făcînd parte din romanul meu (deasemeni, toată lumea a auzit de Deus ex machina), din acea parte, capitol al lui, care povestește, istorisește cărți, cărțile pe care eu nu voi ajunge să le citesc, cu ochii mei, niciodată, fiindcă așa-i viața omului, în general: scurtă; și, în special, așa-s vremurile pe vremea noastră - însă tocmai pentru că așa-s ele, eu le îmbunez, le lungesc, chiar le trag pe sfoară: tot ce nu voi apuca să citesc, să, cunosc nemjlocit (cărți, cititori - și mai ales cititoare) trec,

frumos alături, în romanul meu!

Citești ce citești la romanul bibliotecii, apoi înalți ochii:

Privești drept în față: sau rămîi neclintit, cu privirea dusîntoarsă - asta libertate! Dacă vrei, îți reglezi distanța focală, te "oprești" pe cititorul de vis-à-vis - cu toate că nu-i bine să faci altuia ce ție nu-ți place, însă poți îndulci jena încercată de celălalt (care simte că îl fixezi), reglînd distanța focală mai încolo, dincolo de el, trecînd prin el, ca el să vadă că tu nu-l vezi, deși la el te uiți... Așadar, prin el, o vezi pe ea; pe cititoarea aleasă - fie aflată în prelungire, încolo, dincolo, fie în partea opusă, dincoace, în spatele tău - în care caz el, cel de dincolo de masă, joacă rol de oglindă retrovizoare, iar tu (nu întreg, doar pe-aici pe undeva, prin regiunea toracelui) te faci lentilă măritoare. Și iubitoare.

Astfel o vezi pe ea; fără să te holbezi la ea, direct - și nu doar pe cutare cititoare frumoasă, aflată cine știe unde, îndărătul tău, sau în laturi, dar și pe cititoarea care, azi, n-a venit la Astra (încă); și pe cea care nu a pus în viața ei piciorul la biblioteca Astra din Sibiu - și, dacă ar fi să ne luăm după realitatea-așa-cum-este-ea (definiție luată din Tezele provizorii, după care învățăm neliteratura neromână), nici n-o să-l pună, vreodată.

De aici începe romanul numai al meu.

Roman de nepovestit. Dacă aș vrea să li-l povestesc prietenilor, n-aș izbuti: ar trebui să explic, ce? Că ea, a, mea, este, nu prelungirea (să zicem: peste masă) a vreunei ea ieșită din fum, din romanul pe care tocmai îl citesc și întrupată pe scaunul de vis-à-vis, tot ca... personaj din cartea scrisă de altcineva - sigur că se întîmplă și așa (se întîmpla, mai pe la început), adică personajul cu pricina iese dintre coperte, coboară între mese, se duce în pauză - să fumeze o țigară, să se spele pe mîini, ca omul, ca femeia - atunci cînd autorul uită, pe hîrtie, că și personajul e om, are și el dreptul la o țigară și la un pudrat pe mîini. Astea se petrec cu cititorul obișnuit, nu cu mine (am trecut și eu prin acest stadiu), vreau să spun: eu am ajuns să fac, la Astra, personaje care nu sunt cele din carte, nici măcar din același sat cu personajele din carte; și care nu continuă cam în aceeași direcție, cea arătată de primul autor, cu nume pe copertă.

Cam așa ceva; cam așa cumva.

Însă la Astra nu mă ocup doar de făcut personaje de-ale mele - acelea făcînd faceri făcute de mine, personal. La Astra mai fac ceva: mă las pe mine, citind, la masă (cu, adică, ochii de citit în carte), iar cu ceilalți ochi mă uit în jur și îmi zic, mie: Tu!; și îmi mai zic: Pe tine te las să faci ce vrei - ia să vedem ce-o să vrei Tu să faci, ca tu:

Tu te uiți la obiecte: lămpi, mese, tavan, uși, scaune, ferestre; dacă ai miros bun ca al meu, Tu vezi cu odoratul culoarea lemnului, a pielii în care sunt îmbrăcate scaunele; Tu încerci cu cerul gurii gustul cărților abia urcate din depozit, altul decît al celor deja citite, aerisite, modulate înspre fiecare cititor; altul decît al celor plimbate la subțioară; la piept; singure sau în teanc - zeci, sute, mii de posibilități. Tot cu mirosul încerci, Tu, între degete, consistența pufului de la ceafă, gustul pielii mîinii pătate de cerneală (de la stiloul care lasă). Sau după ce ai făcut un panoramic, îți sugi la loc văzul, ca să vezi mai bine, mai adevărat, să vezi de tot: și citite și cititoare; scaldătoare și scaldate în ploaia de lumină a terebentinei de la ceara de parchet; a sfarogului pielăriei vechi, roase, crăpate pe alocuri; a știrbiturii în lemn a colțului mesei a doua-dreapta cum intri; a spanioletei de la fereastra din stînga, cea care atîrnă inutilă (geamul se închide cu mîner, ca pe la noi); a verdelui acru al cernelei de stilou, pe hîrtie (altul decît cel de pe degete). Ca să vezi și mai bine șfichiul unui săpun bun (mai există așa ceva, dar numai la externe și orașence, un fel de strigăt de prospețime); licărirea de aur vechi al unui parfum franțuzesc (să existe oare, cu adevărat, Franța?). Ridici și Tu, tu-cestă-lalt, ochii din romanul citit și trageți împreună, adînc, în piept, liniștea de sală de lectură - cu atît mai odihnitoare-activ, cu cît e presărată cu scîrțîit de parchet, înăbușit de covor sub pași; pistruiață de scaunele mutate; stropită cu șoapte schimbate, brăzdată de foșnetul filelor întoarse, punctată de bufnetul unei cărți căzute... (m-am tot gîndit: cum o fi arătînd liniștea într-o sală de lectură, noaptea? Bine? Rău? Mai degrabă urît, o liniște vulgară, zgomotoasă, un fel de vuiet de sală de așteptare, în gară... Însă tot eu m-am gîndit: așa cum sufletele morților rămîn o vreme în odaie, pînă

găsesc un horn, ceva, prin care să zboare de tot, așa va fi și cu sufletele noastre de cititori moarte odată cu fiecare moarte de personaj citit - așa că noaptea, într-o bibliotecă, nu va fi chiar ca într-o gară, de unde toată lumea pleacă și vine, chiar dacă stă pe loc - cu condiția să nu rămână închisă prea multă vreme, cel mult o noapte - ce, nu i-i destulă noaptea întreagă? - ca să se realimenteze, ca o adevărată bibliotecă - așa ceva).

Ce altceva va fi însemnând biblioteca Astra pentru alții, ceilalți cititori - nu știu, nu mă întreb. Dacă aș afla că sunt singurul, că sunt unicul care face faceri din astea, desfaceri, refaceri, prefaceri, străfaceri cu personajele, nu mi-ar plăcea să mă știu singur; iar dacă aș afla că toți fac așa, iar n-ar fi bine; de aceea mă las, îi las în pace. Dar cum la mine am tot dreptul să mă gândesc, mă gândesc; și mă scald, mă tăvălesc în binele meu de-Astra. Care bine nu vine de la romanul pe care îl înfulec pe nerăsuflăte (repede-repede, ca să nu mi-l zmulgă din mână ăncisătorii iventri); nu doar de la fetele-frumoasele, femeile-minunatele, pe care le iubesc cu iubire de Astra; și nici doar de la simțămîntul tulbure, îmbătător, al libertății de a chiuli de la școală (legat de libertatea lor de a mă exmatricula pentru absențe nemotivate - și din nou; dacă pierd Astra?!); și încă, încă și altceva și altcumva - cum să-i spun?

Să(-i) spun (ca să găesc ce aș vrea să spun) că Astra nu e numai un loc, un moment, ci o stare; de fericire. Să spun: sunt un fericit, prin urmare, să adaug: mă tem că fericirea nu va dura - chiar dacă am ajuns la ea târziu, atît de târziu... Dacă mă gândesc numai la cîte cărți am pierdut, necitindu-le cînd trebuia, la timpul lor... Tata poate să tot spună că, în viață, numai porția (de la internat, de la închisoare) nu se recuperează - de aceea te străduiești să nu o pierzi - simt, știu: o carte necitită la timpul ei lasă un gol pe care nu-l vei umple cu alte cărți, nici cu aceeași, citită mai târziu: pentru că e prea târziu, așa cred, așa simt. Cărțile sunt ca fetele: dacă nu le săruți atunci cînd arzi, cînd te topești de dorul lor, mai-târziul e prea târziu (uite, de-o pildă, povestea cu Pușa, fata notarului din Buia: astă-vară, la nunta soră-si, am dat cu ea piept în piept, pe un coridor pustiu și neluminat, ne-am luat

în brațe și ne-am strîns, ne-am sărutat ca nebunii, mai-mai să murim amîndoi, sufocați, după aceea, în pauze, ne-am jurat că, de-acum încolo nu ne mai ascundem dragostea și n-o mai amînăm, pentru cînd vom fi mari, de-acum încolo nici moartea n-o să ne mai despartă - vorbe-vorbe-vorbe, dulci, atunci, pe loc, dar mincinoase, nu atît pentru viitor, cît pentru trecut: dacă nu ne sărutasem măcar pe frunte, la școala primară; măcar în vacanțe, în primele clase de secundar, cînd ne adunam, cu domnișorii, pentru serenade - degeaba; sigur că mi-a plăcut felul în care săruta Pușa la nunta soră-si, astă vară, dar nu așa o visam eu - la dreptul vorbind, nici nu mă gîndeam să mă sărut cu ea și să ne lipim așa, să ne, așa, ca pe coridor; visul meu era să stau de vorbă cu ea, apoi să tăcem și să ne ținem de mîna. Încă o dată: degeaba ne-am strîns și ne-am sărutat, degeaba ar fi fost și dacă am fi făcut un copil - dacă nu ne ținusem de mîna atunci cînd trebuia, cînd era timpul. Nu va fi bună comparația cu fetele, dar n-am alta la îndemîna și, recunosc: n-o pot uita pe Pușa; dar nu pe cea de pe coridorul neluminat de la nunta soră-si... Ba e bună comparația, dacă te gîndești că și fata și cartea, dacă le citești la netimp, în mereu alte momente ale vieții, ți se arată diferite - cărți, fete... Ce vreau eu să spun și nu izbutesc: că, fără să-mi fi spus cineva, fără să fi citit undeva, știu: cărțile pe care nu le-am citit pînă la întîlnirea cu Astra: necitite or să rămîna pentru mine, chiar dacă le-am citit după aceea, chiar dacă o să le citesc mai încolo, n-or să mai fie cele care ar fi fost, dacă le-aș fi citit la timpul lor; și la vîrsta mea.

Și așa am ajuns la Astra tîrziu, pe drum lung, ocolit, întretăiat, oprit, deviat de întîmplări nenorocite - dar la spate cu trecutul!, îmi zisesem, de astă toamnă (sau aș fi putut zice); acum sunt în acum și în aici, o iau de la alfa, o țin așa, în ordine alfabetică, după metoda șoricească - dar citesc! Ca să mă consolez, aș putea spune: Dar dacă nu veneam la liceu, la Sibiu? Dacă mă duceam la Sighișoara? Ori dacă rămîneam la Buia? Sau dacă muream, cum mai moare omul? Ei, uite, s-a întîmplat să vin la Sibiu și ce bine s-a întîmplat, fiindcă aici m-am întîlnit cu Astra - ce vreau mai mult? Cum, ce vreau: vreau mai-mult, vreau să nu se întrerupă, să nu se

oprească. Fiindcă m-am atins de Astra: gata, nu mă mai vindec! Astra m-a pre-făcut - ba nu: m-a re-făcut (fiindcă vorba domnișoarei Coban: la început nu fusesem bine-făcut); la urma urmei, Astra m-a făcut, atît cît a putut și ea, săraca, în atît de scurt timp; așa, adică ne-refugiat, ne-în-plus, ne-plin de găuri, de goluri de la cărțile necitite la vremea lor, de la autorii de care abia auzism...

Inventar, da. Tătarii au ăncis Astra, m-au ăncis și pe mine.

Mă uit în jur, prin parc, la ceilalți cititori-așteptători: vor fi suferind și ei de iventr? Ce întrebare! Da, dar ei sunt cu toții adulți; și de oraș; ei nu au fost ănciși decît din continuare, unii, cei mai bătrîni, din ajungere, pe cînd eu... Pe mine m-au oprit din pornire: abia făcusem și eu, acolo, doi-trei pași, unde mai pui că plecasem cu mare întîrziere și îi făceam ca dracu', 'fabetic; iar în ultima vreme citeam numai romane...

Ce fac? Ce mă fac? Mă întorc de unde plecasem? Aștept o nouă plecare în viață?, dar viața nu e gară, unde, dacă p ierzi trenul ăsta, îl ei pe celălalt! Viața mea de acum e altfel, altceva. Aș putea spune că ăncisul lor e ănciderea vieții mele; moartea: fiindcă apucasem să aflu că poate fi și altfel de cum fusesem obișnuit; fiindcă apucasem să aflu gustul; gustul mărului... Dar nu era oprit Pomul, nimeni pe lumea asta nu-mi spusese că nu-i voie; așa o fi Dumnezeu, de cînd cu comuniștii: te pedepsește, nu pentru că ai încălcat o Poruncă, ci te trăznește din senin, în numele tatălui, îți smulge din mîină, ba chiar îți scoate cu deștu' din gură mărul abia mușcat, zicînd că el ți-a zis că nu-i voie! Și zbierînd, și scriind pe păreți:

ăncis p. iventr.

Așadar, ce mă fac? Ce fac? Mă întorc, frumușel, cumînțel, la mine, cel dinainte de Astra? La internat, liceu, meditații, cantină, din cînd în cînd, Corso? Mă întorc la marile probleme de internat, la subțirile bancuri, tot de internat? La teribilele interdicții pe care cei mai curajoși (și admirați) le încalcă, devenind eroi-ai-internatului, pentru că se întorc tîrziu din oraș, mai mult făcînd pe beții decît fiind?; sau pentru că se laudă că au amante (ca din întîmplare, toate

fiind măritate cu ofițeri de Securitate)? La ce mă mai întorc: la grija lecțiilor, a notelor, a păstrării bursei; la renunțarea la fumat, ca să adun bani să am de bere, ba chiar și de muieri, de unde mă întorc duhnind a orice altceva, dar nu a femeie? Mama lor de ăncisători care nici să fie înjurați nu merită! Cum m-au furat, jefuit de tot ce aveam mai bun, mai...

...Începînd cu Șoricica. Sigur că mai sunt fete pe lume, Corso-ul e plin, Sibiul și mai - dar acelea trebuie mai întîi agățate; apoi plimbate cine știe cîte după-amiezi, prin frig, ploaie, ninsoare, ger, după care te alegi cu o promisiune pentru altă întîlnire pe Corso și cu o răceală zdravănă; și cu două-trei scrisori de dragoste (mai bine ai rămîne doar cu boala, fiindcă scrisorile fetelor care nu frecventează Astra sunt toate pe același calapod, ai zice că s-au dat și Teze-provizorii epistolare, de acolo le vor fi copiind). Pe cînd la Astra... Cînd era ea deschisă...

Aici nu trebuie să le agăți; aici, le abordezi: ca să discuți chestii serioase și la obiect, despre cărțile pe care le poți și arăta că le citești, nu ești nevoit să întrebi întîi dacă ei îi place scriitorul cutare, apoi dacă frumusețea lumii cu care te afișezi pe Corso îți răspunde că a auzit de la o colegă, dar nu e foarte sigură, tu să mai faci un pas, să o întrebi dacă a citit cutare carte (iar juna muză să-ți spună că nu prea, dar că tu poți să i-o povestești, pe loc). Aici, la Astra, chiar dacă te-ai apuca să faci ture pe coridoare, traseul e mult mai scurt - și e cald, e lumină. Apoi nu ești obligat să treci prin penibila fază a cunoașterii fetelor, aici le cunoști și gata, fără să mai dai mîna cu ele, după ce prietenul sau prietena a rostit oroa-re: «Faceți cunoștință...» Cum s-a întîmplat cu Șoricica: am intrat în vorbă, fără preliminarii penibile, am continuat vorba, de parcă ne-am fi știut din copilărie... Și oricît mi-ar plăcea (și îmi place) să ating cu mîna mîna fetelor, a trecut o săptămîină pînă să o, din pură greșeală, ating pe Șoricica, deși m-am atins și de servieta ei și de parapleu și chiar i-am ținut pelerina, la cuier. Și n-am suferit. Desigur, la Astra ochii vād (de aproape), inima cere, de mai depărțișor, ceea ce nu poate atinge, fie din timiditate față de elevele frumoase (cu toatele mai mari, mult mai mari decît mine - spre exemplu, Gita), fie pentru că nu știu: nu sunt de nasul meu odoamnele - ele sunt

de iubit în tăcere.

Pe cînd Șoricica... M-am tot gîndit în gîndul meu și n-am căpătat răspuns: o iubesc oare, cu adevărat, pe fata asta? După unii autori, parcă nu. Nu prea - nici nu ai ce: e mititică, nedezvoltată (dacă ne-am compara piepturile, al meu, din profil, ar fi mult mai bombat), urîțică... Pe stradă merge ca un moș ardelenesc, pe-n sus și-n jos, cu genunchii îndoîți mult - acum nu mă leg de bocancii ei bărbătești, nu ei sunt de vină, așa ar călca și în mocasini, după cum o fată adevărată, chiar încălțată cu cizme, s-ar mișca mai fetește. Dar și cînd stă locului și nu-i vezi bocancii, nici servieta, nici parapleul, Șoricica, biata de ea... Vreau să spun că ar fi drăguță, dacă nu s-ar mai și urîți singură -așa va fi auzit, mai degrabă citit ea, că intelectualele, cele care știu muuultă carte, trebuie să fie cocoșate de-atîta citit, să meargă dizgrațios, ca să arate că pe ele nu le interesează natura, numai cultura... Uneori însă, în focul discuției, la fișier, pe coridor, uită că e o mare-cititoare la Astra și cu toate că tot despre cărți vorbește, devine sau revin o fată aproape normală, care o să se normalizeze și mai, cînd o să-i crească ceva piept.

Presupun că asta o supără, chinuie: pe de-o parte, că încă nu are; pe de altă parte, teama că, în curînd are să aibă și atunci ce-o să se aleagă de statuia ei de mare-cititoare?, de dublă amazoană: fără amîndouă?

Cam la o lună după ce ne-am cunoscut și am devenit buni prieteni de Astra, într-o după-amiază, destul de devreme, am văzut că predă cartea la pupitru și se duce la vestiar, cu servieta. Am întrebat-o, în treacăt, de ce pleacă. Ea:

– Azi e ziua din lună cînd mă duc la film.

A-ha, am zis și am întrebat-o la care film. A ridicat din umeri:

– Nu știu ce se dă la “Pacea”, cred că ceva cu patinaj pe ghiață, oricum, e în culori.

A-ha, am zis și am mai zis că nu știam că există persoane care se duc la film din datorie, o dată pe lună - pardon!, nu la film, ci la cinema!, și, rîzînd, am dat să mă îndepărtez. Ea m-a apucat de mînă:

–Tu la ce te duci, singur: la film ori la cinema?

A trebuit să mă gîndesc înainte de a răspunde:

– Singur, la film, indiferent de cinematograf; ne-singur, mă duc la „Timpuri-Noi”, unde filmul nu contează...

Am salutat-o cu mîna și m-am întors în sala de lectură. Însă după un timp, Șoricica a venit după mine; s-a așezat pe scunul liber de alături; mi-a spus, în șoaptă, că ea are bani de două bilete; și că ea poate să mă invite, azi, data viitoare o invit eu. Dacă vreau, a adăugat.

Mă aflu în mare încurcătură: să ies de-aici, de la Astra, ca să intru la film cu o amărîțică, o nedezvoltată ca ea? Pe Corso, da, făcusem împreună cîte o tură, dar la film era cu totul altceva, e întuneric, însemna că suntem împreună. Ca să n-o ofensez, am început prin a spune că trebuie neapărat să termin cartea asta, azi - ea s-a uitat și a constatat că e tot roman; ca s-o descurajez, am spus, că eu aș merge cu ea - însă îmi plătesc biletul - dar la “Timpuri Noi”, nu pot suferi “Corso”, de cînd i se spune: “Pacea”...

– Dar la “Timpuri-Noi” se dau numai documentare de-ale lor!, a zis.

– Nu ne ducem pentru film, ne ducem pentru... cinematograf, am făcut eu și am și chicotit, ca să înțeleagă mai lesne.

– Și ce facem noi doi acolo? Acolo se duc fetele cu băieții, așa...

– Așa mergem și noi.

– Adică... să ne sărutăm pe gură? Noi doi?

– N-am auzit de sărut - pe gură - în trei, am glumit, eu, sigur că o pun pe fugă. Dacă nu știi cum e, te învăț eu.

Credeana că o sperii. Dar ea:

– Dacă tu crezi că nu știu... M-am mai sărutat cu mulți băieți, dar nu la “Timpuri-Noi”. Tu te-ai sărutat cu multe fete la “Timpuri-Noi”?

Am negat cu strășnicie. Ea mi-a pus mîna pe braț, nu a spus nimic, dar am înțeles că înțelesese - că da; și că nu-mi purta pică, ea era o înțeleaptă...

N-a fost nevoie să insiste. M-am ridicat, am dat romanul în păstrare, sus, am coborît împreună. Ea m-a luat de braț de pe scară, așa că a trebuit să iau de toartă servieta ei.

Eram emoționat. Sigur că mă mai sărutasem cu fete, la “Timpuri-Noi”, dar acelea erau, ca să zic așa, de sărutat la

“Timpuri-Noi”, fete adevărate, aveau ce le trebuie, pe cînd Șoricica, sărăcuța de ea...

Cel mai modern, mai elegant, mai confortabil cinematograf din oraș: “Capitol” primise numele de “Timpuri-Noi” și fusese destinat numai filmelor documentare, desigur, nouă zecimi sovietice. Era foarte bine la „Timpuri-Noi”: pe pînză furnalele furnăleau, tractoarele tractoreau, Armata Roșie defila, ba încolo, ba încioace, cîntînd în cor, planurile se îndeplineau și depășeau, viața fericită devenea tot mai fericită - iar în sală, în loji, pe întuneric, în fotolii largi, comode, băieți și fetele se pupau, de treceau unul prin altul. Biletul de intrare, chiar pentru noi, elevii, era mai mult simbolic, aveai nevoie de două-trei intrări, ca să cumperi un covrig. Luai biletul, intrai imediat și puteai rămîne pînă spre miezul nopții, cînd se închidea.

Încă nu pierdusem speranța că o s-o descurajez pe Șoricica, așa că, încă din hol, am anunțat-o că urcăm la loji, să stăm în una de două persoane. Ea însă n-a dat semn că o impresiona cîtuși de puțin perspectiva în-doi. Era puțină lume, destule loji goale. Am intrat în una din ele, ne-am dezbrăcat de paltoane, le-am pus pe balustradă, ca să formeze un supliment de meterez, ne-am așezat...

Eu, cuminte, mă uitam numai la ecran, întinzînd gîtul. Șoricica a înălțat, a dat pe spate rezemătoarea dintre noi și m-a întrebat:

– Ce facem? Nu ne sărutăm?

– Ba da, ba da!, am zis și i-am atins părul de pe tîmplă cu buzele.

Mi-a atins și ea obrazul cu nasul. Însă îi era greu, stătea prost, așezată era și mai mică decît în picioare - se foia, se întindea, nu ajungea; după un timp, s-a plîns că i-i frig, ce să facă? I-am sugerat să se îmbrace la loc - dacă i-i frig.

Ce prostie am făcut!, mă gîndeam, prefăcîndu-mă foarte interesat de furnale și depășiri de normă și defilări și copii-fericiți. Sigur că, pe întuneric, toate pisicile sunt negre, dar cînd se aprinde lumina în sală și aflu pe cine sărutasem, strînsesem în brațe? Adevărat, Șoricica nu e hidoasă ca... ca una, nici nu știu cum să-i spun: femeie?, fată?, cucoană? - cea care, astă primăvară, la Mediaș, la cinema (unde intra-

sem, ca de obicei, să mă odihnesc un pic între două vizite la poarta Securității), se așezase lângă mine, după ce căutase îndelung un loc în alte părți, își întinsese pardesiul și peste paltonul meu de pe genunchi și, întâi, îmi găsisese o mână, mi-o strânsese, fierbinte, apoi mi-o lăsase celeilalte mâini; cu întâia începuse să mă mîngîie pe picior, după aceea - tot sub pardesiul ei - mă descheiase la haină, îmi ridicase puloverul, cămașa, mă mîngîiase pe pieptul gol și cu mîna ajunsă pînă la subîțoară, mă trăsese spre ea, mă sărutase, întâi pe obraz, apoi pe colțul buzelor, apoi mă răsucise spre ea și mă crîmpoțise cu dinții, cotrobăindu-mă cu limba, în timp ce, cu cealaltă mână, pe sub pardesiu, îmi condusesse mîna la ea, întâi pe un genunchi, apoi pe celălalt, apoi între ele, tot mai sus, tot mai adînc, din ce în ce mai, încît, la un moment dat, mă întrebam, cu spaimă, dacă n-o să-mi răzbată mîna prin celălalt capăt al ei prin gura cu care mă mozolea - ne-am mozolit, acolo, pe întuneric, sub paltoane, m-a mozolit ea cu o mână coborîtă de la subîțoara de sus la cea de jos, pînă cînd am murit... Însă cînd s-a aprins lumina în sală și am văzut cu cine mă sărutasem, iubisem, mi-a venit să plîng de ciudă, de frică, de oroare...

N-aveam nici un chef să mă întristez după, aprinderea luminii, aici la „Timpuri-Noi”.

Însă Șoricica m-a întrebat atît de nefericită, dacă numai atît, dacă asta-i tot, încît mi-am zis: ce mă costă dacă fac un bine unui om? Chiar dacă omul e o fată de-la Astra, nu de-Corso (cu atît mai puțin de Timpurinoi)? Nimic. Apoi: cum e întuneric, nu ne vede nimeni, iar eu pot să și închid ochii, ea are să creadă că de iubire...

Întîi i-am luat o mână și i-am sărutat-o. Bine am făcut: prin mână, am simțit-o cum se desțepenește; cum, brusc, începe să miroase bine; a fată adevărată, nu ca pînă adineauri, a cititoare la Astra. Și cum să nu săruți, amușini, tragi în piept ceva binemirositor? A fost bine că începusem cu mîinile, mîinile ei, singure-singurele, au urcat, mi-au mîngîiat obrazul, părul, ochii, gîtul, pieptul; apoi mi-a dus o mână la obrazul ei și la buzele ei, la gît, la piept - așa că atunci cînd ne-am apropiat capetele și ne-am sărutat pe gură, n-am făcut decît să continuăm ceea ce începusem - începuse ea, cîndva,

demult și bine începuse. Când ne opream, istoviți, cu răsuflarea tăiată și ne prefăceam că ne uităm la film, era și mai bine parcă: ea îmi, ținea cu amîndouă mîinile, în poală, o mîna și își lipise, dulce, tîmpla de brațul meu - ceea ce făcea cît două săruturi lungi-lungi. Apoi iar ne răsuceam unul către celălalt, ne căutam buzele cu buzele. Singura mea grijă: să nu cobor mîinile, nici din greșeală mai jos de gulerașul de dantelă: nu trebuia să dau de înțeles că eu înțelesesem: (încă) nu are. Însă a doua oară după ce ne-am sărutat și ne-am sărutat pe gură, ea s-a ridicat: din fotoliu, s-a așezat pe genunchii mei și mi-a spus în ureche:

– Am citit că, dacă sunt mîngîiați cu iubire, cresc. Vrei să mi-i mîngîi cu iubire, ca să am și eu?

Din fericire, pentru mine, tocmai atunci s-a rupt filmul și s-a aprins lîmina în sală. Ea s-a prelins de pe genunchii mei s-a făcut și mai mică decît era, și chiar după ce s-a stins lumina, ea nu și-a mai scos capul dintre palme, decît atunci cînd mi-a cerut să plecăm că e tîrziu, că are o treabă.

Am condus-o, cu voie bună; în același timp îmi părea rău că nu mersesem mai departe. Am condus-o pînă la gazda ei, în Orașul de Jos și pe drum am reușit s-o înveselesc, i-am vorbit numai de cărți, ca la Astra.

A doua zi, la bibliotecă, mi-a spus:

– M-am gîndit bine de tot: noi doi suntem făcuți unul pentru altul, aici. Aici, nu acolo, știi tu unde-am fost aseară. Nu crezi?

Am dat din mîini, din cap, amestecat, pentru ca ea să poată alege ce-i convine, ce-i place. Dar ea:

– Deși, pentru sănătatea noastră mentală, o să ne mai ducem la “Timpuri Noi”, cred că o dată pe lună e suficient, ce crezi?

Am răspuns cu umerii, cu ochii rostogoliți. Nu m-am întrebat din ce carte va fi scos povestea cu sănătatea mentală (a noastră), fiindcă eu, din cărțile mele, știu că altfel se îngrijește, păstrează acea sănătate; însă îmi plăcuse ce spusese la început: că noi doi suntem făcuți unul-pentru-altul - însă numai aici, la Astra.

Așa era. Sigur că n-ar strica să fie și ea mai arătoasă, mai formată, însă, vorba vorbei: ei o să-i treacă; peste un an sau

peste o lună o să rămîi cu gura căscată și o să te întrebi de unde, din ce a ieșit o asemenea minunăție; fiindcă la ele formarea se face în salturi, așa am citit. Azi-mîine o s-o văd des-cocoșată, re-formată, cu sînișori ca doi iezișori, șoldulețe și alte -ețe, de să te tot uiți, uitat, la uniforma lustruită, la spate; și călcînd ca domnițele, nu ca moșii, după o zi de coasă; și fără servietă; și fără parapleul de popă unit...”

Pînă atunci... Pînă atunci e bine la Astra, cu Șoricica. Chiar cînd nu discutăm (romane), cînd, fiecare șade la locul lui, la masă, scufundat în romanul lui - chiar și atunci stăm de vorbă. Cel puțin așa simt eu: că în momentul dat, ea gîndește exact același lucru și, din moment ce comunicăm astfel și astfel suntem de acord, pe aceeași lungime de undă, cum se spune, ce nevoie să pierdem timpul, repetînd, cu glas ceea ce e demult rezolvat? Asta mi se întîmplă mai ales cînd pornesc la romanul numai al meu: la cîte o răsîntie mă opresc, mă întreb dacă Șoricica ar vrea ca eu să o iau la stînga sau la dreapta sau drept înainte; și totdeauna știu, exact, ce i-ar place ei ca eu să fac - și ce bine e așa: nu sunt singur pe lume.

Pe cînd mai eram îndrăgostit-mort de Gita (pînă la Cenușarul de pomîni), mă consolam, spunîndu-mi: hai să ziceam că am o adevărată întîlnire cu adevărata Gita; că mă plimb cu ea, pe Corso; că mergem la „Timpuri Noi”, să ne pupăm... Dar chiar dacă, la cinema, i-aș umbla Gitei pe la piept (că, slavă Domnului, are destul, de cît il-au dezvoltat ofițerii), chiar pe la genunchi; și pe la mai-sus de genunchi - de-ar fi, cu Gita, cum a fost, la Mediaș, cu hidoasa aceea, ba chiar ziceam că am face noi doi ce face bărbatul cu femeia și ar rezulta și doi-trei copilași, sunt sigur: la Astra, nu ne-am înțeles atît de bine fără cuvinte și pe-loc, așa cum mă înțeleg cu Șoricica.

M-am înțeles: dacă se închide Astra, am pierdut-o și pe ea.

Să admitem: nemaivînd Astra, o să ne ducem ceva mai des la „Timpuri-Noi”, o să ne sărutăm cu foc, pînă or să ne doară buzele, ardă limbile; să admitem că, neavînd atîția bani de film, cum timpul e urît și nu ne arde niciunuia de Corso, o să ne plimbăm pe Harteneck, o să coborîm pe

Fingerling, în Orașul de Jos, unde stă ea în gazdă; ea observă că sunt înfrigorat, cu bocancii uzi, își aduce aminte că sunt intern și pînă la internat e drum lung... Și, mă invită pentru cinci minute înăuntru, la gazdă - unde ea va fi avînd cameră separată; acolo, din una în alta, cum se întîmplă în viață, ajungem să ne sărutăm cu atîta foc, încît îi fac un copilaș!

Dar chiar dacă ne-am căsători și am dormi tot timpul în același pat, parcă tot n-ar fi, între noi, ca la noi, la Astra; n-am fi mai noi-doi, făcuți unul pentru celălalt - de Astra.

N-am fi noi, ca la Astra, nici noi trei: Septimiu, Octavian și eu. Odată cu iventrul ăncisei, are să se ăncidă și prietenia noastră, de-Astra. Fiindcă nu la liceu ne legasem; nu la clasă, nu în recreații - ci aici (însă devenind foarte buni prieteni, nu devenisem măcar buni colegi, cu toate că suntem în aceeași paralelă, B).

Pe ce să se mai rezeme, dacă nu mai avem Astra? De acord, o să mai căutăm împreună locuri de-ale lui Septimiu, dar iarna-i iarnă, eu friguros - unde-o să ne ducem, iarna, măcar la căldură? Ei nu sunt sportivi, ca să mă consolez că o să fiu cu ei și la Progresul; măcar la antrenamentele lotului de gimnastică al liceului. Nu le place nici înotul - am chiuli la Baia Populară, acolo întîlnești tot felul de fete, dar nu vorbesc despre asta cu prietenii mei, subiectul e tabu - încît ei își vor fi imaginînd că și eu am o legătură serioasă, dar cum nu discutăm despre asta....

Astra ne legase, peste clase sociale, neținînd seama de originea socială, cum se spune acum.

Cînd dirigintele, Pop de franceză, ne întrebă, cu buza lui de cămilă, bălăbănitore:

– Ce orgine socială ai tu, bă?

Octavian răspunde simplu:

– Muncitorească!

Lui îi dă mîna. Fiindcă are răspuns bun și la întrebarea:

– Foarte bine, dar cum, muncitorească: ce-i tată-tău, ce-i mamă-ta?

– Tata: mecanic de locomotivă, mama: casnică!

Iar Pop îl lasă-n pace, demult nu i-a pus și întrebarea suplimentară.

Și la mine “originea socială” e simplă. Altă origine, cea

“națională” îi provoacă lui Pop mîncărime pe limbă și scărpinîș vigilant-revoluționar, cînd mă ia cu: «Ia ascultă, bă, ia să ne spui tu nouă, dar tare, să audă toată clasa: de ce-ai fugit tu de socialism, de ce-ai părăsit tu Patria Strugurilor și a Pîinii?» - însă întrebarea asta vine lunar, nu săptămînal, ca “sociala”. La care răspund:

– Ambii părinți învățători de țară.

Însă la Septimiu... Cu toții participăm la tensiunea din asemenea momente, fiindcă el, de cum începe ședința-de-întrebare, pălește; iar cum e strigat pe nume și întreat ce origine socială are, roșește. Dar dacă nu-și stăpînește culoarea, își strunește glasul:

– Tata agronom, mama casnică.

Pop nu se uită la el, dă din cap, repetat. Asta vrea să spună: Da, așa e - însă vrea să spună și: S-o crezi tu că te cred... Și îl ține și ne ține pe toți așa o veșnicie, dînd din cap, crezînd-necrezînd. Respirăm cu toții ușurați cînd strigă alt nume.

Pop de franceză nu e singurul care nu crede dar nu spune de ce anume nu crede. Nici eu, și nici eu nu scot o vorbă despre asta.

Așa, pentru că eu am văzut casa lui Septimiu și l-am văzut pe taică-său, agronomul.

Cînd zici: “învățător”, zici: școală-primară, la urma urmei nu-i mare deosebirea dintre un învățător de oraș și unul de țară, decît că unul calcă pe asfalt, are gaz metan în sobă și closet cu apă, avantaje pe care eu le-aș vedea, alți ba. Dacă zici: “agronom”, te gîndești numai la... agronom, care, chiar dacă are casă și familie în oraș, lucrează la țară; și se vede: pe obraz, pe mîini, chiar dacă e specializat în viticultură, ca unchiu-meu, Popescu (prin care parte a Siberiei va fi, bietul de el - dacă va mai fi?), tot cu mîini de țaran, tot cu obraz tăbăcit de soare, de vînt. Or tatăl lui Septimiu (băiatul e leit taică-său) e un domn subțire, fin, elegant, cu mîini de pianist, albe-albe și obraz aproape străveziu de alb ce e. Va fi făcînd el agronomie - dar unde?: într-un laborator subteran?, într-un birou cu perdele mereu coborîte? Sau o fi profesor la Institutul de Agronomie din București (fiindcă acolo se duce mereu, pe cîte două-trei săptămîni)? Atunci s-ar

explica - dar de ce Septimiu spune că-i agronom?

Bineînțeles, e secretul lui și nici Octavian nici eu n-am făcut măcar o aluzie la agronomia lui taică-său. Apoi povestea cu “mama: casnică”... E adevărat, mama, lui Septimiu nu are serviciu, rămîne toată ziua acasă, dar chiar dacă de la casă vine cuvîntul, e oarecare deosebire între casnica lui Octavian, care, poartă întreaga gospodărie, crește și porci și găini (și ține locul bărbatului, mereu pe drumuri, cu locomotiva lui) și mama lui Septimiu - care are servitoare. Să tot fii casnică, într-o casă ca a lor, chiar cu chirie!

N-aș putea spune că îmi place casa lui Septimiu - însă biblioteca... Mobila numită, bibliotecă, din salon, cea din lemn sculptat și geamuri de cristal, înflorate...; mulțimea de cărți din casa lor: de pereți, amîndoi, ai unui coridor lung de vreo zece metri, căpușiți, din podea în tavan. Îmi place, că trebuie să te strecuri cu un umăr înainte (lui Octavian îi pune grave și... transpirătoare probleme); și mai ales îmi place fiindcă rafturile sunt din scîndură de brad, simplă, abia geluită, ca să nu rămîna așchii; dacă spațiile dintre ele nu ar fi pline-ochi cu cărți, s-ar rupe sub greutate - aia bibliotecă!

Cînd o să fiu mare și la casa mea, așa are să-mi fie biblioteca: din scînduri de brad, ce nevoie să ții bunătate de cărți în dulapuri, îndărătul geamurilor de cristal și sub cheie: ai chef, întinzi mîna, iei cartea...

Dar pînă atunci, mai va.

Pînă atunci, dacă Astra se închide - fie și p. iventr...

20

Cu toții întreabă de inventar, inventar, inventar, de parcă acest cuvînt ar sta scris pe ușa, nu:

iventr.

Mai știi: în limba sovietică iventr. va fi însemnînd altceva, cu totul altceva, de-o pildă: închi'. În timp ce cuvîntul:

ăncis

însemnează - tot de pilda aceea: inventar. Așa că anunțul ar putea anunța: “Inventar pentru închis” - așa ceva.

Au închis-o bine-bine, biblioteca; acum o iventrează. Vor să facă din ea, și din ea, un om-nou. Vom putea spune și despre ea, după Gorki: „Biblioteca! ce frumos sună acest cuvânt!”. Se va alege și de ea ce s-a ales de cuvântul celălalt. Ai zice că ei nu pot distruge ceva, înainte de a-l lăuda, glorifica, pretinde că sună frumos cuvântul care-l desemnează. Tata spune că a auzit pe unde a umblat: om-nou a vrut să facă și Hitler - și a început facerea lui prin arderea cărților; om-nou au vrut și legionarii noștri și au pornit la fabricarea lui tot prin arderea cărților - de unde concluzia că Omul Nou nu va apare pe pământ atîta timp cît va mai exista o carte nearsă.

Au închis-o, o ‘ventrează. Cînd or s-o des-ăncidă, or s-o și reboteze - de-o pildă: “Cartea lui Ilici”, doar tot un rus a inventat și cartea, unul Gutenbergov... Ba nu, nu se folosește cuvântul: invenție (termen capitalist), ci: descoperire. Așadar, cum anume a descoperit rusul Gutenbergov cartea? Foarte simplu: tot căutând **hazaika, cias, vino**, a dat peste **kniga** - era acoperită cu alte lucruri răspîndite prin casa vizitată-devastată de Armata Roșie; ostașul Gutenbergov le-a dat la o parte și a descoperit-o!

Cum altfel ar putea să-i spună, nou, Astrei? De ce nu “Steaua Roșie”? Or să creadă că “**Astra**” vine de la stea, nu de la “**As**(ociața) **Tra**(nsilvană)”. Ce contează că numai în Sibiu mai sunt două fabrici, trei străzi, o piață și jumătate, opt prăvălii, un club de popice, un cinematograd - toate purtînd originalul nume “Steau Roșie” - unde merge mia merge și biblioteca.

– Inventar? De ce?

Ei, de ce! Dar ce ne închipuiam noi: că scăpăm de roata istoriei?; de mînia poporului?; de revoluția cu pricina?; de lupta de clasă, de lichidarea dușmanului? Dacă sunt lichidate clasele cu tot cu dușmani, cum să rămînă... rămășița, moștenirea-rușinoasă, așa-zisa-biblioteca (burgheză și capitalistă și exploatatoare și plină-ochi cu opiu penru poporul muncitor)? Dacă se âncide pentru cuvinte rostite - cea care cică zboară - cum să nu fie iventrate cuvintele scrise, cele care rămîn: cartea-cărțile; biblioteca-bibliotecile? Altfel cum să se edifice OmulNou?

Amin, Astra! Hodinește în Pace! Azi-mîine vom veni și noi, oamenii-noi, după tine, în pămînt - nu pe verticală, în mormînt, ci oarecum pe orizontală, în peșteri; de-acolo, în patru labe, urla-vom înspre gura de ieșire, ca Sașii protestanți: “Aus tiefer Not schrei ich zu Dir”, ceea ce dă în latinește: “De profundis clamavi”...

Dacă aș mai avea, în buzunar, la îndemîină, blacheul; și dacă aș găsi un loc pe o cărămidă dezgolită din zidurile Astrei, aș zgîria și eu, ca omul, patru semne, patru cifre: **1 9 4 9** Nu aș avea nici timp, nici cărămidă, ca să scriu și numele celui care aici-zace: Astra; i-aș lăsa pe cei de peste timp, de peste ăncideri, de peste-tot să se întrebe: Ce se va fi petrecut, în anul scris **1949**, pe meleagurile acestea? ; și să nu știe - cum să știe, dacă nu vor mai fi hîrtii scrise - că atunci în ‘949 a fost o Mare Năvală, un Potop și că de atunci domnește Noaptea.

Amin, Astra! Nu doar Biblioteca, acea parte, secțiune unde se află (se aflau - am și trecut în viitorul-de-aur, din care prezentul se vede trecut) cărți gata-scrise; ci și o altă parte, secțiune, sector, unde se coceau, în principiu, cărți de-scris, de-tipărit: Cenaclul.

De ce și el: ăncis p. iventr? Vorba întrebătorului de adineauri: Ce o fi de inventariat la un cenaclu? Și de ce, doar ei, comuniștii, ziceau că e un “laborator” în care se produc tovarășii viitori ingineri ai sufletului omenesc? L-am auzit pe un tovarăș care tocmai se produsese, îndemnîndu-l pe alt tovarăș (care încă nu apucase): «Produ-te, tovarășe drag!» Firește, tovarășul drag al primului tovarăș înțeleșese limba-nouă a omului-nou, așa că pusese mîna și se produsese; cu drag; cu avînt; cu conștiință (revoluționară).

De ce să se închidă și Cenaclul, doar în „laborator” se produc, o dată, tovarășii-dragi; apoi: tovarășii producători produc produse foarte utile și juste; și orientate: ba produse cu Stalin, ba cu partidul, ba cu Marea Uniune, cu Naționalizarea, cu Colhozizarea...- deși, just, bine-orientat, se spune Colectivizarea Agriculturii - deasemeni, tot felul de producții cu Călăul-Tito (s-au certat, de curînd, încaschetetații, încozorăcații, înmareșălații: se pizdesc, se călăiesc între ei, de mai mare dragul; cu Canalul Dunăre-Marea Neagră; cu

Tractorul; cu Electrificarea - pe scurt: cu ce se scrie și la gazetă și la stengazetă, producătorii re-produc articolele sub formă de poeme, schițe, nuvele, imnuri, romane - firește, după metoda unică: realismul-socialist. Adevărat, numai în prima parte a ședinței se produceau astfel de producă-se pe-pustii, voba unei babe; în a doua, după ce să dădea Cezarului ce se cuvenea Țarului, se... aproape citeau aproape-poezii, unele aproape-proze - însă prima parte conta, de ce să se închi... ănci... iventrăcidă totul?

Nu știam că (mai) există așa ceva: cenaclu; și chiar în clădirea Astrei. Știam, de la Septimiu, de la Octavian (care și ei știau de la cei mai mari) că, în timpul războiului, aici, la Sibiu, fusese un vestit cenaclu, i se spunea: Cerc - în jurul lui Blaga; scosese și o revistă, publicaseră și un manifest (adresat lui Lovinescu). Dar chiar dacă aș fi știut că se ține cenaclu în clădirea Astrei, nu m-aș fi dus: eu aveam de citit, nu de... produs.

Într-o după-amiază, în sala de lectură, Șoricica s-a apropiat de masa mea și mi-a spus ceva. N-am apucat să înțeleg ce-mi șoptea: a lăsat să cadă, peste un picior al meu, nevino-vat, servieta ei cea plină de pietre (era pe timpul când o iubeam fierbinte, fără-speranță, pe Gita, încă nu mă dusesem cu Șoricica la "Timpuri-Noi". N-am înțeles de ce-mi făcea asta, doar în acel moment Cita nu se afla în sala de lectură, să zici că m-aș fi holbat la mărgelele ei; iar Servietica nu s-a ostenit să-și ceară scuze, a zis doar:

– A început de cinci minute, hai!

Mă durea piciorul strivit, dar tot i-am purtat servietoiul. Unde? Habar n-aveam ce anume începuse de cinci minute, dar putea fi un pretext: fata avea de gând să-mi dea întâlnire, undeva, la vestiar, pe coridor, iar acolo să-mi dea întâlnire - una adevărată; în afara Astrei, poate chiar pe Corso...

M-am luat după ea, am făcut ce făcea ea: am lasat cartea la pupitru, am spus că o păstrez "sus", am ieșit de la fișier, însă, ca și ea nu mi-am luat hainele de la vestiar. Am pornit-o, pe coridor, la dreapta.

Era multă lume pe coridor și nu lume de bibliotecă - era lume îmbrăcată. Noi, dezbrăcații, ne-am apropiat de o ușă întredeschisă, dincolo de care se auzea rumoare. Șoricica și-

a recuperat servieta, mi-a mulțumit din cap și tot din cap mi-a făcut semn s-o urmez.

N-am putut (sunt mai voluminos decît ea); am rămas în ușă. Înăuntru, lume multă, trei sferturi cu paltoanele pe ea sau pe mîină. Șoricica dispăruse, pătrunzînd poate printre picioarele celor rămași în picioare. Mi-am lungit gîtul, m-am ițit printre capetele celor din fața mea: am văzut destui elevi - și de la noi și de la ele; i-am zărit pe Septimiu, pe Octavian, ei veniseră la timp, aveau locuri pe scaune. Însă dintre adulți nu cunoșteam pe niciunul, nu erau figuri de-bibliotecă. Octavian mi-a făcut semn să mă apropiu. Aș fi încercat, dacă, în continuarea gestului, el nu mi-ar fi arătat că am loc... pe genunchii lui - să mă vadă Șoricica stînd ca un copil în brațele unui adult?, sau mai grav: Gita? (adevărat, nu se arătase, azi, la bibliotecă, dar dacă venise direct aici? Așa că am rămas în dreptul ușii, în picioare.

Un domn în vîrstă a ciocănit cu o pipă într-o masă. A zis că putem începe, suntem destui - și a adăugat:

– Prea destui...- și cu toate că lumea a început să rîdă (în afară de mine: la cine făcea aluzie boșorogul, nu cumva la mine?), de parcă mi-ar fi auzit gîndul, a dres-o: Data viitoare o să căutăm o sală mai încăpătoare, să ne cuprindă pe toți.

Un alt domn, destul de tînăr, sportiv, cu frunte îngustă și păr briantinat a tușit, și-a dres vocea și a anunțat:

– Tovarășul... - a spus un nume, nu l-am deslușit - muncitor fruntaș, stahanovist de frunte la uzina “Steaua Roșie” din Sibiu, ne va citi, acum, un ciclu de poeme cu... - dar s-a corectat: un ciclu de poeme în cinstea!

Nu a pus, cu glasul, punctele de suspensie, ci punctul (de exclamație) - toată omenirea știa în cinstea Cui. Apoi, ca un dirijor, a dat, cu mîna, intrarea.

Muncitorfruntașul, stahanovistul de frunte a intrat.

Îl vedeam din spate. Mai bine zis, cum se zice: vedea-i-aș ceafa. Și nu simțam deloc, dar deloc dorința de a-i vedea și alte părți. Dacă aveam o dorință: s-o am, alături, pe bestia de Șoricica: să-i iau din mîină servieta cu pietroaie, să o ridic bine-bine și să i-o scap peste amîndouă picioarele: unde mă atrăsese, în ce mă băgase, măgărița?! M-aș fi retras și fără răzbunare, dar nu se putea, eram prizonier, nici să mă mișc

nu eram în stare, se simțea lume și în coridor.

Muncitorul fruntaș a citit trudnic și cu avînt stahanovist, ciclul. De poeme. Nu cu, ci în cinstea - punct.

Am avut timp să simt că mă dor călcîiele de stat în picioare: că mă dor șalele; și ceafa; și burta - de ciclu. Am mai avut timp să privesc chipurile celor cu fața încoace: bătrînul pipaș pîcîia din pipă, cu ochii închiși fără rușine; sportivul de alături era activ: scria mereu ceva, mereu ridica privirea, și-o purta prin încăpere, de parcă ar fi făcut prezența la clasă; lui Septimiu i se peste măsură (dacă exista vreo măsură, pentru el) lungise gîtul și de acolo, din vîrf, capul, ca o turelă ele tanc, căuta, cu tunul, vinovatul; vinovatul părea, era, ca totdeauna, Octavian: asudat, stacojiu, mereu ducînd și mîna la buzuuarul interior al hainei, scoțînd, pe jumătate, pe sfert, niște hîrtii (poezii de-ale lui, personale), și mereu vîrîndu-le la loc, și mai asudat și mai sfeclit.

Tovarășul-fruntașul de uzină se producea mai departe, egal cu sine și cu strungul (sau freza sau raboteza) la care, acolo, la el, în producție, va fi produs produse pentru întreg poporul muncitor de la orașe și sate, fără deosebire de sex. Auzeam și nu prea citania tovarășului producător de bunuri de produs la cenaclu - doar atît, cît să mă conving că auzeam bine ce mai auzisem - știam ce a fost, ce este, ce va fi, deci, puteam să-mi cobor și eu pleoapele peste urechi ca să nu mă doară burta - de produse.

Singurul lucru bun, în sală - cu excepția măgăriței de Șoricița (pe care n-o vedeam, dar pun eu mîna pe ea, cînd ieșim!) și a Gitei, iubită și mai vîrtos, în lipsă - era o doamnă așezată în, stînga bătrînului lulelist; o adevărată doamnă, așa cum îmi plac mie doamnele: copticică, rotofică, parfumatică. Mă uitam la ea, drept, însă nu-i vedeam obrazul, îmi reglasem focala dincolo - ca să mă trec prin ea. N-o mai văzusem; nici la bibliotecă, nici prin preajma Astrei, nici în oraș - superbă, odoamna! Avea ceva, nu știu ce, de doamnă-de-București (nu cunosc nici o bucureșteancă, dar sunt convins, așa-cumva trebuie să fie ele, cu un mereu vag aer de nemulțumire că fuseseră trimise în misie ori în surghiun, în provincie - dar și mulțumite pentru că, dacă tot au ajuns pe coclaurile noastre, au ocazia să vadă, la fața locului, abori-

geni, sînul naturii, în splendoarea lui, sublimă). Grozavă, doamna. Numai de n-ar fi șchioapă - aici, în Ardeal, te poți aștepta la una ca asta, eu însă nu mă așteptam și am pățit-o cu una, în sala de lectură: m-am trezit, cu-pe locul din față, o zîină, trei ceasuri încheiate am iubit-o din tot sufletul meu de elev intern și chiulangiul la Astra, dar cînd, la închidere, s-a ridicat, să plece, am crezut că mor de inimă rea, atît de șchioapă-mi era muza. Pățit fiind, de acea dată mi-am propus să rămîn pe margine, să văd cum stăm cu picioarele; nu voi continua cu iubirea, decît după ce mă voi convinge că ea merge pe două, fiindcă odoamnele pot fi netinere, nefrumoase la obraz - dar nu acolo - vreau să spun: la originea lor, după acoloul de acolo poți spune dacă o doamnă este odoamnă sau o oarecare doamnă și ea, acolo.

Nu-l vedeam din față pe tovarășul producător în cinstea și nici nu duceam lipsă: ciclul produs era produs-tipic, lozincă-n-lozincă, suna ca dracu'. Însă, ciudat: nu mai ca dracu' suna produsul tovarășului din producție decît produsele tipărite și semnate de tovarășii ingineri ai sufletului omenesc; și mai puțin ca dracu' decît cele profesionist recitate, la difuzorgu, de către marii noștri actori (vorba mamei: artriști efemerii). Ba, într-un fel, ale ăștia, stahanovistul sibiote, stelistulroșu, chiar zise poticnit - după ce poticnit fuseseră așternute pe hîrtie - păreau aproape la locul lor, în gura lui. Poate fiindcă tovarășul uzinal, producător de poeme în cinstea, era chiar muncitor; opt sau zece sau douăsprezece ore pe zi îndeplinea și depășea producția uzinicolă, stea-roșistă și doar în timpul liber (cît îi mai rămînea), contribuia - punct (ca și în-cinstea nu e nevoie să se spună la ce, cu ce, contribuia - la, cu?). Așa îl vor fi instruit tovarășii instructori de la raion, îi vor fi spus că, din moment ce clasa muncitoare știe să se iscălească, de ce să nu iscălească și producții la gazeta de perete, la jurnalul unității de producție, chiar la cenaclul orașului? - ia să mai citească și așa-zii intelectuali ceea ce scrie proletariatul triumfător! Ce mare scofală să produci, în timpul liber, nițică poezie, oleacă de proză - doar ai produs atîtea piese din oțel, din fontă, din cupru și alte materii prime? iicum, că suntem cu toți egali, să. Acum, că suntem cu toții egali să producă și muncitorul,

măi frate, în deplină egalitate cu - producții artistice, în cazul de față, literare-noi. Drept care tovarășul muncitor fruntaș pe ramură (mașini-unelte) cetea ca un om al muncii din industria prelucrătoare, îndeplinea planul la ciclul de poeme. În cinstea. Într-un cuvînt: contribuia.

Atît că producătorul-amator nu ridica vocea; nu și-o tremola, nu și-o dezmierda, nu și-o ungea; și nu făcea pe tribunalul-poporului, ca Dan Deșliu, auzit la deșlifuzor; nu părăsea ceturile Elsinorului, ca să coboare printre noi, nedumiriții, să ne povestească el cum stau treburile cu tractorul (care pîcîie: pîc-pîc-pîc!), sau chiaburul care țîțîie (de frica de clasă: țîț-țîț-țîț - după ce devenise, deși poetul Baconsky îi atrăsese atenția, “element tot mai dușmănos”), cu exact același pathos georgean (de la George) cu care ni se vrăcea (Vraca) în Afisauanufi - să se mai mire Septimiu că nu mă dau în vînt după culmea-monologului...

Muncitorul nostru (dragi tovarăși) avea stingăcia bărbatului care îndeplinește chestia asta ca munca voluntară poruncită de partid și nu încerca să imite - cum se străduiau, mimînd tăpălăgoșenia proletarnică oameni, totuși, de condei, ca Jebeleanu, Boureanu, Cicerone Theodorescu, Paraschivescu, sau ca fonfăilă de Cămilă Balthazar, cel care într-un volum, dinainte (l-am citit - nu era rău) se dădea de ceasul morții să ne convingă că e ofticos în ultimul hal; uite-acu-și dă duhul (pe flaute de mătase); de la o vreme, la balthazarizor, se dă de ceasul-vieții, se bate-n “bronzul de aramă” al pieptului de tebecist, “cu palme strînse-n pumn, tovarășește”, “cu mîneci suflecate pîn-la brîu” - și alte balthazaconii de pițgoi pus să cînte cocoșește; și nu se scâlîmbăia, în salopetă, muncitorul (venise la cenaclu în haine-de-duminică, pusese chiar cravată), nu se zglobea, nu sărea coarda în ritmul rimelor perfecte, în timp ce, cu stropi, slăvea-din-inimă, arăta cu deștu (“la masa verde, față-n față”) cerînd capul capitalului - ca Cele Trei Grețuri (așa le zicea tata Grațiilor, trei, ale tractorismului pufăitor, ale condeiului chiuitor, ale văzduhului țuitor, treimea Banuș-Cassian-Porumbacu).

Atunci cînd poetul uzinal a încheiat campania de îndeplinire și depășire a supranorme de tras în jug la literatura

nouă socialistă (ce bine îi zice mama: literaturcă; de-literaturmă), au răpăit aplauze. Multe. Și de ușurare - că scăpasem ieftin: dacă ne ținea pînă mîine dimineată?; și de răzbunare: dacă și ceilalți gîndeau ca mine, apoi îl aplaudam pe acest Costică, vai de ciocanul lui!, ca să-i huiduim (în gînd) pe ceilalți, scriitori de meserie, deveniți meseriași de scriitorie, ciocănari ai sufletului omenesc.

Dar degeaba ne bucurasem: domnul tînăr, cel cu frunte îngustă și sportivă ne-a anunțat că la punctul doi pe ordinea de zi, mai figurează un ciclu. Și tot în cinstea.

Dintr-o dată... M-am tot gîndit la dintrodată acela, moment de, vorba tatei, răspîntie-de-răscruce... Sunt și acum categoric: cînd am văzut (dintr-o dată!) răsărind, ca soarele, în dreapta mea, între dealurile a două capete de cenacliști asidui, capul iubit al străiubitei creaturi de vis, mi-am zis, eu, mie:

«Nu-i ea!»

Nu numai că am zis, dar am repetat (cum să fie iubirea-mi pură?). În van: dragostea mea ne-împărtășită s-a propus din profil, de i s-au sculat, pînă dincolo de zarea orizontului, mărgelele albe, boboase, pe pieptu-i adorat în tăcere suferindă de totalitatea sibiimii june și valide. A treia, oară mi-am zis altceva, ca să menesc, ca să chem binele; m-am, apostrofat, cu ochii închiși:

«Dar nu vezi că nu-i ea, boule?!»

Asta s-a întîmplat imediat după ce anunțatorul sportes-tru ne-a anunțat că pe autoarea cinstei o cheamă: Jimblă Carmen.

N-o știam pe Jimblă, nici ca nume, nici ca numită - pe papița cinstitoare în versuri lunge. Deși parcă-parcă, dar nu numai un cîine-i scurt de coadă, bearca nu făcea decît să aducă, nu să și fie. Adevărat: o cîtime de umbră de îndoială s-a, dintr-odat', insinuat în străfundul sufletului meu zbuciumat și totodată frămîntat:

Atunci cînd l-am zărit cu a ochiului coadă pe bunul meu amic Septimiu, că se rîde; cu gura pînă la urechi!; el, Septimiu!; și mai ales cînd am văzut că nu mai văd capul simpatic și prietenos al bunului prieten, Octavian (și-l ascunsesese între mîini).

Atunci mi-am zis că așa-i lumea asta, așa-i soarta crudă și cruntul destin al vieții: ca mai mulți băieți să iubească aceeași fată, însă fata să se iubească cu ofițerii.

Dar tot n-am vrut să fiu sigur și mi-am zis în sinea mea: Jimblă ca Jimblă - dar Carmen și mai cum, mai departe? Doar n-o fi Carmen, și mai Gita. Așa că în atunciul de după culmea monologului meu, am trecut iute la trimitere - nu chiar la mînăstire, ci acas', la mămicuța ei și am încheiat cu «și-n plus, află că s-a sfîrșit pentru vecie tot ce a fost curat între noi doi - dacă-ți produci, în public, încinștea!»

De acord: n-am chiar înjurat-o de mamă, deși ar fi din plin meritat,/ cu vîrf învîrtoșat. Iar dacă-i pe meritate, fie vorba între noi, ar fi meritat și două labe țapene de la un bărbat scos din pepeni și tradus în mod barbar (și-atunci un trecător să intervină, să-i ardă o directă de dreapta barbarului tradus, iar traducătoarea, victima primă, să se culeagă de pe jos, din rigolă, să-și scoată pantoful și să se năpustească asupra străinului: «Ce te bagi tu,-n dragostea noastră fierbinte, fire-ai al dracu' de impotent!» - am văzut și am auzit asta chiar în stația de tramvai de la Gară.

Orișicîtuși: imediat după tentativa de, înjurătură, mi-am zis că ne prea grăbim să dăm cu piatra (ce obicei: să dai cu pietre-n fete!); dar dacă ea, săraca, citește, nu ce a anunțat sportivul, ci cu totul altceva?; sau dacă, biata, începe cu încinștea, dar continuă cu-fără?; sau mai știi?, între două cins-tiri lui Stalin, strecoară o declarație de dragoste la adresa altcuiva, prezent în sală - de ce nu a mea? - un mesaj bine-bine cifrat, pe care numai eu să-l pot decodifica și când îl descifrez, ce aflu?: că îmi dă întîlnire, domnule - ar cam fi timpul, de-un trimestru-1 tot aștept,/ Cu-un dor aprins în piept (cum ne cîntă, oftînd, Mia Braia, sîmbăta seara, la difuzorul; din dormitorul...)

Uite însă că n-a fost să fie, cum ne comunicau, cu jale, strămoșii noștri, Romanii, strămoșelor noastre, Dacele. A fost, de mai bine n-ar fi fost defel, cum spun, la supărare urmașii bravi ai demnilor strămoși. Dacă nu m-aș fi scufundat de rușine în podea - întîi pînă la glezne; apoi pînă la genunchi, apoi pînă cam pe la poveste - m-aș fi dus la tovarășul stahanovist de steaguriroș', cu o mină i-aș fi strîns

mîna, scuturat-muncitorește, cu cealaltă l-aș fi, bătut pe umăr, ca la ei, în cîmpumuncii - ca să arăt pe cine prefer eu, cînd n-am încotro; ba l-aș fi pupat pe obraz - ba nu: nu l-aș fi pupat pe nici un obraz: clasa muncitoare fuge ca dracu de tămîie de această rămășiță burghezocapitalistă; proletarii mondiali nici cu proletarele lor personale, luate cu hîrtii în regulă, la sfatupolar, nu se dedau la asemenea acte înapoiate, de pe timpuri de crîncenă; în sînul familiei lor unite și juste, generația-de mîne vine pe lumea nouă în viitorul de aur al omenirii, nu la nouă luni, ca pe timpuri de tristă amintire, ci de-a dreptul la nouă ani, cu cravata de pionier gata legată de gît și gata salutînd: «Mereu gata!» - rezultat legic, nu al zoologiei umane, ci al strîngerii de mînă tovarășească, în fața panoului de onoare al fruntașilor tovarăși și al tovarășelor lor de viață... Ce păcat: i-aș fi arătat eu Gitei spre cine-ce se îndreaptă prețuirea mea - fiindcă ea... Ce mi-a făcut mie Carmencita Jimblă n-o să uit în viața mea, nici cînd o să fiu mort și livid:

Nu numai că a lăsat să-i lase gura cuvinte necuvinte, potriviri anapoda - de mă întrebam, cu inima înotînd în sînge: de prin care fund de magazie de fabrică de clei de oase de bovine va fi răzbătut la suprafața planetei și la lumina soarelui tovarășa Jimblă, direct producătoare de produse agitpropnice; dar le-a recitat, potrivelile, a scandat răstelile ca la me-he-tingurile de mase și intime, unde se pătrunde pe bază de carnet de sindicat și drept la un chil de carne de porc fără slănină; unde (și cînd), din lipsă de cuvinte, lăutorii la cuvînt rigîicnesc, interjic, sughițaie, dînd din pumn și din șleapcă marcînd, cu mînie de clasă, preponderent prepozițiile și din două-n două, conjuncțiile.

Așa și Gita: a început să dea din ea și din pumnul ei și din mărgелеle tot ale ei; și tot stropind (se nimerise, dincolo de ea, o lumină, se vedea și cel mai mărunțel stropuleț) i-a pus la zid, la stîlpul infamiei, i-a azvîrlit în lada de gunoi a istoriei; i-a călcat în picioare cu ajutorul tăvălugului progresului, i-a făcut chisăliță - sub roata care merge tot înainte - tot a istoriei - pe toți exploatatarii, pe toate lipitorile-satelor, pe viperele lubrice, pe lacheii unchiului Sam (cel cu sacul de dolari), pe ploconiții la cizma lui Marshall (cel cu planul), pe

agenții sîngeroși și bestiali ai călăului Tito (purtătorul de secure), și după ce a curățat terenul de toate putregaiurile, s-a, vorba tatei, pus pe ridicat baraca-lagărului-socialist.

De la condamnări a trecut direct la declarații. Întîi de fidelitate: a jurat Gita pe ce avea ea mai... nu: sfînt, ci: de preț că, din acea clipă, ea numai cu el, cu nimeni altul; apoi la-de-iubire - tremurîndă, vibrîndă, pîrjolindă, devastîndă - încît nu se înțelegea prea bine care, cine-i și mai ales ce-i (cu) ea: fiică a Părintelui Iubit sau libovnică?; nepoțică, a Tătucului (ar fi putut să fie și stră-, ca vîrstă), ori pe după cap cu el și cu lăutarii după ambii?, altfel ce-i tot umbla pe la “pieptu-i larg”, la “gîtul vînjos” (de ce nu la “grumazu-i de mistreț”?, m-am întrebat preț de o secundă)?; ce-i tot făcea pe la „buzele-i dragi, de jăratîc aprins” și pe la „nasu-i măreț”?; ce-l tot căta, frămînta pe la “trupul de-oțel, precum gorunul milenar, din poiana visată”? - fiindcă, judecînd numai după cuvinte, îl înghesuisese rău, la colț, dar după dincolo de cuvinte, îl, de-a dreptul, înfurcase (cum zice franțuzul) și acum îl încălecălărea de mama focului, acolo, în plin cenaclu Astra, undeva pe jos, pe parchet - nu vedeam eu, de capetele celorlalți, dar se petreceau niște pe-treceri de rușine mare.

Din nefericire (zic asta, fiindcă Gita ar fi fost prima ființă omenească, în Curscurtul de istorie al P.C.(b), care să-l reguleze pe Stalin), bătrînul pipaș a fost pălit de o tuse cumplită, cu lacrimi - și asta taman cînd Gita noastră îi făcea nuștiuce-știueuce, mai òrecum, cum zic ardelenii la neobișnuitul mai-așa. Însă, cu toată tusea pipașului am înțeles ultimul viers: gemut, scos din sine-și, cu tot înăuntrul întors pe dos:

- “To-va-ră-șe Sta-lin! Sunt a ta, pe vecie!!”

În furtunauzele care au venit cam repede mi s-a părut că aud alături un glas de bărbat, unul oareșcum cunoscut din procesul-muncii, că zice tărișor:

... Nu pot reproduce ce-a zis glasul - mi s-o fi părut că stahanovistul a zis ce anume să-i facă nenea, iute-iute, ceva cam-în-genul: iute-o!

Dar să admitem că n-am auzit ce-a zis muncitorul; că fruntașul în producție nici n-a deschis gura, ca să-l îndemne

pe Stalin s-o iută pe Gita; rămîne totuș o gravă problemă: nu pot să mă gândesc la ultimul vers al producției gitești, produsă în cadrul cenaclului fără să-mi sîngere inima, pe de-o parte de iubire călcată în picioare, pe de alta de revoltă intelectuală, i-aș zice literară, chiar scriitoricească, pentru că este vorba de un plagiat. Grosolan:

Indiferent cine a fost întâi: oul sau găina, problema este că ou și găină s-au ciocnit în inima mea - iată cum:

O iubeam, în tăcere și cu foc, pe Maricica. Mă îndrăgostisem de ea ca tot băiatul tînăr, elev intern la LGL. Că nu eram singurul, că eram trei sute (numai interni - dar externii?), nu prea conta, eu știam precis că o iubesc cel mai tare. Apoi eram singurul fără prejudecăți de clasă, de vîrstă, puțin îmi păsa că ea e spălătoreasă, cu zece ani mai mare decît mine: după ce termin facultatea și am o situație, mă căsătoresc cu ea.

Frumoasă de pică, Maricica (țin la expresia asta, cu toate că unii elevi, dintre cei mari, ziceau, despre ea că «dacă nu pică, tot curge», însă eu m-am prefăcut că nu înțeleg bătaia seii). Atît de fragedă copila, după cum spune atît de frumos Marele Eminescu, atunci cînd Maricica trecea, aeriană, suavă, pură, în halatul ei alb și-n cipici, pe coridoarele subsolului, între spălătorie, uscătorie și odaia ei. Mirosea amețitor a abur și îmbătător a fier de călcat, încins. Avea - pe atunci - ochi albaștri ("Floare-albastră! Floare-albastră!/ Tu te-ai dus, dulce minune,/ Și-a murit iubirea noastră;/ Totuși este trist în lume..." - am schimbat pe ici, pe colo ordinea versurilor, dar nu are importanță, important este că Eminescu pentru o Maricică a scris poemul). Eu nu scriu poeme, scriu scrisori (cred că sunt un bunișor scriitor de scrisori), așa că i-am făcut mai multe epistole. Dar nu i-am trimis nici una.

Uite însă că măgarul de Robete mi-a violat taina iubirii. Sunt și azi convins că mi-a deschis cufărul cu un șperaclu și mi-a citit scrisorile destinate ei; m-a văzut dînd tîrcoale pe-acolo, prin subsol așteptînd, oftînd, pîlînd - "pe lîngă plopul fără soț".

Într-o seară, după stingere, auzind că oftez din rărunchi și nu-mi găsesc liniștea, mi-a șoptit:

– Tu ai lingoare, neică - vrei un leac? Ra-di-cal?

Nici în ziua de azi nu pricep de ce, atunci, înțelesesem că amicul Robete înțelege prin leac o vorbă bună pe lângă Maricica (sunt din același sat, din Vâlcea). Am fost pe loc de acord și ne-am îmbrăcat, pe întuneric și am coborât la subsol, pe furiș.

În ușa subsolului am dat de trei elevii mari, fumând. Când am vrut să trecem, ei ne-au oprit, ne-au arătat cu degetul mare peste umăr, zicând că rîndu-i acolo - ba unul s-a trezit zicând că suntem prea mici. Însă Robete le-a spus că noi avem altă treabă, nu aia.

Am coborât. Pășind pe vîrfuri. Ne-am apropiat de usa binecunoscută. Robete mi-a făcut semn să-mi lipesc urechea - dar să tac. N-ar fi fost nevoie, se auzea binișor în tot coridorul, cum ea zicea: ah, to-va-ră-șe!, oh, to-va-ră-șe!,- bine ritmat și din ce în ce mai iute, iar mai spre vîrf, a trecut la vecie, că-i a lui, pe ve-ci-e și, tot suind, zicea că așa, to-va-ră-șe, așa, așa, așa - însă eu eram de-acum departe, urcam singur scara și nu pricepeam, nu pricepeam ni-mic - dar totul-totul: nenorocirea, trădarea.

11

– Inventar?

Da. N-a slujit nici cartea lui Clausewitz, cu tactica și strategia ei, nici tactica personală a stăpînului cărții, bătrînul pipaș de cavalerie. Adevărat, el vorbea de scris, nu de citit, de “retragerea în haiducie” a scriitorilor, nu a cititorilor. Și degeaba: Astra s-a ăncis cu tot cu cenaclu și cenacliști - și scriitori sibieni.

La întâia mea participare, în binecuvîntata pauză de după cicluri în cinstea și laude cu poalele-n cap, după ofertă-ofrandă propusă, cinstit, de Gita și după plecarea spre schimbul-de-noapte a poetului muncii, stahanovistul, nu prea știam ce să fac: să mă întorc în sala de lectură? - doar aveam cartea lăsată sus; cam tîrziu, apoi tot aveam de gînd să trec la alt roman. Să plec de tot? La internat? - era prea devreme,

prea internat, totdeauna e prea devreme pentru un întors la internat. I-am așteptat pe prieteni, să vedem ce-i de făcut.

Septimiu a ieșit din sală cu hainele cumplit de sucite; pompînd din gîtu-i telescopic, azvîrlea în jur priviri de aruncător de flăcări, ucigașe; buzele i se frămîntau cu înscrîncenare, însemna că le-o zice el tuturor celor care-l supăraseră - începînd, desigur, cu Octavian, doar el avusese ideea să-l aducă aici, în... - Septimiu a rostit un cuvînt pe care am preferat să nu-l înțeleg, măcar pentru că nu voiam s-o bag pe biata Șoricica, suflet pur și trup neîncăformat, în aceleași... în aceeași oală cu proaspăta țitoare a lui Stalin! Cînd a trecut prin dreptul meu, l-am întrebat:

– Ce faci?

Însă pentru că el, pufnind pe nări ca un balaure se pregătea să rostească un alt cuvînt urît, am pus întrebarea de încredere:

– Ce ne facem?

Iluzii că-l voi abate pe Septimiu de la... oala acea. A smucit cu mînie din umeri, a pompat iar de două ori din gît și a zis, tare:

– Mă duc la curve! Dau un ban, dar face, vii? - și m-a îndemnat din cap să mă iau după el.

Șoricica se afla între noi - un adevărat șoricel: se strecoară nesimțit, dispare, apare. M-a apucat pe mîneacă și m-a scuturat violent:

– Unde te cheamă el? Unde te duci tu fără mine? Unde se duce el?

Septimiu, amuzat, mirat, o privea la verticală perfectă. Era pe punctul de a o întreba pe unde mai ieșise și ea; și cînd. Am început să umblu cu mîinile prin aer, întîi, ca să-l întîrzii pe Septimiu, cu întrebarea lui ofensatoare; în al doilea, ca să fac să se uite cuvintele urîte deja rostite - în prezența Șoricicăi, ființă abia-născută.

Cel mai mult și mai mult dintre urîte îmi displace cuvîntul curvă - știu, de la Scrifos că e un împrumut slav, mai precis: polonez, dar nu asta mă deranjează, nici faptul că, în românește, un singur cuvînt conține două porcării, ci pentru că, în vremea din urmă l-am auzit prea des la adresa dragostei mele nevindecate, orice-ar crede amicul Robete, apoi, în

astăseară, chiar dacă nu-l voi fi auzit rostit, îl văzusem pe toate buzele gândului, în legătură cu cealaltă mare iubire tragică a mea: Gita...

Însă n-am scăpat: Șoricica mi-a trântit servietoiul peste laba piciorului și m-a scuturat iar pe mîneacă:

– Unde zice prietenul tău că se duce?

M-a salvat Octavian între timp lipit pe grup. A explicat, înțelept și bătrînept:

– În altă parte, la un alt cenaclu, unde se citește numai filozofie de sistem, germană.

Pînă și Septimiu sta gata să pufnească - de astă dată a rîs.

– Nu i-a spus cenaclu, altfel i-a spus!, a insistat Șoricica. Se duce la primărie? - acum i se spune sfat popiular.

– Primărie?, m-am mirat, apoi făcîndu-le cu ochiul, pe rînd, lui Septimiu și lui Octavian. Mai degrabă vorbea de Prefectură, spunea că nu are nici o legătură - dar cum nu i se mai spune nici Prefectură...

– Tu să taci!, m-a somat ea, de jos de tot, dintre noi. N-a spus nimic de Prefectură, a spus ceva de urbe - ce-a spus el de urbe?

– Aaaa!, a făcut Septimiu, desfăcînd brațele. Ce am spus de ur'e! - rostise b-ul ca v (sau invers, sau amîndouă deodată - s-a apucat să învețe elina și ne-a arătat și nouă cum se rostesc anume sunete)..

– Îm-hî!, a încuviințat Șoricica, rar și așteptînd, de jos în sus, răspunsul. Ce i-a spus pe ur'e? - pronunțase tot grecește...

– A spus că se duce acolo, a intervenit Octavian. Numele vine pe la... Stai să vedem pe unde vine - de la Uniunea...

– ...Revoluționară, a completat Septimiu, serios, ca totdeauna cînd se pregătește să rîdă.

– ...așa: Uniunea Revoluționară pentru... Să zicem: pentru Valorificarea...- Octavian s-a oprit, căutînd.

– Estetică!, l-am ajutat eu.

– Așa e: Estetică! Deci pe scurt...

– Se spune: Estetică, în fapt este Etică, a intervenit Septimiu.

– Îm-hî, a dat Șoricica din cap. Ceea ce dă urve, nu urbe - de ce?

– Ce să-i facem, domnișoră dragă: asta are, asta dă..., a oftat Octavian, ștergându-și de zor sudoarea de pe frunte, dar mulțumit că o scosese la capăt.

Șoricica ne-a cercetat pe toți trei, de câte două ori:

– N-am auzit de cenaclul Ur'e - spuneai că acolo se citește numai filosofie? Nimic altceva decât filosofie?

– De sistem!, a precizat Septimiu, înălțînd un deget.

– Îm-hî - și e nou cenaclul? Cînd s-a deschis? Unde?

– Prea nou nu-i, da-n schimb, îi depaaaaarte, depaaaa'!, a arătat Octavian în zare. Și-n plus, se plătește intrarea - scump, pentru elevi.

– Se plătește intrarea?, s-a răsucit ea spre Septimiu, dar acesta, după ce îmi făcuse un semn de salut, se îndepărtase. Se plătește? - nu l-a găsit nici pe Octavian, plecat și el, tropăitor.

Eu rămăsesem pe loc, ținut ca în lesă, de mîneacă. M-a scuturat:

– Se plătește intrarea! Am ceva bani, cred că ajung de două bilete...

– Mulțumesc, dar eu nu mă duc la celălalt cenaclu, e depaaaa'!, l-am imitat pe Octavian, arătînd cu mîna liberă.

– Cît de departe?

– Nu știu, n-am fost niciodată - în primul rînd, pentru că e din cale-afară de scump, țigările pe-o lună; în al doilea, ai auzit: se citește numai filosofie - și încă de sistem. Ce să caut eu acolo? Nu produc... filosofie. Nici poezie, nici...

– Cum așa?, m-a oprit Șoricica. Tu nu scrii? Nimic-nimic? Nici măcar n-ai început, pentru tine, pentru sertar? Atunci ce cauți aici, de ce-ai venit la cenaclu?

– N-am venit de bunăvoie, am fost adus - m-a adus cineva... - și m-am aplecat asupra ei, fioros, clănțănind din dinți: Ai văzut la ce m-ai adus?

Nu s-a speriat deloc pe firoșenia mea clănțănitoare, dar s-a arătat încurcată, vinovată. Mi-a mîngîiat mîneca:

– Nu știam că așa are să fie... Și-acum ce facem noi doi? Plecăm împreună?- și-a luat servieta.

– Am înțeles că după pauză se citește proză, am spus.

– Proză... - și-a lăsat la loc, pe jos, servieta. Și dacă-i tot atît pe bună ca...? - din, cap a arătat îndărăt, spre ușa cena-

clului. Îmi pare rău că amicul tău Septimiu a plecat, i-aș fi spus că... Să spun? să nu spun? - spun!, s-a hotărât ea și, înălțându-se pînă la urechea mea, a șoptit, răspicat: Nu avea nevoie să plece, să caute, cine știe pe unde - și să mai și plătească intrarea! O avea aici, la îndemînă pe... asta, Ciceronita Jîmblălatu, sau cum o fi chemînd pe cosînzeana-sibiana care și-a pus poalele-n cap, în public! Unele persoane degeaba sunt fecioare la trup dacă la suflet sunt curve - așa se spune, așa se pronunță corect: curve, nu?

Și-a apucat servieta de toartă și a plecat.

Ia te uită la ea, Șoricica!, mi-am zis cu uimire, cu admirație, cu aproape iubire. O vezi: nu dai doi bani pe ea, un copil, acolo, dacă ai mirosi-o de-aproape, ai simți adiere de lapte - și ce i-a ieșit pe gură... Șoricica-Reacțonarica! și Viperica! I-a zis-o Fecioritei - și cum: rostind cuvîntul îutreg și nu o dată, de trei ori! Ca să vezi, de unde sare Iepurica! O știam altfel făcută și altfel, dar credeam că e făcută numai pentru Astra, de-Astra, doar pentru cărți (citite în ordinea alfabetică a autorilor), dar uite: e altfel făcută și altfel, dacă se poate spune așa...

Atunci m-am hotărât să împing prietenia noastră mai departe - dincolo pe carte. Mi-am zis, atunci, că am putea discuta, nu numai despre romane, ci și despre oameni - femeile au un ochi de vultur pentru așa ceva, iar cînd au, ca ea, și limba înfurcată... (așa mi-am zis, dar a doua zi, la bibliotecă, am lăsat viața să curgă, n-am luat inițiativa, doar întîmplarea a făcut să mergem împreună la cinema - și unde: la "Timpuri-Noi")

Rămăsesem pentru partea a doua: proză - singur pe coridor; vreau să spun că nu mai erau elevi-eleve... Să stau pe loc, cu adulții? Să plec și eu? Înapoi în sala pe lectură; la internat: pe Corso, pentru o tură; s-o ajung din urmă pe Șoriciripica viperină, să nu plimbăm prin parc, și dacă nu-i foarte-foarte frig, să ne așezăm pe o bancă și să discutăm, de astă dată, pespre oameni, nu doar despre cărți? Pe departe, să aduc vorba pe... cum îi zisese: Ciceronita Jîmbălata? - nu-i rău, deloc rău pentru un începător, pentru un neformat ca ea... Dar dacă e mai degrabă gelozie femeiască, decît morală omenească? Oricum, în prima parte, ne așezăm pe o bancă și

spunem bancuri reacționare! - știu puține, dar dintre cele mai bune, mai ales “de-ale lui Păstorel”. După aceea, încerc să o consolez pe biata fată: n-are nici un motiv să fie geloasă pe Gita, fiindcă chiar ea a spus-o: la ce folosește frumusețea externă, dacă cea internă e o curvă - bineînțeles, Șoricicăi nu-i pomenesc de Maricica, deși se spune, se scrie că pe geloase le poți potoli dacă le spui că “cealaltă” e așa și pe dincolo... Numai că ea nu e geloasă pe Gita, pentru mine, doar nu m-am plimbat niciodată pe Corso cu Jimblă - da, însă m-a văzut, la Astra cum mă uit la ea, de-mi ies ochii ca la melc... În fine, n-o să vorbim de Gita și de Maricica, o să stăm alături pe-o bancă, am citit, știu: nu e nevoie să le vorbești geloaselor, doar să te afli în preajma lor, atunci când ele sunt în criză: îți cad, fulgerător, în brațe, uneori plângând, de obicei prefăcându-se... Da, Șoricica e o fată minunată, la Astra și după cenaclu, dar dacă-mi cade în braț cu tot cu servieta ei plină de pavèle?; și-mi cere cine știe ce, întru consolare: jurăminte, promisiuni, ba chiar fapte - e adevărat, ce n-aș face eu pentru un prieten drag, dar aș face mai cu drag pentru o iubită apevărată... Ei, dacă Șoricica ar fi mai formată, mai, ca să zic așa: maricică... Sau n-ar fi neapărat obligatoriu să fie tânără, dacă ar fi, să zicem, bine-coaptă... Ca spre exemplu, odoamna.

Stătea pe vorbă, pe coridor, încolo, cu bătrînul lulelist. Se opriseră în dreptul unei ferestre. Moș Pipă pîcîia din pipă și se luleleă la întunericul de afară. Ea, dimpotrivă. Adică invers. Vreau să spun că doamna se rezemase de calorifer, și-l rezemase bine și cald, să tot fii caldorifer consolator - am înțeles că și ea umbla după consolare.

M-am plimbat încolo, înapoi. Mi-am aprins o țigară - după ce m-am asigurat că nu mă vede vreun profesor. M-am oprit la fereastra alăturată și m-am străduit să privesc afară. Ca să pot auzi:

Vorbea odoamna. Părea necăjită. Încurcată:

— Dar n-am scos volum din ‘43! Îți dai seama: de șase, aproape șapte ani - nu mai pot aștepta, îmbătrînesc! Am îmbătrînit...

— He-he-he!, a nechezat domnul cu pipă. Matale, muică, mamă-dragă, pe zi ce trece te faci mai bună; ca vinul bun...

– Mulțam! Așteptam să zici că mă fac mai tinără”.

A-ha: domnul cu pipă e oltean, după: muică; doamna, dimpotrivă după: mulțam și după: tinără. Acum olteanul îi spune ardelenței să nu se grăbească, într-o chestie, n-am prins care; îi zice că graba strică treaba; o sfătuiește să se țină tare, să nu intre în panică...

– Panica e dușmanul numărul unu al unei armate!, a înălțat el pipa.

– O fi, dar eu nu-s armată!, a râs doamna. Chiar în panică încă n-am intrat, dar mă întreb: Cît să tot aștept? Pînă cînd? Și ce anume aștept?

– Să vie-Americanii, a zis olteanul în colțul pipei.

Doamna ardeleană a săltat, de parcă Americanii ar fi venit, țîșnind din calorifer și ar fi calorifript-o pe la rotunji-mi. Nu numai, fiindcă a început să-și frece și palmele. Și să privească în jur, cu teamă.

După un timp, i-a spus pipașului:

– Dumitale-ți vine ușor să vorbești ce-ți trece prin, cap, chiar să aștepți. Ba nu: dumneata nu știi ce înseamnă să aștepți...

– Cum așa: nu știu ...?

– De totdeauna ai scris despre haiduci, haiducii se poartă și acum - cică fac luptă de clasă, îndreaptă nedreptățile, îi judecă pe bogați, dau la săraci... Pe cînd eu...

– Pe cînd matale?

– Pe cînd eu - parcă n-ai ști: m-au epurat de la-nceput de tot din primele zile ale lui '48; mi-au lipit în frunte eticheta cu decadentismul, cu erotismul... Spune și dumneata: eu și erotică...

– He-he-he!, a nechezat iar Olteanul.

După cum heheise, Olteanul voia să spună că da. Apoi a mai adăugat ceva, molfăind la pipă, însă doamna n-a înțeles, ori s-a prefăcut. Mie mi s-a părut că înțeleg (dar nu sunt foarte sigur): eticheta cu erotismul îi fusese lipită, dar nu în frunte, altundeva (n-am înțeles unde).

– Spune și dumneata: ce mă fac? Ce fac?

– Semplu: te reprofilezi, te reciclezi, cum zic ăștia! Apucă-te și scrie și matale despre haiducițe, muică, mamă dragă!, a nechezat Olteanul de haiduci. Îți stau la dispoziție

cu tot arsenalul bibliografic, cu material cît îți dorește inimioara...

– Inimioara! Mă vezi pe mine scriind despre haiduci?

– De ce să nu te văd - pe timpurile astea? Ți-am spus: îți stau la dispoziție cu, întreaga ceată și dacă nu-ți convine tactica și strategia haiducească, ți-l împrumut pe Clausewitz, doar știi nemțește.

Doamna a început să rîdă - o simțeam, de la fereastra mea, prin calorifer: rîdea cald, chiar fierbinte și gîdilată, țărănește. Țărănește a întins o mîină, ca să-i dea o palmă, gîdilată și ea, dar s-a oprit cu ea în aer, la mijlocul drumului.

– Lasă-mă, zău, domnu' colonel, cu generalii dumitale. Eu n-am grad, n-am pensie, n-am tactică-și-strategie nici măcar haiducească, eu am... Numai frică am: ce Dumnezeu să fac? Și cum? Nu știu, știu că așa nu se mai poate, că trebuie să ies iar la suprafață, la lumină, să public iar. Cu orice preț!

– Eh! Dacă-i pe cu-orice-preț... Adreseză-te altuia, eu nu-s bun sfetnic în chestia asta. Și nici nu cumpăr.

Tăcere. Or să se oprească aici cu discuția - dacă Olteanul zice că el nu cumpără, nu dă sfaturi în materie de preț cu orice preț... Deci domnul cu pipă, e nu numai oltean, ci și colonel - la pensie. După cum e îmbrăcat, după cum îi miroase tutunul, primește pensia, nu i-au iventrat-o ăștia; și e o pensie bunișoară. Oltean, însă, după cum vorbește, a stat mult în Ardeal - iar dacă numai la Sibiu, atunci o fi (fost) colonel de cavalerie. O fi călărit cu pipa-n cioc? Chiar și cînd sărea obstacole? Și, dacă a fost pe frontul rusesc, ce tutun va fi băgat în pipă: tutun de păpușoi?; ori mahorcă? Frumoasă armă, cavaleria. Poate cea mai frumoasă, tocmai, pentru că, de cînd cu mașinile... Se spune că, în '39, cînd Nemții au intrat în Polonia, cavaleria poloneză a pornit la atac, cu lăncile în poziție, împotriva tancurilor. Ce oameni, polonezii, deși se mai zice că nici un cavalerist n-a scăpat cu viață... Tata povestea că, în lagăr la Slobozia, un ofițer de tancuri rus, se lăuda cu astfel de ispravă (unii spun: faptă de arme): undeva, în Cuban, el singur - adică un singur tanc de-al lor, T 34 - a nimicit, lichidat o întreagă formate de cavalerie românească; și nu trăgînd în cai și în oameni cu mitralierele,

cu tunul; nici strivindu-i sub șenile - ci doar fugărindu-i: îi alergau, cu tancul - fără să tragă un foc, pînă crăpa calul; și nu se oprea, ca să-l împuște și pe călăreț, pornea, cu tancul după alt, alți cai: îi alerga, duduind din, motor, pînă cădeau - și să mai pretindă cineva că rusul iubește calul. Dacă românii tot erau încercuiți, de ce nu i-au luat prizonieri pe oameni, ca să recupereze caii? La această întrebare a mamei, tata a ridicat din umeri: ce să facă rușii cu caii românești, obișnuiți să mănînce ovăz - de unde ovăz?, caii lor mîncau ce găseau, pășteau hîrtii, rodeau garduri de nuiele, erau economici...

– De ce: cu orice preț, zicea acum colonelul de cavalerie haiducească (cum l-o fi chemînd pe scriitorul de haiduci?), cu alt glas, cu al celui de, totuși, sfetnic. Cu prețul muncii de scriitor - știi cum? Simplu: o iei frumușel pe Bogdana dumitale din cartea apărută pe timpul... boierimii reacționare, o aranjezi nițel din nume - îi zici: Dana; sau: Oana, cum ți s-o părea mai potrivit și...

– Ce fac după ce-i schimb numele?

– N-ai decît să nu i-l schimbi, dar o trimiți în secolul trecut! O urci pe un cal alb cu șaua verde, îi pui în mînă o flintă ghintuită - și du-te, lelițo, de-mparte nițică dreptate d-aia, haiducească! Simplu!

– Simplu? Fii serios, domnule colonel, simplu o fi pentru dumneata, care, de treizeci de ani, numai literatură de-asta, haiducească, ai făcut - dar eu? Eu?

Și doamna a început să se tînguie: că cine fusese ea și ce-a ajuns. Colonelul o asigură că știe și o înțelege: să fii lansată de Lovinescu, să crești la “Sburătorul”, cu cei mai mari scriitori ai țării românești - și să fii epurată, interzisă... Nu-i ușor, dar lasă, dacă e fată ascultătoare, neica îi arată cum poate trece la “tema haiducească”, singura care mai merge în zilele noastre.

Ea nu-l asculta, vorbea în același timp, povestea cum încercase toate ușile, toate ferestrele - uite, mai pe la începutul venirii ăstora (dar înainte de a fi epurată), era pe punctul de a avea o revistă - ce bine ar fi fost dacă ar fi continuat, într-un fel “Sburătorul”, după moartea lui Lovinescu... Dar nu s-a putut: ba nu era hîrtie, ba nu era aprobare - pînă cînd

a venit '48-ul... A încercat să continue altă dispărută: revista Cercului literar de la Sibiu - tot așa: n-a fost hîrtie, pînă... n-a mai fost nici aprobare. Dar ea nu s-a dat bătută, a încercat aici, dincolo, a căutat, s-a sacrificat, s-a dat bine cu cei de la conducerea teatrelor, pentru ca să fie numit director pe țară Camil... Cît pe ce să reușească - n-a reușit, dar ce teatru ar fi făcut ea, la Cluj, dacă l-ar fi avut, la spate, pe Camil... A mers și mai departe cu sacrificiul de sine, a intrat la controlul-teatrelor: muncă pasionantă, chiar dacă avea de-a face cu șefi care abia știau să se iscălească - în fine, i-ar fi învățat ea... Dar timpul trece și ce face cu scrisul? Pentru că ea, înainte de toate, e scriitor - de aceea s-a gîndit că, dacă e să re-debuteze, atunci să se manifesteze la un cenaclu de provincie, la Sibiu...

Eu încremenisem, lipit de caloriferul meu. Spusese: să se manifesteze, nu: să se producă - cine să fie scriitorul-scriitoare lansată de Lovinescu, crescută la "Sburătorul"? Îmi venea îmi minte un singurnume: Hortensia Papadat Bengescu. O descoperisem la Șeica, în cărțile "arse", citisem trei romane (tot mirîndu-mă, față de domnișoara, că o femeie poate să scrie atît de bine, chiar mai bine decît unii bărbați) - dar nu putea fi ea. Nu-i văzusem autoarei **Concertului de muzică de Bach** măcar o fotografie dar eram sigur: era mai urîță (exterior) decît doamna de alături, de pe coridor; și, sigur, invers pe dinăuntru - altfel ar fi scris ce, mai ales: cum a scris? De un lucru eram sigur: Doamna Bengescu poartă pantofi cu tocuri joase - or decadenta, erotica de la calorifer era cățărata pe tocuri de-o șchioapă. Sigur, înălțimea tocurilor nu e un criteriu, cum ar spune Septimiu - ei și? Să admitem: tocurile, nu - dar prenumele și numele, două: și Hortensia și Papadat și Bengescu sunt nume din Moldova și din Regat, în nici un caz din Ardeal. Dacă Septimiu ar fi de față și aş discuta cu el problema și el ar zice că judecata mea e alături: și dacă Hortensia Papadat-Bengescu e un pseudonim?, eu i-aș răspunde: nu-i pseudonim, simt eu și, dacă-i pe simțite, atunci să afle domnul Septimiu că eu mai simt ceva: scriitoarea ceastălaltă, cu tocuri suse, pe care nu știu cum o cheamă, ea poartă pseudonim! Și să nu mă întrebe cîți scriitori cunosc eu, dacă nu personal, atunci de aproape, adică

văzuți cu ochii mei - sigur că, în afară de domnul Artur, pe nici unul. Mai simțeam ceva: Doamna Bengescu n-ar fi intrat în panică, pentru că a fost epurată; și chiar dacă ușor nu i-ar fi fost, ea n-ar fi simțit nevoia să se ma-ni-fes-te-ze, aici, la noi, ea era de multă vreme, un mare scriitor, cum să re-debuteze? Oi fi simțind eu, dar dacă ne gândim la Camil (Petrescu), la Sadoveanu (Resadoveanu, cum îi zice tata)... Ei nu sunt, nu erau deja mari-scriitori? Și totuși, se apucaseră să re-scrie; re-cărți; să'se manifesteze, vorbadecadentei; în loc să...

În loc să, ce? N-am de unde ști prin ce trece un scriitor, chiar mare, când e epurat, interzis. Poate că se va fi decis la manifestațiune prin cine știe care cenaclu de provincie, pînă și Doamna Bengescu - dar încă n-am aflat noi... Deși, sper că ceea ce 'simt' eu e și, adevărat, anume că Hortensia Papadat-Bengescu n-are să facă una ca asta. Poate pentru că e femeie, deși scrie ca doi bărbați - oricum, tăcînd, se poartă mai bărbătește decît alde Sadoveanu, Camil Petrescu...

Tot despre Camil vorbește și colonelul de haiduci:

– Pînă și Camil al dumitale s-a refugiat în istorie - e singura insulă, pentru scriitori. A 'nnemerit-o bine, dom' Camil, a comis întîi o piesă despre Bălcescu, a văzut că merge, acum s-a apucat de un roman-frescă, tot despre Bălcescu, am citit la gazetă.

Doamna știa. Ba chiar știa mai bine, fiindcă nu din gazetă aflase ea.

– Dar parcă numai el? Uită-te-n jur, ai să constați că toată scriitorimea ardeleană a trecut la istorie: Mușat trage în jug la o daravelă cu o răscoală a iobagilor - ceva cu Bobîlna, ori poate cu Gheorghe Doja. Florea Pajiște al nostru s-a lăsat de suprarealism și a trecut la realism-socialist, comite o daraelă în versuri - cu Doja? cu Bobîlna? Pînă și băiatul ăsta, Radu - cel care prezintă lumea la cenaclu, aviator de felul lui, deblocat (acum face pe pedagogul la o școală de ucenici) - scrie un roman despre Mihai Viteazul, primul volum e aproape terminat, o să aibă vreo șapte sute de pagini...

– Șapte sute de pagini?! s-a îngrozit doamna. Dar cine-i publică atîta... Atîtea sute ?

– Ei, muică! Ai care te-au dat pe matale afar' din litera-

tură pentru, mă rog, erotism! Dar dacă pui mîna și o dai pe haiducie, n-ai decît să-i tragi în continuare, cu... era să zic: daravela decadentă - cu condiția să te plasezi într-un trecut cît mai îndepărtat de prezentul-de-aur.

– Crezi că ar merge? Că aș putea și eu? Nu mă văd scriind despre haiduci - ca să nu-ți fac concurență (de astă dată l-a atins cu palma ardeleano-țărănească), dar despre vreo răscoală, ceva, o revoltă - numai să fie țărănească, eu sunt de la țară, cunosc bine mentalitatea...

O răscoală, ceva; cunoaște bine mentalitatea... Azi-mîine o să fim obligați, la școală, să-i citim, să-i analizăm romanul (cu o răscoală-ceva). Hai să zicem că pe moșcoloneul nu-l citesc, fiindcă nu-mi plac haiducii. Dar el nu face nici bine, nici rău cu haiduciile lui, nimeni nu ni le bagă pe gît, la clasă. Însă dacă scriitoarea erotică are să comită, vorba pensionarului de haiduci, o daravelă so-cia-lă, atunci, vai de steaua noastră, a nefericiților elevi!

Acum colonelul vorbea altfel, schimbase tonul. Șoptea, iritat:

– ... lasă-le, n tămîia lor, așa, nedumirite, cu tot cu sindi-ca-tul lor de-de-de... Păi matale, scriitor adevărat, să umbli cu condeiul printre trențele lor de-de-de spălătorese, muică?

– Înseamnă că n-ai citit manuscrisul, a făcut doamna, înțepată. Eroina mea nu-i spălătoreasă, e lenjereasă.

– Ce mi-i Tanda, ce mi-i Manda - tot dracu-ăla! Tot prin rufele murdare ale burgheziei răscolește! Auzi: eroina mea nu-i spălătoreasă!

– Și de-ar fi, ce-ai cu spălătoresele? Balzac...

N-am mai auzit ce-a răspuns colonelul la Balzac. Ce are Moș Teacă ăsta cu spălătoresele?, m-am întrebat, tulburat. Or fi avînd oltenii un dinte împotriva spălătoreșelor care și ele sunt oltence? Ce-a vrut să spună, în fond, despre Maricica: n-are și ea suflet de om? și, în plus, un halat alb care, atunci cînd și-l poartă, cu cipici, pe coridorul spălătoriei, se preface în rochie de regină. Și ce ochi are, Maricica: albaștri-albaștri, cu o mie de stelute aurii. Cînd te-atingi de ea, fie și în, gînd, ca mine, te-te-te face neom, te-ntoarce pe dos ca o mînușă. Și ce sîni are ea, Maricica noastră, nici nu-

i nevoie să te uiți la ei, ca să știi că, în fine, ce să mai lungim vorba, sunt sublimi; ce să mai zic de mirosul ei: abur bun, de spălătorie și adiere bună de fier încins - nu prea înțeleg de unde, fiindcă rufele noastre, ale elevilor, nu se calcă - poate tot de la halatul ei, mereu alb ca zăpada și călcat cum n-am mai văzut - sunt sigur că e unic. Dacă m-aș face scriitor, aș scrie un roman întreg, de șapte sute de pagini cel puțin, numai despre halatul ei. Sigur: halatul ar fi doar pretextul, numai coaja, învelișul, fiindcă înăuntru ar fi Maricica. N-ar fi el chiar realist, romanul, ba destul de decadent, ca să spunem lucrurilor pe nume, chiar erotic - dar ce se bagă scriitorul de haiducii? S-o lase pe scriitoarea erotică să citească la cenaclu ce-a scris ea despre o Maricică - sunt convins că a scris bine, simțit, ca un adevărat scriitor format la "Sburătorul" lui Lovinescu. Însă colonelul o tot bate la cap:

– Cu căcaturi din astea vrei să re-debutezi? Dacă tot îți pui poalele-n cap, atunci fă-o,-n tămîia mă-si, de-a dreptul tractoristă, femeie-comisar, ce-o dai pe după piersic cu-cu-cu... spălătoreasa!

– Lenjereasă, tovarășe, nu spălătoreasă!

Haiducul a rămas cu falca bălăbănind, după ce pipa îi demult căzuse pe jos, el însă n-o băga în seamă. I-a ridicat-o, i-a pus-o în mînă tot doamna. L-a luat de braț și l-a dus spre ușa încăperii cenaclului, spunîndu-i ceva din care n-am mai înțeles nimic.

Și n-am înțeles de ce colonelul, după ce o înjurase - nu chiar pe ea, pe autoare, dar cînd îi înjuri unui autor personajele, ce-i?- se speriasse atît de tare, încît uitase de pipă; uitase și de sine, doar doamna autoare de lenjere se îl conducea, aproape ducea, de braț.

Am intrat după ei, pentru partea a doua. Componenta (așa se spune în sport despre echipă, lot) cenaclului era alta decît în prima. Abia jumătate din cîți fusesem la poezie, cu toții oameni serioși, așezați pe scaune. O să vorbesc despre asta cu Octavian și cu Septimiu; o să povestesc și la internat: la poezie vine multă lume, mai ales fete - și băieți, dar încă neformați. Pe cînd la proză rămîn bărbații. Și ceva femei, dar din cele care au înțeles că romanul nu e joacă, ci treabă de hamal, bărbătească. Avea dreptate Shaw (sau Twain?- unul

cu w) să spună că e 5% inspirație și 95% transpirație. Sigur că deosebirea între poezie și roman se face după rezultat - și e bine așa, după o sută, după o mie de ani nu se știe cum s-a ajuns la rezultat, însă când se întâmplă să afli, nu se poate să nu ții seama și de asta. Dacă te gîndești numai la motivul morții cutărui mare scriitor, fie poet, fie romancier: nu chiar toți, dar un mare număr dintre poeții din secolul trecut au murit destul de tineri, fie de moarte violentă - Byron înecat, Pușkin în duel - fie de boală, în special, de sifilis: Eminescu, Hölderlin, Baudelaire, adică cei foarte nrari. Dar din ce pricină au murit romancierii? De muncă, de epuizare. Chiar dacă au avut și ei boli grele (Dostoievski: epilepsie; Flaubert se zice că ar fi avut și el sifilis; Proust, un fel de astm), nu neapărat boala i-a pus la pămînt, ci munca, scrisul pînă la moarte - ca Balzac; ca Rebreanu, așa am auzit... Când o să vorbesc cu băieții despre asta, o să compar poezia și proza cu sprintul și fondul din atletism. Poetul, pe 100 metri, explodează, dă, în zece-unsprezece secunde tot, totul, fără nici un fel de tactică de economisire a forțelor - nici nu are timp. Pe cînd romancierul, alergător de fond, are, în față, pe de-a parte, spațiul: să zicem 10.000 metri; și timpul: 32-33 minute (vorbesc de campioni); el trebuie să-și împartă spațiul la timp și timpul-și-spațiul la propriile-i puteri - nu doar cele fizice, cum mai cred neștiutorii, ci și la cele psihice, o cursă de fond se face nu numai cu picioarele, ci și cu capul; și cu inima. Când ești spectator (cunoscător) la un concurs athletic, asisti (și participi, ca cititorul citind) la o cursă de 100 metri: o flacără, o răbufnire, o explozie (pe care, cu ochiul-minții, o poți relua, repeta, pînă înveți poezia pe de rost); pe cînd o cursă de fond este, în aparență, monotona, plictisitoare (25 de ture de pistă, la proba de 10.000 metri) - cam ca viața obișnuită; ca o poveste a vieții... ; însă dacă ești cît de cît inițiat, atunci citești un roman și, citind romanul scris de altul, îți alergi cursa ta, povestindu-ți-o.

Cam așa ceva.

Sufundat în zecemii-ul meu și ocupat numai cu tactica-și-strategia alergării de roman, nu am fost atent la spectatori din tribune; nu mi-am dat seama că eu eram spectator în tribună, pe pistă rotindu-se altcineva, nu eu însumi.

Însă, după ce am privit-ascultat vreo treizeci de secunde, am oftat și eu, ca vecinul meu de tribună, colonelul de haiduci și mi-am spus în sinea mea (poate ca și el, bătrînul): Ce-și face omul cu mîna lui nici dracu nu mai desface; și încă: Unde nu-i cap (de alergător de fond), vai de picioarele - fie ele și neșchioape, cum mă temusem, la început, dar mă bucurasem constatîndu-le și sănătoase și frumoase și înfrumusețate de tocurile înalte ale pantofilor (spre deosebire de cele joase ale Doamnei Bengescu); și încă, încă, citat din Șorici-ca: «Unele persoane degeaba sunt curate la trup (o cenzurez oleacă), dacă la suflet sunt așa-și-pe-dincolo (ca să nu-i zic pe nume)».

Auzeam ce auzeam din ceea ce citea, manifestîndu-se (nu producîndu-se ca alții, ca gloata, ca amatorimea cu cicluri în cinstea). Și, auzind, vedeam.

Nu mă uitam la ea, manifestanda, ci la bietul Moș Haiduc': acum arăta ca un adevărat pensionar; ca un pensionar căruia ăștia i-a luat pensia, nu mai are nici tutun de pipă, îi umple găvanul cu chiștoace de plugare; și-a pierdut și casa și țănoșenia de cavalerist cu care, pe coridor, o sfătuia, o mustra, o nițel scutura pe asta, persoana, îi cerea să nu se manifesteze cu poalele-n cap, să mai rabde, să mai aștepte și să treacă, dacă dacă nu în general, la istorie, atunci în special la haiducie...

Mă uitam la scriitorul de haiduci și credeam că știu cînd și de ce se produsese, pe coridor, răsturnarea de situație, inversarea rolurilor: atunci cînd persoana, supărată că el îi zicea mereu lenjeresei: spălătoreasă, îi scăpase un: "tovarășe". De asta își va fi pierdut pipa: lovitura de cravașă, peste ochi venise prin surprindere - și din partea cui... I se va mai fi spus colonelului; "tovarășe", pe la ei, pe la cazarmă, pe la serviciul care-i dă pensia, pe stradă, la vreo prăvălie - dar cei care i se adresau astfel ori nu știau cine este, ori erau obligați, ca funcționari, să folosească noul-apelativ. Dar persoana? Pe care o cunoștea demult și chiar dacă el, scriitor de haiduci nu se va fi dat în vînt după "modernisme" din Capitală, din jurul lui Lovinescu, nici după erotisme-decadente din proza persoanei, totuși, o trata ca pe un coleg, ca pe un scriitor - de două ori mai nefericit decît el: o

dată ca femeie, apoi ca epurat - și se oferise să o ajute, bineînțeles, doar cu sfaturi, dar și sfaturile colegiale sunt un ajutor. Ce a scos-o din fire pe epurată: îndemnul, insistența moșului de a trece și ea la istorie - "singura insulă", la literatura-haiducească?; faptul că îi zicea lenjeresei spălătorească?; povestea cu poalele-n cap? Poate că toate, adunate și care, în concluzie, tot la poale-n cap, la manifestare băteau.

Mă uitam la Moșcolonelul de haiduci, prăbușit, amuțit și o vedeam pe ea, pe persoană, în plină manifestațiune: din cuvintele, frazele, paginile citite se alcătuia un tablou, o imagine: persoana ședea, ca în realitate, pe scaun, dincolo de masă; vizibilă de la brâu în sus; pe măsură ce depunea în dreapta ei paginile citite, în aceeași măsură paginile albe ale halatului se depuneau în sus, formau o corolă - era interesantă floarea-albă, de aceea îmi concentram privirea gândului numai asupra ei, ca să nu văd ceea ce nu se cuvine să vezi, chiar dacă ți se vîră în ochi, adică acea parte a trupului femeiesc, descoperită (după metoda rusească) prin punerea poalelor în cap.

Îmi era din ce în ce mai greu, mai rău, auzind-văzînd manifestațiunea doamnei. Însă băiat bun fiind, în amintirea comunicării prin caldorifer, pe coridorifer, la un moment dat, mi-am spus că nu se face, că nu-i bine, nici drept, așa - și am început s-o acopăr la loc, să-i cobor petalele, să-i învelesc dezveliciunea, tot întrebîndu-mă dacă ea simte, știe, vede că, într-un fel, face treabă de Sisif.

Însă și eu, cititor-ascultător, tot Sisif eram - dar pînă cînd? Apoi ce eram eu, ce putere aveam? Un oarecare elev de liceu, acolo, intern pe de-asupra, nimerit fără voie într-un loc și într-un timp unde totul era nedrept, pe dos, cel puțin pentru mine, iubitor pînă la leșin, pînă aproape de moarte, de fete frumoase, de femei odoamne. În prima parte, fusesem luat la palme, pe față și pe dos, de cine: de însăși Gita, zînamuza-visul, dragostea și moartea mea - cu ciclul ei de poeme în cinstea; iar acum, în a doua parte, doamna vieții mele mă înșfăcase de ceafă, ca pe un pisoai care încă n-a învățat să fie curat și mă îndesa, mă dădea cu botul, cu ochii, cu sufletul prin - dar nu era al meu, nu eu făcusem asta, fiindcă nu sunt

nici pisei, nici autor de cicluri, de povești cu lenjerese, în viața mea nu comisesem, vorba haiducului, vreo poezioară, nici vreo proză, singurele comiteri fiind bietele mele scrise fără adresă, scrise, nici măcar pentru adresante, ci pentru sufletul meu - ce căutam eu în, cum îi zisese Septimiu: bordelul ăsta? Și ce obligație aveam eu - și minor și elev-intern și refugiat să dreg ce stricau adulții sau fetele minore, dar cu care nici măcar nu mă salutam pe stradă (din pricina ofițerilor), să cobor într-una la poale puse-n cap, să acopăr, eu, ceea ce nici la noi, la țară, nici la țigănci n-am văzut, dezgolit?

Deci, asta este, cum se spune: fața ascunsă a lunii? Așa arată literatura, pe dinăuntru? Așa, scriitorul, în carne și oase? Bine-bine, n-or fi toți așa, dar de ce pic eu chiar pe ăștia? Nu-i mai bine în bibliotecă, citind frumușel rezultatul, nu procesul?

Dacă aș fi și eu scriitor (ceea ce a devenit și mai puțin probabil, după ce am îndurat într-o singură seară - dacă în pauză m-aș fi luat după Septimiu, să mă duc și eu la curve, măcar aș fi știut treabă), atunci aș îmbrăca-o pe decadenta-realistă, pe erotica-socialistă în halat alb-alb și i-aș pune în picioare cipici.

I-ar sta nu numai bine, avantajos, dar i-ar veni perfect, ca o mânășă, halatcipiciul: toată lumea știe că negrul e un alb de sens invers, negativul, așa că nimic mai simplu: o desfoliem (însă de sus în jos, nu altfel) de puloverul negru, de fusta neagră, de ciorapi, de pantofii negri și, uite-ne, tot pe coridor. Ea, în alb, mirosind ucigător, a abur de la fierul de călcat; și a piepți pentru populația pașnică din internate: și a “tovarășe”.

Se spune (și bine se spune) că autorul trebuie să se identifice cu personajul, cu eroul - aici: eroina, persoana. Acum nu vorbesc de mine, autor-prim, vorbesc de personajul meu, întâmplător el însuși scriitor, autor al unui roman erotic despre Bogdanicica. Vreau să spun: personajul meu e feminin (de ce nu s-o fi spunând: personaja?), scriitoare, autoare de romane foarte erotice și adânc decadente. Nu le-am citit, de aceea nu scriu, în romanul meu despre romanele eroinei mele, personaja; însă dacă ea ține și ține să re-debuteze,

atunci nu respingem, tovărășește, sugestia Moșcolonelului, trecem la insulă, în general, la haiducie, în particular: o suim pe dînsa pe un dîns alb cu șaua verde, îi punem în mîină o ghintuită și o invităm, leliță-n halat și cipici, să împartă. Nu neapărat dreptate socială, ci nițică bărbăție internă. Și să aud eu pe vreun personaj secundar și timid și ciudod că-i zire curvă - îl dau afară din roman! Și ce dacă-i spălătoreasă? Nu poate ascunde, sub halatu-i alb și floarea-i albastră, de spălătoreasă de internat, infinite comori sufletești (dacă le căutăm pe acelea și nu ne mulțumim cu cestelalte, trupestile)? Apoi (am citit eu și nu într-o singură carte) nu există tematici neinteresante, nici personaje serbede - există numai scriitori fără har - uite, dacă ne gîndim la mama Cosettei, din **Mizerabilii** - deși nu-i cel mai fericit exemplu, pentru că personajul moare, după ce i-au căzut toți dinții, de beție - mai degrabă să o luăm pe Sonia Marmeladovna: ce, ea nu era ce era?, nu se dădea ea pe bani, la cine se nimerea? Pe cînd Maricica noastră numai la elevi și numai pe cinci lei, dar unii spuneau că, dacă nu aveai decît doi, sau niciunul, ea nu refuza, nu se tîrguia, mergea și pe datorie și pe veresie, se zice că zice:

«Să fie de sufletu' lu taica» -

Dacă tu, cititor ajungi, nu numai să o iubești pe Sonia, dar să o respecti în cel mai înalt grad, să o consideri și tu, ca Raskolonikov, o sfîntă, de ce n-ar avea dreptul la măcar un sfert din considerație Maricica noastră, un adevărat erou-tipic (așa scrie în Tezele provizorii - desigur, nu despre fete bune din realitate, ci despre tovarășe de-ale lor, din irealismul socialist, pîrjolitele, nu de dor de om, ci de iubire de partid, frămîntatele de plata cotizațiilor, de îndeplinirea planului, de participarea la producție, nu de flăcăi, prin căpițe de fîn ori pe coridoare de spălătoare)?

Și cum, ce mi-i (în romanul meu) Maricica, ce mi-i Bogdana; ce mi-i Gita, ce mi-i scriitoarea de lenjerese; ce mi-i albul, ce mi-i negrul - adică albul de sens invers, negativul...

Ar fi ușor - dacă viața ar fi un roman scris de mine, personal.

12

– Inventar?

– Inventar - am răspuns numai ca să arăt că nu fusesem luat prin surprindere.

O salut, înclinându-mă, apoi dau să ies de sub brad în alee. Însă Madam Piscupescu îmi face semn să rămân locului, vine ea.

Rămîn. O mai salut o dată. Îmi fac de lucru, dînd din mîini, din cap - asta ar vrea să fie o invitație-postumă, așa am citit undeva.

Ofițereasa nu mă vede, nu mă aude, e atentă să calce în exact urmele noastre din zăpadă. Are însă pasul mic, pășește în urma urmei și alături, piciorul i se înfundă mult peste genunchi. Sacoșa din mîna stîngă îi scapătă în zăpadă, ea întreagă se clatină...

Ia te uită: nu am degerat cu totul, mai am reflexe de portar de fotbal: o prind de coate, din zbor, de coate o conduc sub brad, la adăpost. Trag cu coada ochiului la Bariț: ce zice el de reacția-mi fulgerătoare?; mă primește în lot, la "Progresul"? Răspunsul nu vine pe loc - dar totuși, vine: Bariț dă din bronz de două ori, însă al treilea da se preface, diagonal, a îndoială, a să-mai-vedem. Bine, îmi spun și nu las să mi se citească dezamăgirea amînării. Pîna la o nouă încercare, mă duc pîna la mijlocul drumului, ca să-i ridic sacoșa.

Dar nu ajung: ea s-a atîrnat cu putere de reverele paltonului meu, nu mă lasă.

Tușesc, îmi dreg vocea, mă pregătesc să o liniștesc, să o asigur că nu s-a întîmplat nimic grav, iată, ea nu a căzut, a rămas pe picioare - și chiar dacă s-ar fi răsturnat, ar fi nimerit pe moale, ca și sacoșa dealtfel...

Tușesc, tușesc, tot nu-mi vin Cuvintele. Îmi vor fi înghețat, de cînd stau aici. Or să vină ele, după ale ei - nu se poate să nu le sloboadă ea, pe ale ei, încălzite, trebuie să spună Protopopeasca ceva, indiferent ce: fie că nu-i nimic, nu-i nimic, fie întrebîndu-mă dacă nu s-a spart ceva în sacoșă, fie așa, vorbe, glume pe seama spaimei prin care tocmai trecuse.

Dar Madam Elefterescu nu scoate un cuvânt - ea care ciripește tot timpul, nu se poate stăpîni să emită sunete pînă și în sala de lectură. Nu rostește cuvinte, dar, ca și în sala de lectură, emite sunete. Îmi vîjîie urechile de frig, nu le pot desluși, aranja în eventuale cuvinte, propozițiuni. Iar eu tot nu pot vorbi, îmi va fi înghețat și mie pompa de ulei a ușii - pe un ger ca ăsta. Dacă sunetele ei sunt, cum bănuiesc, mai degrabă: doresc - sunete, atunci e bine, foarte bine, o să facem puțin haz de necaz, cu vocale, a-a-a, i-i-i, pînă ajungem la o-o-o, o să mi se desțpenească și mie gîtul, descleșteze fâlcile, topească gheața de pe rădăcina dinților. Exagerez un pic, dar exagerarea e mama sănătății. Ba nu: exagerarea are altă mamă, presupun, învățătura. Sau chiar repetiția.

Ah, și dacă mi-ar libera reverele paltonului: aș începe o nouă viață; una cu totul liberă și fericită. Dar cum să fac, să mă eliberez singur? Nu se face: dacă ne vede cineva cum încerc să mă descotorosesc de o femeie, de o doamnă, descleștîndu-i mîinile? Iar dacă rămîn așa, ținut de revere și de aproape - dacă ne vede cineva? În plin parc? Și încă dimineața, devreme, cînd întreaga elevime e la școală, nu se trage de revere cu ofițerele - și unde: lîngă statuia lui Bariț...

Acum chicotele, chiotele ei se organizează, ordonează, chiar ritmează. Acum înțeleg cuvinte:

– ‘Văzu’? Ai văzu’? Ai văzut?

Ridic din umeri și în același timp încuviințez din cap: să aleagă. I-am ridicat, cu umerii, mîinile, mult - dacă ne vede cineva, crede că ne sărutăm; și nu se face, ziua-nămiaza mare. Bun, pe jumătate am răspuns că am văzut - dar ce? Orice - trebuie să susțin conversația.

Ah, și dacă mi-ar da drumul de revere; și, chiar dacă nu ea se îndepărtează, să fac eu măcar un pas înapoi; sau în lături. Ca să ies din raza obrazului ei.

Mi-a lăsat un rever. În jurul țîțînii mîinii cu care încă mă ține, mă rotesc, mă deschid ca o ușă, spre aer.

Și privesc din toate puterile, din tot sufletul, la ceafa lui Bariț. Ca să nu văd obrazul de mort.

De moartă - la Mediaș, cînd făceam naveta, întîi să-i caut, apoi să aștept liberarea părinților, nimerisem într-un

convoi funerar, pînă să mă dezmeticesc, mă aflam la o întinzătură de braț de sicriu, văzusem destule sicrie deschise, destui morți; la Mana erau săraci-soldăței, umflați de iulie; la Gusu, la Buia, țărani și țărance, unii bătrîni, alți mai puțin, am văzut și copii, chiar și o fată-mare, însă toți ceilalți erau morți adevărați, pe cînd cestălalt, ceastălaltă de la Mediaș, nu era nici moartă, nici vie, era altceva-altfel - va fi fost o spînzurată, o înecată, de aceea o fardaseră atîta, mai bine i-ar fi plimbat, în sicriu, mulajul, ar fi fost mai puțin înspăimîntător (nu mi-a plăcut **Romanul lui Eminescu** de Cezar Petrescu și din pricină că, pe coperta ultimului volum era reprodusă masca mortuară a poetului - nu doar o eroare, ci un păcat, Eminescu trebuie să rămîna veșnic tînăr, înfășurat-în-mantia-i), decît ceea ce-i făcuseră bieteii moarte, tencuită cu mistria, zugrăvită cu bidineaua, vopseaua roșie nu fusese suficient dizolvată, lăsase grunji pe pomeți și mai cu seamă pe buze - la bibliotecă nu luasem în seamă fardul ofîteresei (sau poate că la-Astra nici nu se farda și, dacă s-ar face să-i spui unei doamne așa ceva, i-aș spune că nu are nevoie, îi stă mullt mai bine așa, cu-fără), fiindcă la lumina zilei, crudă, ea umblă cu mască - și aceea strîmb pusă pe obraz.

Ea mă întreabă, întreabă, în urechea stîngă, dacă am văzut?, am văzut?, văzut? - i-aș răspunde că am văzut multe în viața mea, că am văzut și ce vrea ea să știe dacă am văzut, orice, numai să-mi dea drumul de rever: cînd mă ținea de amîndouă, de departe, se vedea mai convenabil, chiar dacă de aproape mă hăituia masca, însă așa, asimetric, arăt a cineva care a făcut ceva rău și e înfășcat de rever (i se spune guler, în asemenea împrejurări). Poate dacă aș face un pas în lături și încă unul, mîna ar fi silită să-mi dea drumul, ca să nu intre după mine în zăpadă. Însă nu mă pot urni. Ca în, vis. Ca în visele rele, cu Mortul încleștat de tine. Îmi spun, îmi repet: nu sunt în vis, aici unde sunt, pot scăpa, răsucindu-mă brusc, ori îndepărtîndu-mă...

Ridic un picior, mă pregătesc să-l depun alături - dar chiar atunci ea își retrage mîna înmănușată de pe rever. Sunt silit să bat din aripi, ca pe marginea bazinului de la Baia Populară cînd te împinge cineva, ușurel, doar cît să-ț pierzi echilibrul. Mi-l recapăt. Și sunt cel mai fericit dintre toți

aflătorii pe marginea bazinelor.

– ‘I văzut? Ai văzut? Ai văzut ce-au făcut?

–Da, doamnă.

În sfârșit! Dau și din cap, că am văzut. Apoi deschid brațele, a neputință.

– Am fost la ei. La sus-de-tot - însă arată la orizontală, peste umărul meu. De-acolo vin, i-am întrebat: de ce?

De ce?, o întreb și eu, din toată ființa, din cap, din mâini, din ochi, De ce?, repet, apropiindu-mi obrazul de mască.

Care nu e atât de înspăimântătoare. Doar neliniștitoare, fiindcă nu știi cine-i îndărătul ei. Lui Septimiu îi plac are în odaia lui, vreo cinci, însă una și aceeași, le zice: senine. Eu aș prefera, dacă n-aș avea încotro, măști nesenine; ca acelea care simbolizează Teatrul: fie rîsul, fie plînsul, măcar, știi o treabă, sunt atât de exagerate, încît nu pot fi decît măști - pe cînd cele “senine” te bagă în răcori, fiindcă sunt Moartea - rece, înghețată; și care nu te amenință că or să te ia, dincolo; doar îți povestesc ce e dincolo: rece, înghețat.

Din fericire pentru mine, masca de aici nu e cu totul senină. Ba chiar plînge: buza de jos îi tremură ca la copii; bate; lacrimi tulburi și aburitoare năboiesc peste rama ochilor și coboară, cu zvîcnituri, pe tencuiala obrazului. Plînsul să fie răspunsul? Sau poate nu, să mai așteptăm, o să se deschidă, în cele din urmă, apoi o să glumim, o să ne chiar batem joc de noi și de spaima noastră nejustificată. Să o întreb, cu cuvinte, să-i cer răspuns diin cuvinte? Dacă da sau ba? Însă nu știu, nu mai știu unde să-l pun pe da: la bine sau la rău? Ce semnificație să-i dau lui da (în cazul în care îl rostește): da-închis? Da-deschis? Iar dacă ea rostește: nu, ce să înțeleg: nu - inventar? Sau: Nu-Astra? Mai bine nu insist. Va fi înțeles ea greșit, va fi încrucișat pe da cu nu. Zăpăcită cum e va fi pus o întrebare năucă, i s-a dat un răspuns oarecare, ca să scape de ea, ea va fi înțeles cine știe ce năzbîtie...

Suntem în alee, nici n-am băgat de seamă cînd ne-am mutat de sub poalele bradului la picioarele lui Bariț. Bariț se uită pieziș. Are și de ce: pentru întâia oară mă vede cu o doamnă, de braț. Să se liniștească: și eu, pentru prima oară, mă văd. M-am oprit acolo, în capătul dinspre Bulevard al aleii și mă uit încoace, la mine: arăt din cale-afară de țeapăn,

iar femeia e tare mititică, abia îmi ajunge pînă la umăr, cu tot cu căciuliță. Teapăn, dar de braț; mică, dar doamnă. Așa e la început, însă după ce voi face cîtiva pași, o să pășesc mai deșteapăn, iar ea n-o să mai arate atît de mititică - mersul de braț fiind mama învățaturii. Sau a sănătății, depinde.

Mergem pe alee. Nu-mi simt mersul, am stat prea mult timp și prea nemișcat sub brad, am înghețat, picioarele s-au dezobișnuit să depene.

Ajungem în preajma Bulevardului. Mă opresc, o frînez și pe ea.

Aș vrea să mă întorc la locul meu; dacă ea a înțeles aiurea? Dacă, după plecarea mea de sub brad, se deschide? În lipsa mea? Dacă numai prezența mea, sub-brad, face, are să facă să se deschidă ușa aceea?

Înalt mîna liberă să schitez un salut de rămas-bun. Durează mult, mult, salutul. Iar cînd e gata dezghețat, e gata și invers: îi iau din mînă sacoșa. Bineînțeles, o să mă întorc numaidecît sub brad, în postul de așteptare, deocamdată o ajut pe femeia asta, biata, la sacoșa grea.

Încotro mergem? Ce întrebare, zice ea, fără s-o fi întrebat: acasă!

Recunosc: întrebarea, chiar nepusă, rămîne prostească: unde, în altă parte să-i car sacoșa cu cumpărături? Cînd o să ajungem la poartă sau la ușă, depinde în ce cartier locuiește - eu îi întind sacoșa, îmi scot căciula, mă înclin, zîmbesc - și mă întorc la sub-brad. Ca să fiu de față la deschidere. O să fiu, nu numai de față, dar și complet desdegerat la picioare, fiindcă, uite: dacă, acum, așa, vreau să mă opresc din mers, fie și sub pretextul schimbării sacoșei dintr-o mînă în alta - n-aș putea: picioarele umblă singure, atît de singure, încît mă podidește rîsul: cînd o să povestesc amicilor că eu n-aș fi vrut, nu voiam deloc să o conduc acasă pe Madam Protopopescu, dar n-am avut încotro, a trebuit să mă țin după picioare... O să le mai comunic prietenilor o observație: picioarele umblă în linie dreaptă; cînd trebuie să cotim, schimb direcția, sărind, ca pe schiuri - firește, în gînd, fiindcă în realitate, aș risca să o calc pe iubita-doamnă, cum îi spune Octavian...

Mergem și vorbim. Vorbește ea, eu dau din cap; îmi

prinde bine, îmi dezmořesc și gîtul. E bine, mult mai bine așa, alături: nu-i văd obrazul și îl laud pre Domnul că, la ora asta și pe străzile pe care mă conduce nu întîlnim trecători, ca să-i vadă masca și să se întrebe ce va fi făcut tînrul acela, abia elev de liceu, de e luat și dus dincolo, unde nu-i nici durere, nici întristare, ci viață veșnică și gheață.

Am ajuns la o poartă. Poartă de curte, nu ușă de casă. Îi dau sacoșa, aici, sau aștept pînă pe pragul casei, distanță de vreo zece metri buni, e curte mare, naționalizată, presupun. Nu aștept, încep să fac cumpene - din cap, a salut, a orice. Îi întind sacoșa cu amîndouă mîinile.

Doamna Elefterescu o ia cu o mînă, cu cealaltă mă ia pe mine de mînă:

– Să intri, puțin. Să bei puțin ceai cald. Să vorbim puțin.

Despre ce? Despre, mai ales de-ce-ul pe care tot nu l-a povestit, deși am mers alături vreo douăzeci de minute - cum de-am uitat de el? Asta-i cu femeile: nu-i nevoie să te săruți cu ele, ca să uiți de mama, de tata, de bibliotecă; doar să te ia de braț.

– Nu vrei? Nu poți?, mă întreabă ea. Ai altceva de făcut?

N-am, dar nu se face, așa, de prima oară. Poate a doua și dacă mai insistă un pic. Dar dacă o a doua nu se va mai arăta, iar de insistat...? Mai ales că și-a recuperat sacoșa, nu mai are nici un interes. N-are interes, dar insistă. Eu cedez, după două-trei secunde de naz - așa se face, ca să nu-și închipuie că dau buzna peste ea.

Mă conduce, de mînă, prin curte. Urcăm patru trepte de piatră, bine curățite de zăpadă și cu, pe ultima, ștergătoare de cauciuc, nu de pănuși. Ce bine că a fost pusă mai într-o parte, nu exact în dreptul ușii: în timp ce ea descuie, eu pot să mă ocup de ștersul bocancilor, dealtfel curăți.

Îmi scot căciula încă de pe ștergătoare. În obraz mă izbește un val de aer cald și binemirositor; de casă bine; de casă cu curte. În antreu ea trebuie să mă împingă ușurel în lături, ca să poată închide ușa pe dinăuntru.

Se dezbracă de palton din două mișcări, din a treia își leapădă căciulița, își ia sacoșa. Tot vorbind, trece în salon, lăsînd ușa deschisă; se duce mai departe, undeva unde, prin altă ușă rămasă deschisă, aud zgomot de vase - înțeleg că a

ajuns în bucătărie.

Cu căciula în mână, încheiat la palton, mă opresc în prima uşă: ce salon, domnule! Ce mobilă şi ce perdele la ferestre! Şi ce calorifer şi ce covoare... Tavanul e cam afumat, ar trebui rezugrăvit, atunci o să pară mai înalt. E mult mai mare salonul decât cel de la Septimiu. Şi mobilele mai mari; mai masive, mai groase; şi mai întunecate la culoare, e stejar. Când o să am casa mea, o să-i fac mobilă, dar nu de stejar - oricum, nu din blăni atât de groase şi atât de bortilite şi de înflorite. Îmi place lemnul, dar nu așa: ai zice că stăpînul nu s-a sinchisit de cât de bine ar putea să se simtă omul locuitor, ci cât de praf făcut are să fie vizitatorul - de cantitatea de stejar folosită...

Salonul - uriaş: pe lung, aproape zece metri (am măsura mea: poarta de fotbal, şapte metri); pe lăţime, ceva mai puţin de o poartă. Ar fi şi mai spaţios şi mai cald cu mai puţină mobilă; şi mai înalt, dacă ar fi dezafumat.

De dincolo, din bucătărie, unde vîjîie gazul, doamna Piscupescu ciripeşte, vorbeşte, vorbeşte, nu înţeleg ce, oricum, nu despre ceea ce ne interesează pe toţi: da sau ba. Macină vorbe ca pe coridoarele bibliotecii, nici n-ai zice că e una şi aceeaşi persoană cu cea de sub brad. O fi uitat, se spune că dacă omul nu ar avea această facultate, ar muri, ar plesni ca un harbuz pe timp ploios - de atîta ţinere de minte. Eu nu prea cred în teoria asta, Memoria nu o vîri într-o magazie cu spaţiu limitat, să zicem un cub cu o capacitate de atîția ceva-cubi de memorie; în primul rînd, pereţii magaziei nu sunt rigizi; în al doilea, nici memoria nu e un material rigid, ba chiar mai elastic decât aerul - la o adică, o comprimi; în al treilea, memoria nu se depozitează numai în creier, ci şi în inimă, în stomac, în buricele degetelor; ba, uneori (şi nu numai atunci cînd nu mai încap în rezervoarele interioare), omul o poartă cu sine pe dinafară, ca pe un rucsac; ca pe o sacoşă, iar dacă mă gîndesc numai la mine, atunci umblu cu ea, fără s-o car, nu-i simt povara, pentru că e ca un fel de nor al meu; sau aureolă - de ce nu: umbră? Aşa că eu cred că omul uită ceva, nu ca să facă loc pentru altceva, ci fiindcă vrea el să uite ceea ce nu-i convine, ori că e ceva de ruşine, o faptă rea, ori că e ceva de durere - ca Astra. Doamna casei

nu are, acum, nici un motiv de rușine (din contra, dacă ne gândim la răspîndirea de scrisul-în manuscrisul), înseamnă că de durerea închiderii.

De aceea trăncănește despre orice, ca să nu-și aducă aminte, în timp ce eu mă uit la mobile, la calorifer, la perdele; la fotoliile largi, prea largi, din unghiul de dincolo: mă uit și nu-i găsesc ofițereșei locul. De parcă am fi intrat din greșeală, în casa altuia și nici ea însăși nu-și dă seama - or fi bucătăriile la fel. O fi casă nationalizată, de asta. Nu mă întreb cine, cu numele, a stat aici, înainte, mă întreb însă dacă vechii proprietari o chiar locuiau. După plafonul afumat, am zice că da, însă după mobilă...

Cum Dumnezeu să te simți acasă într-o casă cu astfel de mobilă? Eu stiam că mobila trebuie să fie în slujba omului, nu omul tolerat în casa mobilei așa-ceva,

Vorbesc și eu în gînd, ca să nu tac: la urma urmei, cîte case din astea am văzut la viața mea? Una ar fi a lui Septimiu; a doua ar fi, este asta, ce știu eu cum locuiau oamenii normali de la oraș, pe timpuri normale? Așa le va fi fost obiceiul: să cumpere, să-și facă case mari, scumpe, să le umple bine-bine cu blăni de stejar, groase și bortilite și închegate în așa fel, încît să se poată chema: mobilă - iar ei, stăpîinii, nemaivînd loc de ele, să umble pe străzi cu mașina și să doarmă la 'otel. Mai rău ca în lecțiile de marxism-stalinism.

N-am gîndit-o vreodată la casa ei, de asta sunt derutat - și, la propriu, amețit (de frig? de foame?); dacă o gîndesc acum, unde s-a pun? La masa asta de douăsprezece persoane, o adevărată masă a cinei de taină? Pe unul din fotolii? La fereastră, lîngă calorifer? Mai degrabă cu spatele lipit de o sobă de teracotă, dar nu văd așa ceva; au umplut salonul cu lemn - adevărat: stejarul e cel mai cald lemn - dar n-au găsit loc pentru o sobă, măcar o sobiță, măcar una ornamentală, de privit, dacă nu de încălzit? Ea o fi avînd odaia ei, cu mult roz, cu ploaie de panglicuțe, cu grindină de rufărie împrăștiată peste tot - am citit eu - și, desigur, cu sobă de faianță... Atunci la ce-i va fi slujind salonul? Bineînțele, la trecere...

De cînd cu naționalizarea unora, cu "plasarea" altora, aud mereu de camere-de-trecere. În locul naționalizatului

care avea, să zicem, cinci camere și familie de cinci persoane, au fost plasate două sau trei famnii - nu contează numărul persoanelor, contează că se vorbește de bucătărie-comună, de baie-comună (asta e clar: două sau mai multe familii folosesc în-comun, baia, bucătăria); de cameră-de-trecere... Ceea ce nu mai înțeleg, nu-mi pot reprezenta pe teren, cum se spune: să fi sacrificat familiile, de comun acord, una din camere, prefăcînd-o într-un (încă unul) vestibul? - nu-mi vine să cred, se face economie la sînge de spațiu-locativ; sau o cameră de locuit al unei familii plasată este folosită și de altă, alte familii ca trecere spre camerele lor? Mai degrabă așa, cu toate că n-am văzut cu ochii mei, astfel de egală-împărțire.

Dacă locuiește în casa ei, proprietate a ei - ceea ce ar fi de mirare, dată fiind profesia ori ocupația soțului, mare șef (poate chiar politic) la armată - atunci va fi moștenit de la părinți, de la socri și salonul, cu tot cu aerul, cu destinația lui - de-trecere; iar dacă e o plasată (tot grație ocupației marelui-ofițer) și ocupă singură întreaga casă și curtea, atunci e și mai explicabil: e prea mare pentru ea, casa; inutil salonul. De asta îl va fi transformat în, să-i zic: salon-de-trecere.

A, uite-o: vine înapoi din bucătărie. Cu o tavă încărcată cu tot felul de obiecte din porțelan și din argint. Zice, din capătul celălalt al trecerii:

– Dar nici nu te-ai dezbrăcat! Te rog, folosește cuierul și poștește la masă!

La masă. Eu? Acum s-ar cădea să Spun: Mulțumesc foarte mult, nu vă deranjați, tocmai am mîncat... Sau, și mai bine, îndreptîndu-mă spre cuier, dar nefolosindu-l, să spun, din mers: Mulțumesc, dar trebuie să plec, bună ziua, doamnă... - și să-mi văd de treaba mea, de drumul înapoi, la bradul lui Bariț, la așteptarea mea.

– Ai, aici, totul - pe mine mă ierți cîteva clipe...

Nici n-am apucat să protestez bine-crescut, audibil, că a dispărut pe o ușă, în dreapta. Ușa s-a închis în urma ei, dar aud bocănitul tocurilor pe o scară. Mi s-a părut, sau chiar nu mai purta mască? Va fi fost din cele ținute pe obraz cu elastic la ceafă, de asta a avut nevoie de atît de puțin timp ca să și-a scoată. Și dacă mă gîndesc bine - deși n-am la ce, fiindcă

i-am văzut numai tava, nu și chipul - nu era machiată nici ca la bibliotecă ca-de obicei, însă pe timpuri normale, adică înainte de...

Neavînd în fața cui protesta: (nu trebuia, vai, dar de ce vă deranjați), îmi las paltonul, fularul, căciula în cuier, în antreu, mă întorc în salon. Sincer să fiu: aș trece prin el - încolo, dincolo, să zicem pe scară, spre etaj... Dar nu se face.

Tava e în capătul celălalt; în capul mesei. Și nu e din cale-afară de strîmt culoarul de-trecere dintre masă, în stînga, perete, în dreapta. Iar scaunul din capul mesei nu e atît de incomod, de tare, de neprimitor...

Bun. Acesta este un ceanic - din argint; mai puțin după formă, cît după aburii ieșind pe cioc. Și ciocul e de argint. Am văzut și la Septimiu ceainic din ăsta, dar mult mai mic, nici jumătate cît al doamnei Piscupescu. Deși, dacă îi beau ceaiul, ar trebui să renunț la Caragiale, să nu-i mai zic Piscupescu, Elefterescu, Protopopescu, să-i spun, pe numele ei adevărat. Aceasta este o zaharniță - după zahărul gustat cu degetul. Tot din argint și, uite, nu mai știu numele adevărat al doamnei; atîta i-am spus și în gînd, și tare, cu amicii, caragialește, încît măcar ca nume, a devenit un personaj, nu mai este persoană. Tot ceva cu -escu, dar care?, sunt sute de -ești, din orice poți face un -escu. în primul rînd din prenume: Ion, Niculaie, Vasile, Gheorghe; din ocupații: morar, fierar, popă - dar și din prenume și nume vădit neromânești: Ivănescu, Staicovicescu, Moruzescu, Volfescu, Delaportescu...

Linguriță de argint, cuțit de argint... Numai ceașca și farfurioara din ne-argint; din porțelan. Și ulciorașul cu lapte - lapte adevărat, la oraș! Și un ceva, un soi de borcănaș cu dulceață de căpșuni; și pîinea - nici ea nu e de argint (și dacă i-aș zice: Madam Argintescu? - mai sunt atîția, atîtea). Am băgat de samă și la Septimiu: ceaiul din argint are gust de cocleală; abia simțit, dar simt. Ai putea crede că cocleala, sau impresia, vine de la frunzele de ceai adevărat, dar nu: noi, acasa, bem de regulă ceai de mentă, însă la zile mari, bem și ceai de ceai, rusesc; și nu se simte cocleala, fiindcă ceainicul nostru e din tablă smălțuită. Așa că nu e bun numele Argintescu pentru doamna.

Ca să nu se simtă cocleala de la argint, pui mult zahăr, așa am citit; sau auzit; și nu-l lași să se răcească; și ajuți cu multă pîine cu destulă dulceață - de căpșuni. Deși parfumul căpșunilor, în principiu nu se bate cap în cap cu al ceaiului - care nu-i negru, rusesc, trebuie să fie englezesc din India - dar numai în principiu, fiindcă dacă înainte de a culca pe pîine dulceața, îi așterni o saltea sănătoasă de unt... E-hei parfumul untului: îmi aduce aminte de Mana. Nu pentru că în Ardeal n-aș fi mîncat, ba da, ba da, însă mai mult de bivolită, care nu are parfumul auriu al vacii.

Doamna Aurescua pus pe o tavă o singură ceașcă; concluzie: tavă pentru o singură persoană - dar ce porție, numai pentru mine! Iar dacă-i porție, însemnează, nu numai că pot, că am voie, dar că trebuie să o consum toată, nu-i frumos să renunți la porție, oriunde ar fi ea distribuită. Doamna Portia a umplut cu vîrf și zaharnița - dacă ar fi fost bucăți, aș fi strecurat cîteva cubulețe în buzunare, pentru zile negre, însă Madam Zaharescu a pus zahăr tos, nu se poate lua. În schimb, se poate mîncea pe loc. Cu lingurița. Pentru că nu se face să lingi farfuriile, se face să lași ceva la locul-crimei, las laptele; și o jumătate întreagă de căpșună, pe fundul borcanelului - nici n-ar fi sănătoasă combinația. Oricum, sărutmîna pentru masă, Doamnă Căpșunescu!

Bun. Am mîncat, m-am alimentat, am prins forțe noi - acum ce facem? Așteptăm să se întoarcă stăpîna casei, îi mulțumim-frumos, îi mai comunicăm o dată că nu-trebuia, de ce s-a deranjat... Și, după ce-i mulțumim frumos...?

Ce întrebare! După: fumăm o țigară. Bună, țigara - după, așa am citit. Nu mă gîndesc la celălalt după la care mă gîndesc, mă gîndesc la cestălalt, la după-masă, la care ar fi timpul să nu-mi mai stea gîndul. Am citit în mai multe cărți cum anume mulțumesc băieții săraci și tineri gazdelor bogate și coapte - Doamnei Mulțumescu. Însă în cărți scria numai ce se petrece după-după-aceea, nu și după-în-timpul. Deci nu știu.

Nu aș, în ruptul capului, mărturisi că nu știu - cu toate că am știut. Mai potrivit ar fi: știam. La perfectul-imperfect. Uite un domeniu, ca să-i spun așa, în care memoria nu poate fi de folos: eu țin minte că am făcut asta, la Mana; că făceam

și nu o singură dată; țin minte ce și cum făceam dar ținerea de minte nu mă ajută să țin minte pentru acum - așa ceva, și e ca și cum n-ar fi fost; ca și cum n-aș fi făcut. Oare de ce, m-am tot întrebat, mă întreb din ce în ce mai des, aproape tot timpul, de la o vreme și mai ales la internat, seara, după stingere, pe întuneric, în așternutul de jăratic înghețat, când mi-o aduc, în fața ochilor închiși pe Maricica, în totdeauna, halat și mergînd, niciodată fără-de și stînd și ea, ca femeia cu bărbatul, cum am mai citit, pe ici, pe colo? Și mă mai gîndeam ("pe cînd dormeam..."): De ce numai Maricica, doar mai sunt atîtea alte femei pe care le-am cunoscut la Astra ori pe Corso și numai puțin decît pe ea - uite, de pildă cu Maricica n-am schimbat niciun cuvînt și n-am atins-o pe la halat nici măcar cu vîrfurile degetelor, de ce nu mi-o aduc pe Șoricica, doar cu ea m-am și sărutat? Hai, pe Gita o las de-o parte, ea numai cu Stalin se - dar de ce nu mi-o aduc, la internat, pe Doamna Ofițerescu, și simpatică, și formată și dedicată și - ei bine, chiar dacă ea mă pupase, prietenește (cînd, pe coridor, la Astra lăsasem să-mi scape că ea respectă și scrisul și scriitura - și semnătura Marelui Luceafăr), pe gură mă sărutase și, din punctul de vedere al unui spectator (să zicem: Septimiu), se văzuse, nu că X sărută pe Y, ci că X și Y se sărută...? De ce? Așa. Să zicem: din pricina mirosului.

A mirosului, dar care nu mai este. Bine, admitem: afară: la brad, prin parc, pe stradă, nu l-am simțit, pentru că era îmbrăcată gros. Dar gros îmbrăcată era și Madam Ciclopedica - și am simțit-o! Am mirosit-o de la... cîți metri să fie de la sub-brad la ușa de intrare: două porți bune de fotbal cam cincisprezece metri! Și dacă dăm vina pe îmbrăcăminte groasă care ar fi oprit, păstrat mirosul, de ce n-am simțit nimic aici, în casă: întîi, în antreu, cînd și-a scos paltonul și, înainte de a-l atîrna în cuier, l-a chiar vînturat - iar vîntul nu mi-a adus nimic; apoi după: deși a depus tava pe capătul acesta al mesei, în timp ce eu eram în ușa dinspre vestibul, de ce n-a rămas măcar o ață, un fulg, o părere de odoare? Și încă: va fi fiind salonul doar de-trecere, însă trece ea cel puțin de patru ori pe zi? Așa ceva rămîne în casă, în lucruri, în aer...

Ce s-a întîmplat: a dispărut, dintr-o dată? Cu ajutorul a

ce, fiindcă sunt convins, și înainte, când era și se străduia să-l șteargă, să-l neutralizeze - cu spălat exagerat, cu alifii, farduri, parfumuri: degeaba. Și uite: Azi, numai... Deloc-deloc. Azi, aici, e un altul, pe care, la Astra, pe coridor, îl întrezăream, ca fiind cel natural și bun, dar sugrumat, strivit între artificial și rău. Cam dulceag, dar ne-greșos. Ba, dacă mă gîndesc, adu-mecînd, destul de plăcut; chiar bun. Fiindcă e adevărat.

O fi el adevărat, dar eu? Sunt eu, cu adevărat, aici? Într-o casă - urîță, dar mare și caldă - la o masă (prea lungă, dar bună - ce spun eu: extraordinară și forma, dar conținutul..., mai ales untul cu dulceată de căpșuni), totul a-dus-pe-ta-vă!, numai pentru mine, de către o doamnă adevărată, vreau să spun că, chiar dacă, uneori, pe coridor, la fumat, cu băieții, îi scapă fie cuvinte, fie intonații de oarecum țopică, le puneam pe seama încercărilor ei de a coborî pînă la noi, puștanii, elevi de liceu, neștiind că noi trei nu suntem deloc elevi, cum crede ea și nici abia într-a VIII-a, decît cu numele...

În cărți, cei care nu-și cred ochilor (urechilor, nasului) se ciupecesc: dacă visează, să se trezească. N-am fost niciodată pus într-o asemenea situație. Numai în situații rele, nenorocite, tragice - iar atunci, nu știu de ce, dar oamenilor nu le vine să se ciupecască, nădăjduind că or să se trezească din visul-rău. Dar atunci când visul e bun, de ce să te trezești, din voia, voința ta?; nu suferi destul când te trezești din visul frumos fără voia ta?

Așa că rămîn așa, ne-trezit. Dacă-i vis, să continue; dacă nu e, cu atît mai bine, pentru toată lumea; în frunte cu mine.

Da, domnule. Și când te gîndești că abia acum trei sfer-turi de ceas sau poate nici atît, dîrdîiam de frig (mai grav: dîrdîiam pe dinăuntru, aveam un frig-interior) sub bradul lui Bariț și așteptam, dîrdîind interior, o minune; o așteptam, dar nu mai credeam în ea; stăteam, acolo, rămas - unde Dumnezeu să mă fi dus în altă parte? -încercînd să nu mă mai gîndesc la nenorocire, la catastrofă, la închidere; ca o legumă, ca un... cartof-înghețat. Nici să plîng nu n-aș fi fost în stare. Pe undeva, pe foarte departe, nădăjduiam: că are să vină cineva; să ne spună că NU; că a fost doar o mică

încurcătură, o oarecare neînțelegere; că azi e cam târziu pentru re-deschidere, dar de mâine, ca de obicei, putem veni la Astra noastră... Și, în loc de cineva care să ne întoarcă la loc, pe față, cu Bunavestirea, uite-o pe ofițerică, bocind, cu mască senină de mort născut mort; și care mă înhață de revere, ca să spună, ce: că din, contra!, că a fost ea sus-de-tot; și că am văzut eu ce i-au făcut ei Astrei?

Și dacă acolo a început visul? Dacă sunt, în continuare, sub brad, așteptînd; și așteptînd cu destulă speranță: că ne-am înșelat, cu toții, cu toții am înțeles aiurea - Astra e deschisă, doar să apăsăm ivărul, bine, împingînd în, același timp, bine, cu umărul, ușa înghețată în toc, de gerul de astă-noapte...?

Pentru că lipsește mirosul: n-am ajutat-o pe Madam Neajutorescu la sacoșă, nu am condus-o acasă, nu m-a invitat înăuntru, nu a venit cu tava încărcată de arginturi și bunătăți; iar acum n-o chiar aștept să re-vină, să re-apară, ca să-i mulțumesc pentru masă și, din mulțumire-n mulțumire, să trecem la mulțumitura băiatului sărac adresată gazdei bogate și nemulțumită de bărbatul ei...?

Sau altfel: vis, nevis, oricum, doamna pe care am condus-o și care mi-a adus tava nu e doamna cea care, la Astra, distribuie scrisul-în-manuscrisul, sublima și căscata, drăguța și nefericita - din pricina mirosului; ci alta, care-i seamănă. Sub brad și o bună parte din drum nu-i semăna avea o mască adevărată, nu doar un fard ceva mai grosior. Însă dacă-i o altă persoană, să zicem o altă nevestă de ofițer mare de tot la serviciul politic al armatei? Și care, trecînd prin Parcul Astra, cu sacoșa plină de bunătăți de la prăvăliile lor, speciale, unde nu au acces decît tovarășii cei mai egali ai poporului muncitor, avînd ea nevoie de un hamal amator, m-a găsit pe mine?

Trebuie să fi arătat, acolo, sub brad, rebegit rău și resemnat și cu foamea-n ochi - ca aceia de prin gări, autogări, și ei amatori - pentru un măr sau covrig îți cară bagajele oriunde, oricît de departe... Însă dacă ar fi fost o femeie cu totul străină de ofițerica noastră de la Astra, n-ar fi adus vorba de ăncidere; n-ar fi știut dacă noi, frecventatorii, nu suntem siguri... Străină, dar nu prea, să zicem o soră informată,

ținută la curent cu mersul bibliotecii și cu amicitiiile - curate, se-nțelege - ale adevăratei frecventatoare; cu atît mai la curent, cu cît e o soră geamănă - au mai fost cazuri, e plină literatura de gemeni, de dubli...

Așa se va fi explicînd prezența mea, în capul mesei, la căldură, ghiftuit din argint și porțelan, nemailpsindu-mi decît țigara - am tot ce-mi trebuie, dar nu văd vreo scrumieră; deci în casa asta nu se fumează; dacă ar fi cu adevărat ofițereasa noastră de la Astra, chiar fără scrumieră, mi-aș fi aprins țigara; ea fumează; ea da, soră-sa geamănă: ba. Da, domnu-le, am băut ceai din argint marcat, din porțelan de mari mărci - acum ceașca e goală, pot s-o răstorn, ca să citesc ce-i scrie pe fund - poftim: Rosenthal! Dacă aș căuta covorul mai lung și mai lat decît masa, cine știe ce marcă aș citi: Ispahan ori Korassan ori poate chiar Tebriz - ce, te joci cu inversnaționalizării? Cu “beneficiarii”? Cu “noii stăpîni”? Se spune că alde ăștia primesc, de la partid, nu numai casele, cu lucrurile din ele, dar primesc și lucruri de prin alte case. Nu toți; și la ei, inversii, funcționează egalitatea comunistă: un simplu milițian primește un apartament și ceva mobilă de strictă necesitate: paturi, mese, scaune, dulapuri. Însă un procuror sau un ofițer de Securitate, după ce capătă o vilă întreagă, cu tot cu mobila aflată pe loc, se duce, cu nevastă cu tot, la un fel de magazie-expoziție și ia - cică pe bază de inventar - mobile de preț, covoare scumpe, tablouri, argintărie, bijuterii, blănuri, chiar toalete de la Paris, chiar rufărie de mătase, de damă (a mai rămas ceva, după trecerea rușilor...). Aici, pe pereți, nici un tablou - ba, aș zice: din contra, fiindcă se văd bine dreptunghiurile mai deschise la culoare, înseamnă că de aici s-au luat și s-au dus la expoziția-magazie. Apoi mobila: nu văd măcar un scaun mai acătării, un scrin, ca în casa lui Septimiu. Masa asta nu e primită pe bază de inventar, acolo, s-o fi făcut pe loc, aici, fiindcă sunt sigur: stăpînul vilei a poruncit să-i fie făcută mai întîi o masă - abia apoi în jurul mesei să-i fie construită casa. Iar covorul n-o fi de preț, o fi el mare, în schimb, e urît; deși există persoane cărora le place urîtul, pentru că a costat ochii din cap.

Dar asta e problema naționalizărilor - pe față, pe dos, a alungaților, a instalaților în locul lor - problema mea e alta și

urgentă; și arzătoare: nasul. Mi s-a dezghețat de căldura casei, a ceaiului, curge ca un izvor, am consunrat batista și n-am alta de rezervă. Am văzut, în antreu, pe măsuță, două teancuri de rufe proaspăt spălate și călcate, probabil doamna dă la spălat în oraș, i le va fi adus vreo maricică și ea le-a pus acolo și le-a uitat. Bine a făcut, fiindcă am văzut, deasupra unui teanc, și batiste. Dar nu bărbătești. Eu aș avea nevoie, acum, de o batistă popească, de un ștergar.

Problema mea, urgentă: mă plimb prin salon și, ajuns în antreu, iau o batistă? Chiar două, fiindcă sunt mici? Iau fără să cer? - nu se face. Dar nu se face nici să-i ceri unei doamne o batistă. Cum formulezi cererea? N-am mai formulat așa ceva și n-am citit în nici o carte despre o asemenea adevărată problemă a bărbatului - care nu-i și a femeii: o femeie poate, în oricare moment al romanului să-i ceară bărbatului, explicit-sau-implicit o batistă - plînge ori are de gînd să plîngă și atuncea bărbatul vine cu batista lui, totdeauna albă-albă, nefolosită, șterge el lăcrămioarele iubite sau doar însoțește cu mîna lui mîna ei - cu batista. Din astea am văzut mai ales în filme. Dar reciproca nu-i valabilă, cum spune Mihăilescu de matematică.

Din fericire, nu sunt obligat să fur batiste: izvorul a secat, slavă Domnului! În ce situație m-aș fi aflat, dacă în chiar momentul culminant și decisiv, aș fi avut urgentă nevoie să-mi suflu nasul... Pentru că momentul acela vine, vine, îl simt apropiindu-se. Sigur că ea nu mai e tînără, (ca să evit cuvîntul: bătrînă), iar adineauri, în parc, arăta de-a dreptul moartă, însă asta-i viața, culegi ce ajungi cu mîna, deși jinduiеști mărul din vîrf, de-o pildă, Gita, aceea da, m-aș preface că am uitat scena-de-orgie cu Stalin, ba, în sinea mea, aș zice că o pedepsesc pentru destrăbălarea de la cenaclu, aș face și eu ca țiganul dintr-o poezie (foarte bună, a unui fost bun poet, M. R. Paraschivescu), i-aș trage un toc de bătaie, în-timpul și după - în poezie lucrurile sunt altfel prezentate, poetic: "Să te bat și să te iert", dar pînă să ajungem la iertare, să vedem cum ne descurcăm aici, pe pămînt, cu doamna în vîrstă. Colegii de internat au o expresie de tot vulgară despre femeile ne-arătoase la obraz ori de-a dreptul urîte, pun la persoana a doua, a bărbatului (ca sfat,

ca soluție) o zicere mai frecventă și aparent mai decentă (deși dacă te gîndești bine, mai ales după cenacul, înțelegi că e chiar mai gravă), în fine, ceva cu pusul poalelor în cap; ca să nu se vadă obrazul. Metodă care mi se pare și inadmisibilă, proastă, inutilă, fiindcă dacă tu, bărbat, nu vrei să vezi, n-ai decît să închizi ochii, iar mai înainte, dacă nu-ți place femeia, nu-i faci! - eu așa aș face, dacă s-ar prezenta situațiunea.

Îi aud pașii coborînd scara. Ușa scării e în stînga mea. De cum simt ușa deschizîndu-se, mă ridic, mă înclin, spun:

– Săru-mîinile pentru masă, a fost foarte...

Nu mai continuu; nici mulțumirea crispată și bîlmăjită, nici înălțarea de pe scaun: o mîină mi s-a așezat pe ceafă și mă apasă, cald, la loc. Mă supun, recunoscător, mai ales că mă scutise de recunoștință, ajunseseam, cu cuvintele, la capătul ei, mai departe nu cunoșteam lecția.

Simțisem pe cînd o auzisem coborînd scara, că își schimbase încălțăminte: nu mai bocănea cu cizmulițele de oraș - le cunoșteam timbrul; dar nu se încălțase cu pantofi: și ei sonori, pe lemn. Avea ceva-de-casă, dar nu îndrăzneam să-i caut cu privirea, deși ea, din spatele meu, nu m-ar fi văzut văzîndu-i picioarele. Iar acum, chiar dacă aș vrea, n-aș mai putea: a venit, în stînga mea, s-a lipit de dunga mesei. În schimb, îi văd mîinile, prin fața mea, adunînd... - neadunînd, pentru că nu răspîndisem nimic pe masă, ci doar luînd tava.

Două-trei secunde.

S-a dus cu tot cu tavă îndărătul meu, la bucătărie. S-a schimbat de-casă. Nu i-am văzut decît mîinile; și mîinele; și, astupîndu-mi văzul spre încălțăminte, și ea schimbată, partea de la mijloc: ceva negru și ușor și, parcă, transparent. Țin minte bine cum era îmbrăcată de oraș, după ce și-a scos paltonul: un pulover ruginiu, cu gît și o fustă frumoasă, din stofă groasă, cenușie, bătînd în argintiu - lucruri pe care nu le cunoșteam de la bibliotecă; nici cizmele roșcate, la Astra îi erau negre. Așa stînd lucrurile, aș putea emite două ipoteze de lucru: Prima: ofițereasa se îmbracă de-bibliotecă, în lucruri mai modeste, ca să nu provoace luptă de clasă printre femei (după sfatul-ordinul bărbatului); a doua: femeia căreia i-am cărat sacoșa nu e distribuitoarea de Eminescu de la

Astra, ea m-a doar condus încoace, mi-a dat de mâncare și a dispărut; femeia care a apărut adineauri, ca să ia tava, nici ea nu e adevărata ofițereasă - nu i-am văzut obrazul, însă nici ea nu mirosea; din contra, mirosea bine. În acest caz, am nimerit în casă străină, printre străini, am fost confundat cu altcineva, asta se cheamă, în romane mai puțin, mai cu seamă în piese de teatru, quiproquo! Dar cum viața nu-i teatru, pentru mine, ci numai roman, trebuie să explic, pe loc, confuzia, fiindcă quiproquo, în capul meu, înseamnă, nu doar luarea lui X drept Y, ci luarea lui X, un oarecare, drept Y, o mare personalitate, or, cât aș fi eu de modest (și sunt) nu admit să fiu confundat cu cineva presupus superior: va fi el, Y acela, mai înalt, mai mare ca vîrstă decît mine, o va fi cunoscut îndeaproape pe doamna cu tava (sau pe doamnele cu tava), dar eu sunt eu și nu îngădui să fiu luat drept altul, fie el și Făt-Frumos-din Lacrimă!

Acum mă ridic cu adevărat de pe scaun și încep:

– Stimată doamnă, e momentul să lămurim anume lucruri, am impresia, certitudinea că am fost confundat...

Cuvintele veneau ușor, se așezau bine, le găseam cu atît mai la locul lor, cu cît nu le folosisem, așa, niciodată, iar cînd îl auzeam, pe Septimiu rostindu-se asemănător, îmi venea să-l trag de mîneacă.

Mă adresasem lungului mesei, cu gît lungit și voce îngroșată.

Dinspre bucătărie, un zăngănit - o fi o cratiță, o tigaie scăpată pe jos - sper că nu a fost tava, cu atîta porțelan și argint - marcat.

– Ai spus ceva?, mă întreabă glasul liniștit al ei, al dragei de ofițerică, cea cu care fumam, pe coridor, la Astra, cu care discutam - în fine, asistam activ la discuțiile ei cu Octavian și cu Septimiu.

Mă răsucesc, ies de la locul meu de la masă, mă apropii de ușa deschisă a bucătăriei. Ce fericire: o oarecare cratiță, ea căzuse - o pune pe mașina de gătit, se întoarce.

Ea e. Distribuitoria de la Astra. Atît că acum nu mai are pe obraz nici o urmă de fard; nici ruj pe buze. Așa a e mai frumoasă; și nevulgară - dar și mai îndepărtată. Zice, arătînd din bărbie, încoace:

– Trebuie să te descalți...

Înțeleg dar nu înțeleg. Ea clatină din cap: am îneles bine ce era înțeles. Se uită în jos, la picioarele mele.

Nu mă mai uit la obrazul ei: ca să înțeleg că a venit momentul culminant și decisiv? Șovăi: să mă chincesc? Să rămân drept și să-mi ridic pînă la mîini cîte un bocanc?; să pun piciorul pe un scaun? Îmi spun că în asemenea decisive și culminate momente e recomandabil să-ți păstrezi verticala: fără să dau impresia că execut un ordin, ridic un picior, în doi timpi și trei mișcări, desfac șireturile, depun piciorul la loc, tot încălțat, îl ridic pe celălalt...

Ea n-a fost atentă. Deschide ușa spre scară și din cap îmi face semn să o urmez.

O urmez - dar ce fac cu bocancii? Unde-i pun? Să o întreb? - stric totul. Totuși, unde pun bocancii? - dacă-i las la vedere și se întoarce bărbatu-său și vede o pereche de bocanci în salon? Putem noi pretinde pînă mîine că nu făceam nimic rău, nepermis, că ba citeam, ba discutam, el pe bună dreptate o să mă întrebe dacă nu pot citi o carte nici discuta aceeași carte, decît în ciorapi. Am găsit o soluție: îi pun pe scaunul de pe care mă ridicasem și îl apropii de masă. Așa, da: n-or să mi se vadă bocancii.

– Ce faci, nu vii?

Vin, vin, vin. Ea a urcat deja jumătate din scară. Lumina de dincolo de ea mi-o arată în transparență - ușor deformată, pare mai scurtă și mai groasă, dar știu că e efectul perspectivei. Cînd o să ajung la același nivel cu ea, o să văd că e normală - deși rochia largă, neagră îi dă un aer pe care nu-l pătrund: de ce s-a îmbrăcat în negru?

Ca să-mi dau răgaz, mă întorc de pe scară și închid ușa.

– De ce-ai închis-o?, o aud, însă, numaidecât: Bine, las-o așa, închisă.

Urc în urma ei, descheindu-mă la haină. M-am încălzit: ceaiul, în primul rînd. Să mă și dezbrac? - încă nu: are să-mi spună ea, cum mi-a spus cu bocancii; cum are să-mi spună - restul..

Cînd ajung în capul scărilor, ea se oprește în dreptul celei de a doua uși, e dreapta. Fiindcă o mîină și îmi face un semn - semn, să ce: să continuu mersul?; să mă opresc unde

mă aflu? N-am înțeles decît că are un braț alb, frumos. Totuși, mai facun pas; încă unul - nu se aude, în ciorapi. Ea continuă să facă semn cu mîna. Nu înțeleg ce vrea.

Greșeala mea: dacă nu m-aș fi uitat numai la mîna înălțată, aș fi văzut capul. Capul ei, lipit de ușă, ascultînd dincoloul.

Fulgerător, îmi îngheață picioarele; și ceva pe aici, prin zona plexului: dincolo de ușă, în odaia a doua pe dreapta, se află cineva - cine, dacă nu bărbatu-său? În cel mai fericit caz, soacra; sau mama. O fi bolnav - sau bolnavă - și ea vrea să se asigure că cineștiece, că încă n-a murit - de-o pildă. Fiindcă dacă, de-o pildă, a murit, nu mai putem înainta spre a treia ușă, tot pe dreapta, care dă în odaia numai a ei, unde, fără să facem zgomot, facem și noi, ca omul - am citit eu și din astea, iar dacă în cărți mergea...

În cartea mea nu prea; nu, deloc. Nu se face.

Înalț o mîna, o agit. Ca să-i atrag atenția că vreau să-i spun; că vreau să-i spun ceva - dar nu acolo: coborîm în salon, să-i spun... Nu știu dacă se face să-i spui unei doamne un secret, ceva delicat, în timp ce te încalți, îți înșiretezi bocancii. O să mă, întîi, încalț - și ea, în timpul ăsta? Mă aș-teap-tă? Să mă încalț cu bocancii? - nu se face. Atunci, uite cum facem: eu mă grăbesc să cobor înaintea ei; pînă să mă ajungă din urmă, îmi bag picioarele în bocanci, vîr șireturile îndărătul turetcilor - o să strîng șireturile, încolo, după colțul străzii. Și-i spun: Stimată doamnă...

Am uitat ce voiam să... N-am uitat cu adevărat, mă întreb dacă se face să-i spun: Stimată doamnă, nu vă supărați pe mine, dar eu am obiceiul să ziceam-că - așa că nu mă luați în seamă, faceți ca la dumneavoastră acasă...Bine, dar ea nu trebuie să știe. Și, chiar de i-aș spune, explica, ea nu ar pricepe - m-ar repezi: Dar cum îți permiți dumneata, domnule, să-ziceai-că!, cu mine!? Aici, în casa mea? Nerușinatule! Așa ar zice, dacă ziceam-că i-aș spune și nu i-ar plăcea. Dar chiar dacă-i plăcea și zice: De ce să ziceam-că - să făceam! - ei, pe unde scot cămașa?

Trebuie să gîndesc iute-iute, să găsesc soluția. Nu soluția, altceva - problema mea este că sunt îngrozitor, nepermis de timid și pe lîngă asta nu știu nimic. Și nu vreau,

în ruptul capului, să fac ceva care nu se face oamenilor buni - nici răilor, dar pe aceia îi dau dracului și nu mă gândesc la ei. Problema mea, acum, este următoarea - și trebuie să mă gândesc la ea repede de tot: cum să împac realitatea-așacum-este-ea cu ziceam-că? Mai mult (iute, iute!): cum să fac să nu se bage de seamă că este un, ziceam-că și un ziceam-că-ziceam-că - mai clar: în realitatea-care-este, știu unu: ofițerica e un om curat; doi: eu trebuie să fiu un băiat curat; trei: în realitate, nici nu ne trece prin cap să facem tot felul de chestii, noi, doi, în casa goală și în absența bărbatului - patru: bănuiesc ce-i acolo, în odaie, dar ziceam-că nu bănuiesc, nu știu, așa că să-mi dea permisiunea, pentru cincizece secunde, să ziceamcă - măcar așa, în ziceamcă. Fie și trei secunde...

Ea nu mi-a văzut mîna agitată. Nu mă mai vede deloc. A intrat. Și-a lăsat în urmă brațul - cu care mă cheamă.

Asta-i viața, lăsăm pe altădată, cu altă doamnă ziceamulcă.

Transpirat bine (trebuia să-mi scot haina - acum e prea târziu, mă rezem cu spatele de perete, lîngă ușa pe care a intrat.

O aud, vorbește cu cineva, în șoaptă - cu bolnavul? Cu mortul?

Nu-mi plac morții, nu-i pot ține la distanță nici invenția asta a mea, e singurul domeniu în care nu pot să ziceam-că: nu. Mai bine facem așa: ziceam că nu e nimeni în odaie, vorbește și ea, singură; ori îmi spune mie, pe care mă știe în preajmă, ceea ce nu mi-a spus pînă acum.

Bine bine, dar de ce-i întuneric în odaie? Nu-l văd, ușa e în dreapta - dar n-am urechi? Mai ales: miros? Nu de tot, întuneric, dar este; unul făcut, nu născut; nu odaie fără ferestre, nici ferestre perdeluite. Îl aud, binișor, bine, întunericul. Acum îl și miros: miroase a lumînare aprinsă (n-am auzit chibrit frecîndu-se de cutie, nici brichetă clănțănind, aud însă cum cresc și se înmulțesc lumînările aprinse.).

E mort, dar nu foarte. Vreau să spun: un mort special. Bănuiesc cine. Dar îmi zic că ziceam-că nu știu,

Cu invenția asta a mea, poți face, în afară de lucruri frumoase - și lucruri utile. De-o pildă, să lungești prezentul, să

tragi-de-timp, cum se spune la baschet; să amîni. Știu ce știu, dar nu strică, pe timpurile astea să-ți spui că nu știi chiar tot ce știi - să mai vedem, să mai așteptăm.

Ziceam că așteptam.

Așteptînd, făceam un pas. În fața ușii.

Bine ziceam: lumînările: o sută, o mie. Lumînări speciale: nu răspîndesc lumina, ard pentru ele, în de ele, așa că le văd doar limbile pe cerul negru-negru. Încep să o deslușesc, să o deduc: acolo unde nu arde și dacă are contur de ea... Însă nu peste tot: răzbat prin negrul transparent al rochiei acolo unde e numai rochie - numai de n-ar răzbate la propriu, de n-ar lua foc.

Se roagă. Se face să mă rog și eu. Nu știu pentru ce, nici cui să mă adresez, dar nu strică. Ea se roagă unei icoane, eu, îndărătul ei, tot cam înspre ea - vreau să spun: icoană. Cea de dincolo e alcătuită din cioburi mișcătoare, de la pîlpîirea lumînărilor, nu-mi dau seama pe cine reprezintă. Cea de dincoace, conturul.

Pentru întîia oară, văd asta. Așa. Am mai văzut fete, femei în costum de baie; și de sport. Nu erau așa: goale de tot, dar tot în negru.

Mă rog. Am luat-o cu Tatăl Nostru, l-am terminat fără să-mi dau seama, acum îmi dau seama că am trecut la Născătoare. Deci, așa este Ea făcută. Doamne Dumnezeu și Născătoare de Dumnezeu, deci așa este Ea născută. Am citit undeva că nimic nu dezgolește mai mult și mai frumos decît ceea ce acopere - așa ceva. Sau poate altfel scria în cărți, însă cărțile sunt pentru cititorii de cărți, nu pentru privitorii de minuni - ca mine.

Numai de n-ar lua foc.

Dacă țesătura neagră e atît de transparentă, atunci e și inflamabilă; și dacă negrul e atît de inflamabil, atunci albul nu ar suferi vreun rău, vreo durere, n-ar avea cînd, poate că n-ar avea timp să simtă că o îmbracă focul. Și o dezbracă - de jos în sus, fără nici o intervenție omenească, nici a ei, nici a mea, numai a focului, ar fi descoperită de foc, de jos în sus, pentru că ele sunt din piatră, nemuritoare și rece nu invers: iar pînzele acelor se păstrează întregi la coborîre, pe cînd ceastălaltă se consumă în sus. Și atunci...

Și atunci ziceam că ne năpustim să stingem focul; să salvăm. O o o o luăm în brațe, o acoperim, învelim cu Mine, o o o stingem.

Ba n-o stingem. Să ardă!

Încă nu. Să mai rămînă așa, nearsă, cît să-i învățăm pe de rost sufletul trupului de femeie. Dacă aș fi scriitor, aș scrie un roman în cinci volume și ceva, numai despre. Chiar necunoscînd, în sensul biblic, trupul - ce nevoie aș avea, după ce i-am cunoscut... Nu: după ce i-am văzut... Cu toate că n-ar fi de mirare dacă, la ea, ar fi unul și același.

I s-a modificat desenul în partea de sus; brațele i s-au dezlipit de coaste, acum partea de sus a lor, palmele au intrat, simetric, în negrul gîtului. S-au unit, presupun pentru rugă.

Fac o jumătate de pas la dreapta. Mă sprijin cu umărul de tocul ușii. Știam eu, cînd ziceam că icoana e un portret.

Îmi port capul într-o parte, în alta, pentru ca, din mutările luminilor să-l încheg. Înțeleg: că a fost lucrat în ulei cu pastă groasă, a ieșit un aproape basorelief de cîtă materie a fost folosită; de aceea avea reflexe mișcătoare de la lumînări.

Asta era. Ziceam eu că.

Mă centrez în cadrul ușii, urcat pe prag.

Icoana e Eminescu.

Ziceameucă. Cu toate acestea, mai ziceamcă am tresărit; chiar tresăltat. Nu mă așteptam, atît de repede, atît de aici.

Lui i se roagă - acum deslușesc cuvintele.

Nu e, cu adevărat, rugăciune, încă nu. Acum îi povestește. Îi zice pe nume: Mihai și îi povestește povestea Astrei: cum ei, păgînii, s-au pornit pe prigoană, pe epurat; cum, astă vară, s-au prefăcut că îl sărbătoresc; cum se prefac că or să-l sărbătorească și la anul, în ianuarie, centenarul nașterii, zic ei - dar nu i-au tipărit cartea, ba au epurat cartea tipărită, înainte.

Oftează adînc; își recapetă suflul, pornește iar: îi povestește cum ea a copiat cu mîna ei cartea lui; o face de un an încheiat, însă cîte copii poate ea face?; o singură mînă, a unei singure femei? Nu le-a numărat, dar prea puține, prea puține - sunt atîția tineri, numai aici, la Sibiu cîți sunt - dar în țara-ntreagă?, care nu-i cunosc, din carte, decît două-trei poezii;

ce-o să se aleagă din tineretul din ziua de azi, fără Cartea lui, fără Poezia Luceafărului?

Oftează, se odihnește, repornește; acum mărunț-mărunț:

Că păgînii au închis biblioteca; cică pentru inventar, dar ea a fost la ei, sus-de-tot, la comitetul-raional; și la orășenesc; a vrut să afle adevărul, e inventar sau altceva? Dar păgînii cei mari n-au vrut să stea de vorbă cu ea; ba păgînul de prim-orășenesc a vorbit foarte urît cu ea: întîi n-a vrut s-o primească; apoi, cînd ea a intrat fără voie în birou - unde nu era ședință, cum pretinsese secretara și l-a întrebat: Ce-i cu închiderea Astrei?, el a făcut: Da' ce, tovarășico, altă treabă n-ai, rămîne prea mult, pe-teren, tovarășul și nu te ocupă dînsul?; și ea s-a stăpînit și a pus iar întrebarea: Ce-i cu închiderea Astrei - nu vă e rușine? Atunci păgînul de orășenesc a strigat la ea să nu folosească termenul dușmănos **închidere**, numai reacționarii se dedau la zvonuri contrarevoluționare și că nu se aștepta să-l audă din gura unei tovarășe pe care o cunoștea de justă, de conștientă! A deschis ușa, aproape a dat-o afară din birou, nenorocitul, păcătosul, păgînul!; că, dacă știa ce suflet-de-cîine are, nu-l primea în casă, de-atîtea ori l-a primit, cu soțul, ca pe-un prieten și consătean al soțului...

Pauză. Respiră adînc, pornește iar:

Că s-a prezentat și la primul-raional, dar se vedea cît de colo că păgînul de orășenesc îl anunțase prin telefon, un nenorocit de doi metri i s-a proptit în ușa secretariatului și i-a zis că tovarășul prim n-o primește, că știe tot despre zvonul-dușmănos-cu-bibliotecile, și-i recomandă călduros să nu se bage în probleme-de-stat!; și că ieșind de la sediu, pe trotuar s-a întîlnit cu un tovarăș mic în grad, el a stat puțin de vorbă cu ea, a încercat să o liniștească, a zis: la revoluție ca la revoluție; și a mai zis: nu poți face omletă fără să spargi ouăle; la despărțire i-a șoptit că, în limba sovietică, inventar la o bibliotecă înseamnă ardere...

Ardere. Ca la Șeica. Însă la Șeica erau cîteva sute de cărți, hai o mie - dar la Astra?

Trebuie să, nu știu ce trebuie să, mai încolo, ca să împiedicăm inventarul, dar știu că trebuie să plec. Poate că dacă stau acolo, în față, lîngă statuia lui Bariț, poate n-or să...

Pășesc de-a-ndăratelea, peste prag, în coridor. Numai un pas.

Pentru că ea, fără să se întoarcă, m-a chemat cu mîna; mi-a făcut semn să mă apropii. Acum arată locul din stînga ei.

Iar acum îi vorbește lui Mihai despre mine. Mă prezintă: Uite, Mihai, l-am adus pe băiatul ăsta - continuă să-mi facă semne să vin lîngă ea. Ca să-ți spună și el, zice ea. Să afli din gura lui ce-i așteaptă pe tinerii din ziua de azi, dacă...

Se lasă în genunchi. Nu și-a potrivit poalele rochiei. Înainte de a îngenunchea, se aude un început-de pîrîit de țesătură.

Numai de n-ar lua foc. Numai de. N-ar arde cărțile.

Fac, tiptil, pe coridor, un pas la dreapta. Acum n-o mai văd, însă o aud:

Îl roagă, îl imploră, îl somează pe Mihai să facă el ceva, din cer, de-acolo. Ca să nu fie date-inventarului cărțile. Că e mare păcat.

Mă răsucesc, încetișor, încetișor, mă sprijin cu mîna de perete. Sunt cu fața în sensul bun: spre scară, spre ieșire.

Acum o aud cum ridică glasul: plîngînd, îi cere lui Mihai să-i ardă, El, cu focul ceresc, dacă păgînii se ating cu focul de o singură carte; să-i fulgere; să-i spintece; să facă să li se usuce mîna cu care s-ar atinge de cărți - fiindcă, să spună și El, Mihai: ce se face ea, dacă Astra rămîne doar cu zidurile?, doar cu numele? Cui mai distribuie ea scrisul-în-manuscrisul?; și ce se face bietul tineret din ziua de azi, rămas fără scrisul-scriitura-semnătura Luceafărului? Să facă bine Mihai, Mihăiță, dragu-mamii, să coboare blînd...

Știu: dacă nu cobor eu, în clipa asta - în salon, în curte, în stradă, în Parcul Astra, o să vină rîsul-plînsul.

Știu: nu mai e de folos ziceamulcă. Nu mai poate nici chiar el.

Strîng tare-tare pleoapele și caut - și găsesc direcția: drept înainte. Deschid ochii, cît să mă conving că e direcția bună. Pășesc aerian, poate exagerat, dar să nu se audă nici măcar ciorapii pe covor.

Ea, îndărătul meu și rămasă din ce în ce mai sus, zice, stră-zice, strigă, îl cheamă cu glas mare și deznădăjduit pe

Luceafăr: să coboare-blînd. Simt că mi se micșorează, strînge, mîcește pielea capului - de chemarea, cu sughițuri, a ei.

Nu o pot îndulci decît așa: decît zicînd cu buzele, dar mute, scandînd, coborînd scara:

“Nu credeam să învăț a muri vreodată,
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi”.

Și încă. Încă o dată, aceleași două versuri - pînă în salon.
Acolo, sus, glasul ei a căpătat știrbituri - de cît strigă.
Să închid ușa? Da sau ba. N-o închid.

Bocancii din sertarul-scaun.

Mă încălț aici? Da sau ba? Nu, îi iau în mînă, o să-i încălț în antreu, șireturile o să le leg afară, la aer, la ger.

Pornesc la străbaterea salonului, cu:

“Nu credeam să învăț a muri vreodată”.

Totul se învață.

Dar dacă moare ea? Dacă ia foc?

Mă întorc? Să o acopăr, să o sting? Da sau ba: nu mă întorc: ardă. Și-a încheiat misia.

Ea - dar eu? Eu:

“Jalnic ard de viu, chinuit ca Nessus,
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării”

De departe, de departe, de peste mări și țări, răzbat doar i-urile ei:

“Mai departe, mai departe, mai încet, tot mai încet în văzduhul tămâiet...”

Văzduhul tămâiet e pipărat, tare. Am ieșit cu bocancii neînșiretați, cu paltonul pe-un umăr, fularul pe celălalt, căciula în mînă.

Am închis ușa de la intrare? Da sau ba.

Portița se închide, se lasă așa? Așa.

M-am legat la șireturi, m-am îmbrăcat pe mîneci, mi-am potrivit fularul, căciula.

La primul pas, îmi repornesc Oda; la răspîntie, o închei:

“Piară-mi ochii tulburători din cale,
Vino iar în sîn, nepăsare tristă;
Ca să pot muri liniștit, pe mine
Mie redă-mă”.

Un ceas dintr-un turn bate o oră. Trec alături:

“Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă...”

Și mă opresc. Cu versul, cu mersul Nu e al nopții, miezul; apoi ritmul - ritmul e altul, nu e un de-mers.

De-mers e *Odă în metru antic*. Învățată pe de rost de pe o foaie de hîrtie, primită de la ea, la Astra, o foaie scrisă-n-manuscrisă:

“Nu credeam să-nvăț a muri vreodată,
Pururi tînăr, înfășurat în manta-mi”.

Paris, 1986

1988